UČITEĽSKÉ NOVINY

24/2013, 4. júl 2013 | Dvojtýždenník o školstve a vzdelávaní | Rozširované bezplatne, Ročník LX

Cena dobrého učiteľa

Začnem tým, čím by mal byť úvodník ukončený, a to slovom ĎAKUJEM! Ďakujem všetkým učiteľom, vychovávateľom, odborným pracovníkom, zamestnancom škôl – školníkom, upratovačkám, kuchárkam..., ďakujem, že aj v týchto neľahkých časoch prispievajú k tomu, aby sme z malého človiečika vychovali skutočného Človeka. Úmyselne píšem „človeka“, a nie len žiaka, študenta, nielen poslušného pracovníka – inžiniera, automechanika, lekára, nielen bytosť bez znakov skutočného človečenstva. To sú ciele a otázky filozofie školy, jej poslania a zmyslu. Mám často pocit, že pri rozličných „reformných“ návrhov akoby sa vytrácal zmysel výchovy a vzdelávania, prekrývajú ho kauzy, hádky, formálne zmeny, osobné postoje často laické, neodborné... a vytráca sa OSOBNOSŤ, jedinečnosť možností každého žiaka, študenta, ale aj učiteľa. Nielen vzdelávať, ale pracovať na tom, aby každý žiak bol múdry. Nielen učiť, ale aj naučiť. Od žiaka ako „materiálu“ prejsť k žiakovi ako osobnosti. Náročnosť a ľudskosť vo výchove a vzdelávaní sú základnými princípmi, ako možno dosiahnuť aj múdrosť, aj dobrotu človeka.

R. Atkinson píše, že je ťažšie definovať, čo je to normalita človeka, ľahšie je definovať abnormalitu. Medzi znaky normality osobnosti ráta:

a) Primerané vnímanie reality, ktorá sa deje okolo nás. Opakom je nesprávne chápanie toho, čo sa deje, čo ľudia hovoria, ako vidia svet. Nepodliehame príliš médiám, ktoré nás ovládajú natoľko, že zabúdame na svoju podstatu a poslanie svojej práce? Nepredkladajú nám médiá pseudohodnoty?

b) Schopnosť ovládať svoje správanie. Opakom je impulzívne, často nepriateľské, agresívne správanie, ale aj upadnutie do „vyhorenia“, beznádeje. Nezvyšuje sa počet pedagógov zneurotizovaných častými zmenami v škole, podmienkami, platom, byrokraciou, správaním detí a ich rodičov?

c) Sebaúctu a sebaakceptáciu, ktoré vedú k sebavedomiu. Opakom je odcudzenie, pocity menejcennosti a neuznania. Sú naši učitelia sebavedomí? Od uvedomenia si seba a svojho poslania sa odvodzuje motivácia bojovať s hlúposťou a so zlom. Opakom je vzdanie sa, prizeranie, čo sa deje, pasivita alebo nadávanie...

d) Schopnosť vytvárať citové vzťahy. Opakom je neschopnosť mať čokoľvek rád, strata nadšenia, apatia, sociálna otupenosť, strata záujmu a presvedčenia, viery či nádeje, strach byť sebou. Učiteľ, ktorý nemá rád všetky deti, nie je edukačným profesionálom.

e) Činorodosť. Opakom je strata psychickej energie, unaviteľnosť chuti bojovať za progresívne ciele. Stereotyp vedie k sebaopakovaniu, recyklácii – na druhej strane tvorivá energia vedie k progresu, zmene. Môže učiteľ v podmienkach, kde má naučiť veľa (aj nezmyselnej) učebnej látky a vysoký počet žiakov (aj integrovaných), byť tvorivým? Človek, ktorý v nič neverí, sa bojí všetkého... „Je veľkým omylom

(pokračovanie na strane 2)

V Ružindole, ale aj na mnohých iných školách sa žiaci rozlúčili so školským rokom športovými súťažami a hrami. ***Foto Ján SÚKUP***

Ďalší školský rok je za nami...

Vysvedčenia sú rozdané, slzičky šťastia či ľútosti pomaly osychajú, rodičia už plánujú program na leto pre seba a svoje ratolesti, učitelia upratujú kabinety, dokončujú administratívu, vedenia škôl riešia počty tried a vyučovacích hodín do nového školského roku, spúšťajú plány opráv a rekonštrukcií školských budov...

Zdá sa, že žiaci, rodičia, učitelia majú jedno spoločné – vydýchli si po roku plnom práce, diskusií, návrhov, námetov a mnohých otázok. V niektorých témach je jasnejšie, inde visí nad školstvom stále veľké množstvo otáznikov. Zhruba 700-tisícová školská rodina žiakov a viac ako 70-tisíc učiteľov, takmer milión a pol rodičov, ale aj starých rodičov – to všetko sú veľmi silne zainteresovaní účastníci diania na poli výchovy a vzdelávania. K nim, samozrejme, môžeme priradiť riadiacu sféru, odborníkov na obsah a metodiku, ďalšie vzdelávanie, prípravu učiteľov, ale aj firemnú sféru. Spoločnosť všade vo vyspelých krajinách je so svojím školským systémom úzko prepojená a uvedomuje si jeho význam a dôležité poslanie. Prázdniny sú vždy vnímané ako priestor na nové nadýchnutia sa a nabratie síl do nového vzdelávania.

Pre deviatakov je to posledný deň pobytu na základnej škole a pre niektorých druhákov či tretiakov v učebných odboroch a maturantov posledný deň v škole vôbec. Ale so školou a vzdelávaním sa už dnes nelúčime navždy, ako to bývalo v minulosti. Vzdelávať sa človek musí vo väčšine profesií po celý život. Dokonca počas svojho života niekoľkokrát mení svoju profesiu, s čím je, prirodzene, spojené aj nové vzdelávanie a zvládanie nových kompetencií a zručností. Na všetky tieto procesy sa človek pripravuje počas svojej vzdelávacej cesty na začiatku životnej dráhy na základných a stredných školách.

Termíny hlavných prázdnin nie sú na svete v jednom období, veľa závisí od zemepisných šírok, klimatických podmienok a tradícií tej-ktorej vzdelávacej sústavy. A rozdielne býva aj členenie školského

(pokračovanie na strane 2)

Nové multimediálne vzdelávacie CD environmentálnej výchovy

(III. časť)

Z aktivity národného projektu *Vzdelávanie učiteľov v súvislosti s tvorbou školských vzdelávacích programov* vychádza ďalšie multimediálne vzdelávacie CD, tentoraz k problematike environmentálnej výchovy pre učiteľov stredných odborných škôl.

O jeho obsahu sme sa porozprávali s odbornými zamestnancami, ktorí naň pripravovali podklady: o *Učebni environmentálnej výchovy* s Mgr. Dagmar Madacki a o *Seminárnej miestnosti* s Mikulášom Bartalom.

Pani Madacki, v obsahu multimediálneho vzdelávacieho CD sú graficky vymodelované dve osobitné učebne. Vy ste spracovali odborné podklady pre *Učebňu environmentálnej výchovy*. Môžete, prosím, priblížiť, čo obsahuje táto časť?

V učebni sú pre učiteľov a žiakov nachystané rôzne textové dokumenty, motivačné aktivity, obrázkové materiály, doplnkové materiály, objekty a prezentácie. Všetky materiály sú graficky zakomponované do reálnej učebne v grafickom zobrazení 3D.

A čo obsahuje *Seminárna miestnosť*, pán Bartal, čím sa líši od *Učebne environmentálnej výchovy*?

Vstupovať do *Seminárnej miestnosti* je vhodné po nadobudnutí základných vedomostí z oblasti environmentalistiky. Materiály nachádzajúce sa na tomto pracovisku pomáhajú uplatniť teoretické aspekty v praxi. Práve tá by mala poskytnúť potrebné skúsenosti na pochopenie princípov a zákonitostí živej prírody. „Ak v živote nájdeš cestu, ktorá bude bez problémov, buď si istý, že nikam nevedie,“ vravel Gorkij. Táto filozofická hypotéza je uplatniteľná aj v zložitej situácii ochrany životného prostredia. Človek musí nájsť cestu, ktorá vedie k riešeniu problémov civilizácie, práve tým, že dokáže eliminovať čiastkové prekážky, ktoré sa na ceste vyskytnú. O spôsoboch riešenia je možné dlho polemizovať, avšak praktické skúsenosti, i v prípade prírody, mali a majú hodnotu zlata.

Môžete viac priblížiť, aké didaktické, metodické, resp. prezentačné materiály bude môcť učiteľ nájsť na médiu, pani Madacki?

Obsah navrhnutých materiálov je rozdelený do desiatich kapitol (*Environmentálna výchova*, *Životné prostredie*, *Ovzdušie*,

(pokračovanie na strane 3)

Operačný program VZDELÁVANIE

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ.
Kód ITMS: 26110130085

Talent manažment počíta aj s povinnosťou učiteľa upozorniť na najlepších

Strany 4 a 5

Potrebujeme veľa trpezlivosti, dobré riešenia a vytrvalosť

Rozhovor s ministrom školstva Dušanom Čaplovičom

Strany 9 – 11

Význam pedagogickej diagnostiky pre výchovno-vzdelávací proces

Strany 25 – 27

Všetkým našim čitateľom a spolupracovníkom želáme veľa krásnych zážitkov s rodinou a priateľmi, veľa radosti a slniečka počas letných dní. Všetkým učiteľom krásne dovolenky prežité v láske a radosti so svojimi najbližšími. Tešíme sa na stretnutie v novom školskom roku 2013/2014.

Vaša redakcia Učiteľských novín

Cena dobrého...

(dokončenie zo strany 1)

domnievať sa, že keď ľudia stratia presvedčenie a vieru, nebudú veriť v nič. Budú veriť čomukoľvek." (G. K. Chesterton)

Stojí za zamyslenie, či robíme všetci všetko preto, aby učiteľ bol osobnosťou; či pracuje pedagóg na sebe, aby nebol „hračkou" v rukách byrokratickej mašinérie, politiky alebo komerčných tlakov, či svojej zbabelosti.

Aký má byť dobrý učiteľ?

- *Dobrý učiteľ víta ráno deti do školy s úsmevom. (citový základ)*
- *Má svoj denný program. (ciele)*
- *Povzbudzuje žiakov. (motivácia)*
- *Je dirigentom triedy. (manažér – autoregulácia)*
- *Je citovo vyrovnaný. (integrovaná osobnosť)*
- *Je tvorivý, výmyselnícky. (tvorivosť, odbornosť)*
- *Je reprezentantom všeľudských hodnôt. (humanista)*
- *Musí si vedieť obuť detské topánky. (empatia, kongruencia, akceptácia)*
- ***Je darom pre svoju krajinu.***
- ***A nebude nikdy slávny a bohatý.***

Miron ZELINA

TVORIVOSŤ

Starostlivosť o talentovaných žiakov v matematike a vo fyzike

Talent nie je dar, tvrdí v nadpise svojej knihy psychológ Vladimír Dočkal. Nadanie, schopnosti sú darom, ktoré človiečik dostane do vienka, ale treba ho rozvíjať, aby sa stal talentom, aby ich neskôr už ako dospelý človek vedel využiť na vytváranie niečoho originálneho, hodnotného a prospešného. Talentovaní a zároveň tvoriví a usilovní ľudia majú šancu posunúť dejiny ľudstva dopredu k lepšiemu.

V duchu horeuvedeného obsahu už siedmy rok Základná škola Raslavice, jej školské metodické oddelenie a občianske združenie Modrý motýľ fungujúce pri škole organizujú Obvodnú matematickú a fyzikálnu súťaž. V tomto školskom roku sa do matematickej súťaže zapojilo 113 žiakov 4. až 9. ročníka a do fyzikálnej súťaže 10 žiakov 8. a 9. ročníka z týchto základných škôl: Raslavice, Bardejov-Vinbarg, Hažlín, Malcov, Janovce a Osikov.

Obvodného kola matematickej súťaže sa zúčastnilo 55 žiakov-úspešných riešiteľov I. až III. kola súťaže. Víťazmi sa stali v kategórii žiakov 4. ročníka Michal Bocko, Sára Kramárová a Aneta Džundová zo ZŠ Malcov; Zuzana Luterančíková, Samuel Gvušč, Adrián Angelovič, Lukáš Hudáček a Tomáš Ondek zo ZŠ Raslavice. V kategórii žiakov 5. a 6. ročníka zvíťazili Laura Salokyová a Benedikt Kočamba zo ZŠ Raslavice; Tomáš Kačmár a Denisa Onuferová zo ZŠ Malcov; Renáta Hankovská a Petra Marcinová zo ZŠ Hažlín. V kategórii žiakov 7. až 9. ročníka sa víťazmi stali Aneta Kočambová a Anna Pribulová zo ZŠ Raslavice; Monika Zajacová, Henrieta Haneková, Andrea Šimičeková, Daniel Koscelník a Mária Kostolníková zo ZŠ Hažlín; Dominika Jurová zo ZŠ Malcov.

Obvodného kola fyzikálnej súťaže sa zúčastnilo 8 úspešných riešiteľov I. až III. kola súťaže. Víťazmi sa stali Matej Luterančík, Petra Tamášiková, Natália Balažová a Klaudia Kmecová zo ZŠ Raslavice.

V uvedenej súťaži budeme pokračovať aj v budúcom školskom roku, lebo starostlivosť o nadaných a talentovaných žiakov je povinnosťou predovšetkým školy.

PaedDr. Mikuláš DENIS, školský metodik

Rómovia sa chopili Druhej šance a dostali sa na učňovku

PROJEKT

V rámci projektu Metodicko-pedagogického centra (MPC) vznikla unikátna aktivita. Dáva druhú šancu na dokončenie základnej školy a lepšiu možnosť uplatnenia sa na trhu práce. Určená je pre žiakov od 16 rokov, ktorí ukončili povinnú školskú dochádzku v nižšom než 9. ročníku ZŠ, minimálne však v 6. ročníku, a pochádzajú prevažne z marginalizovaných rómskych komunít.

Druhá šanca je názov unikátnej aktivity, vďaka ktorej si dokončili základnú školu záujemcovia z Bystrian v okrese Spišská Nová Ves. Celkovo si na miestnej základnej škole prevzalo vysvedčenie 11 ľudí z pôvodne prihlásených 16, ktorí dokázali absolvovať tri zostávajúce ročníky v priebehu jedného roka. Riaditeľka školy a spoluautorka aktivity Júlia Čurillová uviedla, že všetci jedenásti budú pokračovať v štúdiu na strednej odbornej škole s výučným listom. Pritom vekovo išlo o zaujímavú skupinu, keďže v jednej triede sa stretli napríklad aj mama, otec a dcéra.

Druhá šanca je súčasťou národného projektu včleňovania marginalizovaných rómskych komunít do väčšinovej spoločnosti na 200 základných školách. *„Druhá šanca sa koná iba v našej základnej škole. Určená je pre ľudí, ktorí v minulosti mali ukončený aspoň šiesty ročník bežnej triedy základnej školy a patrili k tzv. marginalizovaným skupinám. Učebné osnovy integrujú a súčasne upravujú obsah učiva siedmeho, ôsmeho a deviateho ročníka základnej školy tak, aby ho frekventanti dokázali zvládnuť v priebehu jedného školského roka. Naša snaha sa osvedčila a do ďalšieho školského roka máme prijatých ďalších 25 záujemcov o dokončenie základného vzdelania,"* povedala riaditeľka školy so 682 žiakmi J. Čurillová.

Z osady do života – projekt MPC

Národný projekt, ktorého sa zúčastňuje aj Základná škola Bystrany, zastrešuje MPC, priamo riadená organizácia ministerstva školstva, a hradí Európska únia cez operačný program Vzdelávanie. Jeho hlavnou úlohou je zavedenie celodenného výchovného systému na základných školách zapojených do projektu. Projekt má tiež za cieľ vzdelávať učiteľov, pracovať na osvete rodičov, posilňovať záujem detí o školu a skvalitniť vybavenie škôl rôznymi didaktickými pomôckami. *„Celodenný výchovný systém má prispievať k vytvoreniu otvorenej, multikultúrnej a pozitívnej atmosféry v školách,"* hovorí manažérka projektu Eva Kaduková.

Projekt s celým názvom *Vzdelávaním pedagogických zamestnancov k inklúzii marginalizovaných rómskych komunít* zapája celkovo 200 základných škôl, 45 000 žiakov, z ktorých je takmer polovica zo sociálne znevýhodňujúceho prostredia. Školy sa nachádzajú vo všetkých krajoch Slovenskej republiky okrem Bratislavského kraja, prevažne však na východe Slovenska a v Banskobystrickom kraji. Jeho súčasťou je aj vytvorenie a preplatenie pracovných pozícií pre 400 asistentov učiteľa.

Realizátorom je Metodicko-pedagogické centrum

Základnou úlohou MPC je vzdelávanie pedagogických a odborných zamestnancov. V súčasnosti realizuje päť projektov s podporou Európskej únie. Všetky sú určené na kontinuálne vzdelávanie pedagogických aj odborných zamestnancov, z toho dva sa zameriavajú na vzdelávanie učiteľov v školách s marginalizovanými komunitami a podporu inklúzie.

Richard NEMEC, Metodicko-pedagogické centrum

Skladáme hlavolamy 2

SÚŤAŽ

Pred niekoľkými rokmi sa v Petržalke na Základnej škole na Pankúchovej ul. konala súťaž v skladaní tangramu. Skončila sa úspešne, aj preto sa s odstupom času v tomto školskom roku vďaka dotácii Bratislavského samosprávneho kraja (BSK) konalo jej ďalšie kolo.

Cieľom súťaže je prostredníctvom hlavolamov, ktoré predstavujú spojenie hry a učebnej pomôcky, rozvíjanie priestorovej predstavivosti a následne dosahovanie lepších výsledkov v geometrii. Súťaž sa konala pre žiakov I. a II. stupňa ZŠ, ako aj pre žiakov stredných škôl, ktorí skladali hlavolam v časovom limite. Priebeh súťaže riadila odborná komisia, jej členmi boli učitelia príslušného typu školy, pre ktoré sa súťaž konala, a vysokoškolskí učitelia z Katedry algebry, geometrie a didaktiky matematiky Fakulty matematiky, fyziky a informatiky (FMFI) UK.

Víťazi získali hlavolam tangram nielen pre seba, ale niekoľko kusov aj pre školu. Tangram predstavuje ideálne spojenie hry a učebnej pomôcky.

Odovzdávania cien víťazom sa zúčastnili významné osobnosti: podpredseda BSK Martin Berta, ktorý nad súťažou prevzal aj záštitu, doc. Peter Bero, autor učebníc, odborník na vzdelávanie a významný didaktik matematiky, a Peter Vankúš z Katedry algebry, geometrie a didaktiky matematiky FMFI UK.

Tešíme sa na ďalšie spoločné stretnutia pri pokračovaní súťaže.

Mgr. Štefan RÁC, riaditeľ ZŠ, Pankúchova ul., Bratislava

Ďalší školský rok je...

(dokončenie zo strany 1)

roka na časové úseky. Väčšina krajín začína školský rok na jeseň a končí nasledujúci rok na začiatku leta. Ale napríklad v Austrálii a na Novom Zélande sa školský rok začína koncom januára a trvá do začiatku decembra. Veľké prázdniny pripadajú na január a december. Fíni napríklad začínajú školský rok v polovici augusta, končia začiatkom júna.

Naša tradícia členenia školského roka má korene v období reforiem školstva z čias Márie Terézie.

Viac ako 2 200 základných a 780 stredných škôl zatvorilo svoje brány, aby ich väčšina z nich o dva mesiace opäť otvorila. Ak vieme, že na našom území sa prvé školy objavujú s príchodom Cyrila a Metoda a ich kultúrnou a jazykovou revolúciou, musíme pripustiť, že v istej podobe v našich končinách uzatvárame školský rok už vyše tisícstopäťdesiat rokov. Je to zaväzujúce a súčasne úžasné poznanie o tom, že život a jeho vývoj je vždy závislý od vzdelania, škôl a učiteľov. Ten, ktorý o dva mesiace znova začneme, bude mať pečať tejto historickej súvislosti.

Paradoxom je, že mnohí žiaci sa tešia na koniec školského roka či ukončenie návštevy tej-ktorej vzdelávacej inštitúcie, ale práve k týmto ustanoviziam a zážitkom v nich sa vracajú azda po celý život ako k tým najkrajším a najzaujímavejším. Svoj podiel na tom majú učitelia vo svojej profesijnej, vekovej, povahovej a ľudskej rôznorodosti. Na zážitky s nimi sa spomína na každom stretnutí so spolužiakmi, spomína sa na príhody, dobrodružstvá, výmyselníctva a všetko, čo sprevádza proces vzdelávania a výchovy. Tak to asi má byť a tak to asi zostane aj do budúcnosti.

Preto si na záver školského roka zaželajme, aby nám všetkým zostali na školský rok, ktorý uzatvárame, len tie najkrajšie a najmilšie spomienky. Tak žiakom, ako aj učiteľom.

Ľubomír PAJTINKA

STRUČNE

Poďakovanie ministra

Minister školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky Dušan Čaplovič v súvislosti s ukončením školského roka 2012/2013 ďakuje učiteľom aj nepedagogickým zamestnancom školstva za odvedenú prácu. „Veľmi dobre poznám vašu prácu a je mojou povinnosťou všestranne skvalitňovať prostredie, v ktorom formujete naše deti a vnúčatá ako jedinečné osobnosti s túžbou po vzdelávaní a lepšom živote. Nielen ja, ale aj naša vláda si uvedomuje, že školstvo je kľúčovým pilierom spoločnosti, ktorý potrebuje rásť. Aj preto sme v čase, keď sa zmrazujú platy vo verejnom sektore, dokázali zvýšiť mzdu pedagogickým a nepedagogickým zamestnancom o 5 % a pokračujeme v úsilí o skvalitňovanie nášho vzdelávacieho modelu. Zamestnancom školstva, deťom, žiakom i študentom želám leto plné pohody, aby toto obdobie bolo obdobím načerpania síl a novej energie," povedal minister Dušan Čaplovič. **(mi)**

Stretli sa ministri Salzburskej skupiny

Minister školstva, vedy, výskumu a športu SR Dušan Čaplovič sa cez víkend zúčastnil v Innsbrucku zasadnutia ministrov Salzburskej skupiny – fóra stredoeurópskych štátov zameraného na oblasť výskumu a vývoja. **(do)**

Deklarácia o uznávaní neformálneho vzdelávania

Minister školstva, vedy, výskumu a športu SR Dušan Čaplovič podpísal národnú *Deklaráciu o uznávaní prínosu neformálneho vzdelávania v práci s mládežou*. Slávnostný akt sa uskutočnil v rámci medzinárodnej konferencie Fórum inovatívneho učenia (20. – 22. júna 2013). Jej hlavným cieľom bolo zabezpečiť lepšie prepojenie na súčasné výzvy, ktorým čelia mladí ľudia, predovšetkým vysokú nezamestnanosť a nízku angažovanosť vo veciach verejných. **(mi)**

UČITEĽSKÉ NOVINY

Dvojtýždenník o školstve a vzdelávaní

Vydáva Štátny inštitút odborného vzdelávania.
Adresa vydavateľa: Bellova 54/a,
833 63 Bratislava, IČO: 17314852

Učiteľské noviny vychádzajú ako súčasť národného projektu *Vzdelávanie učiteľov v súvislosti s tvorbou školských vzdelávacích programov*.

Adresa na doručovanie pošty:
Vydavateľstvo Parentes
P. O. Box 17, 902 01 Pezinok
e-mail: uciteliazneba@gmail.com

Šéfredaktor:
PhDr. Ľubomír Pajtinka, PhD.,
tel.: + 421 904 700 570,
e-mail: uciteliazneba@gmail.com

Redakčný tím:
Prof. PhDr. Miron Zelina, DrSc.,
e-mail: zelina@fedu.uniba.sk

Dušan Mikolaj,
e-mail: dusanmikolaj@gmail.com

Mgr. Milan Soukup,
e-mail: mgr.milan.soukup@gmail.com

Mgr. Tomáš Mikolaj,
e-mail: mykolight@gmail.com

Fotoreportér: PhDr. Ján Súkup,
e-mail: sukup@stonline.sk

Design: Branislav Malík, ARTWORK

Nevyžiadané rukopisy nevraciame.

Redakcia si vyhradzuje právo upraviť titulok príspevku a vykonať v rukopise potrebné štylistické, jazykové a ďalšie úpravy, ako aj rozhodnúť o jeho nezaradení. Redakcia sa nemusí stotožňovať s obsahom príspevkov.

Tlač: Versus, a. s., Moskovská 4, 811 08 Bratislava, prevádzka Pribinova 21, 819 46 Bratislava

Vydávanie Učiteľských novín finančne podporuje Európsky sociálny fond.

Učiteľské noviny sa distribuujú zadarmo.
Zadané do tlače 20. 6. 2013.

EV 2461/08

Europrojekty menia tradičné stredné školy na moderné

ASFEU

Príprava stredoškolákov na ďalšie štúdium, život a prácu vychádza z procesu cieľavedomého vyučovania. Čím lepšie sú študenti na plnenie požiadaviek vysokých škôl a trhu práce pripravení, tým väčší prínos pre spoločnosť má ich povolanie pri uplatnení v praxi. Nevyhnutnou súčasťou kvalitného vyučovacieho systému sú okrem materiálneho vybavenia školy aj samotní pedagógovia, ktorí na edukačný proces vplývajú. Mnohé stredné školy preto odvíjali svoje projekty práve od ďalšieho vzdelávania pedagógov, zvyšovania ich vedomostí na rôznych seminároch a školeniach, čím skvalitnili jednotlivé vzdelávacie programy a predmety. Následne získané vedomosti odovzávali modernou formou žiakom a zavádzali ich do vyučovania. V rámci operačného programu Vzdelávanie získali prostredníctvom Agentúry Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR pre štrukturálne fondy EÚ (ASFEU) nenávratné finančné príspevky aj stredné školy.

Učíme (sa) moderne a efektívne – učíme (sa) pre budúcnosť

Cieľom projektu Obchodnej akadémie na Polárnej ul. v Košiciach bolo zvýšiť efektívnosť vzdelávacieho programu zavedením moderných foriem vzdelávania, čím sa zlepší kvalita prípravy žiakov na ich ďalšie štúdium. Ešte predtým však bolo 22 učiteľov vyškolených na využívanie moderných metód vo vyučovaní na základe skúseností získaných aj od zahraničných partnerov. Naučili sa spracovávať texty v tlačenej a elektronickej forme prostredníctvom výpočtovej techniky. Získali jazykové kompetencie potrebné pri zapájaní školy do medzinárodných projektov a na praktickú aplikáciu vybraných metód vyučovania (metóda CLIL). Na multimediálne a interaktívne vyučovanie sa vytvorilo viac ako 15 učebných materiálov v tlačenej a elektronickej podobe. Výstupom projektu je aj tvorba elearningového portálu školy, multimediálna nemecká knižnica pre žiakov a učiteľov, inovácia učební novými didaktickými prostriedkami a nové texty k učivu z viacerých predmetov. V rámci projektu, na ktorý škola získala 212-tisíc eur, sa využili moderné elearningové metódy a *blended learning*. Pri zavádzaní moderných metód využívali učitelia a žiaci interaktívnu technológiu a výpočtovú techniku, vytvárali edukačné prezentácie v programe PowerPoint, vyhľadávali a spracúvali informácie z internetu. Tým sa zdokonalili ich informačné kompetencie a zefektívnil vyučovací proces.

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ.

Ukáž mi – zapamätám si, urobím – pochopím. Program využívajúci vzdelávaciu stratégiu autentického učenia sa žiaka

Súkromná stredná odborná škola technická v Žiari nad Hronom získala na svoj projekt nenávratný finančný príspevok vo výške takmer 261-tisíc eur. V priebehu realizácie projektu boli vytvorené vzdelávacie programy odborov založené na inovatívnej vzdelávacej stratégii využívajúcej autentické učenie sa žiaka. Po jeho absolvovaní žiak dokáže využiť získané vedomosti, zručnosti a postoje na riešenie reálnych pracovných a životných úloh a situácií. Prostredníctvom 8 aktivít projektu škola inovovala pedagogickú dokumentáciu odborov a nových predmetov, vytvorili sa učebné materiály a autentické zadania, zriadené boli simulované učebne a pracoviská. Žiaci absolvovali aktivity na rozvoj intrapersonálnych a interpersonálnych zručností a učitelia prešli vzdelávaním v oblasti odbornej prípravy. Jedným z piatich odborov, ktoré sú zahrnuté do projektu, je škola podnikania, zameraná na ochranu životného prostredia a recykláciu odpadu. Odbor vznikol v dôsledku uvedomenia si potreby ochrany životného prostredia práve v regióne, akým je Žiarska kotlina. Projekt priamo vplýva aj na rozvoj zručností, vedomostí a postojov učiteľov a žiakov v oblasti zužitkovania nových sofistikovaných nástrojov s plným využitím informačných technológií v každom z predmetov vzdelávania.

Vyučovanie v multimediálnej učebni.

Učenie novými didaktickými prostriedkami.

Odbor informovania a publicity ASFEU

EKOLÓGIA

9. ročník programu Zelená škola

Ak chcete pomôcť životnému prostrediu, rozvíjať „tímového ducha“ školy a spoluprácu s vašou komunitou, využite možnosť zapojiť sa do 9. ročníka programu Zelená škola. Staňte sa aj vy súčasťou najväčšieho environmentálneho vzdelávacieho programu pre deti a mládež na svete, súčasťou siete viac ako 40 000 škôl v 53 krajinách.

Zelená škola prináša školám environmentálnu výchovu prepojenú s konkrétnymi praktickými krokmi. Oproti iným enviroprojektom na Slovensku je výnimočný medzinárodnou metodikou. Tá vedie pedagógov a žiakov k systematickej práci a riešeniu problémov školy i prostredia, v ktorom žijú. Jednou z priorít programu je aktívne zapojenie žiakov. Tí sa z pasívnych účastníkov aktivít menia na súčasť pracovného tímu. Spolu s pedagógmi navrhujú a postupne v škole realizujú environmentálne zlepšenia so zapojením celej školskej komunity.

Hlavným lákadlom pre školy, ktoré by sa chceli zapojiť, je metodická podpora, vzdelávacie a zážitkové workshopy, ale aj možnosť výmeny skúseností s inými školami. Školy môžu získať aj finančnú podporu na svoje aktivity. V tomto roku bolo podporených 10 projektov sumou v celkovej výške 5 000 eur. Školám, ktoré úspešne zrealizujú „7 krokov k Zelenej škole“, je udelený medzinárodný certifikát a vlajka.

Na zapojenie sa do programu v budúcom školskom roku je už teraz potrebné uskutočniť registráciu prostredníctvom vyplnenia registračného formulára. Urobiť tak môžete najneskôr 15. septembra 2013. Ešte predtým si však pozorne prečítajte viac o programe a najmä jeho pravidlá pre školský rok 2013/2014 na webovom sídle Zelenej školy.

V prípade akýchkoľvek otázok nás neváhajte kontaktovať. **(do)**

UPLATNENIE

Zasadnutie Rady vlády SR pre odborné vzdelávanie a prípravu

Informácie o uplatnení absolventov stredných škôl na trhu práce podľa jednotlivých krajov, podľa stredných škôl, ako aj študijných a učebných odborov boli témou ôsmeho zasadnutia Rady vlády SR pre odborné vzdelávanie a prípravu. Na rokovaní sa zúčastnil a zároveň ho viedol minister školstva, vedy, výskumu a športu SR Dušan Čaplovič. Na stretnutí sa hovorilo taktiež o legislatívnych východiskách potrebných pre analýzu a prognózy vývoja trhu práce. V tejto súvislosti bola predstavená *Správa o aktuálnej situácii na trhu práce v SR a o opatreniach na jej zlepšenie*. Účastníci rokovania boli oboznámení s ďalším postupom prípravy metodiky pri výbere centra odborného vzdelávania a prípravy. V súčasnosti je vypracovaný materiál predložený stavovským a profesijným organizáciám na pripomienkovanie. Ukončené by malo byť v júli, následne bude predložený na rokovanie rady vlády. **(mi)**

HISTÓRIA

Dni Milana Hodžu 2013

V dňoch 25. – 30. júna sa uskutočnili Dni Milana Hodžu 2013 – vedecké, vzdelávacie a kultúrne podujatie pod záštitou ministra školstva, vedy, výskumu a športu SR Dušana Čaplovača. Organizátorom podujatia je Slovenská národná knižnica, ktorá pri tejto príležitosti usporadúva široké spektrum aktivít pre rôzne vekové kategórie od školských projektov cez udeľovanie cien Milana Hodžu až po slávnostné bohoslužby a spomienku pri pomníku tohto významného slovenského politika a československého štátnika. **(mi)**

Nové multimediálne vzdelávacie CD...

(dokončenie zo strany 1)

Voda, *Horninové prostredie*, *Pôda*, *Rastlinstvo*, *Živočíšstvo*, *Krajina*, *Človek a krajina*), pomocou ktorých učiteľ vysvetľuje základy environmentalistiky. V rámci každej kapitoly je osobitne vypracovaný návrh konkrétnej vyučovacej hodiny (metodika pre učiteľa), motivačná aktivita, pomocný text pre učiteľa, tri pracovné listy a prezentácia. Prierezová téma environmentálnej výchovy je taktiež zahrnutá v doplnkových učebných materiáloch (*Projekt Ekoplocha*, *Odpadky patria do koša*, *Recyklácia papiera, skla, plastov*, *Rastliny v triede*, *Šetrite vodou*, *Dodržujte pitný režim*) a vizuálnych objektoch (envirovýrobky).

Aké materiály boli pripravené pre *Seminárnu miestnosť*, pán Bartal?

Materiály použité v *Seminárnej miestnosti* pramenia zväčša z vlastných praktických skúseností – participácia na zavádzaní environmentálneho manažérstva vo výskumných pracoviskách, mnohé rizikové štúdie a zavedenie riadeného systému pohybu látok nebezpečných pre životné prostredie vo viacerých organizáciách mi poskytli nenahraditeľné skúsenosti, z ktorých bolo možné čerpať i pri tvorbe tohto materiálu. Okrem toho boli spracované, samozrejme, aj zdroje informácií, či elektronické, alebo klasické. Dôležitým segmentom hodnotenia bola odborná úroveň a tiež dôveryhodnosť daných médií.

Z čoho pozostáva obsah materiálov, pani Madacki?

Najdôležitejšou časťou vzdelávacieho CD sú návrhy vyučovacích hodín – metodika pre učiteľa. Obsahujú súhrnný komentár, o čom daná kapitola hovorí, majú tak vzdelávací, ako aj výchovný charakter. Obsahujú krátky motivačný text, výchovno-vzdelávací cieľ, didaktické materiály a pomôcky, odporúčané stratégie, metódy a formy práce, medzipredmetové vzťahy, didaktický postup a podporné didaktické materiály a pomôcky.

Ďalším dôležitým materiálom sú motivačné aktivity. V každej motivačnej aktivite je učiteľ oboznámený s cieľom, časom, pomôckami a so samotným postupom a popisom navrhnutej motivačnej aktivity.

Pomocné texty pre učiteľa sú odborne zamerané na dané témy a slúžia učiteľovi ako príprava na hodinu, dajú sa využiť ako doplnkové čítanie pre žiakov. Ich názvy sú zhodné s názvami kapitol v metodike.

Pracovné listy sú rôzneho zamerania. Dajú sa využiť v jednotlivých fázach vyučovacieho procesu a majú rôzny charakter (motivačný, výchovný, vzdelávací, diagnostický...).

Prezentácie slúžia ako podporný materiál pre učiteľa, dajú sa použiť na výklad učiva, ako motivačné texty, niektoré z nich slúžia aj na preverovanie vedomostí.

Environmentálne dni ku každému vybranému dňu sú navrhnuté pracovné listy pre žiakov. Majú rôzny charakter, prevláda diagnostický.

Pomocou doplnkových materiálov učitelia a žiaci získajú základné informácie v oblasti recyklácie odpadov, návrhov projektov, atď.

A aký je obsahu materiálov *Seminárnej miestnosti*, pán Bartal?

Seminárna miestnosť je zvláštne pracovisko, kam sa žiaci každý deň nedostanú. Práca v takejto miestnosti je zaujímavá, pútavá a jedinečná. I obsah materiálov sa snaží kopírovať túto atmosféru a snahu. Neuvádzajú zdĺhavé teoretické princípy, výpočty alebo zákonitosti, práve naopak. Obsah sa zakladá na – opäť použijem azda najkľúčovejší výraz – skúsenostiach, ktoré by počas práce mali získať i samotní žiaci. Každý materiál je ilustrovaný fotografiami, schémami, obrázkami. Vizualizáciou problematiky sa tvorí komplexnejší informačný tok. Pre mňa osobne sú najvzácnejšie zošity na menšom laboratórnom stole v zadnej časti miestnosti. Možno aj preto, lebo taký stôl na mojom pracovisku naozaj existuje, dokonca s takou istou poličkou na stene. Ak sa na tento čarovný stôl dostane nejaká environmentálna vzorka, každý náš žiak vie, že s analýzou nebude problém. Spoznať zloženie materiálov, a získať tak vlastné výsledky a závery, je naozaj neobyčajný proces. Môžeme študovať zdroje informácií a vytvárať štatistiky na základe meraní a skúmaní iných odborníkov, avšak práve škola má za úlohu takýchto odborníkov zabezpečiť pre budúcnosť. Čiže áno, skúmajme dostupné údaje, ale naučme žiakov aj samostatnej práci, skúmaniu a logickému mysleniu.

Ak niekomu poviete, že nemá myslieť na ružového slona, na čo bude podľa vás myslieť? S veľkou pravdepodobnosťou práve na ružového slona. Ak žiakovi poskytnete informáciu, ale neukážete, ako sa k nej dopracovať, jeho vedomosti budú ohraničené iba samotným údajom. Tým však nastupuje prípad ružového slona, ktorý predstavuje proces skúmania, ktorý sa bez vlastných skúseností neguje – a práve nad tým premýšľa alebo by mal uvažovať žiak, možno budúci odborník v oblasti environmentalistiky.

Je podľa vás práca s týmto vzdelávacím CD praktická, budú sa v ňom učitelia či žiaci vedieť dobre orientovať, pani Madacki?

Vďaka prehľadnému grafickému spracovaniu média je práca s materiálmi praktická a v učebni sa dá ľahko zorientovať. Učitelia i žiaci majú k dispozícii základný materiál, ktorý ďalej môžu využívať na hodinách, v rámci prierezovej témy alebo ako domácu prípravu na vyučovaciu hodinu.

A ako to vidíte vy, pán Bartal?

Mnohé materiály nachádzajúce sa v *Seminárnej miestnosti* už dnes sú využívané a osvedčené. Vychádzajú z určitej osvedčenej pedagogickej skúsenosti. Singularita ponuky na tomto pracovisku umožňuje využiť dostupné informácie v širokej škále predmetov, odborov. Najvhodnejšie však je predsa len na výučbu environmentálnych aspektov. Kým učiteľ má nad svojím imaginárnym stolom zakladače s odbornými textami, žiaci môžu využívať zošity s pracovnými postupmi, napísanými ľahko pochopiteľnou formou. Kým pre nižšie ročníky sú náplňou vyučovacej hodiny fotografie s krátkou diskusiou, pre náročnejšie publikum zákony, vyhlášky, webové stránky inštitúcií rezortu Ministerstva životného prostredia SR... Každý si teda nájde relevantnú časť, prislúchajúcu jeho vyspelosti v tejto problematike. Rýchlosť vývoja človeka závisí najmä od schopnosti vyhodnotenia nových prijatých informácií. Verím, že túto rýchlosť som odhadol správne. **(do)**

Talent manažment počíta aj s povinnosťou učiteľa upozorniť na najlepších

PLÁNOVANIE BUDÚCNOSTI

Integrita, synergia a prosperita akéhokoľvek ľudského funkčného systému (organizácia, podnik, firma) vedie cez správne hodnoty, procesy, ale najmä cez zisk a implementáciu najtalentovanejších hráčov. Lídrov do vedenia a „kreatívcov" do výkonu. Ľudia milujú jasné recepty, jednoduché príklady a zrozumiteľné vzorce správania. Nadovšetko však úspešný postoj a pozitívny príklad. A to je prívlastok výnimočnosti a výsada najtalentovanejších. Investícia do nich sa nielen mnohonásobne rentuje a vypláca, ale dnes v dravej konkurencii stále dynamickejších trhov to už nie je možnosť, ale povinnosť najdravších, najrýchlejších a komplexne najviac prosperujúcich organizmov. *Rola učiteľa (pedagóga) je v danom procese nezastupiteľná. Čo sa teda oplatí vedieť učiteľom v skratke o talentoch?*

Talent manažment v skratke

Keď listujete v najnovších informáciách o intelektuálnom kapitále, dozviete sa, že je základom dlhodobej alebo trvalej prosperity. Jeho jadrom i najdôležitejšou skratkou cez mnohé komplikácie, bariéry, prekážky, hrboľaté cesty, zložité necesty i tie najhoršie obchádzky je zaručene TALENT. Riadenie talentov (vyhľadávanie, získavanie, výchova, tréning) je obsahom veľmi dravej disciplíny v oblasti ľudských zdrojov, ktorá sa nazýva talent manažment. Na jednej strane platí, že talent znamená nadanie a výnimočný dar prírody (genetiky) na niečo, čo má len výnimočná menšina, ale väčšina nie. Na druhej strane platí, že len talent nestačí – preto, lebo bol, je a stále bude mladším bratom húževnatosti a pevnej vôle.

Existuje veľa definícií i rôznych pohľadov na talenty. Pragmaticky o riadení talentov vyznieva napríklad tá, ktorá hovorí, že je to súbor postupov, praktík, techník, opatrení, nástrojov a aktivít, ktoré pomáhajú v organizácii (vo firme) identifikovať talenty, podporiť ich a vytvoriť im priestor na rozvoj šitý na ich mieru. Podčiarknime však, že najskôr treba talent rozpoznať, objaviť a až potom sa s ním dá pracovať. A práve táto parketa určuje rolu učiteľa v identifikovaní najlepších žiakov a neskôr študentov ako nielen zreteľa hodnú, ale priam nezastupiteľnú a nenahraditeľnú. Nie nadarmo napríklad v USA (doteraz najsilnejšej ekonomike sveta) desaťročia platí prestíž najlepších univerzít sveta, ale i pragmatická móda vyhlasovať každý rok najlepších absolventov univerzít podľa komplexného umiestnenia sa v hitparáde najlepších študentov.

Talent ako mimóza

Ja vnímam talent ako mimoriadne flexibilný potenciál s vysokou pružnosťou a komplexnou účinnosťou na tvorbu výnimočnej pridanej hodnoty najmä z hľadiska nekonvenčného myslenia, správania, konania i efektu tvoriť mimoriadne vysokú pridanú hodnotu v produktoch – či už vo forme výrobkov, služieb, alebo zážitkov.

Mimóza (citlivka obyčajná – *Mimosa pudica*) je rastlinný druh schopný samovoľných pohybov viditeľných v reálnom čase. Tento jav umožňuje „hydraulický systém" rastliny. Ľahký dotyk listu ihneď vyvolá premiestnenie vody vo vnútri buniek a tieto mikroskopické zmeny vedú k tomu, že list sa pohne a zmení tvar. Vedci sa ňou inšpirujú a umelo napodobňujú tento fenomén, napríklad konštruktéri pri vývoji a optimalizovaní pružných lietadiel alebo pri objavovaní umelej náhrady pre pôvodnú bunku na liečenie organizmov.

Talent je veľmi subjektívny pojem, ktorý sa dá vnímať krehko a vykladať z viacerých uhlov pohľadu. Záleží najmä na tom, ako definujem cieľ pre konkrétny talent – či hľadám napríklad najlepšieho lídra, mysliteľa, stratéga, „kreatívca", manipulátora, objaviteľa, vynálezcu, vedca, konštruktéra, lekára, učiteľa, šoumena, biznismena, atď.

Databázy talentov v praxi

Na vyhľadávanie talentov dnes už existuje celý rad učebníc i špecializovaných náborových konzultačných firiem. Dokonca na Slovensku už niekoľko rokov beží celonárodná súťaž v oblasti vyhľadávania najšikovnejších talentov pre hudobný i zábavný (animátorský) priemysel. Napriek tomu, že Slovensko hrdo deklaruje svoj záujem budovať vedomostný štát a vybudovať znalostnú ekonomiku, je o tom viac slov (teória) a menej činov (prax). V privátnom, štátnom i vo verejnom sektore je aktívna práca s talentami skôr svetlou a okrajovou výnimkou. Tí však, ktorí si osvojili hodnotový manažment a uvedomujú si nutnosť inovácií a produktívnych zmien, edukáciu talentov nepodceňujú.

Ak chceme byť úspešnými ľuďmi činu, nestačí len veľa vedieť z teórie (*knowledges* – vedomosti), ale najmä dokázať si z nich vybrať to najlepšie a pretaviť to do konkrétnej praxe (*skills* – zručnosti). Vtedy naozaj ide o vzácny elixír múdrosti, odborne nazývaný aj KNOW-HOW, ktorý prináša úspech i profit. O stratégii boli napísané desiatky múdrych kníh, a keď na internete zadáte napríklad spojenie strategický manažment, každý vyhľadávač vám ponúkne tisíce hypertextových odkazov.

Talent manažment umocňuje stratégiu

Podľa niektorých prieskumov najviac organizácií a firiem označuje v personalistike talenty nutné na rozvoj, menej ich chápe ako prínos pre profesionalitu, a LEN úplne najmenšia časť si uvedomuje a vníma talenty ako silný nástroj na realizáciu stratégie, ktorá je základným motorom výkonu jednotlivca i kolektívu.

Stratégia vytvára rámec a priestor na využívanie a správne nastavenie ďalších faktorov úspešnosti. Starorímske posolstvo vodcov vystihuje stratégiu veľmi jednoducho slávnym výrokom: „Prišiel som, videl som, zvíťazil som" („Veni, vidi, vici" – údajne Caesarov výrok, ktorý sa používa pri ľahkom víťazstve). Takýto rámec je vhodné podčiarknuť hneď na začiatku tohto príspevku, lebo EFEKTÍVNA stratégia by mala byť najmä stručná a výstižná. Ďalej by mala mať kvalitný hodnotový základ – lebo len vtedy dokáže prosperovať dlhodobo a generovať dobro (efektívny zmysel života i konania v práci ako najdokonalejšej činnosti človeka). Hodnoty sú zdravím stratégie najmä v tom, že predstavujú súbor ideí a presvedčení, ktoré udržujú akčného ducha (morálku, kultúru, politiku) a pomáhajú dosahovať ciele. Odpovedajú najmä na základné otázky tohto typu:

- Čo sú naše princípy (hlavné motívy), ktoré vedú naše činy?
- V čo veríme a konáme v práci?
- Ako konať na ceste za našimi cieľmi?

Stratégia – akcent na podstatu

Ak je riadenie naozajstné umenie, voľba stratégie je ešte náročnejšia. Vedieť vždy správne vystihnúť to najdôležitejšie je niekedy mimoriadne ťažké a zložité aj pre najšikovnejších. Ľahšie sa to darí, keď sa človek nerozptyľuje nepodstatnými súvislosťami (priveľa rôznych stromov), ale maximálne sa sústredí na cieľ (vedieť v stromoch vidieť vyšší princíp, t. j. celý les).

Existuje veľa definícií stratégie. Stratég je ten, kto má viac schopností ako ktokoľvek iný vidieť, čo by sa mohlo stať, a vedieť vysvetliť, čo vidí (Perikles). Keď človek nevie, do ktorého prístavu chce doplávať, žiadny vietor nie je pre neho priaznivý (Seneca). Stratégia je dynamická hra, nesmiete dopustiť, aby bola zložitá (Jack Welch). Moja vlastná a pre mňa víťazná definícia znie: ***Stratégia je umenie vidieť ďaleko za horizont, počuť trávu rásť, vedieť čítať medzi riadkami a byť pripravený na premenu rizík na príležitosti. Je to kombinácia vízie a výzvy smerujúcej k prosperite. Je to spôsob jednoduchého a presvedčivého pomenovania cesty k cieľu.***

Vážnosť stratégie je v tom, že keď je správna – prosperujete, keď chybná – krachujete. To je celé a jednoducho zrozumiteľné!

Prejav myslenia a zdroje príkladov

Stratégia je prejavom myslenia na budúcnosť, akýsi strážca zodpovednosti. Je založená na schopnosti poučiť sa z minulosti (života, teórie i praxe) a vedieť v súčasnosti (už dnes), od čoho bude závisieť naša úspešnosť v budúcnosti (zajtra, najbližšie týždne, mesiace a roky). Stratégia je založená na schopnosti:

- vidieť to, čo iní nevidia, a vedieť to využiť,
- pochopiť dôležitosť toho, čo iní za dôležité nepovažujú,
- predvídať hlavné trendy vývoja (sveta, trhu, spoločnosti, krajiny...),
- s predstihom robiť to, čo prinesie úspechy v budúcnosti,
- vidieť synergiu – t. j. aj celý les, aj jednotlivé stromy v ňom.

Pre prípad, že potrebujete vzor alebo príklad na zostavenie dobrej stratégie v biznise, je možné pri jej formulácii využiť osvedčené stratégie v praxi, ktoré nájdete najmä vo výročných správach všetkých väčších organizácií a firiem.

Stratégia ako systém

Pre jednoduché inšpirácie (napr. osobnú stratégiu) považujem za vhodnú knihu *Myslením k bohatstvu* Napoleona Hilla a pre zložitejšie (napr. pre spoločenskú, organizačnú a firemnú stratégiu) titul *Myslenie v súvislostiach* Zdeňka Součka. Podčiarknutím koncepčne správneho postoja a systémového prístupu sú tieto znaky stratégie:

- systémový pohľad – vnímanie vzťahov a rolí subjektov v systéme,
- zameranie na ciele – vedieť zreálniť dlhodobé predstavy,
- inteligentný oportunizmus – otvorenosť voči novým nápadom a zmenám,

Motto:

Ľudská hlava je dnes na planéte Zemi jediný strategicky neobmedzený zdroj. Skratka cez rôzne prístupy k úspešnému rozvoju ľudských zdrojov vedie cez vhodnú akvizíciu a rozvoj talentov. Lov na talenty a bitky o ne na trhu dnes už nie sú možnosťou, ale povinnosťou múdrych. (E. B.)

- myslenie v čase – spájanie minulosti, súčasnosti a budúcnosti,
- hypoteticky založené myslenie – tvorba a overovanie hypotéz,
- kreatívne myslenie – schopnosť netradičných inovácií.

Stratégia ako proces

Je to proces zjednotenia základného cieľa, kontroly vývoja (všímavosti, mapovania konkurencie) a optimalizovania. T. j. proces neustáleho sledovania a hodnotenia vplyvu externých a interných faktorov, pomocou ktorého môže organizácia včas identifikovať vznikajúce strategické problémy (riziká) a s dostatočným predstihom prijímať strategické rozhodnutia, ktoré jej umožnia aktualizáciu a implementáciu stratégie tak, aby napĺňaním vytýčených strategických cieľov postupovala k svojej vízii. Ak to chceme pomenovať a vysvetliť ešte jednoduchšie, platí postupnosť: vízia – poslanie (misia) – stratégia (analýza interného a externého prostredia) – plán. Okrem úspešnej implementácie stratégie je kľúčová jej primerane vhodná kontrola.

Proces strategického manažmentu v zásade odpovedá minimálne na tri principiálne otázky:

- Kde sme? (reálna súčasnosť – aká je naša aktuálna situácia),
- Kam sa chceme dostať? (želaná budúcnosť),
- Ako sa tam dostaneme? (spôsob dosiahnutia zmeny – stratégia).

Menej býva často viac

Vhodná stratégia sa odvíja od pragmatickej vízie a túto dokážu pôvabne a produktívne sformulovať vždy najlepšie mozgy organizácie. Nie nadarmo sa napríklad aj v tejto súvislosti s obľubou používa otázka, aký je rozdiel medzi lídrami (vodcami) a manažérmi. Odpoveď znie: Lídri musia robiť správne veci, zatiaľ čo manažérom stačí len robiť veci správne.

V stratégii platí, že menej býva viac – v zmysle kvality na úkor kvantity. Najmä čo sa týka počtu cieľov, nemalo by ich byť nikdy viac ako desať. Za optimálny počet považujem rozpätie od 3 do 7.

Stratégia OSO a VIV

Túžbu po víťazstve, úspechu, pohode a prosperite i komplexnej spokojnosti v praxi zosobňujú jednoduché „akcentátory". T. j. maximálne možná koncentrácia (sústredenie sa, dôraz, fókus) na cieľ na základe jednoduchého ekonomického zákona „minimaxu" (docieliť maximum výstupov/výnosov pri minime vstupov/nákladov). Úspešná stratégia na základe mojich osobných skúseností sa opiera predovšetkým o dve trojkombinácie vzorcov: OSO – Optimalizácia, Synergia, Objektivizácia, a VIV – Všímavosť, Improvizácia, Vynaliezavosť. Obe integrujú pojmy najviac vyjadrujúce a podporujúce efektívnosť. Znamenajú snahu o zdokonaľovanie a vyladenie ideálnej kvality (rôzne modely kvality – napr. EFQM, Six Sigma, Kaizen, atď.).

Len 5 % talentov

Seriózny novodobý výskum talentov v Slovenskej republike neexistuje. Listujúc v poslednom dvadsaťročí (1990 – 2013), v rámci internetovej informačnej diaľnice absentujú informácie o serióznych dátach o talentoch medzi dospelými na Slovensku. Viac v danom smere sa venuje oblasti rozlišovania a hodnotenia žiakov a študentov, napríklad podľa výsledkov klasifikácie ich štúdia. Menej alebo takmer vôbec môžeme v SR využívať meranie výkonov najmä dospelej generácie. O aké výsledky sa oprieť? O počet majstrov sveta, rekordérov, športovcov, vedcov v krajine, o súhrn vynálezcov, kvantitu doktorandov a kandidátov či doktorov vied? Alebo o inteligenčný kvocient členov Mensy, alebo o sporadické závery najbohatších súkromných firiem, kde už talent manažment a riadenie výkonov cez rôzne kvalitatívne modely existuje?

Ak berieme do úvahy celosvetové závery vedcov a dlhoročné skúsenosti popredných personálnych guru v EÚ, tak IBA 2 až 7 (priemer 5) percent spoločnosti tvoria talentovaní.

Stav vojny o talenty

V 90. rokoch 20. storočia zarezonoval na poli intelektuálneho kapitálu údaj z výskumu globálnej poradenskej spoločnosti McKinsey & Co., ktorá oslovila viac ako päťtisíc manažérov z vyše 70 odvetví, aby získala prehľad, ako sú talentovaní ľudia v spoločnosti vnímaní, využití a motivovaní. Najsilnejší hráči už dávno hrali o najlepšie talenty a lovili globálne mozgy z celého sveta. Nedokázali ich však využiť alebo stabilizovať. Je na škodu veci, že takýto prieskum zo Slovenska absentuje, ale asi by nám nepovedal nič prevratné – čo by sme už dávno nevedeli alebo netušili. Slovensko prácu s talentami až na niekoľko malých výnimiek zanedbáva a napríklad namiesto profesionálnej certifikácie v štátnom sektore radšej naďalej volí politické nominácie na kľúčové manažérske posty. Dôsledky sú mimoriadne neblahé. V celoeurópskom rebríčku posledné roky patríme suverénne na chvost inovačnej hitparády a mnohí našu krajinu smutne prívlastkujú ako inovačný cintorín EÚ.

Rady a dôležité kroky, ako začať

Čo možno najskôr urobiť v organizácii (verejnej, štátnej alebo privátnej), ak chce seriózne začať praktizovať talent manažment? Napríklad využiť čokoľvek z týchto odporúčaní:

- zhromaždiť dostupné informácie o talent manažmente z internetu a učebníc,
- absolvovať odborné vzdelávanie – školenie – o talent manažmente,
- stanoviť kritériá na identifikáciu talentov vo vlastnej firme (interné prostredie),

- loviť talenty na trhu (externé prostredie) – z univerzít alebo od konkurencie,
- vydať internú smernicu o talent manažmente,
- pripraviť špecializované každoročné vzdelávanie pre talenty k inováciám, vynálezom, zlepšovacím návrhom a raciopodnetom,
- vykonať profesionalizačnú certifikáciu (napr. roztriediť pracovníkov podľa kvality do kategórie junior, senior, expert),
- stanoviť tréning talentov mimo jednorazových školení (**rozvojové** osobné programy) nielen cez *assessment* centrá, ale najmä cez koučing, tutoring a mentoring,
- pripraviť motivačno-stimulačné náborové programy na akvizíciu talentov a ich stabilizáciu (lákadlom nie je len dobrý plat a atraktívne pracovné prostredie, ale celý rad iných možných výhod v rámci rôznych balíkov),
- odmeňovať najlepšie výkony najväčších talentov a uvádzať ich ako vzory a prípadové štúdie ostatným pracovníkom a kolegom v záujme zvýšenia pracovného nadšenia a zdokonaľovania produktov i rastu efektívnosti.

Kreativita – hlavný poznávací znak talentov

Ako skúmať tvorivosť u talentov? Ako začať a vedieť bezpečne rozpoznať, či v danej aktivite niekto talent má, alebo nie? Existujú na to odborníci (napr. výchovní poradcovia, sociológovia, psychoanalytici, personálni tréneri, koučovia, odborníci na ľudské zdroje, psychológovia práce, atď.). Doba si žiada kreativitu – hoci len relatívne. Oplatí sa začať trénovať tvorivosť? Radi sa hráte? A dokážete to ešte, aj keď ste už dospelí? Ak áno, je to v poriadku. Neveríte? Jedným zo základných východísk tvorivosti, a teda potenciálu kreativity, je schopnosť komplexnej hravosti, ktorá predchádza väčšinu originálnych výtvorov a vynálezov, objavov a zlepšovacích návrhov.

Tvoriť a troviť

Tvoriť (napr. produkovať hodnoty a zarábať peniaze a realizovať duchaplné a vysoko rentabilné investície) je vždy ťažšie ako troviť (míňať zarobené a spotrebúvať hotové zdroje).

Aj kreativita sa ľahšie konzumuje, ako konštruuje. Na zvyšovanie pracovných výkonov, nárast prosperity i profitu a sebarealizáciu individuálnej i skupinovej spokojnosti je v treťom miléniu oveľa viac ako v minulosti potrebná tvorivosť. Skúsme teda zabŕdnuť do niektorých námetov a inšpirácií na jej revitalizáciu.

A poézia ideálu podľa teórie je vždy jemnejšia ako drsná próza v precitnutí reality praxe.

Tajomstvo trojuholníka

V oblasti ľudských zdrojov je veľa rozporov. Platí to aj v rozporuplnosti a nesúlade názorov mnohých šéfov na talenty. Na jednej strane tvrdí väčšina šéfov ľudských zdrojov, že „kreatívci" im na pracovisku chýbajú, na druhej strane kreativitu nechcú, lebo na pracovisku nepotrebujú veľa múdrejších od seba. Často takto myslia kompetentní v privátnom i v štátnom sektore.

Stojí teda za to rozvíjať osobnú kreativitu alebo nie? Určite áno, lebo myšlienky tvoria veci. Pri každom probléme v práci alebo doma je na riešenie potrebné trio odpovedí na otázky môcť, vedieť a chcieť riešiť problém. Rovnako tak tajomstvo života tkvie v zrkadlovom odraze spojitosti nádob. V tom, že platí: „Ako dnes myslíme, tak sa budeme zajtra mať."

Najmilovanejší obraz v akciovej spoločnosti JA

Tvorivosť je forma sebapotvrdenia a superdiaľnica k méte zvanej osobná sebarealizácia. Najmilovanejšia akciová spoločnosť JA preferuje v 21. storočí u väčšiny všetkého schopných mylne najmä materiálne bohatstvo. Len niektorí najschopnejší totiž duchaplne a plnohodnotne chápu, že bohatstvo typu BYŤ (duchovné statky) znamená oveľa viac ako MAŤ (materiálne statky). Nie je to klišé, ale fakt. Ale len pre znalcov života a múdrych.

Na svete sú len tri skupiny ľudí – múdri (je ich najmenej), chytráci (je ich viac) a hlupáci (ktorých je najviac). Znie to nemilo a kruto, ale je to fakt. Ladí to nielen s prírodou (zákony džungle), ale dokonca aj s tzv. Gaussovou krivkou, ktorá potvrdzuje pravidlo 80 : 20 v tom, že osemdesiat percent všetkých ľudí je normál (štandard). Zvyšných dvadsať percent sa delí spolovice na nadštandardných pozitívne (elita – talenty, géniovia...), znamenajúcich pre ľudstvo výnimočné plus, a spolovice na atypických negatívne (plebs – spodina, sociálne neprispôsobiví...).

Najmilovanejší obraz v akciovke JA sa volá kreslenie vlastného životného diela. Lebo niet pre človeka väčšej výzvy na dokonalý produkt ako práve jeho majstrovské dielo zvané vlastný život.

Desatoro kreativity

1) **K**omplexnosť hravosti (kombinácia poézie i prózy v tvorbe).
2) **R**ozosmiatie i **r**iskovanie (schopnosť a ochota na riziko).
3) **E**legantnosť (napr. v invenčnosti génia, ale i uctievaní zdravého sedliackeho rozumu).
4) **A**lternatívnosť i **a**drenalín (tvorivosť produkuje viac variantov, nielen jedno riešenie).
5) **T**vorivosť (aktívna činorodosť a iniciatívne skúšanie; často experiment dua pokus/omyl).
6) **I**mprovizácia a **i**nvenčnosť (sú nutnosťou v prostredí, kde jedinou istotou je zmena).
7) **V**tipnosť a **v**ynaliezavosť (humorom, pozitívnym myslením a vtipom sa cibrí i dôvtip).
8) **I**nakosť (predstavuje originalitu a suverenitu v myslení i konaní).
9) **T**vrdosť a **t**ajomno (tvrdosť priamočiarosti rebélie, zásahu jedinečnosti, diktátu, odvahy alebo šoku – ktorou „kreatívci" pôsobia).
10) **A**sociatívnosť myslenia (je typickým znakom najtvorivejších).

Talent pre vysokú pridanú hodnotu

Podľa odborníkov môžeme kreativitu definovať aj ako potenciál prinášať netradičné riešenia a schopnosť vytvárať pridanú hodnotu originálnym a nezávislým, často jedinečným a efektívnym spôsobom ako úžitky pre seba, jednotlivca, kolektív, spoločnosť i okolie.

Ďalšia definícia označuje kreativitu ako schopnosť vytvárať nové kultúrne a technické, duchovné i materiálne hodnoty. Je to aktivita prinášajúca doposiaľ neznáme a súčasne spoločensky hodnotné výtvory. Základným princípom tvorivosti je výber, pretváranie a spájanie prvkov predchádzajúcej skúsenosti formou, ktorej výsledky v sebe zlučujú novosť s užitočnosťou.

Existujú štyri hlavné úrovne tvorivosti dané uznaním novosti a užitočnosti nápadu:

1. najnižší stupeň tvorivosti – tvorivosť, ktorá je nová a užitočná len pre samotný subjekt (subjektívna tvorivosť),
2. vyššia tvorivosť – keď nápad, riešenie, myšlienku uzná určitá skupina ľudí,
3. ešte vyššia tvorivosť – keď je užitočná a uznaná napr. národom, krajinou,
4. najvyššia tvorivosť – myšlienky uznané v celom svete.

Potenciál na najťažšie projekty

V privátnom sektore najväčšie firmy dávno zostavili tzv. kreatívne tímy znalostných pracovníkov, ktorých hodnotenie je veľmi špecifické. Nie sú tradične úkolovaní, ale dostávajú väčší priestor na sebarealizáciu. Na druhej strane pracoviská za to od nich očakávajú riešenie a vyriešenie najzložitejších problémov alebo najhodnotnejšie nápady na inováciu a zvýšenie úspechu firiem.

V štátnom a vo verejnom sektore je situácia s efektívnym využívaním tvorivých pracovníkov oveľa nižšia ako v privátnom. Je na to viac dôvodov, pričom dominujú nižšie možnosti mzdového ocenenia a súčasne väčší strach nadriadených o udržanie si vlastnej stoličky (najmä staršia generácia v strachu o priskoré vlastné nahradenie drží konkurenciu z radov mladších poriadne ďaleko od seba).

Ak pripustíme, že kvalita života a životný štýl v treťom miléniu stále viac tenduje k službám pre občana, potom na elegantný a efektívny servis je potrebných stále viac dobrých nápadov a vysokej miery tvorivosti. Napríklad smerom k oblasti, ako zosúladiť potreby so zdrojmi.

Inšpirácie a zdroje nárastu kreativity

Z hľadiska zlepšovania vlastného modu vivendi a precizovania osobného sebariadenia smerom k prosperite je kreativitu nielen vhodné, ale aj nutné neustále rozvíjať, trénovať a živiť. Odborných vzdelávacích podujatí na radikálny rozmach tvorivosti ponúka v súčasnosti aj trh v SR. Rozdiely v kvalite i cene sú nepomerné.

Častým argumentom zo strany šéfov je, že to je zbytočné plytvanie peniazmi... Pravdou zostáva, že školenia z kreativity nie sú lacnou záležitosťou. Ide totiž o náuku brilantného myslenia. A keďže myšlienky tvoria veci, aj kreativita niečo stojí. A je to v poriadku, lebo už naši pradedovia nám opodstatnene vštepovali, že dobrá rada stojí groš. A lepšia rada viac grošov. Logicky najlepšia najviac... Je to tak všade na svete, nielen na Slovensku.

Zhrnutie

Svet, štát i spoločnosť potrebujú dobro. Koreňom všetkého zla je nedostatok poznania. Základom dobra je etika, pracovitosť, pokora, ľudská vôľa a talenty. Produkovať dobro je úžasný zmysel života a hodnotovo určite vyšší „level" ako „len" profit (zisk) a benefit (úžitok, osoh, prospech) z hľadiska financií. A rola školy i učiteľa v danom kontexte je nezastupiteľná. ***Preto podčiarkujeme, že múdre riadenie talentov počíta nielen s právom pedagóga, ale najmä s poslaním a povinnosťou učiteľov upozorniť na najlepších. Objektívne podľa výsledkov (racio), nie subjektívne podľa sympatií (emócie).***

Od roku 2008 je aj v SR módou narábať slovami ako globálna kríza a zlá nálada. Škoda, že to platí aj v rovine talentov. Krutou pravdou je, že aj mnohí vrcholoví manažéri sa talentov boja, lebo ich vnímajú aj ako konkurenciu ich vlastnej lukratívnej riadiacej stoličky.

Slovenské firmy i verejné organizácie v krízových rokoch 2008 – 2012 namiesto starostlivosti o talenty a produktívnej pozitívnej talentmánie prevažne volili úplne opačnú, negatívnu stratégiu. Šetrenie na nesprávnom mieste a prioritné znižovanie alebo úplné škrtanie nákladov na vzdelávanie. Nie je to na smiech, ale skôr do plaču. Najmä však na zamyslenie sa nad tým, že bez investície do talentov nie je možné nielen napredovať, ale už ani stagnovať. Kto neinvestuje do talentov a nemá schopných lídrov, nevyhrá. Zostáva mu už len remíza alebo prehra.

Slovenské školstvo roku pána 2013 ešte stále nedospelo k tomu, aby komplexne verejne a transparentne prezentovalo akúsi ligu výnimočnosti študentov podľa talentov. Objavujú sa len veľmi sporadické správy a sem-tam ojedinelé lastovičky o niektorých jedincoch. Ak Slovensko má kráčať reálne k prosperite, musí budovať znalostnú ekonomiku. A tú nie je možné vybudovať bez talentov. ***Aj preto je vízia starostlivosti o talenty v SR taká dôležitá nielen v pár najuvedomelejších firmách. Mala by byť oveľa lepšie akcentovaná i rezortom školstva a konkrétnymi zodpovednými pedagógmi na báze systémovo-procesného prístupu a flexibilného postoja, kde prebytok zbytočných slov čo najskôr nahradia reálne činy.***

Ing. Emil BURÁK, PhD.
Ilustračné foto Ján SÚKUP

Vyučovanie slovenčiny na stredných školách – predstavy a realita

INTERPRETÁCIA TEXTU

Vyučovanie slovenského jazyka a literatúry na stredných školách napríklad za ostatných päťdesiat rokov sa vo verejnosti väčšinou proklamovalo ako veľmi konzervatívne a didakticky stereotypné, bez výraznejšieho tvorivého impulzu. Na základe týchto indícií sme chceli získať reálnejší pohľad na vyučovanie zozbieraním názorov o priebehu vyučovania tohto kľúčového maturitného predmetu v stredoškolskej edukácii oslovením jedných z hlavných aktérov výchovno-vzdelávacieho procesu na vyučovacích hodinách slovenčiny – študentov. Respondentmi takto zameraného prieskumu sa stali študenti učiteľského i neučiteľského študijného programu na Pedagogickej fakulte a Fakulte humanitných vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici a študenti učiteľského zamerania na Filozofickej fakulte Katolíckej univerzity v Ružomberku s cieľom získať informácie o priebehu vyučovania slovenského jazyka a literatúry na stredných školách, ktoré navštevovali v priebehu rokov 1998 – 2008. Celkový počet respondentov bol 1 052. Prieskum sme realizovali v rokoch 2002 – 2012.

Výsledky prieskumu naznačili, že na stredných školách, ktoré navštevovali naši respondenti, dominovalo vyučovanie literatúry. Uvedené konštatovanie potvrdilo v prieskume takmer 90 % respondentov, ktorí uvádzali z vyučovania jednotlivých zložiek predmetu slovenský jazyk a literatúra jednoznačne len vyučovanie literatúry. Na ilustráciu uvádzame niektoré z odpovedí s uvedením typu strednej školy (vyjadrenia sú autentické):

„... vyučovanie bolo na 90 % zamerané na štúdium teórie literatúry, literatúry, slohovej výchove sme sa venovali veľmi málo (raz za pol roka sme písali slohovú prácu, ktorá trvala 90 minút, diktáty sme písali raz za pol roka, niekedy sme nepísali, lebo naša pani profesorka na to zabudla), literatúru sme mali 4-krát týždenne počas 9 mesiacov a iba jeden mesiac sme sa venovali štúdiu gramatiky a slohu.“ (8-ročné gymnázium)

„My sme v škole nemali intenzívne vyučovanie gramatiky. Venovali sme sa len literatúre. Akurát pred maturitou sme mali hodiny navyše, na ktorých sme sa venovali tej problematike, ktorá sa nám študentom zdala nejasná (...) vždy sme si my pripravili otázky, ktorým nerozumieme, a vysvetľovali sme si ich. V poslednom ročníku sme napísali 2 slohové práce a jeden diktát.“ (hotelová akadémia)

„Ja si pamätám, že sme za 4 roky písali asi 2 diktáty, sem-tam nejaký sloh, no viac sme sa venovali literatúre. Hodiny jazyka sme mali možno 1 – 2 razy do roka. Ale pred maturitou sme si všetku gramatiku prešli.“ (združená stredná škola odevná)

„Literatúru sme mali 3-krát do týždňa. Gramatiku a sloh sme písali 1-krát do mesiaca. Diktáty sme nepísali ani raz. V 4. ročníku sme sa sústredili len na literatúru.“ (združená stredná škola)

„Ja som navštevovala odbornú školu a tam naša výučba slovenského jazyka a gramatiky bola slabá. Párkrát sme napísali počas roka slohovú prácu, diktát ani raz za rok. Počas celého roka sme sa zameriavali na literatúru. Až pred maturitou sme si osvojovali poznatky z gramatiky a zo slovenského jazyka.“

„Zväčša sa preberala literatúra a slohu sme sa venovali asi dve hodiny z celého polroka. Inými slovami, túto stránku sme s vyučujúcou prebrali letmou formou. Ak by som to mal ohodnotiť percentuálne, tak 90 % literatúra, 10 % sloh.“

„... v pomere slovenský jazyk a literatúra → 5 % a 95 %.“ (konzervatórium)

„... dominovala literatúra, 90 %.“ (8-ročné gymnázium)

„... prevažovali hodiny literatúry. Obsah hodiny – oboznámenie sa s cieľom, konkrétny autor (krátky životopis, rozbor jeho hlavných diel, stručný popis vedľajších, menej významných diel).“ (obchodná akadémia)

„My sme mali gramatiku a sloh na strednej škole vo veľmi malej miere, pretože väčšinu vyučovacích hodín tvorila literatúra.“ (8-ročné gymnázium)

„Hodinu jazyka som na strednej škole skoro vôbec nemala, gramatiku si nepamätám, len literatúru.“ (stredné odborné učilište)

„Na hodinách SJL dominovala literatúra, bolo jej 85 % (...) na maturity sme doháňali ‚stratené‘.“ (stredné odborné učilište)

„Počas celých štyroch rokov na hodinách dominovala literatúra.“ (obchodná akadémia)

„Prevažovali hodiny literatúry. (...) Sloh sa písal 1-krát do polroka, mohli sme si vybrať – či rozprávanie, opis, charakteristika... Raz sme písali aj diktát. Ale boli to chabé hodiny a nemôžem povedať, že by som sa niečo naučila. Skôr si pamätám ešte veci zo ZŠ.“ (gymnázium)

„... viac sa preberala literatúra, čítanie ukážok z diel, rozoberali sme ich, venovali sme sa autorom a písomne to zaznamenávali.“ (gymnázium)

„Literatúra bola hlavná náplň tohto predmetu. Čítali sme knihy a potom nasledovala prezentácia seminárnej práce. Medzitým bol výklad nového učiva, sem-tam nejaký text.“ (obchodná akadémia)

„Gramatika – takmer žiadna, diktáty sme vôbec nepísali, gramatika – asi 2 hodiny za celé 4 roky, literatúra tvorila 95 %, ale vždy zaujímavý výklad, rozhovory o dielach, čítanie úryvkov, oboznámenie so spoločenskou situáciou.“ (gymnázium)

„Hodiny SJL neboli veľmi zaujímavé, pretože vyučujúca často meškala, poznámky a všetky informácie diktovala a celá hodina prebiehala mechanicky. (...) Preferovali sa hodiny literatúry.“ (pedagogická a sociálna akadémia)

„SJL sme mali 2-krát do týždňa, z toho väčšinu času tvorila literatúra. (...) Keďže naša vyučujúca nás chcela naučiť samostatne pracovať, obsahy diel nám nediktovala, ale buď rozprávala, alebo sme si ich my pripravovali ako domácu úlohu vo forme referátu.“ (združená stredná škola)

Ciele

Na základe uvedeného možno konštatovať, že na stredných školách pri takto realizovanej výučbe slovenského jazyka a literatúry sa nemohli plniť základné ciele, ktoré boli jasne a zrozumiteľne zadefinované v učebných osnovách. Na ilustráciu uvádzame aspoň kľúčové ciele uvedené v učebných osnovách (*Učebné osnovy pre gymnáziá – štvorročné štúdium: Slovenský jazyk a literatúra.* Schválilo Ministerstvo školstva Slovenskej republiky 24. 2. 1997 s platnosťou od 1. 9. 1997): *„... vo všetkých svojich prejavoch vhodne uplatňovať logickú nadväznosť a komunikatívnu funkčnosť slov a viet a gramatickú správnosť, spisovnosť; ovládať a používať odbornú jazykovú terminológiu (najmä vo vzťahu k štúdiu cudzích jazykov aj internacionálne termíny) a základné pojmy z lexikológie a slovotvorby, gramatiky (morfológie a syntaxe), hláskoslovia, spisovnej výslovnosti a pravopisu, zvukovej stránky jazyka, komunikácie, štylistiky a rétoriky, vzniku a vývinu jazyka, členenia národného jazyka.“*

Naším cieľom bolo zistiť možnosti využívania a uplatňovania interpretácie básnického textu v stredoškolskom literárnom vzdelávaní. Keďže sa zdá, že poetický text robí recipientom značné problémy, chceli sme vedieť, akú pozornosť venovali stredoškolskí učitelia jeho interpretácii. Reálny stav v školách v tomto smere nás zaujímal na pozadí plnenia základných cieľov vyučovania literárnej výchovy. V prvom rade sa pozrime na ciele literárnej výchovy ako súčasti predmetu slovenský jazyk a literatúra na štvorročných gymnáziách, kde *„vo významnej miere participuje na všetkých stránkach rozvoja osobnosti žiaka“*. Pri anketovej otázke *„Interpretovali ste počas stredoškolského štúdia básnické texty?“* sme sledovali, ako boli plnené napr. tieto ciele podľa učebných osnov: *„naučiť sa používať metódy analýzy a interpretácie básnických diel tak, aby sa emocionálny zážitok pri následnej analýze nestrácal, ale skôr prehĺbil, aby sa neporušila umelecká celistvosť diela, t. j. aby žiak pri rozbore a interpretácii nerozbíjal umelecké dielo na disparátne fragmenty, ale chápal ich systémovú celistvosť a celostnú umeleckú pôsobivosť“* alebo *„naučiť sa chápať ideovú a umeleckú intencionalitu diela tým, že si (žiak) uvedomí štylistickú a kompozičnú organizáciu textu a ich príspevkov ku komplexnej estetickej pôsobnosti diela, osvojí si zručnosť používať pri následnej analýze a hodnotení umeleckého diela poznatky z teórie a dejín literatúry“*.

Učebné osnovy z literatúry pre štvorročné gymnáziá jednoznačne *„preferujú progresívnejší, t. j. výchovný, interpretačný model vyučovania literatúry“* (učebné osnovy pre gymnáziá, 1997). V učebných osnovách SOŠ a SOU sa napr. uvádza: *„Tým, že sa do popredia záujmu v školskej práci dostáva sémantická a štruktúrna výstavba literárneho diela, nadobúdajú vo vyučovaní na význame metódy a formy priamej práce s literárnym textom. Ťažisko práce s literárnym textom vo vyučovaní spočíva v jeho interpretácii, ktorú chápeme ako relatívne komplexný rozbor a výklad literárneho textu.“* V osnovách sa jednoznačne píše, že *„na hodinách literatúry pracujeme prevažne s literárnymi textami“*.

Poézia vs. próza

Citované ciele a požiadavky na študentov v literárnej výchove v stredoškolskom vzdelávaní boli v prevažnej väčšine v rozpore s vyjadreniami poslucháčov pri ich hodnotení práce s básnickým textom na vyučovacích hodinách na školách, kde získavali stredoškolské vzdelanie. Vo výpovediach okolo 80 % respondentov uvádzalo, že na hodinách vôbec nepracovali s básnickým textom, resp. väčšia pozornosť sa venovala relatívne „ľahším“ prozaickým textom. Na ilustráciu uvádzame aspoň niektoré odpovede:

„V prvom rade musím povedať, že na SŠ sme sa poézii, resp. básnickému textu venovali minimálne. Viac sme sa sústreďovali len na autora, na prehľad jeho tvorby, ktorú sme si stručne charakterizovali. Básne sme si zväčša, ak nám vyšiel čas, len prečítali, zodpovedali sme na pár otázok a tie najpodstatnejšie informácie nám pani učiteľka len nadiktovala. Viac sme sa venovali prozaickému textu.“

„Na hodinách literatúry sme venovali veľmi málo času básňam, skôr sme čítali a rozoberali prozaické diela, takže sme nemali možnosť vyjadrovať sa k básnickým textom. Keď sme už nejakú báseň čítali, tak nám učiteľka väčšinou nadiktovala poznámky k nej.“

„Všetko nám interpretovala učiteľka.“

„Nezaoberali sme sa interpretáciou básnických textov. Našou úlohou bolo iba prečítať si danú báseň. Hlbšej a detailnejšej interpretácii sme sa nevenovali najmä pre nedostatok času.“

„Nepracovali sme s básnickými textami. Keď sme preberali básnikov, napísali sme si ich životopisy, stručné charakteristiky ich tvorby a jej prehľad. K čítaniu konkrétnych básní (nehovoriac o ich interpretácii) sme sa väčšinou nedostali.“

„Najviac času sme venovali preberaniu učiva a písaniu poznámok.“

„Veľmi málo, pamätám sa len, že sme sa zopár naučili naspamäť.“

„Na strednej škole asi nemôžem celkom hovoriť o interpretácii básnických textov, bolo to skôr učiteľovo rozprávanie – výklad básne z jeho pohľadu.“

„Interpretácii básnických textov pani učiteľka pozornosť nevenovala. Pri básňach, o ktorých sme sa učili, nám nadiktovala celý výklad básne.“

„Básnické texty sme neinterpretovali skoro vôbec.“

„Nespomínam si, či sme počas štúdia na SŠ interpretovali nejaké básnické texty.“

„Počas štúdia na SŠ sme sa nevenovali interpretácii básnických textov.“

„Básne sme na hodinách len čítali, robili osnovu a bavili sa skôr o autorovi, jeho životopise, tvorbe. Diela – báseň – boli len doplnok a nevenovala sa im zvýšená pozornosť.“

„Nepamätám si výraznú interpretáciu básne na SŠ.“

„My sme na hodinách literatúry neinterpretovali básnické texty, učiteľka nám k básni nadiktovala svoje poznámky, a to nám malo stačiť. Aj keby sa nám niektoré básne zapáčili, nemali sme priestor sa k nim nejako hlbšie vyjadriť.“

„Básne, ktoré sme interpretovali na SŠ, nezanechali dojem kvôli interpretácii, lebo jej spôsob sa mi zdal jednostranný, keďže boli v prevažnej miere interpretované len vyučujúcim.“

„Nepamätám si žiadne interpretácie, skôr len tie prozaické.“

„Veľmi sme neinterpretovali, často nám len pani učiteľka nadiktovala motív, tému. Ak hej, tak sme hľadali len básnické prostriedky.“

„Básnické diela sme interpretovali veľmi málo a len tie z čítanky. Myslím si, že poézia nebola obľúbeným žánrom vyučujúcej. Na konkrétnu interpretáciu básnického textu si nespomínam.“

Vyskytli sa síce aj pozitívne odpovede, ale v nich sa pravdepodobne odrážala aj akási nejasnosť respondenta o tom, čo by mala predstavovať interpretácia literárneho textu:

„Áno, interpretovali, ale nepamätám si žiadnu konkrétnu báseň.“

„Áno, formou otázok.“

„Áno, keď sme preberali básne, pani učiteľka nám vysvetlila, o čo v nich išlo, aké symboly boli použité, básnické trópy a figúry.“

„Áno, interpretovali sme texty – v podstate sme vždy pracovali s básňou autora, na ktorej sme si ukázali základné znaky jeho poetiky a pracovali sme s básnickými prostriedkami.“

„Áno, ale nebolo to veľmi často, lebo učiteľ to od nás veľmi nevyžadoval.“

Postoj k dielu

Zaujímalo nás aj, či pri interpretácii básnického textu dostávali priestor na vyjadrenie vlastného čitateľského postoja k dielu. Chceli sme tým zistiť, či sa prakticky napĺňali ďalšie ciele literárnej výchovy: *„rozvíjať svoju schopnosť tvorivo interpretovať osvojené myšlienky a produkovať vlastné“*, *„naučiť sa správne, výstižne a v prípade potreby aj esteticky účinne vyjadrovať svoje myšlienky, postoje a názory ústne i písomnou formou“* (učebné osnovy pre gymnáziá).

Zistili sme, že pokiaľ učitelia venovali pozornosť práci s literárnym textom, predovšetkým na gymnáziách, študenti dostávali priestor aj na vyjadrenie vlastných dojmov, názorov na konkrétnu báseň. Mnohí študenti to nevyužívali. Problém bol pravdepodobne v tom, že neboli systematicky vedení pracovať s básnickým textom. Približne 25 % z opýtaných uviedlo možnosť vyjadrovať *„svoje myšlienky, postoje a názory“*. Na ilustráciu aspoň niektoré:

„Na gymnáziu sme dostávali priestor na vyjadrenie vlastného názoru.“

„Áno, vždy som dostal priestor na vyjadrenie môjho subjektívneho názoru.“

„Nikdy nám nebola len nasilu nanútená učiteľkina verzia a náš čitateľský postoj bol akceptovaný, a pokiaľ to bolo argumentačne zdôvodnené, bol aj zahrnutý do interpretácie. Učiteľka nás nenechávala skĺznuť do príliš empirického interpretovania.“

„Áno, mali sme priestor na vyjadrenie vlastných pocitov a dojmov z prečítaného literárneho textu. Učiteľka kládla otázky, aké dojmy to v nás vyvolalo.“

„Dostávali sme priestor na vyjadrenie vlastného čitateľského postoja, ba priam to učiteľka od nás vyžadovala.“

Objavili sa aj vyjadrenia, ktoré pôsobia protichodne:

„Keď sa čítalo niečo na hodine, vždy niektorí povedali, ako dielo pochopili, čo si o ňom myslia.“

„Dostávali sme, ale vždy bol nakoniec pravdivý ten, ktorý vyslovila a ‚nanútila‘ nám učiteľka.“

„Priestor sme dostávali, no nevedeli sme ho adekvátne využiť. Väčšina triedy poézii absolútne nerozumela a nedokázala k nej nič povedať.“

„Áno, pravidelne. Málokto sa však vedel vyjadriť, a tak sme mali z tejto časti hodiny strach. Učiteľ nás nútil zaujať postoj, aj keď sme naozaj nevedeli.“

„Dá sa povedať, že pri interpretácii literárneho textu sme dostávali priestor aj na vyjadrenie našich myšlienok, ale len obmedzeným spôsobom. Myslím tým fakt, že ak sa naša interpretácia veľmi nezhodovala s učiteľkinou, hneď to zatrhla a pokladala to za nie presné, dokonca až zlé.“

Prevažovali odpovede negatívne, ktoré svedčia o tom, že na mnohých stredných školách sa vyučovala literatúra naozaj len povrchne, a možno len konštatovať, že absolútne sa nenapĺňali základné ciele, ktoré boli uvádzané v učebných osnovách.

Na vytvorenie si obrazu uverejňujeme viaceré odpovede:

„Nie, dostávali sme hotové interpretácie, maximálne sme odpovedali na otázku o hlavnej myšlienke.“

„Pri interpretácii básnického textu sme dostávali veľmi malý priestor na vyjadrenie vlastného postoja k básnickému dielu, resp. sme tento žáner interpretovali a rozoberali veľmi málo. Skôr nám interpretáciu poskytla učiteľka a nadiktovala príslušné poznámky.“

„Platné a univerzálne tvrdenie ‚čo tým chcel autor povedať‘ bolo to z učebnice, ktoré sme si naštudovali a ktoré nám prerozprávala učiteľka. Pokiaľ sme nevyjadrili náš po-

stoj k dielu v súlade s tvrdením v učebnici, nebol akceptovaný."
„Nie, bolo potrebné prebrať veľa učiva a vyučujúca nemohla ‚strácať čas' zisťovaním postoja žiakov k prečítanému umeleckému textu."
„Nie, učiteľ to vo väčšine prípadov povedal vždy za nás."
„Zväčša nám tému celej básne nadiktovala vyučujúca. My ako žiaci sme nedostali žiadny priestor."
„S básnickým textom sme sa nestretávali, a keď aj, boli to už sprostredkované informácie. Vlastný názor sme nevyjadrovali, väčšinou sme básne ani nečítali a poznali sme ich len z učiteľkiných interpretácií."
„Priestor na vyjadrenie vlastného názoru sme nedostávali. Pani učiteľka to považovala za neodborné a uprednostňovala reprodukcie iných autorov, preto som sa po príchode na VŠ bála vyjadriť vlastný názor."
„Pri interpretácii básnického textu sme väčšinou preberali vyjadrenia k textu od vyučujúceho učiteľa. Pri ťažších básnických textoch sa vyjadroval viac učiteľ, pri ľahších básnických textoch sme sa vyjadrovali my. Pýtal sa napr., čo tým chcel básnik povedať, čo tým myslel."
„Pri interpretácii básnického textu sme priestor na vlastný postoj k dielu veľmi nemali. Učiteľka nám povedala svoj postoj a ten nám potom aj nadiktovala do poznámok. Báseň sme si na hodine iba prečítali a dostali sme za úlohu naučiť sa ju doma naspamäť."
„Väčšinou nám učiteľka nadiktovala svoj názor."
„Všetko nám bolo vysvetlené."

Hodnotenie

Špecifickosť vyučovania literatúry na strednej škole vyžaduje venovať zvýšenú pozornosť aj otázkam hodnotenia a klasifikácie. Podľa učebných osnov *„učiteľ hodnotí nielen žiakove vedomosti, ale najmä jeho zručnosti a schopnosti samostatne pracovať s literárnym textom, samostatne a tvorivo literárne myslieť. V súlade s tým treba viesť žiakov k tomu, aby sa nezamerali len na reprodukovanie učebníc, ale aby sa pokúšali o formuláciu vlastných súdov, opretých však o vlastnú čitateľskú skúsenosť i o získané poznatky."* (Učebné osnovy pre SOŠ a SOU – študijné odbory, 1990)
Z odpovedí respondentov opäť vyplýva, že uvedené konštatovanie z učebných osnov sa v školskej praxi vôbec neuplatňovalo, o čom svedčia odpovede na otázku, či pri skúšaní reprodukovali len učiteľove formulácie o literárnom diele, resp. učebnicové texty, alebo aj vyjadrovali vlastné názory. Očakávanie učebných osnov sa podľa výpovedí nenapĺňa u 90 % oslovených respondentov:
„Len učiteľove."
„Pri skúšaní šlo skôr o interpretáciu učiteľových formulácií o literárnom diele."
„Pri skúšaní sme vždy reprodukovali učiteľove formulácie o literárnom diele, priestor na vlastné názory sme nedostávali."
„Odpovede zostali vždy na úrovni parafrázovania nadiktovaných formulácií."
„My sme memorovali učiteľove texty, ktoré mal trochu spracované z učebnice. Na svoj názor sme nemali pri skúšaní priestor."
„Áno, keďže sme nečítali poéziu, nemali sme svoj názor. A ak sa taký našiel, nebolo to prijímané."
„Vlastné názory sme neformulovali."
„Zväčša sme len zreprodukovali to, čo nám on nadiktoval. Povedali sme mu len jeho myšlienky."
„Len učebnicové texty."
„Skúšanie na SŠ bolo formou reprodukcie poznámok zo zošitov, ktoré nám nadiktoval učiteľ."
„Pri skúšaní sme reprodukovali len učiteľove formulácie o básnickom diele."
„Ústne skúšanie bolo skôr o zaradení autora do umeleckého smeru a vymenovaní jeho diel. Mali sme však písomné skúšanie, kde sme písomne interpretovali báseň, ale v podstate šlo len o mechanické vyhľadávanie metafor a rátanie slabík vo veršoch."
„Pri skúšaní som reprodukovala len učiteľove formulácie o diele, lebo som mala strach povedať svoj názor, neodvážila som sa mu protirečiť pre zníženie známky."

Potreba zmien

Pri konfrontácii odpovedí respondentov so základnými cieľmi a zámermi vyučovania literatúry podľa vtedajších platných učebných osnov sa ukázalo, že očakávania zaostávali za reálnymi výsledkami v školskej praxi. Aj keď sme netestovali interpretačné schopnosti, z dotazníkových odpovedí sme zistili, že v práci s literárnym textom sa neuplatňoval interpretačný princíp, a preto sa v takom prípade nedala náležite presadzovať ani požiadavka porozumenia umeleckému textu.
Aj keď nemožno paušálne zovšeobecňovať, predsa len výsledky prieskumu predstavujú istý indikátor ukazujúci, že vo vyučovaní literatúry dospievajúcich mladých ľudí by bolo potrebné urobiť radikálne zmeny a nielen proklamovať, ale predovšetkým reálne uplatniť interpretačný princíp a komunikačne zamerané vyučovanie. Veď pri vysoko rozvinutých komunikačno-informačných technológiách už naozaj neobstojí presadzovanie akéhosi pozitivistického prístupu, ktorého cieľom je len zhromažďovanie faktov, poznatkov o autoroch, literárnych dielach, bez skutočného prežívania literárnych textov v bezprostrednom čitateľskom kontakte s nimi.
Výsledky prieskumu potvrdili opodstatnenosť vypracovania nových pedagogických dokumentov v zmysle nového školského zákona z roku 2008. Priniesli zistenie, že v stredoškolskej literárnej výchove absentovala práca s poetickým textom, ktorého porozumenie vzhľadom na jeho znakový systém spôsobuje stredoškolským študentom značné problémy. Preto je potrebné venovať väčšiu pozornosť poézii a hľadať rôzne didaktické možnosti a metodické postupy na zlepšovanie študentovho vnímania básnickej tvorby.

Reforma

V školskom roku 2011/2012 sa uzavrel prvý štvorročný cyklus realizácie vyučovania slovenského jazyka a literatúry v intenciách novej školskej reformy. Uskutočnili sme nový prieskum s respondentmi, ktorí absolvovali stredoškolské literárne vzdelávanie podľa nových podmienok s cieľom zistiť informácie o priebehu vyučovania literatúry na stredných školách počas školských rokov 2008/2009 až 2011/2012. Položenou otázkou sme sa usilovali podľa možností pokryť proces vyučovania literárnej výchovy na rôznych typoch stredných škôl v Slovenskej republike podľa výpovedí prvých absolventov stredných škôl v zmysle nových pedagogických dokumentov.
Výskumnú vzorku tvorili poslucháči 1. ročníka bakalárskeho štúdia Fakulty humanitných vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici a študenti 4. ročníka troch gymnázií zo stredného Slovenska; celkový počet respondentov bol 353. Respondenti navštevovali stredné školy v rokoch 2008 – 2012 a v rokoch 2009 – 2013, čiže v čase platnosti nového pedagogického dokumentu zo slovenského jazyka a literatúry (obsahový a výkonový štandard z literatúry), v ktorom sa *„vymedzuje sústava poznávacích a čitateľských kompetencií, súbor literárnovedných termínov a skupina vybraných literárnych diel a ich autorov"* (obsahový štandard) a *„vzostupný program rozvíjania žiakových čitateľských a interpretačných zručností"* (výkonový štandard).
Dotazník tvorila otvorená otázka: Ako prebiehala typická hodina literárnej výchovy?
Nové obsahové usporiadanie stredoškolskej literárnej výchovy je založené na rozvoji analytických a interpretačných schopností študentov, a nie na poznávaní literárnohistorického stvárnenia literárneho procesu v jednotlivých vývinových obdobiach dejín slovenskej literatúry. Zodpovedá to základnému cieľu novej koncepcie, ktorým je formovanie a rozvíjanie komunikatívneho a kriticky mysliaceho čitateľa. Odpovede našich respondentov vnímame ako jeden z indikátorov poznávania stavu literárneho vzdelávania na stredných školách počas prvého štvorročného cyklu od zavedenia nových učebných osnov a učebníc. Zároveň predstavuje hľadanie vyučovacích inovácií v literárnej časti vzdelávacieho predmetu slovenský jazyk a literatúra.

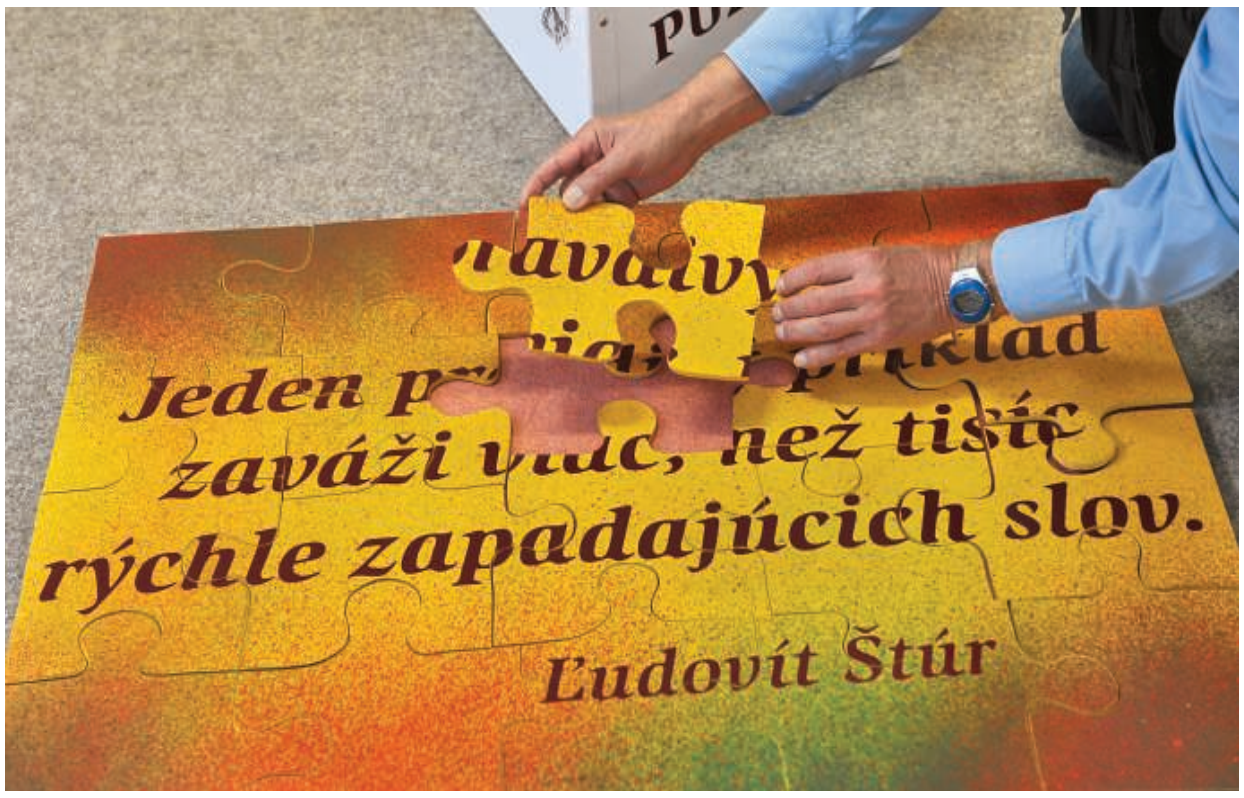

„Suché" informácie

Pri analýze výpovedí respondentov sme vychádzali z požiadaviek uvedených vo výkonovom štandarde:
1. Nový model opustil tzv. historické usporiadanie obsahu literárnej výchovy, čiže literárnu históriu.
Napriek uvedenému sme v odpovediach (cca 70 % odpovedí) registrovali preberanie učiva podľa jednotlivých literárnych období. Na ilustráciu vyberáme niektoré postrehy:
„Hodina literatúry pozostávala väčšinou z vysvetľovania práve preberaného literárneho obdobia, príčiny vzniku, spoločenského pozadia." (gymnázium)
„Učiteľ nám vykladal o autoroch a ich dielach, o konkrétnom literárnom období." (stredná odborná škola)
„Pracovali sme najmä so suchými informáciami. Niekedy nám diktovali, potom sme sa to učili na písomky. Niekedy sme sa len pripravovali zo starších kníh." (stredná odborná škola)
Začiatok realizácie reformy bol poznačený nedostatkom nových učebníc (do škôl prichádzali neskoro), čo viacerých učiteľov viedlo opierať sa o dovtedajšie učebnice, usporiadané na literárnohistorickom princípe. Zazneli aj odpovede, keď pri preberaní jednotlivých literárnych období študenti pracovali aj s literárnym textom:
„Učiteľ vysvetlil látku, dostal nás do problematiky obdobia (druh literatúry/literárnej skupiny) a ďalej sme čítali ukážky a rozoberali ich." (bilingválne gymnázium)
„Výklady učiteľky boli zaujímavé a často sa nás pýtala na náš názor a uhol pohľadu. Väčšinou sme si písali poznámky, ktoré diktovala, ale vždy všetko vysvetlila, dané obdobie, znaky, autorov. Čítali sme často diela z čítanky a rozoberali ich." (bilingválne gymnázium)
„Učiteľka nám vždy pripravila poznámky, teóriu aj prax – rozoberali sme plno básní (všetko sme si vysvetlili, pochopili – a to chcela aj na teste), avšak najprv teória – znaky, tvorba, autori, obdobia, všetko pekne zadelené a vysvetlené." (gymnázium)
„Vyhľadávali sme si znaky jednotlivých období v rôznych textoch z daného obdobia a tak vyvodzovali závery." (gymnázium)
Zmena obsahu učiva spôsobila učiteľom viaceré problémy v sprostredkovaní hodnôt slovesného umenia, čo jedna z respondentiek uviedla takto: *„Literatúra bola chaotická, pretože sme nepostupovali podľa období. Často však hodiny boli vo forme monológu našej profesorky. Musím usúdiť, že moje vedomosti z literatúry sú pomerne slabé, no myslím, že je to spôsobené najmä reformou."* (gymnázium)

2. Poznatky žiak nemá preberať hotové, ale do podoby svojich vedomostí ich konštruuje sám na základe podnetov učiteľa.
Uvedená požiadavka podľa výpovedí respondentov nenachádzala svoje miesto v edukačnom procese hodín literárnej výchovy. Takmer 90 % výpovedí poukázalo na „aktívnu úlohu" učiteľa, ktorý najmä vysvetľoval, zaujímavo rozprával, diktoval..., takže študenti prijímali už hotové informácie. Získané poznatky potom pri „práci s textom" len transformovali na ilustratívny literárnohistorický rozbor, ako už bolo vo výpovediach uvedené.
Vo výpovediach sa často objavovali slová a slovné spojenia, ktoré len veľmi ťažko môžu napomáhať rozvíjanie interpretačných schopností. Skôr odhaľujú a vzťahujú sa na stereotypnú výučbu:
„... učiteľka nám diktovala, vedieť vymenovať, zaujímavý výklad, vysvetľovanie, robili sme si poznámky, zaoberali sme sa obsahmi diel, krátky úvodný komentár učiteľa, vopred rozdané poznámky na papieri, preberali sme skôr teóriu ako diela, bavili sme sa o autorovi a na domácu úlohu sme si mali vypracovať učivo z knihy, pracovali sme najmä so suchými informáciami, učili sme sa obsahy epických diel, väčšinou románov, vyučovanie literatúry bolo zamerané na memorovanie, bolo to suché a nepersonálne, s textom sme nepracovali, učiteľka nám opísala sociálne, politické a iné okolnosti daného obdobia, diela sme nečítali, len nám povedala stručný obsah, učiteľ často hovoril o dielach, autoroch, pútavo rozprával k téme, pani profesorka nám poznámky rozdávala vytlačené a cez hodiny nám vykladala učivo, jeden z nás pripravil referát o spisovateľovi a o jeho diele, v bodoch sme si napísali obsah, pri diele učiteľka prečítala časť a potom sa snažila vysvetliť, čo chcel daný autor svojím dielom vyjadriť, prevažoval výklad učiva, následne zapísanie poznámok a doma ich bifľovanie."
Približne v tretine odpovedí sa objavovali aj slová a slovné spojenia, ktoré už zodpovedali súčasnej požiadavke komunikačného poňatia vyučovania literatúry s priblížením sa k rozvíjaniu interpretačných schopností:
„... hľadali sme rôzne obrazy, formy, ideu, rozoberali sme význam textu, robili rozbory diel – druh, žáner, autor, literárne obdobie, téma, hlavná myšlienka, poukazovali sme na typické znaky autora/obdobia, diskutovali o hrdinoch, konfliktoch, hovorili vlastné názory."

Na záver uvádzame ešte niekoľko odpovedí:
„Na hodinách literatúry nám učiteľka hovorila o živote autora alebo o období, v ktorom žil. Niekedy sme čítali texty." (stredná odborná škola)
„Na hodinách nám učiteľka zvyčajne diktovala poznámky, ale aj pútavo hovorila o jednotlivých dielach, ktoré sme preberali." (obchodná akadémia)
„Veľké množstvo nepodstatných informácií – napr. vedieť vymenovať básnické zbierky autorov; dobré vysvetlenie vzťahu medzi témou diela a spoločenskou situáciou." (gymnázium)
„Každý študent dostal konkrétne dielo z povinnej literatúry, ktoré musel prečítať a urobiť z toho referát, zreprodukovať dielo pred ostatnými spolužiakmi." (gymnázium)
„Na našej SŠ prevažoval výklad učiva, následne zapísanie poznámok a doma ich bifľovanie." (gymnázium)
„Väčšinou sme mávali literatúru. Poznámky sme si nepísali, pani profesorka nám ich rozdávala vytlačené a cez hodiny nám vykladala učivo (resp. literárne diela)." (obchodná akadémia)
„Naša profesorka nám zaujímavo vyrozprávala príbeh, ten sme si počas jej výkladu zapisovali, urobili sme spoločne jeho rozbor a dokazovali znaky jednotlivých období." (stredná odborná škola)
„Hodiny literatúry prebiehali: na každej hodine bol krátky úvodný komentár učiteľa, prečítanie ukážky a následná práca s textom. Pri rozboroch literárnych diel bol priestor aj na diskusiu. Informácie o autoroch a dielach (všeobecné) sme si spracovávali sami na základe výkladu a učebnice." (gymnázium)
„Pani profesorka nám na začiatku vždy niečo zaujímavé porozprávala o danom autorovi a diele, spoznámkovali sme si určité fakty. Neskôr sme rozoberali dielo, umelecké prostriedky, ktoré sa v nich vyskytovali, čo autor chcel týmto dielom povedať a aké pocity v nás vzbudil." (gymnázium)
Z výpovedí vyplýva, že pri práci s ukážkou nešlo o interpretáciu v pravom slova zmysle, ale len doplňovanie niektorých formálnych prostriedkov.

Učiteľ

Aj pri interpretácii výsledkov tohto prieskumu môžeme záverom konštatovať, že proklamované požiadavky len ťažko nachádzajú uplatnenie v každodennej pedagogickej praxi. Medzi prvými absolventmi stredných škôl po začatí uplatňovania nového didaktického modelu sme zistili, že nedošlo k výraznejším zmenám. Spôsobili to nielen viaceré objektívne skutočnosti, ale najmä ťažko presadzovaná zmena prístupu učiteľa k pedagogickej práci. V tomto smere sa plne stotožňujeme s názorom Marie Čechovej, že *„... úspěch každé koncepce závisí na tom, zda si její zásady učitelé osvojí a přijmou je. Sebelepší osnovy a učebnice neznamenají samy, bez úsilí učitele, ještě nic."*
Z našich zistení vyplýva aj ďalšie odporúčanie – uskutočniť širšie koncipovaný výskum s cieľom zhodnotiť procesuálnu stránku vyučovania literatúry na stredných školách. Sústrediť sa pritom na kombináciu kvantitatívnych a kvalitatívnych metód hodnotenia a merania edukačného procesu, lebo v doterajších výskumoch viac prevládali kvantitatívne ukazovatele. Pritom aj v súvislosti s novými reformnými snahami je nevyhnutné sústrediť pozornosť na proces výučby, ako aj na osobnú angažovanosť učiteľa.

PaedDr. Július LOMENČÍK, PhD.
Ilustračné foto Ján SÚKUP

Prvenstvo v škole – záruka šťastia?

PREŤAŽENOSŤ PREMIANTOV

Žiaci prospievajúci s vyznamenaním bývajú pýchou rodičov. Ale sú naozaj spokojní a šťastní? Zíde rodičom vôbec na um, že ich ratolesť hromadí jednotky iba za cenu nadľudského úsilia a nesmiernych útrap?

Podaktorí lúmeni hravo prechádzajú z jedného ročníka (semestra) do druhého, zvládajú učivo ľavou rukou, iní sa ledva predierajú húštinou študijných materiálov a napokon len tak-tak vyviaznu so zdravou kožou, ak im načisto nepovolia nervy. Nejeden žiak alebo študent síce v škole vyniká, ale zároveň prežíva neznesiteľnú trýzeň, ktorú signalizujú všakovaké somatické poruchy (nespavosť, žalúdočná nevoľnosť, ľahká depresia), a jednako nepoľavuje v usilovnosti a nosí domov dobré známky, aby nebodaj nesklamal rodičov. Akoby žiacka knižka (index) plná jednotiek a ojedinelých dvojok zaručovala, že všetko ide ako po masle. *„Tešili nás jeho výborné známky, jeho neutíchajúci záujem o školu,“* priznáva Monique, matka dvanásťročného Nicolasa. *„Keď sa prestal stýkať s kamarátmi a pozerať na obľúbené televízne programy, ohromne sme sa radovali, že včas dostal rozum. Vôbec nám nesvitlo, že mu povinnosti prerastajú cez hlavu, že vlastne ide o jasnú známku preťaženosti...“*

Varovné signály

„A práve preťaženosť je jadrom problému,“ vysvetľuje francúzsky psychiater a psychoanalytik Patrice Huerre, autor knihy *Treba ľutovať dobrých žiakov?*, ktorý sa na parížskej Klinike Georgesa Heuyera tak často stretáva s „kanónmi, čo nečakane vybuchli“, teda talentovanými, výborne prospievajúcimi a súčasne nepochopenými študentmi, že po dôkladnom klinickom pozorovaní maturantov ašpirujúcich na prestížnu univerzitu vypracoval zaujímavú typológiu z hľadiska ich motivácie prešpikovanej mukami. *„Nie je normálne, aby sa žiak venoval výlučne školským povinnostiam a neostával mu čas na mimoškolské záujmy.“*

„Žiaci na prvom a druhom stupni základných škôl sa buď uzatvárajú do seba, alebo naopak, stvárajú výtržnícke kúsky, aby na seba upozornili,“ uvádza školský inšpektor a poradca Jean-Marc Louis, autor praktickej príručky *Je môj syn šťastný žiak?* o harmonicky sa odvíjajúcich školských rokoch. *„Rodičia najčastejšie netušia, že ich potomok nedokáže v škole obsedieť a sústavne vyrušuje na hodinách v snahe pritiahnuť pozornosť na svoj neduh.“*

„Študenti na stredných a vysokých školách si zas priberajú ďalšie a ďalšie voliteľné predmety, ak nie rovno študijné odbory, v podvedomom úsilí oddialiť prah dospelosti,“ upozorňuje Patrice Huerre. *„Rodičia nevedomky podporujú takýto postoj, akoby im vôbec neprekážalo, že sa ich potomkovi nechce postaviť na vlastné nohy, a ochotne ho ďalej živia, len aby pred svetom ukázali, že je všestranne nadaný.“*

Protichodné túžby

Prekročiť prah dospelosti znamená z hľadiska niektorých študentov nutnosť bežať v ústrety zaručeným porážkam alebo pustiť sa do súboja s rodičmi a vyhodiť ich zo sedla, najmä ak majú prevziať žezlo v súkromnej firme či advokátskej kancelárii, alebo zrealizovať ich horko-ťažko pochované ambície. A tak mnohí ostávajú tzv. večnými študentmi, radšej si kliesnia cestu tŕním, akoby sa zmietali v protichodných túžbach. *„Niektorí študenti si ešte aj po dvadsiatke vytyčujú jediný cieľ – urobiť radosť rodičom,“* netají psychologička Cathy Lemer z Európskeho poradenského inštitútu pre študentov (IECE). *„Nielen matke, ktorá s nimi prežíva každučký úspech, ale aj otcovi, ktorému sa mimovoľne usilujú dokázať svoje prednosti.“* Neúnavne zhromažďujú dobré známky, aby si zaistili rodičovskú lásku a uznanie. Neraz musí dôjsť k dramatickému zvratu, aby sa spod masky výkonnosti vykľula tortúra.

Draho zaplatené úsilie

Bénédicte vyrazil dych lekár prvej pomoci, keď oznámil, že nevoľnosť jej devätnásťročnej dcéry je priamym dôsledkom anorexie, ktorou trpí, a že ju treba nevyhnutne hospitalizovať. *„V tom momente sa mi zamarilo, že sa zrútil celý svet,“* spomína nešťastná matka. *„Pravda, často si sťažovala na únavu, ale nastúpila na fakultu a chcela excelovať, nuž som sa nečudovala, že prepína svoje sily. Bola presvedčená, že je ‚dutá‘, že to nezvládne... Neraz som ju utešovala, že sa nemusí obávať nijakej blamáže, ba v podráždenosti aj zahriakovala, aby nemaľovala čerta na stenu...“*

Na zraniteľných adolescentov dolieha psychický tlak omnoho väčšmi než na ostatných študentov, neraz prepadajú narkománii alebo náhle zanechávajú štúdiá, ak sa náhodou nepokúsia spáchať samovraždu. Preto je nesmierne dôležité všímať si potomka, nepodceňovať jeho „nepochopiteľné“ správanie, tobôž depresívne stavy, a včas zachytiť varovné signály. *„Máloktorý rodič pripisuje náležitý význam jeho sťažnostiam,“* smutne konštatuje Patrice Huerre. Dospelí zvyčajne reagujú slovami: *„Prestaň konečne lamentovať a radšej sa uč, lebo naozaj pohoríš!“* Nie div, že po čase skutočne „nešťastnou súhrou okolností“ zlyhá na celej čiare...

Neprípustná porážka

V spoločnosti vládne kult individuálneho úspechu, ktorý sa rozplemenil vo všetkých sférach, i na pôde školských ustanovizní. Rodičia zosilňujú tlak na potomstvo aj z dôvodu neistej budúcnosti vyplývajúcej z hospodárskej krízy. K spomínaným dôvodom sa pripájajú aj nevedomé pohnútky. Vynikajúci školský prospech symbolizuje spoločenský rebríček, občas sa dokonca stáva záštitou sladkej pomsty. *„V niektorých rodinách sa očakáva, že potomok prevezme štafetu po otcovi alebo strýcovi, prispeje k jej vážnosti,“* zdôrazňuje francúzsky filozof Gérard Guillot, autor koncíznej úvahy *Význam škôl 21. storočia*, v ktorej sa zaoberá ich hodnotou v prostredí trhovej ekonomiky.

„Mnohí nadaní žiaci sú obeťami ctižiadostivých rodičov, ktorí naliehajú na potomkov, aby zrealizovali ich vlastné sny o profesionálnom úspechu, čo im prekĺzol pomedzi prsty,“ spresňuje Jean-Marc Louis. A uniesť také bremeno na pleciach nebýva jednoduché. *„Rodičia si stanovili podmienku, že sa musím dobre učiť. A nezdráham sa priznať, že som prijala ich pravidlá hry a plnila ich želania tak dlho, ako som vládala. Nechcela som riskovať, že stratím ich náklonnosť,“* hovorí tridsaťpäťročná Elfie. Keď ani druhý raz neuspela na prijímacích skúškach na medicínu, otec jej uštedril facku. *„V ten deň som precitla zo sna a vyslobodila sa z rodičovských pút. O ďalší týždeň som odcestovala do Škótska ako au-pairka. Konečne som pochopila, že sa bez nich zaobídem, a najmä som sa konečne zorientovala a zistila, ktorou cestou sa v budúcnosti mienim uberať.“* Po čase sa jej otec v jednom rozhovore zdôveril, že sám nemohol študovať vytúžený odbor, ktorý pre ňu vybral, a zároveň vyjadril ľútosť, že nemilobohu mrhá svojím potenciálom.

Strach z neúspechu obzvlášť prenasleduje takzvaných „dedičov“, ako ich nazýva psychiater a psychoanalytik Patrice Huerre. Títo potomkovia sú povinní kráčať v profesionálnych šľapajach svojich rodičov alebo príbuzných, vykonávať lekársku alebo advokátsku prax, hoci snívajú o inom povolaní. *„Na otcovu žiadosť som študovala právo, hoci som vedela, že nikdy nezačnem vykonávať právnickú prax. Otec ma videl v talári ako členku sudcovského zboru, moji kolegovia sa takisto rozplývali nad zlatou budúcnosťou, zatiaľ čo mňa prenasledovali depresie, kým som nezovrela v prstoch diplom,“* spomína na neslávne študentské časy štyridsaťdvaročná muzikologička Eva.

Prisilné kvapky

Ak medzi ašpiráciami potomka a ambíciami rodičov zíva prihlboká priepasť, môže ľahko vypuknúť kríza. Výborne prospievajúci adolescent si zvyčajne neuvedomuje, prečo ho odrazu znechucuje škola a čo mu vlastne prerastá cez hlavu. Odborníci však nepochybujú, že mu rodičia naordinovali prisilné kvapky, ktoré nevládze preglgnúť. A predovšetkým ich varujú pred prílišnou ctižiadosťou a kladú im na srdce, aby mu radšej poskytli oporu, ktorú od nich právom očakáva.

Keď sa totiž dieťa zmieta v pochybnostiach, neraz sa umára aj otázkou, či si zaslúži lásku iba pre dobrý prospech. *„A nejeden rodič by mal problém na ňu odpovedať úprimne, lebo svoje potomstvo stotožňuje výlučne so školákom, ergo študentom, od ktorého očakáva priaznivé výsledky,“* uzatvára Patrice Huerre.

Potomok a žiak

„Rodičia by nemali vidieť vo svojom dieťati iba žiaka,“ zdôrazňuje školský inšpektor a poradca Jean-Marc Louis. Ak totiž zlyhá v striktne stanovenej úlohe, môže ho prepadnúť strach, že príde o rodičovskú lásku. Ak sa začne ponosovať na únavu alebo úzkosť, treba ho brať vážne, podať mu pomocnú ruku, umožniť dostatok odpočinku, rozvoj mimoškolských (športových a kultúrnych) aktivít v kruhu spolužiakov. Ak sa tieto stavy opakujú v okamihu, keď sa má pripravovať do školy, neradno váhať a treba vyhľadať pomoc odborníka.

Spravidla prichádzajú do úvahy tri možnosti:

- Ak potomok podchvíľou prichádza o sebaistotu a čelí neúspechu, zrejme mu nesedí budúca profesia. V danom prípade sa môže obrátiť na poradcu, aby mu pomohol zorientovať sa v neprehľadnej húštine odborov v súlade s jeho intelektuálnym potenciálom a predstavami.
- Ak mu nechýba húževnatosť, ale stráca sebadôveru a podlieha úzkosti, môže mu pomôcť psychoterapeut formou skupinovej terapie, v rámci ktorej si ujasní svoju budúcu rolu.
- Ak ním lomcuje strach, ktorý sprevádzajú somatické poruchy, a nie je schopný verbálne vyjadriť svoje ťažkosti, odporúča sa navštíviť psychoanalytika, schopného zistiť ich pôvod v procese individuálnej psychoterapie, ako zdôrazňuje aj pedopsychiatrička Gisèle George, autorka knižky *Vystresované deti*, ktorým v praxi hádže záchranný pás.

Podľa *Psychologies magazine*
spracovala Vladimíra KOMOROVSKÁ
Ilustračné foto stock.xchng

Potrebujeme veľa trpezlivosti, dobré riešenia a vytrvalosť pri ich realizácii

DUŠAN ČAPLOVIČ

Rozhovor s osobnosťou

Taký turbulentný školský rok nezažilo slovenské školstvo azda od roku 1989. Nový minister školstva Dušan Čaplovič začal veľmi otvorene pomenúvať celý rad nahromadených problémov. Na jednej strane to vyvolávalo veľa pozitívnych reakcií, najmä učiteľov, ktorí si uvedomovali pravdivosť nazvaného stavu vecí, súčasne to však prinášalo nedočkavosť – akoby sa s pomenovaním problémov a návrhom stratégie zmien mali veci okamžite zmeniť. Našlo sa aj dosť kritikov, ale všetci objektívne potvrdzovali, že problémy, v ktorých sa nachádza slovenské školstvo, treba riešiť – zásadne, systémovo a s víziou do budúcnosti. V poslednom predprázdninovom čísle Učiteľských novín je naším hosťom na rozhovor minister školstva, vedy, výskumu a športu SR Dušan Čaplovič.

Pán minister, sme radi, že ste prijali pozvanie na rozhovor. Ako hodnotíte uplynulý školský rok? Čo vám dal a čo zobral?
Končiaci sa školský rok bol bohatý na udalosti, prácu i zmeny. Treba povedať, že aj rýchly a náročný, ale myslím si, že nielen pre mňa, ale aj pre učiteľov a všetkých, ktorí sa venujú oblasti školstva. Priniesol mi však veľa osobných skúseností a obohatil ma o stretnutia s učiteľmi v školách po celom Slovensku. Vďaka tomu som si dotvoril komplexný obraz o problémoch, ktoré sa nakopili v systéme výchovy a vzdelávania na Slovensku. No a čo mi zobral? Čas na súkromie, rodinu, priateľov či na prečítanie dobrej knihy. A časté nekorektné konštatovania, urážky a invektívy aj časť môjho zdravia.

Napriek tomu, že ste v spojení so školstvom v rôznych pozíciách dlhodobo, prekvapilo vás niečo, o čom ste nevedeli?
Ťažko povedať, či ma ešte niečo prekvapilo. Veď závažné nedostatky v oblasti školstva už prekročili brány škôl a preniesli sa do života celej spoločnosti. Najmä do nenaplnených požiadaviek trhu práce, nereagujúc na zmenené podmienky a výzvy doby, čo malo neblahý vplyv na absolventov škôl. To všetko sa prejavovalo predovšetkým slabou reakciu škôl na potreby hospodárskeho a spoločenského vývoja. Z pozície predsedu školského parlamentného výboru v minulom období som mal možnosť pozorne sledovať vývoj a problémy v oblasti školstva, výchovy, vzdelávania, výskumu a športu, no skutočný stav rezortu ma v niektorých chvíľach doslovne šokoval.

Hneď po nástupe ste avizovali, že máte ambíciu pohnúť stojatými pedagogickými vodami, a na nejednom mieste ste hovorili o severských školských systémoch, najmä fínskom, z ktorého by sme si mohli zobrať viaceré ponaučenia. Platí to stále?
Určite áno, aj keď ich model nemožno priamo preniesť na Slovensko. S mnohými detailmi som sa oboznámil aj na svojej pracovnej ceste do Fínska, kde tiež musia riešiť mnohé problémy doslovne za pochodu. Pre Slovensko však môžu byť inšpirujúce nielen metódy a formy vzdelávania, ktoré sú známe svojou kvalitou a spoluprácou na všetkých úrovniach, ale aj efektívnosť, komplexnosť a flexibilita celého systému vzdelávania.

Kde sa dnes nachádzajú Fíni a aký je rozdiel medzi ich vzdelávacou sústavou a naším stavom a úrovňou vzdelávacej sústavy?
O fungovaní fínskeho modelu vzdelávania svedčia výsledky, ktoré dosahujú ich školy v medzinárodných hodnoteniach a meraniach. Treba však povedať, že ani fínsky model nevznikol zo dňa na deň. Jeho formovanie predchádzala dlhodobá a systematická podpora štátu, ale aj pozornosť a záujem celej spoločnosti. Na rozdiel od toho bolo naše školstvo v priebehu viac ako dvadsať rokov vystavené nielen sociálnym, ekonomickým či hospodárskym transformáciám, ale aj nevydareným experimentom. A ešte na jednu skutočnosť treba upozorniť z historického kontextu, najmä čo sa týka schopnosti čítať a interpretovať text. Od čias reformácie

sa budovali v rodinách knižnice, celé rodiny čítali a čítajú i dnes, napriek tomu, že je svet internetu. My sme práve tieto faktory zanedbali a teraz žneme smutnú „úrodu“.

Pri diskusii o súčasnom stave školstva sa najčastejšie spomínajú finančné prostriedky. Faktom je, že slovenské školstvo dlhodobo dostáva zo štátneho rozpočtu percentuálne jeden z najnižších rozpočtov spomedzi všetkých krajín OECD. Ide o dlhodobý problém a sám ste ho označili za ten, ktorý sa budete snažiť riešiť. Samozrejme, že sa to nedá zmeniť zo dňa na deň. Cítite podporu vo vláde, najmä zo strany ministra financií, v tejto otázke?
Určite áno. Podpora tu je, rovnako ako moje úsilie o väčší balík finančných prostriedkov pre kapitolu školstva. Ako som už niekoľkokrát povedal, zvýšenie bude závisieť od stavu verejných financií a celkovej ekonomickej a hospodárskej kondície nášho štátu. Okrem toho bude nevyhnutné, aby zriaďovatelia pristúpili k optimalizácii fungovania škôl. Postoj rezortu financií je známy – dáme viac peňazí, ak sa súčasne budú robiť optimalizujúce zmeny.

Napriek tomu, že do nášho školstva „tečie“ finančný prúd „priškrteným kohútikom“, odborníci konštatujú, že s peniazmi dokážeme nakladať veľmi efektívne. Ako si to vysvetľujete?
Je to zaiste nízkymi mzdami v školstve, ako aj tým, že sme málo investovali do modernizácie vyučovacieho procesu. Na to využívame najmä finančné prostriedky z eurofondov. A určite je za tým aj osobné nasadenie množstva našich učiteľov. Svoju profesiu milujú napriek tomu, že neúcta a agresivita v školách vzrastá.

> „Treba si však uvedomiť, že vo Fínsku sa k súčasnému stavu dostali za tridsať rokov zmien, opatrení a postupného zvyšovania finančných zdrojov do školstva. Napriek tomu v našich podmienkach väčšina učiteľov dosahuje doslova zázraky, a to vďaka láske k povolaniu a oddanosti i zanieteniu vzdelávať a vychovávať.“

Je na vás veľký tlak, aby sa riešili predovšetkým platy učiteľov. Tie sú v porovnaní s platmi učiteľov v iných krajinách na chvoste rebríčkov. Je to však naozaj univerzálny liek na zlepšenie stavu nášho školstva?
Samozrejme, je to len jeden z faktorov, ktorý má vplyv na zlepšenie stavu nášho školstva. Aj keď kvalitný a dobre zaplatený učiteľ je kľúčový, treba myslieť aj na to, že sú potrebné zmeny v systéme ich vzdelávania, a to tak na pedagogicky zameraných fakultách, ako i v rámci kontinuálneho vzdelávania. Takisto netreba zabúdať, že na Slovensku máme ešte mnohé rezervy v efektívnom fungovaní škôl, v tom, aby bol kvalitný učiteľ lepšie finančne ohodnotený ako ten, čo sa „vezie“. To však záleží aj na odvahe a osobnosti riaditeľa.

Pripravuje sa zmena v oblasti financovania škôl. Normatívne financovanie sa ukázalo v mnohých smeroch ako kontraproduktívne. Na ktoré zmeny sa môžu školy pripraviť?
V oblasti normatívnych výdavkov sa navrhuje nový systém financovania základných a stredných škôl. Ten bude vychádzať z normatívneho spôsobu financovania nákladov na triedu, pričom zohľadňovať bude naplnenosť tried čo do počtu žiakov a po určení merateľných ukazovateľov aj kvalitu vo výchove a vzdelávaní. Ten posledný merateľný faktor však bude najťažšie nastaviť, musí ho predchádzať zodpovedná diskusia.
Náklady na triedu budú vychádzať z minimálneho počtu žiakov v triede, ktorý sa určí v školskom zákone, ako aj z maximálneho počtu, ďalej z personálnej a prevádzkovej náročnosti vzdelávania žiakov príslušného druhu školy a triedy. Do úvahy sa bude brať aj zaradenie pedagogických zamestnancov do platových a pracovných tried či kreditové príplatky.
Náklady na triedu sa budú skladať z tzv. fixného normatívu a variabilného normatívu. Fixný bude zohľadňovať napríklad tarifný plat, nárokovateľné zložky platu či odvody do poistných fondov. Variabilný by mal zohľadniť naplnenosť triedy. To znamená, že čím viac žiakov bude v triede, tým viac finančných prostriedkov jej bude pridelených. Pôjde tak o kombináciu financovania nákladov na triedu a na žiaka.
Zriaďovateľ školy, ktorý bude mať v triede nižší počet žiakov, ako je najnižší počet žiakov určený v školskom zákone, dostane len príslušnú časť fixného normatívu v závislosti od počtu žiakov v triede a na iné zložky normatívu nebude mať nárok.
Treba však povedať, že v prípade nedostatku finančných prostriedkov na osobné alebo prevádzkové náklady bude môcť zriaďovateľ požiadať ministerstvo o dofinancovanie v rámci dohodovacieho konania.
Pri nenormatívnych výdavkoch sa predpokladajú zmeny v oblasti financovania nákladov na dopravné žiakov. Uvažujeme aj nad možnosťou zaviesť príspevok na zakúpenie školského autobusu, a to pre tých zriaďovateľov, ktorí budú zabezpečovať dopravu žiakov do školy z okolitých obcí, v ktorých bola zrušená škola alebo jej časť.

(pokračovanie rozhovoru na strane 10)

Potrebujeme veľa trpezlivosti, dobré riešenia...

(dokončenie rozhovoru zo strany 9)

Na viacerých miestach ste upozornili na potrebu väčšej efektívnosti siete základných a stredných škôl. „Obslužnosť" regiónov vzdelávacími službami by mala byť jednou z tém, pri ktorej možno predpokladať nespokojnosť tých, ktorým bude hroziť spájanie či dokonca zastavenie prevádzky škôl. Akým spôsobom sa pristúpi k optimalizácii siete?

Optimalizácia sa uskutoční prostredníctvom viacerých opatrení, ktoré som už spomínal. Okrem toho bude môcť ministerstvo každému zriaďovateľovi školy, ktorý požiada o dofinancovanie v rámci dohodovacieho konania, uložiť povinnosť vykonať racionalizačné opatrenie, a teda znížiť počet zamestnancov školy, znížiť počet tried, zrušiť školu, alebo uložiť iné opatrenie, ktorým sa znížia náklady na výchovu a vzdelávanie žiakov. Rokovania so zriaďovateľmi škôl v tejto veci sa začnú už v júli.

Vo Fínsku a zrejme všade, kde majú dobré školstvo, je kľúčovým činiteľom učiteľ. Ako vidíte súčasnú situáciu slovenských učiteľov? Čo treba urobiť, aby sa kvalita našich učiteľov výrazne zvýšila? Očakáva sa, že učitelia sa priblížia prácou s informačnými technológiami svojim žiakom. Sme v tejto oblasti na dobrej ceste?

Samozrejme, nie je porovnateľná s postavením učiteľa vo Fínsku ani s tamojším vzdelávacím systémom a prostredím. Treba si však uvedomiť, že vo Fínsku sa k súčasnému stavu dostali za tridsať rokov zmien, opatrení a postupného zvyšovania finančných zdrojov do školstva. Napriek tomu v našich podmienkach väčšina učiteľov dosahuje doslova zázraky, a to vďaka láske k povolaniu a oddanosti i zanieteniu vzdelávať a vychovávať.

Čo sa týka druhej časti otázky, musím povedať, že na digitalizáciu vzdelávania pripravujeme všetkých učiteľov od materských až po vysoké školy postupne a systematicky. Už v súčasnosti sa konajú priebežné i komplexné školenia a do roku 2020 by mal každý učiteľ absolvovať prípravu na využívanie digitálnych vzdelávacích pomôcok a vzdelávacieho obsahu. A mnohí s nimi vo vzdelávacom procese už dnes úžasne pracujú.

Voľakedy sa organizovali koordinačné porady ministerstva školstva, fakúlt pripravujúcich učiteľov a zamestnávateľov učiteľov na úrovni okresov a krajov a riešili sa otázky plánu výkonov fakúlt pripravujúcich učiteľov vždy rok i viac dopredu. Súčasne sa riešili a diskutovali otázky kvality prípravy učiteľov. Neplánujete sa vrátiť k tejto osvedčenej praxi?

Nie, v súčasnosti ministerstvo nemá kompetenciu koordinovať jednotlivé vysoké školy v prijímaní na učiteľské študijné programy. Zástupcovia rezortu sa však operatívne zúčastňujú na stretnutiach učiteľských fakúlt a priebežne s nimi riešia existujúce problémy. V rámci prípravy koncepcie ďalšieho smerovania vysokého školstva hľadáme aj model aktívnejšej úlohy ministerstva pri cielenom rozvoji v jednotlivých oblastiach vysokoškolského vzdelávania, teda aj v oblasti prípravy učiteľov. Súčasné problémy prípravy učiteľov boli zmapované v rámci projektu *Transformácia vysokoškolského vzdelávania učiteľov v kontexte reformy regionálneho školstva* vrátane viacerých odporúčaní, ktorými sa priebežne zaoberáme.

Systém ďalšieho vzdelávania učiteľov sme si v prvej polovici deväťdesiatych rokov zrušením krajských pedagogických ústavov a okresných pedagogických stredísk rozbili. Dodnes sa nám cez metodicko-pedagogické centrá nepodarilo plne nastaviť funkčný systém ďalšieho vzdelávania učiteľov tak, aby systematicky zasahoval v určitých intervaloch každého pedagóga. Plánuje sa niečo meniť v tejto oblasti?

Tieto úlohy vyplývajú aj z navrhnutých systémových opatrení a z diskusie i námetov k predloženej *Správe o stave školstva na Slovensku*. Znamená to obnoviť, reštartovať prácu metodicko-pedagogických centier a celú oblasť ďalšieho vzdelávania profesionalizovať.

Zostane v platnosti aj do budúcnosti systém kreditov?

Aj tu sa pripravujú systémové zmeny, v rámci novely zákona o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch v budúcom roku, niektoré idú už teraz cez poslanecké iniciatívy. Kredity áno, ale zaslúžené, nie formálne. Bude treba preveriť, zhodnotiť činnosť rôznych akreditovaných organizácií, ktoré kredity poskytujú, a dostať ich do plne profesionálneho prostredia, najmä pedagogických inštitúcií a zariadení.

Ako sa vám javí aktivita profesijných učiteľských spolkov, združení a asociácií?

Ich prácu si veľmi vážim, preto s nimi veľmi často konzultujem problémy v školstve, pravidelne sa zúčastňujem na ich rokovaniach. V mnohom mi otvárajú oči a umožňujú lepšie poznať stav školstva podnetmi priamo z praxe.

Po vašom nástupe do funkcie ministra sa do centra pozornosti dostalo konečne odborné vzdelávanie a príprava. Ste zatiaľ spokojný s krokmi, ktoré sa vám podarilo urobiť na jeho skvalitnenie?

Musím otvorene povedať, že to nie je jednoduchý proces, naopak, veľmi náročný, stále sme ešte len na začiatku. Prijatá novela zákona o odbornom vzdelávaní a príprave je platná od začiatku tohto roku. Je potrebné si uvedomiť, že tu musí ísť o spoluprácu mnohých subjektov, čo nie je vždy jednoduché. V súčasnosti v spolupráci s Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky, so stavovskými organizáciami, s profesijnými a odborovými organizáciami určujeme zoznam študijných odborov a učebných odborov, ktoré sú nad rozsah potrieb trhu práce, ale aj s nedostatočným počtom absolventov pre trh práce. V marci nadobudla účinnosť metodika účasti zástupcu stavovskej alebo profesijnej organizácie na teoretickej i praktickej časti odbornej zložky maturitnej skúšky, na absolventskej alebo záverečnej skúške. Okrem toho sa zamestnávatelia, stavovské organizácie alebo profesijné organizácie podieľajú na spolupráci s Ústredím práce, sociálnych vecí a rodiny pri tvorbe analýz a prognóz vývoja na trhu práce, tvorbe požiadaviek trhu práce na kvalifikovanú pracovnú silu a normatívov materiálno-technického a priestorového zabezpečenia. Za dôležitú taktiež považujem skutočnosť, že ministerstvo práce v spolupráci s nami dvakrát ročne zverejňuje na svojom webovom sídle informáciu o uplatnení absolventov stredných škôl na trhu práce podľa jednotlivých krajov, stredných škôl, študijných a učebných odborov. Aktuálne informácie budú k dispozícii už tento mesiac.

„Kredity áno, ale zaslúžené, nie formálne. Bude treba preveriť, zhodnotiť činnosť rôznych akreditovaných organizácií, ktoré kredity poskytujú, a dostať ich do plne profesionálneho prostredia, najmä pedagogických inštitúcií a zariadení."

„Hlavný problém, na ktorý zamestnávatelia poukazujú, je kvalita odborného vzdelávania. Podľa nich nedostatočne reaguje na aktuálne potreby trhu práce a nedokáže pripraviť kvalifikovanú pracovnú silu v takej miere, aby bola schopná bezprostredne po ukončení štúdia vstúpiť do pracovného procesu. Avšak treba tiež povedať, že za posledné dva roky sa znížil podiel žiakov stredných odborných škôl vykonávajúcich praktické vyučovanie priamo u zamestnávateľov."

Nové kompetencie získali aj samosprávne kraje. Tie vytvárajú regionálne stratégie výchovy a vzdelávania v stredných školách, ktoré každoročne aktualizujú. Samosprávne kraje budú tento rok prvýkrát určovať všeobecne záväzným nariadením počet tried prvého ročníka stredných škôl vo svojej územnej pôsobnosti na prijímacie konanie v nasledujúcom školskom roku, a to v súlade s regionálnou stratégiou výchovy a vzdelávania v stredných školách a s analýzami a prognózami o vývoji trhu práce. Okrem toho podporujeme odborné vzdelávanie a prípravu aj v rámci projektovej činnosti. Schválené boli tri národné projekty – *Tvorba Národnej sústavy kvalifikácií, Rozvoj stredného odborného vzdelávania* a *Podpora polytechnickej výchovy na základných školách*. Ich výsledkom bude vytvorenie Národnej sústavy kvalifikácií s prepojením na Národný kvalifikačný rámec, identifikácia kritérií hodnotenia kvality odborného vzdelávania a prípravy, rozvoj pracovných zručností žiakov, ďalšie vzdelávanie pedagogických zamestnancov základných škôl a podpora profesijnej orientácie žiakov základných škôl.

Ktoré témy v tejto oblasti sa dostanú na riešenie v novom školskom roku?

Tých tém je veľa a vychádzajú najmä zo záverov medzinárodnej konferencie, kde boli prediskutované možnosti zavádzania prvkov duálneho systému vzdelávania a možnosti spolupráce so zúčastnenými zahraničnými partnermi. Výstupy z konferencie budú podkladom pre novelu zákona o odbornom vzdelávaní a príprave, prípadne úplne nového zákona, ktorý plánujeme predložiť na rokovanie vlády SR v prvom polroku 2014. Zaujímavé analýzy a podnety sme dostali od rakúskych priateľov, ale aj nemeckých a švajčiarskych expertov.

Naďalej bude pokračovať realizácia spomínaných troch národných projektov, tvorba normatívov materiálno-technického a priestorového zabezpečenia ďalších študijných a učebných odborov, ako aj vyhlasovanie a následná realizácia výziev na podávanie žiadostí o financovanie rozvojových projektov v oblasti propagácie a podpory odborného vzdelávania a prípravy.

Ako sa vám pozdávajú doterajšie reakcie zamestnávateľov na vaše návrhy a riešenia?

Zamestnávatelia vyjadrujú podporu našim snahám o zavedenie prvkov duálneho vzdelávania do odborného vzdelávania a prípravy na stredných odborných školách. Preto v najbližšom období bude dôležitá koordinácia aktivít jednotlivých stavovských a profesijných organizácií, keďže nie všetky riešenia vyhovujú každému zamestnávateľovi.

Hlavný problém, na ktorý zamestnávatelia poukazujú, je kvalita odborného vzdelávania. Podľa nich nedostatočne reaguje na aktuálne potreby trhu práce a nedokáže pripraviť kvalifikovanú pracovnú silu v takej miere, aby bola schopná bezprostredne po ukončení štúdia vstúpiť do pracovného procesu. Avšak treba tiež povedať, že za posledné dva roky sa znížil podiel žiakov stredných odborných škôl vykonávajúcich praktické vyučovanie priamo u zamestnávateľov. A to i napriek tomu, že zákon o odbornom vzdelávaní a príprave, ktorý je platný od roku 2009, okrem iného ustanovil motiváciu na vstup zamestnávateľov do odborného vzdelávania a prípravy vo forme daňových stimulov. Pritom praktické vyučovanie vykonávané priamo u zamestnávateľov pomôže zvýšiť kvalitu praktickej prípravy žiakov najmä tým, že umožní spoznať reálne prostredie výkonu povolania, rozvíjať u žiakov pracovné návyky nevyhnutné na úspešné zaradenie sa do pracovného procesu po ukončení štúdia.

Vážnym problémom v oblasti odborného vzdelávania je aktualizácia odborných učebníc a učebných textov. V mnohých odboroch sa totiž materiály a technológie menia z mesiaca na mesiac, kým naše učebnice píšu ešte o materiáloch a technológiách starých aj desať i viac rokov. Ako by sa dalo vyrovnať s touto témou?

Pri riešení problémov s klasickými učebnicami začína pomáhať sprístupňovanie digitálnych verzií učebníc a ďalších foriem digitálneho vzdelávacieho obsahu na internete. Zároveň rozbiehame ďalší veľký projekt, ktorého súčasťou je aj systém digitálnych vzdelávacích materiálov Planéta vedomostí. V súčasnosti je v záverečnej fáze jej sprístupnenie všetkým školám a rodičovskej verejnosti. Pozitívnu odozvu na Planétu vedomostí sme zaznamenali aj zo strany strešných školských organizácií a Združenia samosprávnych škôl Slovenska. V tejto oblasti je potrebné zamerať sa na čiastkové úlohy, postupne vytvoriť centrálny archív digitálneho vzdelávacieho obsahu a umožniť k nemu prístup školám. A, samozrejme, začať vážne uvažovať o spoločných učebniciach v Čechách a na Slovensku, ako aj kvalitných prekladoch a ich aktualizácii napríklad od našich rakúskych a nemeckých priateľov.

S tým súvisí aj vzdelávanie učiteľov odborných predmetov a majstrov odbornej výchovy, takisto potrebujú oveľa rýchlejší prísun nových informácií a poznatkov o dianí v praxi. Bude na túto potrebu reagovať školstvo alebo to bude v kompetencii zamestnávateľov?

Máme už vypracovaný systém profesijného rozvoja pedagogických zamestnancov v kariérnom systéme. Existuje však len veľmi krátky čas na to, aby sa dali na základe jeho hodnotenia prijímať definitívne závery.

Zásadným problémom súčasného systému je však absencia profesijných štandardov. Na skvalitnenie profesijného rastu je takisto potrebné sprísniť proces akreditácie programov kontinuálneho vzdelávania, požiadavky na odborného garanta a kontrolu kvality programu kontinuálneho vzdelávania.

Môžeme v nasledujúcom školskom roku očakávať uplatnenie duálneho vzdelávania v našom školskom systéme na masovejšom základe?

Ako som už naznačil, masovejšie uplatnenie duálneho vzdelávania závisí predovšetkým od vytvorenia systémových predpokladov na jeho realizáciu. Prvé citeľné kroky by sa mali prejaviť od školského roku 2014/2015. Tieto predpoklady budú ustanovené v pripravovanej novele či v novom zákone o odbornom vzdelávaní a príprave. Napriek tomu systém odborného vzdelávania a prípravy už aj dnes umožňuje zamestnávateľom využiť niektoré prvky duálneho systému. Predovšetkým ide o výkon praktického vyučovania na pracoviskách zamestnávateľov a podľa školských vzdelávacích programov, ktoré síce musia spĺňať požiadavky štátnych vzdelávacích programov, ale aj požiadavky zamestnávateľov. Z tohto pohľadu sú pri masovejšom uplatňovaní prvkov odborného vzdelávania a prípravy na ťahu zamestnávatelia, aby výraznejšie vstúpili do odborného vzdelávania a prípravy už pri tvorbe školských vzdelávacích programov, vytvorili podmienky na výkon praktického vyučovania na svojich pracoviskách a využili svoje kompetencie pri delegovaní svojich zástupcov na ukončovanie odborného vzdelávania a prípravy, ktorí majú postavenie stálych členov maturitných komisií aj skúšobných komisií na záverečných aj absolventských skúškach.

Slovensko silne zaostáva za Európou v ďalšom vzdelávaní ľudí v praxi. Zatiaľ čo u nás sa po nástupe do zamestnania ďalej vzdeláva len okolo 5 % obyvateľov, v niektorých – najmä severských – krajinách je to až okolo 30 %. Európska únia si dala za cieľ zvýšiť toto percento v priemere na 12 %. Nemali by sme v oveľa väčšej miere využiť na tieto procesy naše odborné školy a postupne ich intenzívnejšie meniť na centrá odborného vzdelávania s kompetenciou vzdelávať všetkých, ktorí to na trhu práce potrebujú, vrátane nezamestnaných?

V súčasnosti sú odborné školy zapojené do procesu overovania odbornej spôsobilosti formou tzv. oprávnenej inštitúcie. Plánuje sa vytvoriť sieť týchto inštitúcií, ktorá bude slúžiť širokej verejnosti na vykonanie skúšok v jednotlivých remeselných živnostiach, a to s prihliadnutím na reálny regionálny dopyt. Odborné školy môžu požiadať ministerstvo o akreditáciu svojich programov vzdelávania a zaoberať sa vzdelávaním dospelých. Záujemcov o takýto typ vzdelávania je však pomerne málo, keďže finančné náklady s ním spojené si väčšinou hradia účastníci z vlastných zdrojov.

Výrazným problémom je nízka akceptácia ďalšieho vzdelávania zamestnávateľmi, keďže výstup z ďalšieho vzdelávania nie je považovaný za rovnocenný s diplomom či výučným listom, čo spôsobuje, že tejto forme vzdelávania nie je prikladaný náležitý význam a dôležitosť. Na Slovensku zatiaľ neexistuje systém uznávania výsledkov ďalšieho vzdelávania, a preto momentálne nie je možné získať stupeň vzdelania na základe získaných osvedčení o úplnej alebo čiastočnej kvalifikácii.

Novelou zákona o celoživotnom vzdelávaní sme koncom minulého roka spustili systém udeľovania oprávnenia na vykonávanie skúšky na overenie odbornej spôsobilosti. Významnú úlohu v oblasti overovania výsledkov ďalšieho vzdelávania zohrávajú školy, ktoré môžu úspešným uchádzačom vydávať osvedčenia o úplnej alebo čiastočnej kvalifikácii. To im následne umožní požiadať o živnostenské oprávnenie. Zároveň sa rozširuje okruh subjektov, ktoré môžu požiadať o oprávnenie na vykonávanie skúšky na overenie odbornej spôsobilosti. Týmito inštitúciami sú profesijné organizácie a stavovské organizácie, vzhľadom na ich bohaté skúsenosti s preskúšavaním a overovaním odbornej spôsobilosti.

Zákon o celoživotnom vzdelávaní teda síce umožňuje overovanie odbornej spôsobilosti, ale slúži iba na získanie dokladu na živnostenské oprávnenie v danej oblasti. Keďže výstup z ďalšieho vzdelávania v súčasnosti negarantuje ani vyšší plat, ani lepšiu zamestnateľnosť, potrebujeme zvýšiť motiváciu občanov participovať na ďalšom vzdelávaní, a to napríklad pridelením určitých finančných (či daňových) výhod pri uplatňovaní nákladov do vzdelávacieho procesu.

Vo väčšine krajín sa preferuje intenzívnejšie využívanie informačných technológií na zvyšovanie efektívnosti vzdelávania. Nie je to, samozrejme, samospasiteľný trend, ale musí sa s ním počítať. Vo vašich aktivitách sú avizované v tejto oblasti viaceré novinky. Mohli by ste načrtnúť, na čo sa majú pripraviť školy a učitelia v novom školskom roku?

Ako som spomenul, pre základné a stredné školy sme zabezpečili digitálny vzdelávací obsah aj na prírodovedné predmety. Jeho využitie vo vyučovacom procese bude pre všetky školy na Slovensku bezplatné. Projekt spúšťame do pilotnej prevádzky 1. septembra 2013 a naostro od 1. januára 2014.

Ďalšou významnou aktivitou, ktorú pripravujeme v spolupráci s Ministerstvom financií SR, je národný projekt z operačného programu Informatizácia spoločnosti. Jeho výstupom bude dodávka interaktívnych tabúľ, notebookov a tabletov do našich škôl. Realizáciu predpokladáme práve v priebehu školského roka 2013/2014. Okrem týchto aktivít je možné spomenúť rozbehnutie prác na viacerých národných projektoch z operačného programu Vzdelávanie, ako je napríklad elektronické a on-line testovanie a maturity či digitálny vzdelávací obsah na všeobecnovzdelávacie a odborné predmety.

„Samozrejme, prehnanú administratívu vnímam ako záťaž pre učiteľov. Je to dlhotrvajúci problém, s ktorým sa musí niečo robiť. Práve preto v oblasti dokumentácie súvisiacej s výchovou a so vzdelávaním plánujeme urobiť revíziu a znížiť vedenie množstva dokumentov. Ide o vypĺňanie množstva tlačív a v mnohých prípadoch o vedenie duplicitnej dokumentácie.“

Slovenskí učitelia sa pomerne často sťažujú na množstvo administratívy, ktorá ich údajne oberá o čas, ktorý by mohli venovať práci so žiakmi. Súhlasíte s názorom, že máme prebyrokratizovaný školský systém?

Samozrejme, prehnanú administratívu vnímam ako záťaž pre učiteľov. Je to dlhotrvajúci problém, s ktorým sa musí niečo robiť. Práve preto v oblasti dokumentácie súvisiacej s výchovou a so vzdelávaním plánujeme urobiť revíziu a znížiť vedenie množstva dokumentov. Ide o vypĺňanie množstva tlačív a v mnohých prípadoch o vedenie duplicitnej dokumentácie. Treba však povedať, že k zvýšeniu administratívnej záťaže prispel aj prechod škôl na právnu subjektivitu. Vedenia škôl, ale aj ostatní pedagogickí zamestnanci sú v dôsledku toho povinní viesť dokumentáciu týkajúcu sa pracovnoprávnych vzťahov, bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, civilnej obrany, protipožiarnej ochrany, ekonomickej agendy a mnohých ďalších.

Veľmi nám pomôže, pevne dúfam, aj spustenie dlho očakávaného Rezortného informačného systému. Verím, že sa tak stane od roku 2014. Veľa sa doň za mojich predchodcov investovalo od roku 2009, ale pri mojom príchode na rezort bol stále nefunkčný. Preto som prijal opatrenia, aby sa investície konečne prejavili v užitočnom a efektívnom výstupe.

V ktorej oblasti možno očakávať racionalizáciu administratívy?

V pripravovanej novele školského zákona sa vypustia niektoré tlačivá, ktoré sú zahrnuté do pedagogickej dokumentácie. Pôjde napríklad o katalógový list dieťaťa, osobný spis žiaka, rozvrh hodín, školský poriadok, tematické výchovno-vzdelávacie plány jednotlivých vyučovacích predmetov.

Opakujem, že zásadným technickým opatrením na znižovanie administratívnej záťaže sa môže stať aj rozbehnutie Rezortného informačného systému.

„Aj keď kvalitný a dobre zaplatený učiteľ je kľúčový, treba myslieť aj na to, že sú potrebné zmeny v systéme ich vzdelávania, a to tak na pedagogicky zameraných fakultách, ako i v rámci kontinuálneho vzdelávania. Takisto netreba zabúdať, že na Slovensku máme ešte mnohé rezervy v efektívnom fungovaní škôl, v tom, aby bol kvalitný učiteľ lepšie finančne ohodnotený ako ten, čo sa ‚vezie‘.“

V posledných mesiacoch sa v školstve oveľa intenzívnejšie čerpajú finančné prostriedky z európskych fondov. Ste v tomto smere spokojný?

Môžem povedať, že od môjho nástupu do funkcie ministra sa podarilo zvýšiť kontrahovanie operačného programu Vzdelávanie o štyridsať percent, čo znamená, že za jeden rok sa nakontrahovalo toľko ako predtým za štyri roky. Kontrahovaním sa vytvorili podklady na zabezpečenie čerpania v rokoch 2013 až 2015. Celkové čerpanie sa zvýšilo o 11,88 percenta, čiže za rok sa vyčerpalo takmer toľko ako predtým za štyri roky.

Veľkou výzvou je splnenie pravidla n+2/n+3 v tomto roku. Prijal som všetky potrebné opatrenia, aby naše ministerstvo v spolupráci so sprostredkovateľskými orgánmi zabezpečilo vyčerpanie stanovených záväzkov v rámci oboch operačných programov – Vzdelávanie aj Výskum a vývoj.

Ktoré projekty financované z týchto zdrojov považujete za kľúčové?

Z môjho pohľadu je ťažké označiť niektoré z projektov za najdôležitejšie, pretože každý z nich má svoje špecifické opodstatnenie a význam.

V rámci operačného programu Vzdelávanie považujem za prioritnú najmä implementáciu tých národných projektov, prostredníctvom ktorých sa budú do roku 2015 uskutočňovať komplexné a systémové zmeny vzdelávania pre potreby trhu práce. Mnohé projekty sú taktiež považované za východiskové pri príprave nového programového obdobia 2014 až 2020.

Za všetky spomeniem aspoň projekt *Vzdelávaním pedagogických zamestnancov k inklúzii marginalizovaných rómskych komunít*, ktorého cieľom je zlepšiť ich vzdelanostnú úroveň a tým vytvoriť potrebné kompetencie na ich ďalšie vzdelávanie a úspešnú adaptáciu na potreby trhu práce. Ďalším je *Rozvoj stredného odborného vzdelávania*. Jeho zámerom je zvýšenie kvality odborného vzdelávania na stredných odborných školách. Ale sú to aj ďalšie národné projekty, zamerané na vytvorenie Národnej sústavy kvalifikácií či na ďalšie vzdelávanie a poradenstvo pre dospelých, na ich lepšie uplatnenie sa na trhu práce.

V týchto dňoch finišuje diskusia k *Správe o stave školstva na Slovensku*. Ako ste spokojný s diskusiou, naplnila vaše očakávania a očakávania tímu, ktorý na správe pracoval a pripravuje ďalšie systémové kroky? V diskusii sa ukazuje, že jestvuje mnoho rozporuplných názorov – to, čo jedna skupina preferuje, iná odmieta. Súčasne sa ukázalo, že sa neraz preferujú a pretláčajú názory ľudí, ktorí sa dostali do médií, a to napriek tomu, že za nimi nestoja vždy silné odborné autority, analýzy a učiteľská verejnosť. Ako odborne a objektívne vyhodnotiť najlepšie návrhy a riešenia?

V priebehu júla sa vyhodnotia všetky pripomienky a v polovici augusta zvolám Radu pre systémové zmeny v školstve, kde bude predložené vyhodnotenie. Do správy budú zapracované tie pripomienky, ktoré budú konsenzuálne prijaté, aby sa odrážalo široké spektrum názorov, ale súčasne aby smerovali ku kvalite a k efektivite vzdelávacieho procesu tak v regionálnom, ako aj vo vysokom školstve. Materiál by mal byť do konca septembra predložený na medzirezortné pripomienkové konanie a potom na rokovanie vlády.

Ako sa uvedú nové riešenia a odporučenia do praxe a v akom časovom horizonte?

Bude pripravený časový harmonogram novelizovaných zákonov a nových zákonov, na ktoré boli už schválené pracovné skupiny, najmä vo vzťahu k legislatívnemu zámeru a následne k paragrafovému zneniu. Do pracovných skupín delegovali svojich zástupcov aj profesijné školské organizácie a združenia. Úlohy budú stanovené na roky 2014 a 2015 a výhľadovo až do roku 2020.

Ako budete tráviť toto leto vy?

Prevažne na ministerstve a na prelome júla a augusta si nakrátko odskočím na dovolenku k moru a budem plávať, plávať a plávať, doslovne pár dní relaxovať.

Čo by ste zaželali našim učiteľom materských, základných, stredných i špeciálnych škôl a školských zariadení na prahu letných dovoleniek?

Oddych, pretože si ho za celý rok náročnej práce zaslúžia. Treba doslovne vypnúť. A dovoľte mi poďakovať sa všetkým pedagogickým, odborným a nepedagogickým zamestnancom našich škôl a školských zariadení za ich obetavú prácu a popriať im príjemnú dovolenku v kruhu najbližších.

Za rozhovor ďakuje Ľubomír PAJTINKA
Foto Ján SÚKUP a archív

LISTINA VÍŤAZOV

I. kategória

Hlavná cena

Šimon Krišta,
ZŠ, Sídlisko II, Vranov nad Topľou

Cena poroty

Samuel Čenger,
ZŠ Andreja Kmeťa Levice

Čestné uznanie

Simona Badíková,
ZŠ, Kollárova ul., Svätý Jur

Matej Chudej,
ZŠ, Podzáhradná ul., Bratislava

Tomáš Gazdík,
ZŠ Andreja Kmeťa Levice

Oliver Nagy,
ZŠ, Štefánikova ul., Galanta

Barbara Pioppiová,
ZŠ Janka Matúšku Matúškovo

Ľuboš Povinský,
ZŠ pri zdravotníckom zariadení, Banská Bystrica

Gréta Ondrašková,
ZUŠ, Štúrova ul., Kysucké Nové Mesto

Radka Štiffelová,
ZŠ, Podzáhradná ul., Bratislava

Kristína Vyskočová,
ZŠ, Tbiliská ul., Bratislava

II. kategória

Hlavná cena

Emma Bindasová,
ZŠ, Sídlisko II, Vranov nad Topľou

Dominika Krištofová,
ZŠ s MŠ, Hlavná ul., Kapušany

Cena poroty

Michaela Krššáková,
ZŠ, Kollárova ul., Svätý Jur

Samuel Olach,
ZŠ sv. Svorada a Benedikta Nitra

Čestné uznanie

Tomáš Bernát,
Gymnázium, Hubeného ul., Bratislava

Nela Blusková,
ZŠ Dr. Jozefa Dérera Malacky

Samuel Bugár,
ZŠ, Jilemnického ul., Dunajská Streda

Pavel Drozdík,
ZŠ Slatinské Lazy

Natália Ďalogová,
ZŠ, Školská ul., Lovinobaňa

Eva Fabianová,
ZŠ, Ul. dargovských hrdinov, Humenné

Nikola Gábrišová,
ZŠ Štefana Závodníka Pružina

Nina Gábrišová,
Gymnázium Mateja Bela Zvolen

Sofia Gumanová,
ZŠ, Sídlisko Lúčna, Vranov nad Topľou

Stella Hamranová,
ZŠ, Nábrežná ul., Nové Zámky

Radovan Hollý,
ZUŠ, Štúrova ul., Kysucké Nové Mesto

Miriam Jackaninová,
Spojená škola, Centrálna ul., Svidník

Peter Kuna, ZŠ s MŠ Lokca

Viktória Kutyková,
ZŠ s MŠ Veľká Maňa

Michaela Puková, ZŠ Lipová

Martin Stanovič,
ZŠ, Devínska ul., Nové Zámky

Gabriela Virosteková,
ZŠ, Ul. dargovských hrdinov, Humenné

Martin Vrzoň,
Gymnázium Mateja Bela Zvolen

Natália Záhorská,
ZŠ s MŠ Štefana Moysesa Žiar nad Hronom

Adriana Zvalová,
ZŠ sv. Svorada a Benedikta Nitra

III. kategória

Hlavná cena

Marcela Rebrová,
Gymnázium, Ul. 17. novembra, Topoľčany

Cena poroty

Ivana Németová,
Gymnázium sv. košických mučeníkov Košice

Čestné uznanie

Michal Badin,
SOŠ Dvory nad Žitavou

Kultúrny program počas slávnosti.

Ohýbanie myšlienok, slov a vnemov ako dar, ktorý nezovšednie

LITERÁRNA TVORIVOSŤ ŽIAKOV

Ak sa akákoľvek súťažná výzva v príbehoch, ktoré píše, prehupne do tretej desiatky rokov svojej trvácnosti, vývoja a napredovania, nepochybne si zasluhuje pozornosť. Jej adekvátnosť sa zákonite stupňuje s narastaním jej kvality, najmä ak je táto aj merateľná. Zmysluplnosť literárnej tvorby v slovenských podmienkach, obzvlášť v školskom prostredí, je v mnohom podmienená tradíciami. Či už v tvorbe školských časopisov, najmä však vo vzťahu žiakov k recitačnému a interpretačnému kumštu.

To všetko silno pozitívne ovplyvňuje príklon mladých ľudí k prejaveniu sa často v ich prvých pokusoch, prerastajúcich postupne neraz k pozoruhodným literárnym dielkam. A tak aj v nepriamom obsahovom posolstve súťaže literárnych prác *Prečo mám rád slovenčinu, prečo mám rád Slovensko* je príjemne zakotvený leitmotív harmonizujúci v sebe vzťah k rodnej krajine, jazyku, ktorým sa identifikujeme ako národ, s ambíciou vyslať správu o svojom básnickom či prozaicko-poviedkovom „črievku“. Pretože aj o tom je podstata a zmysel individuálneho prínosu (okrem celkom pochopiteľnej prezentácie škôl a pedagógov) tejto tvorivej kapitoly pre samotných žiakov.

Odkazy legiend slovenskosti v poryvoch moderny

Stretnutie najmladšej tvorivej generácie zo všetkých kútov našej vlasti, ale aj pozdrav literárnych prvotín žiakov z krajín so slovenskou národnostnou menšinou, rozmanitá, aj v príjemnosti nárečová slovenská vrava, úcta k tvorcom jazyka i slova našich národných dejín pri pomníku Antonovi Bernolákovi a v prednese recitátorky Idy Rapaičovej i Jánovi Hollému – osobnostiam významne sa historicky podieľajúcim na zrode i formovaní nášho štátotvorného jazyka, najmä však defilé ocenených žiakov, pedagógov a škôl na pódiu budovy Miestneho odboru Matice slovenskej v Nových Zámkoch: to všetko, v súzvuku slovenskosťou naladených duší, dominovalo v stredu 12. júna 2013 v poradí už 21. ročníku súťaže literárnych prác detí základných a stredných škôl zo Slovenska a slovenských detí z krajanského zahraničia *Prečo mám rád slovenčinu, prečo mám rád Slovensko*.

Slovenčina, kto ti dal
toľko nežných krás,
že vždy ako potôčik
zažblnkoceš v nás?

Slovenčina najdrahšia,
ty si poklad náš.
To preto, že mamkino
srdce v sebe máš.

čová sugestívnym spôsobom prezentovala niekoľko strof historicky veľhlasného *Proglasu* v originálnej staroslovienčine a vzápätí i v preklade v súdobej slovenčine, čím zvýraznila dôstojnosť aktu oceňovania laureátov súťaže v jubilejnom roku 1 150. výročia pripomienky príchodu vierozvestcov Cyrila a Metoda na územie niekdajšej Veľkej Moravy, dnes aj súčasti územia samostatného Slovenska.

Súčasťou hudobných sekvencií boli vystúpenia speváckeho zboru Enthea pod

Marta Mancová zo Štátneho pedagogického ústavu oceňuje úspešné autorky.

Už tradične rámcovala prehliadku víťazných prác na tému *Prečo mám rád slovenčinu, prečo mám rád Slovensko* báseň Štefana Moravčíka zhudobnená Milanom Novákom, ktorá sa od roku 1994 každoročne spieva ako hymna slávnostného vyhodnotenia. Aj tentoraz bolo vyhlasovanie súťaže sprevádzané pestrým a hodnotným kultúrnym programom. Dominovala v ňom hudba, spev, tanec, ale aj hĺbavé recitačné slovo. Atmosférou podujatia nadšená herečka a recitátorka Ida Rapai-

vedením dirigentky Miroslavy Valovičovej, Sláčikového orchestra ZUŠ v Nových Zámkoch pod vedením Gabriela Gála, už tradične roztancoval žilky zaplnenej sály folklórny súbor Matičiarik, kým skvostné a uchu lahodiace finále obstarali prestížni hudobní, skladateľskí a spevácki protagonisti: skladateľ a hudobný interpret Igor Bázlik, huslista a spevák Miroslav Dudík a Otokar Klein, sólista Opery SND. Priľnavosť ich tvorby a interpretácia piesní s príjemným akcentovaním národných motívov slovenskosti, úprimného vlastenectva a dôstojného sebavedomia na krajinu, s ktorou sa dennodenne emotívne prelínajú naše ľudské poryvy, nepochybne zaujala aspoň v tej miere, ako aj inšpiratívne myšlienky a úryvky z prác ocenených žiakov.

Odmeneným v jednotlivých kategóriách zablahoželali a ceny odovzdali Ladislav Marenčák, podpredseda Nitrianskeho samosprávneho kraja, primátor mesta Nových Zámkov Gejza Pischinger, riaditeľka odboru štátneho jazyka Ministerstva kultúry SR Elena Kačalová, predseda Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí Igor Furdík, za Maticu slovenskú (MS) v mene jej predsedu Mariána Tkáča vedecký tajomník MS Pavol Parenička, Marta Mancová zo Štátneho pedagogického ústavu a Jana Garajová z Miestneho odboru MS v Nových Zámkoch.

Po schodíkoch tvorby k postulátu slova

Aj tak by sme mohli označiť pocity žiakov, ktorí si postupne v atmosfére dobroprajnosti rozhostivšej sa v sále preberali ocenenia. Príjemne ich pritom sprevádzali glosované perličky Mgr. Timey Garajovej, učiteľky Základnej školy na Nábrežnej ulici v Nových Zámkoch, ktorá sa skvele zhostila roly moderátorky. Kým si totiž pricupitali z hľadiska po aplauz na pódiu, výstižným a elegantným spôsobom priblížila miazgu detských výtvorov v jednom súvetí. A tak sme sa postupne dozvedeli, že Roman Aštary zo ZŠ v Komjaticiach, ktorý získal čestné uznanie v I. kategórii, poslal do súťaže príbeh o bývaní svojej rodiny. Naučil sa zložitý pravopis vybraných slov po B: *Nechcem sa biť, ale chcem byť s mojou rodinou čo najdlhšie*, proklamoval. Kým Kristínka Vyskočová zo ZŠ na Tbiliskej ulici v Bratislave objavila na Slovensku vo svojej práci more. *Vedeli ste, že ho máme? Nie také naozajstné, ale kamenné. Nachádza sa na strednom Slovensku pri obci Vyhne a je vraj veľmi pekné.*

Kým Gejza Pischinger, primátor Nových Zámkov, vyslovil v prívete slová obdivu oceneným žiakom v I. kategórii a vyslovil želanie, aby prvý dielik z tretej desiatky príbehov stále obľúbenejšej súťaže o úcte i obdive k slovenčine načal nové horizonty vzťahu mladej generácie k materinskému jazyku, na pery sa pýtali príjemné prívlastky piatačky Nely Bluskovej zo ZŠ Dr. Jozefa Dérera v Malackách. Tá vo svojej veršovanke okrem iného takto prirovnala svoju lásku k Slovensku:

Ako na nebi slnko,
Ako v jablku zrnko,
Ako očko v prsteni,
Ako kvety na zemi,
Tak sa hrdo vypína
Moja rodná krajina.

Človek by vari ani netušil, čo všetko ševelí mysľou mladých ľudí, kam siaha ich túžba po odhaľovaní ich vlastných rozjímaní v prelúdiách sebareflexií. Možno až za horizontmi ich pochopenia a uchopenia súvislostí sveta, ktorý ich obklopuje. Ako potom prijať vyznanie v dialógu Natálie Ďalogovej zo ZŠ na Školskej ulici v Lovinobani, ktorá priblížila vo svojom príbehu vnučku so starou mamou a ich dialóg o tom, ako jej starká prišla počas druhej svetovej vojny o svojho otca. *Starej mame položila túto otázku: „A, starká? Bude Slovensko musieť ešte nad niečím zvíťaziť?“ Starká odpovedala: „Áno, bude musieť zvíťaziť samo nad sebou.“*

Nikola Gábrišová zo ZŠ Štefana Závodníka v Pružine vďaka tejto súťaži spoznala bývalého žiaka školy, ktorú navštevuje. Napísala báseň *Dedinka môjho srdiečka* a vyhrala Cenu poroty. Básnička je na webovom sídle školy spolu s videom, ktoré si na internete našiel, pretože ako 20-ročný roku 1968 emigroval do Ameriky. Napísal jej a priznal: *Všade dobre, doma najlepšie!*

Prečo mám rád slovenčinu, prečo mám rád Slovensko

POCTA RODNEJ REČI

Cieľom súťaže je podchytiť, rozvíjať a prehĺbiť záujem detí a mládeže o slovenčinu a Slovensko, o významných dejateľov Slovenska a jeho krajov, o miestne spoločenské a kultúrne problémy a nárečia formou slohových úloh, pokusov o umelecké vyjadrenie myšlienok v podobe prozaických žánrov a básní.

Herečka a recitátorka Ida Rapaičová zaujala veľhlasným Proglasom.

V poradí 21. ročník súťaže sa niesol v znamení 1 150. výročia príchodu Konštantína a Metoda na naše územie, 165. výročia prijatia Žiadostí slovenského národa v Liptovskom Mikuláši, 150. výročia založenia Matice slovenskej, 95. výročia prijatia Deklarácie slovenského národa v Martine a 20. výročia vzniku Slovenskej republiky. Roku 2013 si pripomíname aj viaceré výročia významných osobností v dejinách slovenského národa – 220. výročie narodenia Jána Kollára, 200. výročie úmrtia Antona Bernoláka, 200. výročie narodenia Samuela Tomášika, 185. výročie narodenia Pavla Dobšinského, 160. výročie narodenia Jozefa Škultétyho, 150. výročie narodenia Jána Čajaka st., 125. výročie narodenia Martina Rázusa, 110. výročie narodenia Fraňa Kráľa a 90. výročie narodenia Kristy Bendovej.

Literárnu súťaž žiakov základných a stredných škôl Prečo mám rád slovenčinu, prečo mám rád Slovensko vypísalo a jej garantom a organizátorom je viacero inštitúcií a organizácií: Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky, Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky, Štátny pedagogický ústav, Slovenské pedagogické nakladateľstvo - Mladé letá, Matica slovenská, Vydavateľstvo Matice slovenskej, Spolok slovenských spisovateľov, Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV a Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí.

A to mi nemohol povedať niekto skôr? Zatiaľ kým Nina Gábrišová z Gymnázia Mateja Bela vo Zvolene roztvorila okná dokorán rozletu svojej fantázie. Po ulici totiž stretla kráčať Prísudok. Keď sa zapozerala do jeho gaštanových očí, uvidela tie najkrajšie slovesá na svete. V tej chvíli sa ich ruky dotkli a prebehla im myslou rovnaká myšlienka. Ja som Podmet a on Prísudok. A tak vznikol Prisudzovací vzťah (či sklad?). Odvtedy má rada slovenský jazyk.

V každej vete, každom slove či myšlienke ocenených dielok akoby sa prebúdzal ostýchavý pramienok slovotvornej stavebnice. Nie z každej sa musí týčiť mrakodrap ani z lega. Najmä ak je prívetivá, úprimná, ak pôsobí plachosťou nesmelej próby – a čo ak z nej raz vzíde honosný obsahový a zvukomalebný hrad? Bašty nových vnuknutí?

A tak možno i k takýmto prejavom žiackej duše sa raz priradia prvotiny Františka Polhoša zo Strednej odbornej školy elektrotechnickej v Poprade-Matejovciach. Píše, že krajina, v ktorej vyrastá a dospieva, pýši sa ľubozvučným menom Slovensko. No on je Róm. *Hovorí sa o nás, že sme národ sťahovavý, máme vietor vo vlasoch, pieseň na perách, radosť v očiach a obrovskú túžbu po slobode a nespútanosti. Svoje srdce delím rómčine a slovenčine. Ách jaj, len ten slovenský pravopis! To je však už iná kapitola.*

Postupne sa ušlo každému. Dobrého slova, vľúdneho pohladenia duše, vzácnej zaujímavej knihy ako podarúnku a pamiatky na nevšedný deň. Umocnili si ho aj žiaci zo slovenských národnostných menšín v Srbsku, Chorvátsku, Rumunsku či Česku. Vo svojich dielkach zaujali obrazotvornosťou, zmyslom pre pozorovanie životných krás prítomnosti ich detstva a túžob v prieniku historickej melanchólie. Tak ako ona vyplýva z rozprávok a povier Pavla Dobšinského. A tak Bianka Koniariková zo Slovenskej ZŠ v Gemelčičke z Rumunska píše o tom, ako sa dopočula, že vraj na Veľký piatok ráno pred východom slnka bol taký zvyk, že sa šlo na vodu k prameňu. Vodu doniesli do konice, dali piť kravám a pritom vravели: *Vodička zlatá, do východu slnka vzatá, aby naše kravičky mali toľko mlieka, koľko vodičky je v studni.*

Apropo. Viete, koľko má vlastne slovenčina kíl? Vo svojej práci sa na to pýta Saňa Kráľovská zo ZŠ Mladých pokolení zo srbskej Kovačice: *Koľko má asi slovenčina kíl? Na konci štvrtej triedy sme už vedeli slovesá, podstatné mená... tak asi dvestopäťdesiat kíl... Naozaj môžeme slovenčinu položiť na váhu a pozrieť, koľko má kíl? Nie, nemôžeme! Slovenčina nie je ťažká, je krásna.*

(pokračovanie na strane 14)

Vyhlásenie každej z kategórií bolo pre žiakov zážitkom na pódiu.

Mária Andrášiková (vpravo) prevzala ocenenie pre ZŠ Jána Čajaka v Báčskom Petrovci.

Pyšnosť pedagóga zrkadlí snahu mladých tvorcov

POĎAKOVANIE Z BÁČSKEHO PETROVCA

Aj takouto myšlienkou možno zložiť poklonu všetkým, ktorí sa zasluhujú o to, že súťažné práce, ktorými sa prezentujú či už v poetických, alebo prozaických prvotinách žiaci základných a stredných škôl, naberajú v toku času miazgu, esprit, objavnosť. Učitelia a ich prístup je pevne ukotvený ako invenčný motivátor stoviek mladých ľudí, v ktorých čaká na odhalenie potenciálny talent začínajúceho slovotvorcu. Akiste by raz bolo zaujímavé „odsledovať" a preskúmať, či z tých 21 ročníkov, čo má súťaž za sebou, nevzklíčilo plodné semiačko možno už súčasných poetov, literátov, ale aj žurnalistov, publicistov či moderátorov médií práve na pôde Domu Matice slovenskej v Nových Zámkoch, kde žiaci preberajú pochvalu a ocenenia. Ak by tomu tak bolo, potom slová ich vďaky by patrili najmä pedagógom, ktorí dennodenne cibria ich vedomosti a zdatnosť na vyučovacích hodinách slovenského jazyka a literatúry.

Zaslúženého uznania sa v tomto roku dostalo aj Márii Andrášikovej, učiteľke z centra vzdelanostného diania Slovákov v srbskej Vojvodine – z Báčskeho Petrovca. Preberajúc poctu v kategórii Ocenené školy, sa predsedníčka Asociácie slovenských pedagógov v Srbsku pred publikom nielenže vyznala z pocitov, ktoré ju pri tomto akte sprevádzali, ale zároveň aj predstavila školu, v ktorej v prostredí slovenskej národnostnej menšiny v Srbsku už tradične vyrastajú a profilujú sa aj budúce tvorivé literárne či novinárske talenty.

„Dovoľte mi prejaviť radosť a vďaku za pozvanie na vyhodnotenie celoslovenskej literárnej súťaže Prečo mám rád slovenčinu, prečo mám rád Slovensko. Je mi cťou zúčastniť sa takejto veľkolepej chvíle, keď všetkým nám tu prítomným v našich srdciach odznie krása slovenského slova.

Mám milú povinnosť v mene pedagogických a nepedagogických zamestnancov, najmä však v mene žiakov ZŠ Jána Čajaka v Báčskom Petrovci odovzdať vám pozdravy a poďakovať sa za ocenenie, ktoré sa dostalo mojej škole. Toto ocenenie je pre školu vzácnym kamienkom v skladaní mozaiky okrúhleho jubilea – 150 rokov nedožitých narodenín Jána Čajaka, bývalého učiteľa, spisovateľa, publicistu, národovca a veľkého humanistu. Čajakovu nesebeckú, obetavú prácu nemožno zabudnúť, a preto na znak úcty a vďačnosti Jánovi Čajakovi st. a jeho práci vďační Petrovčania dali meno svojej škole.

Základná škola Jána Čajaka je jedna z najväčších škôl so slovenskou vyučovacou rečou mimo hraníc Slovenskej republiky. V tomto školskom roku ju navštevuje 520 žiakov. Výučba v našej škole je dvojjazyková, v slovenčine a srbčine. Škola je vybavená súčasným interiérovým školským nábytkom a modernými učebnými pomôckami, čo umožňuje výučbu na kvalitívne vyššej úrovni. Súčasťou školy je knižnica, v ktorej sa nachádza fond viac ako 15-tisíc kníh. Škola je vybavená žiackou jedálňou, telocvičňou, letnou učebňou, pričom k jej areálu patrí aj rozsiahly park. Pred štyrmi rokmi k školskej budove pribudla veľká moderná športová hala, ktorá slúži nielen potrebám žiakov, ale všetkých Petrovčanov.

Žiaci a učitelia našej školy dosahujú pozoruhodné výsledky v rôznych oblastiach a úspešne reprezentujú školu tak v krajine, ako aj v zahraničí. Čajakova škola je organizátorkou jedinečných seminárov pre žiakov. Tieto semináre sa stali symbiózou žiackych vedomostí, detskej kreativity, ale aj spontánnej radosti zo stretnutia a kamarátenia vrstovníkov z viacerých slovenských vojvodinských prostredí. Semináre sú prostriedkom na posilnenie vedomia vlastnej identity našich žiakov a rovnako aj jedným zo spôsobov, ako u žiakov zachovávať a pestovať jazykové povedomie. Preto je podkladom týchto seminárov slovenčina. Taktiež sa naši pedagógovia a pracovníci školy každoročne zúčastňujú aj na priebežnom vzdelávaní, získavajú nové vedomosti prostredníctvom odborných seminárov či už na Slovensku, alebo doma.

My učitelia z Čajakovej školy sme si plne vedomí svojej úlohy a významu, ako aj zodpovednosti pre zachovávanie identity vojvodinských Slovákov, takže v súlade s tým aj všetko naše úsilie a aktivity sú usmernené na uskutočnenie tohto cieľa. A tak aj táto celoslovenská súťaž s medzinárodnou účasťou Slovákov zo zahraničia, v rámci ktorej žiaci prostredníctvom literárnych prác vyjadrujú svoj vzťah k slovenčine a Slovensku, na nás slovenských učiteľov vo Vojvodine pôsobí blahodarne a vyvoláva pocit zadosťučinenia."

Darina Benechová,
SOŠ, Piešťanská ul., Nové Mesto nad Váhom
Erika Dršková,
SOŠ, Piešťanská ul., Nové Mesto nad Váhom
Kristína Hazlingerová,
Gymnázium Mateja Bela Zvolen
Ivana Ihnátová,
Gymnázium, Ul. Dr. Cyrila Daxnera, Vranov nad Topľou
Lucia Kostiviarová,
Športové gymnázium Banská Bystrica
Patrícia Linková,
Gymnázium sv. košických mučeníkov Košice
Michal Močko,
SOŠ hotelových služieb a obchodu Zvolen
František Polhoš,
SOŠ elektrotechnická Poprad-Matejovce
Alžbeta Takácsová,
Gymnázium, Hubeného ul., Bratislava
Mariana Vislocká,
ZUŠ Jána Melkoviča Stará Ľubovňa

IV. kategória (zahraniční účastníci)

Osobitná cena predsedu Matice slovenskej
Bertold Szedlacsek,
ZŠ Františka II. Rákociho Dabaš, Maďarsko

Hlavná cena
Jaroslava Majerová,
Gymnázium Jána Kollára Báčsky Petrovec, Srbsko

Cena poroty
Lucie Hutová,
Gym. Uherské Hradiště, Česká republika

Čestné uznanie
Dóra Acsaiová,
Slovenská ZŠ Sarvaš, Maďarsko
Filip Herček,
ZŠ 15. októbra Pivnica, Srbsko
Valéria Hodoličová,
ZŠ Savu Šumanovića Erdevík, Srbsko
Kinga Komárová,
Slovenská ZŠ Sarvaš, Maďarsko
Bianka Koniariková,
Slovenská ZŠ Gemelčička, Rumunsko
Martin Krajčík,
ZŠ Jána Čajaka Báčsky Petrovec, Srbsko
Saňa Kráľovská,
ZŠ Mladých pokolení Kovačica, Srbsko
Patrik Malina,
ZŠ Jána Kollára Selenča, Srbsko
Marijana Perić,
ZŠ Vladimira Nazora Nova Bukovica-Míľovce, Chorvátsko
Alexander Šproch,
ZŠ Jána Čajaka Báčsky Petrovec, Srbsko
Tamara Vlčeková,
ZŠ Ľudovíta Štúra Kysáč, Srbsko
Nikolina Vrška,
ZŠ Janka Čmelíka Stará Pazova, Srbsko

Osobitná cena poroty

Petra Šibíková, ZŠ Jasenica
Literárno-novinársky krúžok Centráčik,
Spojená škola Svidník
Veronika Poliaková,
ZŠ pri zdravotníckom zariadení, Banská Bystrica
Terézia Šufliarska,
Gymnázium Mateja Bela Zvolen
Maja Vargová,
ZŠ Ľudovíta Štúra Kysáč, Srbsko

Ocenené školy

ZŠ Jána Čajaka, Báčsky Petrovec, Srbsko
ZŠ, Podzáhradná ul., Bratislava
ZŠ, Sídlisko II, Vranov nad Topľou
Gymnázium, Hubeného ul., Bratislava
ZUŠ Jána Melkoviča Stará Ľubovňa

Ocenení pedagógovia

Mgr. Atila Rusnák,
ZŠ Františka II. Rákociho Dabaš, Maďarsko
Mgr. Andrea Hranická,
ZŠ, Kollárova ul., Svätý Jur
Mgr. Gabriela Krivulčíková,
ZŠ s MŠ Lokca
Mgr. Ľudmila Hadvigová,
Gymnázium Mateja Bela Zvolen

Pod sochou Antona Bernoláka v Nových Zámkoch.

Ohýbanie myšlienok,...

(dokončenie zo strany 13)

Odmenení žiaci vzišli z hodnotenia 552 prác

Náš jazyk, naša slovenčina, je okrem spoločného dorozumievacieho a komunikatívneho atribútu aj významným nositeľom symbolu nášho samostatného Slovenska, jeho kultúrnych, duchovných a najmä ľudských odkazov a hodnôt. My Slováci máme byť na čo pyšní: na taký malý národ, akým sme, bohatou históriou, ktorú nám môžu závidieť oveľa väčšie a ľudnatejšie štáty a národy, kultúrnymi pamätihodnosťami a cennými pamiatkami, dokumentujúcimi múdrosť, zručnosť a majstrovstvo Slovákov v rôznych dejinných obdobiach, nevraviac o výške intelektu, vzdelanosti a dôvtipu našich ľudí, zapísavších sa aj do spoločensko-kultúrneho či vedecko-ekonomického kontextu európskeho a celosvetového významu.

Do celoštátneho kola súťaže *Prečo mám rád slovenčinu, prečo mám rád Slovensko* sa v jeho 21. ročníku prihlásilo celkovo 135 škôl z celého Slovenska, z toho 117 základných škôl vrátane dvoch cirkevných (ZŠ sv. Svorada a Benedikta v Nitre a Reformovaná základná cirkevná škola s vyučovacím jazykom maďarským v Dolnom Štále) a dvoch základných umeleckých (ZUŠ v Kysuckom Novom Meste a ZUŠ Jána Melkoviča v Starej Ľubovni). Stredných škôl sa zúčastnilo 18, z toho 10 gymnázií (medzi nimi aj osemročné gymnáziá, ktoré prihlásili práce do II. a III. kategórie) vrátane dvoch cirkevných (Gymnázium sv. Cyrila a Metoda v Nitre a Gymnázium sv. košických mučeníkov v Košiciach), sedem odborných škôl a jedna umelecká škola (Stredná umelecká škola scénického výtvarníctva v Bratislave).

Hodnotilo sa 552 prác – v I. kategórii (I. stupeň základných škôl) 134, v II. kategórii (II. stupeň základných škôl a 1. – 4. ročník osemročných gymnázií) 375 a v III. kategórii (umelecké školy) 43 prác. Okrem čisto literárnych prác prišla do súťaže aj jedna literárno-výtvarná práca v II. kategórii, a to zbierka prác žiakov literárneho krúžku pri Gymnáziu v Giraltovciach, a dve kolektívne práce z literárno-novinárskeho krúžku Spojenej školy vo Svidníku.

Zahraniční účastníci súťažili už tradične vo IV. kategórii, ktorú organizačne zabezpečovala Matica slovenská a Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Žiaci a ich pedagógovia – učitelia slovenského jazyka a literatúry – sa do 21. ročníka súťaže zapojili celkovo z 24 škôl slovenského zahraničia, pričom sa hodnotilo 121 prác zo šiestich štátov: z **Českej republiky** (Gymnázium Uherské Hradiště), **Chorvátska** (ZŠ Ilok, ZŠ Josipovec, ZŠ Vladimira Nazora Nova Bukovica-Míľovce, ZŠ Míľovce, ZŠ Soľany, ZŠ Zdenci, ZŠ Našice), **Maďarska** (Slovenská základná škola Sarvaš, ZŠ Františka II. Rákociho Dabaš), **Rumunska** (ZŠ Gemelčička), zo **Srbska** (ZŠ Jána Čajaka Báčsky Petrovec, ZŠ Mladých pokolení Kovačica, ZŠ Ľudovíta Štúra Kysáč, ZŠ maršala Tita Padina, ZŠ 15. októbra Pivnica, ZŠ Jána Kollára Selenča, ZŠ Janka Čmelíka Stará Pazova, ZŠ Savu Šumanovića Erdevík, Gymnázium Jána Kollára Báčsky Petrovec, Gymnázium Branka Radičevića Stará Pazova, Škola grafického dizajnu Niš) a z **Ukrajiny** (Všeobecnovzdelávacia škola Užhorod).

Súťažné práce posudzovalo 15 porotcov v štyroch kategóriách. Porotcovia udelili v I. kategórii jednu hlavnú cenu, 1 cenu poroty a 10 čestných uznaní, v II. kategórii 2 hlavné ceny, 2 ceny poroty a 20 čestných uznaní, v III. kategórii 1 hlavnú cenu, 1 cenu poroty a 11 čestných uznaní, vo IV. kategórii 1 osobitnú cenu Matice slovenskej, 1 hlavnú cenu, 1 cenu poroty a 12 čestných uznaní. Zároveň udelili aj 5 osobitných cien poroty, ocenili 5 škôl a 4 pedagógov.

Jana Garajová z Miestneho odboru Matice slovenskej Nové Zámky oceňuje gymnazistku Jaroslavu Majerovú z Báčskeho Petrovca.

Slovenskosť je stav duše, ktorý vedome spevňuje korene

IDENTITA A JEJ ROZMERY

Keď chce byť človek pred sebou úprimný, musí aj úprimne žiť a prežiť. Jedno z kréd, ktorými sa v živote, aj v rámci svojho životného poslania diplomata, ktorému sa venuje bezmála štyri desaťročia, riadi RNDr. Igor Furdík, už druhým rokom predseda Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí (ÚSŽZ), akoby ho predznačovalo k filozofovaniu o aktuálnych i nadčasových témach. Tvrdí, že život každého z nás dovedie do takých spletitých situácií, že iba na erudovanosti, skúsenosti a flexibilite človeka záleží, či dokáže prijať nové súvislosti. Ako niekoľkonásobný veľvyslanec v službách slovenskej a predtým československej diplomacie vie oceniť múdrosť a permanentnú životnosť poznania, podľa ktorého „diplomat musí vedieť o niečom všetko a o všetkom niečo – iba vtedy je ozajstný diplomat". Človek, ktorý vyštudoval exaktnú prírodovedu, si ctí kánon prirodzenosti súvislostí, dynamiku vývoja a nepredpojatosť ľudských i spoločenských vzťahov ako základ nášho bytia.

Vo svetle týchto a im podobných sekvencií sa mu skladá aj mimoriadne pestrofarebná, tvorivá a inšpirujúca mozaika v piatich svetadieloch rozprestretého slovenského sveta. Obsahovo i aktivitami krajanov mnohoraký a jazykovo vari najvýrečnejší a slovenčinou najoriginálnejší – v európskych krajinách s autochtónnymi, teda rozvíjajúcou sa subkultúrou pestovanou Slovákmi vysťahovavšími sa pred takmer tromi stáročiami do oblasti nazývanej aj Dolnou zemou, mu v nadväznosti na vyhodnotenie 21. ročníka súťaže *Prečo mám rád slovenčinu, prečo mám rád Slovensko* priblížili počas návštevy v sídle úradu aj ocenení žiaci so svojimi pedagógmi.

Bezprostredná debata so šéfom úradu, ktorý v gescii Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR vykonáva politiku nášho štátu vo vzťahu k Slovákom žijúcim v zahraničí, neobišla okrem prozaických školských slastí a strastí žiakov a pedagógov vo finiši školského roka ani nadčasové témy. Nepochybne k nim patrili aj udalosti, ktorými Igor Furdík žil v ostatných dňoch a týždňoch: okrem návštevy na slávnosti literárnej tvorby žiakov v Nových Zámkoch aj odhalením súsošia sv. Cyrila a Metoda v maďarskom Zalaváre, niekdajšom Blatnohrade, sídle kniežaťa Pribinu a neskôr Koceľa, poznávaním školského prostredia Slovákov v Rumunsku – v prostredí Bihoru v Novej Huti, Čerpotoku, Gemelčičke, Bodonoši a ďalších svojráznych obciach, v ktorých vás čírou krásnou slovenčinou oslovia slovenské deti, ale aj zážitkom počas slávnostnej akadémie v MŠ, ZŠ a Gymnáziu s vyučovacím jazykom slovenským v Budapešti. Nuž a keď k tomu pridáme aj pietny akt uloženia ostatkov najdlhšie slúžiaceho vojaka na svete Ladislava Škultétyho-Gábriša v jeho rodnej slovenskej obci Mojtíne, slávnostnú akadémiu pri príležitosti Dňa zahraničných Slovákov v historickej budove Národnej rady SR na Župnom námestí v Bratislave, nebolo lepšieho poryvu na tému aktuálnej debaty, akou sú prejavy slovenskosti a jej dosahu v proklamáciách Igora Furdíka.

Igor Furdík, predseda Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí.

Odvšadiaľ zo slovenských prostredí Dolnej zeme, Českej republiky, Poľska či Ukrajiny si ako predseda ÚSŽZ odnášate nové impulzy nielen na tvorbu nových tém a podnetov oblasti vzdelávania detí našich krajanov a upevňovania ich vzťahu k slovenčine v školskom prostredí i v rodine, ale aj na rozvíjanie ich vzťahu k Slovensku a spätnej väzby citlivejšieho načúvania vlasti ich predkov k nim samotným. Ako v nich rezonuje pojem slovenskosti? Ako ho vôbec pochopiť a stotožniť sa s ním?

Pojmy sú na to, aby v sebe kondenzovali obsah. A najťažšie je niekedy to, že nové reálie, s ktorými sa stretávame, sme ešte ani nestihli poriadne popísať. Ja som sa s pojmom slovenskosť po prvý raz boril a zároveň aj stotožňoval vari pred dvadsiatimi rokmi, keď som pôsobil v diplomacii na veľvyslanectve v Prahe. Tu som sa v rokoch 1993 – 1996 zameriaval predovšetkým na krajanskú agendu. A keď som hľadal jednotiacu líniu, významový výraz, ktorý by súvisel so všetkým a bez ohľadu na všetko, bolo skutočne treba nájsť výraz pre jav, ktorý by tento fenomén definoval, označoval. Niežeby som objavil toto slovo, ono existuje nezávisle od mojej prítomnosti či úsilia, ale veľmi mi prišlo vhod pri opísaní toho, o čo ide v prípade rôznych komunít súvisiacich so slovenskosťou, Slovenskom, Slovákmi, slovenskou vecou, s našou spoločnou identitou.

A na čo ste teda prišli, aké bolo vaše vnuknutie?

Slovenskosť je naozaj niečo, čo v sebe obsahuje ohromnú významnú jednotiacu líniu pre nás všetkých. A to si musíme uvedomiť, osvojiť si tento fenomén. Na jednej strane akoby išlo o niečo dosť všeobecné, pričom to ani nie je príliš konkrétne. Nepochybne je to však podľa mňa stav duše, je to niečo, čo by mal mať a azda aj má a vo svojom vnútri cíti každý, kto akýmsi spôsobom má na Slovensku korene. Bez toho táto vedomá pocitovosť nemôže byť – či si to niekto prizná, alebo nie. Tam niekde v diaľke v tichosti zhasnutého svetla sa to každému z nás objaví: otázka, odkiaľ som, kto som, čo som... Určite si ju každý z nás raz položí a nakoniec mu na jazyk i myseľ príde to, že proste vo mne je kus slovenskosti, ak už priamo a rovno nepovie, že je Slovák.

Vystihuje tento pojem, v ktorom sa môže skrývať množstvo emócií, obrazov či zážitkov, nevraviac o pocitovosti, ozajstnú realitu?

Myslím si, že je to adekvátne a dobré označenie. Aj preto, že umožňuje zahrnúť do veľkej komunity tých ľudí, ktorí sa vedome či nevedome jazykom i slovenskou identitou zaoberajú, pričom stav sloven-

skosti a jej prežívanie či sebauvedomovanie môže definovať dokonca aj u takých jedincov, ktorí neovládajú slovenský jazyk. Ale podľa mňa je mimoriadne podstatné a aj určujúce, že cítia niečo vo svojej duši. Možno odkaz predkov, slovenské korene. A takýto stav duše a vedomia tejto dimenzie je pre mnohých dôležitý a neodňateľný. Je to niečo, čo umožňuje aj tým, ktorí majú povedzme až nejakú starosť z toho povedať o sebe „som Slovák“, obávajúc sa označenia z nacionalizmu, pokojne si priznať svoju slovenskosť.

Je to zrejme aj príliš citlivý barometer vlastného vedomia, svedomia i hlásenia sa k prináležitosti. Veď prakticky denodenne sledujeme, ako môže byť – zavše aj zveličeným pričinením médií – hranica medzi národnou hrdosťou a nacionalizmom krehká.

Musíme sa aj v kontexte národnej hrdosti naučiť zrejme to, že keď si nevážim sám seba, nemôžem si vážiť ani iných. A keď si nevážim seba nielen ako jednotlivca, ale ako člena nejakej širšej komunity, národa, nemôžem v sebe rozvinúť, a teda ani precítiť, vnem a poznanie toho, čo je iná komunita. Je to široká škála súvislostí, ktoré si treba uvedomiť a pochopiť: aj to, že hrdosť je mimoriadne dôležitá vnútorná kvalita človeka, dispozícia. A nie je naozaj iba o tom, že by sme sa mali silou mocou búšiť do prs, ale skôr ku všetkému nachádzať spôsob a cestu, ako si túto individuálnu až intímnu vybavenosť – hrdosť na svoj pôvod a národnú príslušnosť, s ktorou sa ako človek identifikujem – osvojiť. Ako v tomto a skrze hrdosť hľadať, nachádzať a mať slušnú pozíciu, názor. Ale tu chcem aj zdôrazniť – nie pózu, ale pozíciu!

Ak teda hovoríme o slovenskosti, jej verbálnych, ale aj duchovných prejavoch, vyznieva to akoby v kontrapunkte: je tu snaha div nie zjednocovať, objímať celý svet, globalizovať naše vedomie a prítomnosť v ňom. Na druhej strane sa zdôrazňuje národná identita. Ako zohľadniť zdravý prienik týchto dvoch množín, kvalít?

Treba to vnímať ako stret globálnosti s lokálnosťou. Nemôže to byť inak, pretože svet a príroda všeobecne nemôžu byť predsa stereotypnými. To by nemohlo fungovať. Rozmanitosť patrí k životu a my sme súčasťou tejto zmesi: na jednej strane sme jej súčasťou, tvoríme ju, na druhej strane sme niečím, čo je akýmsi predmetom alebo objektom všeobecných tendencií, ktoré sa vo svete prejavujú. Ak chce človek byť úprimný, musí aj úprimne žiť. Súkromne, intímne, ale aj lokálne či globálne. Byť úprimný vo všetkom voči sebe i druhým. Neklamať si navzájom, ani sebe, ani iným – a pritom ide o elementárnu vec. Teda byť a žiť pri pravde a s pravdou, hoci ona často vie byť bolestivá. V detstve možno s nejakým výpraskom, neskôr v dospelosti možno s inými následkami.

Ale vždy je treba prejaviť snahu a vôľu vziať si z tej vlastnej pravdy v strete s reálnym životom nejaké ponaučenia, a teda snažiť sa držať toho, čo je v živote naozaj trvácne. Osvojili, stotožnili ste sa v tomto kontexte s nejakým historickým posolstvom, možno odkazom?

Ku komu sa myšlienkovo primknúť, čerpať? Dosť často používam citáty a myšlienky Ľudovíta Štúra. Jeho generácia – a to by sme si mali častejšie všímať – robila a tvorila v prospech národa, jednoduchých ľudí. Stojí to za nasledovanie. Najmä v ich pokore, odovzdaniu sa veci. Je zvláštne už iba si predstaviť, čo to bola za atmosféra, že súpútnici Štúra sa takto ku všetkému dôležitému slovenskému a dejinnému postavili, ako sa dali do služby národa. Čo to museli byť za ľudia, s akou vôľou, odhodlaním, ale aj vierou vo vlastné sily? Čiže jesto dosť príkladov pre mladých ľudí vrátane tých, ktorí žijú v nových generáciách za hranicami Slovenska. S takými príkladmi vzťahu k slovenskosti a národu, aké prejavovali štúrovci, by obstáli, nezlyhali. Nepochybne, aj Štúr a jeho druhovia mali svoje osobné túžby, napriek tomu sa dokázali sústrediť na spoločenské a národné potreby. Bola to pre nás Slovákov naozaj unikátna vec, keď sa v jednom období vyjavili také osobnosti, ako Štúr, Hurban, Hodža a ďalší. To oni nám všetkým nechali odkaz, že národ je silný aj osobnosťami, jednotlivcami.

Počas vašich stretnutí s krajanmi – či už zo štátov so slovenskými menšinami, alebo s početnými komunitami zo zámoria, západnej Európy a z ďalších krajín – im často pripomínate úspešný 20-ročný príbeh Slovenska a jeho samostatnosti. Cítite, že ich to oduševňuje, posilňuje?

Je náročné byť národom, ktorý má vlastný štát. Aj cesta k našej štátnosti je niečím, čo sme ešte ani poriadne nestrávili, čo ešte musíme postupne prežiť, precítiť. Ľudia, ktorí boli na jej počiatku – na nich máme príliš čerstvé spomienky a vnemy. Až s odstupom času to všetko budeme azda schopní chápať zrejme aj viac historicky ako politicky.

Igor Furdík s Miroslavom Lajčákom, ministrom zahraničných vecí a európskych záležitostí SR.

„Slovenskosť je naozaj niečo, čo v sebe obsahuje ohromnú významnú jednotiacu líniu pre nás všetkých. A to si musíme uvedomiť, osvojiť si tento fenomén. Na jednej strane akoby išlo o niečo dosť všeobecné, pričom to ani nie je príliš konkrétne. Nepochybne je to však podľa mňa stav duše, je to niečo, čo by mal mať a azda aj má a vo svojom vnútri cíti každý, kto akýmsi spôsobom má na Slovensku korene.“

Na historický vnem nemohlo lepšie poslúžiť odhalenie diela akademickej sochárky Ľudmily Cvengrošovej – súsošia sv. Cyrila a Metoda v maďarskom Zalaváre, niekdajšom Blatnohrade, historickom sídle kniežaťa Pribinu. Môže byť takáto udalosť impulzom napríklad aj na revitalizáciu slovenskosti najmladšej generácie Slovákov v Maďarsku?

Nepochybne. Len tu hrozí jedna vec: človek sa musí vystríhať toho, aby nehovoril o veci a udalosti, čo prežil, tak, že by ju mali rovnako precítiť aj iní. Dôležité je uvedomiť si dopad udalosti na ľudí, ktorým je jej posolstvo určené. Súvisí to aj, ako sme hovorili, so zvlášť citlivou vlastnosťou – hrdosťou. Zajedno s ňou totiž hovorme aj o uvedomení si seba samého, o vedomí spoločenstva, do ktorého človek patrí.

Máme pred sebou ešte dlhú cestu, aby sme toto všetko prežili, dali do seba a v sebe a so sebou aj nosili. Nie je to žiadna falošť, je to proste tak. Veď tí ľudia – sv. Cyril, Metod, Sloveni a Slovania, Pribina, Koceľ a mnohí ďalší, tí predsa boli. To nie je iba pekný príbeh, iba akási rozprávka, ktorá by mala nás všetkých poučať. Napodiv to taký poučiteľný príbeh je, pretože sa aj stal. A aj preto nás môže a má poučný príbeh priviesť do stavu užitočnosti jeho osvojenia. A práve vedomie spolupatričnosti na príklade historicky významných osobností – to je vzácne a veľmi dôležité: aby sme vedeli, kto sme, kde sme, ako sme. Kam chceme smerovať. My nevedieme síce uchopiť odtadiaľ nejaký rodokmeň, ale patrilo to predsa k nášmu spoločenstvu.

Aj v tomto kontexte je odhalenie súsošia sv. Cyrila a Metoda pre našich krajanov v Maďarsku dôležité. Aby sa slovenská národnostná menšina vrátane novej, mladej generácie cítila v tomto priestore dobre, komfortne, ako v priestore, do ktorého stále patria. Sloveni, Slovania v tom priestore boli, z toho netreba nič zvláštne vyvodzovať. Ale je dobré, že naša hodnota má hlboké korene. Pretože naša cena s odkazom toho všetkého spočíva v hodnote premietnuvšej sa do súčasnosti. Je to cennosť toho, čím sme dnes. Je dobré vedieť, že naša hodnota má svoje hlboké korene. Preto sa mi celková atmosféra na slávnosti mimoriadne páčila. Napríklad slová maďarského arcibiskupa, ktorý sa sympaticky vyjadril o veľkosti, ľudskosti a dôležitosti sv. Cyrila a Metoda.

Dokážeme tieto a im podobné núkajúce sa hodnoty a cennosti uchopiť aj v modernom toku času 21. storočia?

Zdá sa mi, že máme málo času, aby sme sa týmto veciam venovali. Musíte mať pocit miesta, vnem genia loci, aby vás v dobrom opantal zvláštny stav duše, keď si tieto súvislosti uvedomujete intenzívnejšie. Ja si myslím, že práve toto miesto, Zalavár, niekdajší Pribinov a Koceľov Blatnohrad, takýmito duchovnými rozmermi oplýva. Viem si predstaviť, že aj ľudia zo Slovenska, ktorí sa chodia rekreovať na Balaton, si urobia sem do Zalaváru výlet. Takže takéto miesta majú schopnosť vyvolávať v človeku pozitívne emócie, sú o hrdosti bez toho, aby sa ubližovalo hrdosti iných. A podobných lokalít je aj na Slovensku veľa. Sú to reálne veci, nie legendy, ktoré nás môžu povzbudiť aj v našej slovenskosti. Napríklad Bojná a jej súvzťah k Veľkej Morave. Je veľmi dôležité, aby sa naše deti, mládež venovali týmto témam. Ja to vnímam aj priamo v našom úrade. Keď sa objavia študenti z Vysokej školy výtvarných umení s cieľom objavovať Slovákov v Rumunsku, v kopcovitom a rázovitom Bihore, v Novej Huti, Čerpotoku či Gemelčičke. Teda v miestach, kde cítiť romantiku a autentickosť prostredia, krajiny, ľudí. A že aj tu žijú životaschopní Slováci, naši krajania, aj školská mládež, o tom sme sa takisto nedávno presvedčili počas pracovnej návštevy Slovákov v Rumunsku.

Lenže predsa len sú aj oblasti a krajiny, kde sa v oveľa väčšej miere prejavujú dôsledky niekdajšej násilnej, v súčasnosti skôr prirodzenej asimilácie, splynutí Slovákov s domovským národom. Napríklad v Maďarsku.

Čo sa týka slovenskosti Slovákov v Maďarsku – môj dojem, ktorý nadobúdam aj počas návštev tamojších škôl s fakultatívnym vyučovacím jazykom slovenským, je, že mladšia generácia už v slovenčine medzi sebou príliš nekomunikuje. Ale to ešte zďaleka neznamená, že nemajú v sebe cit k slovenskosti, vedomie príklonu k mnohému slovenskému. Je síce tiež pravda, že práve jazyk je jedným zo znakov a atribútov duchovnosti – lebo človek síce myslí v pojmoch, ale hovorí v jazyku, takže to pokladám za dôležité. Na druhej strane si však nemyslím, že tento stav je niečím, nad čím by sme mali lámať palicu. Naopak, myslím si, že aj tí mladí ľudia so slovenským pôvodom v Maďarsku si uvedomujú, že nie je žiadnou hanbou a tobôž nie stratou prihlásiť sa dnes k slovenskému pôvodu. Už aj preto, že, ako to zvyknem v debatách s našimi krajanmi proklamovať, Slovensko sa prezentuje vo svojich dvadsiatich rokoch samostatnosti ako úspešný štát a dúfam, že to tak ešte dlho vydrží. To je však úloha nás tu. Aj to je cesta, ako pozdvihovať a utužovať slovenskosť v zahraničí – cestou, ako sa my vieme stavať k nášmu vlastnému štátu.

Ak už rozvíjame tému slovenskosti, Srbsko s jeho zázemím vo Vojvodine je v slovenskosti najšpecifickejšie, ak priamo nepovieme najpevnejšie.

Tu treba povedať, že slovenské zahraničie je veľmi rôznorodé, aj vznikalo a stále vzniká rozmanitým spôsobom. Spoločenstvá napríklad v Srbsku, Maďarsku, Chorvátsku či Rumunsku – to je niečo, čo sa označuje ako autochtónna národnostná menšina. Pretože oni naozaj sú súčasťou a historicky spoluvytvárajú priestor, v ktorom staročia žijú. Druhým aspektom a tézou je aj to, že vždy sú zároveň i občanmi konkrétneho štátu. A ich identita a jej zachovávanie súvisí s tým, ako sa ich štát k nim stavia a správa.

Slováci v Srbsku sú, ako sme si zvykli vravieť, jednou z najzelenších vetiev slovenskosti a Slovákov v zahraničí. Majú svoj svet – vitálny, produktívny a aj svojrázny, veľmi svojský. Ku každej téme sa dá uviesť mnoho príkladov, prečo je tomu tak. Má to svoje politické, ekonomické, etnické či vzťahové príčiny, ktoré súvisia s aspektmi, prečo je komunita Slovákov v Srbsku taká, aká je. Žijú predovšetkým kompaktne, hoci ide o 52- až 55-tisícovú národnostnú menšinu. Ich schopnosť udržať si, zachovať a ešte ďalej rozvíjať slovenskú identitu je ozaj príkladná pre ostatných – tam sa v obciach rozpráva a žije po slovensky. Napriek rôznym výzvam, lákadlám a všetkému si svoju slovenskosť zachovali, pričom v súlade nažívajú ich slovenské komponenty prejavov života vo vzťahu k ich domovskému štátu – Srbsku, ako aj ku krajine ich pôvodu – Slovensku.

V podobnom duchu by sme s rôznymi špecifikami mohli hovoriť aj o Slovákoch v Rumunsku, Chorvátsku či na Ukrajine. To sú krajiny, v ktorých si je domovský štát vedomý toho, že táto časť jeho obyvateľstva aj s ich dimenziou slovenskosti je mu na prospech.

V oblasti vzdelávania a výučby slovenčiny vo vzťahu k slovenským národnostným menšinám ÚSŽZ roky spolupracuje s Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR. V súčasnosti úrad pracuje na novej koncepcii politiky SR vo vzťahu k Slovákom žijúcim v zahraničí. Ako sa to prejaví v nastavení ďalšej súčinnosti s rezortom školstva?

Keď existuje na Slovensku rezort, s ktorým sme možno až pupočnou šnúrou spojení, je to rezort školstva. Pretože základom každej komunity v zahraničí je vzdelávací inštitút, škola. Tu má slovenské ministerstvo školstva, ktoré sa problematike venuje systematicky, dlhodobo a solídne, naozaj nezastupiteľnú úlohu. Oceňujem najmä to, že sa ustavične snaží hľadať nové cesty a spôsoby, ako práve cez sféru vzdelávania kultivovať slovenské spoločenstvá v zahraničí.

Pretože bez tých mladých ľudí, ktorí pochopia, že slovenčina je niečím, čo im otvára dvere do sveta vzdelávania a poznania, to nebude možné. Môžem iba oceniť skutočnosť, že Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR aj v osobe samotného pána ministra Dušana Čaplovača, s ktorým sme už nie raz problematiku vzdelávania Slovákov žijúcich v zahraničí prerokovávali a hľadali nové možnosti zdokonaľovania a rozširovania v prospech našich krajanov, sa týmto úlohám v spolupráci s naším úradom venuje. Snaží sa robiť konkrétne veci najmä pre mladých ľudí-Slovákov v zahraničí, ale pritom rozmýšľa aj systémovo nad tým, ako veci ešte zlepšiť. Aj s ohľadom na to, že máme ambíciu venovať sa oblasti súvisiacej so vzdelávaním Slovákov žijúcich v zahraničí.

Nie je to jednoduché, sú tu veľké špecifiká – autochtónni Slováci v spomenutých krajinách, ale vďaka otvorenému svetu a ekonomickej migrácii aj úplne noví Slováci. A táto novosť, nové podmienky nastolených tém viedli k predsavzatiu, že Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí vytvorí novú koncepciu politiky Slovenskej republiky vo vzťahu k Slovákom žijúcim v zahraničí, ktorá by mala mať ambíciu nové súvislosti pochopiť, uchopiť, vytvarovať a priviesť k niečomu takému, čo by zodpovedalo potrebám 21. storočia, v ktorom žijeme. Aby sme si svoju slovenskosť udržali nielen ako exkluzivitu, akúsi výnimočnosť, ale ako súčasť väčšej európskej rôznorodosti a ešte väčšej globálnej rozmanitosti.

Strany 12 – 15 pripravil
Ľudo POMICHAL, foto autor

Žiaci so zdravotným znevýhodnením utužovali priateľské vzťahy

DRUŽOBNÉ KONTAKTY SLOVENSKO – NEMECKO

V rámci realizácie projektu *Objavujeme novú cestu vo vzdelávaní* operačného programu Vzdelávanie, dotovaného z Európskeho sociálneho fondu, sme v našej škole privítali pedagógov a žiakov z družobnej školy Römerbrunnenschule z nemeckého Weißenburgu. V polovici mája sme prežili s našimi kamarátmi počas ich päťdňového pobytu u nás príjemné spoločné chvíle.

Cieľom stretnutia bolo na základe vlastného pozorovania vyučovacieho procesu získať skúsenosti a kompetencie na vzdelávanie žiakov so zdravotným znevýhodnením s možnosťou porovnať vzdelávanie žiakov partnerských škôl ako prostriedok osobnej skúsenosti.

Od futbalu a objavovania k fenoménu Jánošíka

Keďže naši priatelia pricestovali na Slovensko vo večerných hodinách, spoločne sme sa stretli až na druhý deň v našej Špeciálnej základnej škole internátnej v Bytči, aby sme celý čas prežili pri spoločných aktivitách. Ako správni športovci sme začali deň futbalovým zápasom Slovensko – Nemecko. Zápas bol vyrovnaný a družstvá bojovali o víťazstvo do poslednej sekundy. Pohár priateľstva a medaily si domov odniesli naši nemeckí kamaráti.

V ďalšej aktivite sme vytvorili zmiešané družstvá zo slovenských a z nemeckých žiakov i pedagógov. Každému družstvu bol pridelený fotoaparát a indície vo forme fotografií. Na fotografiách boli zachytené detaily budov, pamätné tabule alebo iné zaujímavosti mesta Bytče, ktoré museli družstvá spoločne vyhľadať a na dôkaz odfotiť. Víťazom bolo nakoniec každé družstvo, pretože sa nebojácne popasovalo s orientačnými a najmä jazykovými prekážkami.

V popoludňajších hodinách navštívili naši priatelia archív mesta. Okrem iného sa dozvedeli zaujímavosti aj o známom slovenskom zbojníkovi Jurajovi Jánošíkovi. Nielenže v mladosti na Bytčianskom zámku slúžil ako vojak, ale neskôr, po dolapení, bol v ňom aj väznený. Po návrate z archívu sme popoludnie až do večera strávili na školskom dvore pri rôznych hrách. Rozprávali sme sa o všetkom, čo sme prežili od nášho ostatného spoločného stretnutia v septembri 2012, keď sme boli my na pracovnom stretnutí v Nemecku.

Poznanie i relax pri Slnečných jazerách

V stredu sme sa spoločne vybrali na výlet. Všetci sme sa tešili na vodný svet v seneckom aquaparku. Dosýta sme sa vyšantili v rôznych typoch bazénov s množstvom pútavých atrakcií: vodné trysky a chrliče, vodný dáždnik, masážne lavice či vodný tobogan. Po troch hodinách pobytu vo vode sme sa naobedovali v zariadení, ktoré v Senci vzniklo roku 1991 ako chránené bývanie s chránenými dielňami pre ľudí so stredným stupňom mentálneho postihnutia. Počas obeda nás obsluhovali klienti zariadenia Betánia, ktorí sú podobne ako naši žiaci zdravotne znevýhodnení. Všetci sme sa mohli na vlastné oči presvedčiť, že aj ľudia s mentálnym znevýhodnením dokážu pracovať, ak sú primerane usmerňovaní intaktnými zamestnancami zariadenia. Podobné skúsenosti s prácou v chránených dielňach a s chráneným bývaním sme mali možnosť vidieť aj počas našej návštevy v Nemecku. Na Slovensku sa stretneme s takými zariadeniami skôr výnimočne, nemeckí kolegovia majú tento systém prepracovaný na vysokej úrovni.

Ako sa učiť jeden od druhého

V rámci regionálnej výchovy sme vo štvrtok navštívili obec Terchovú, a nadviazali tak na poznatky získané počas návštevy archívu v Bytči. Videli sme nadrozmernú sochu Jánošíka, ktorá sa týči na kopci pri vstupe do Vrátnej doliny. Pri hoteli v Terchovej, ktorý má vo svojej záhrade v mesiacoch máj až september sprístupnené minizoo, sme si pozreli, pohladkali alebo nakŕmili rôzne domáce zvieratá (zajace, ovce, kozy, sliepky, husi, domáce aj divé kačky), neskôr sme absolvovali tiež prehliadku pivovaru. Na záver výletu sme sa pokochali krásnou prírodou Vrátnej doliny. Popoludní naši nemeckí kamaráti spoznávali mesto Žilinu.

Rozlúčili sme sa s nimi v piatok programom, ktorý prekonáva jazykové bariéry – spevom a tancom. Ani tentoraz sme sa neubránili slzám a už teraz sa tešíme na ďalšie spoločné stretnutie, ktoré nám prináša priateľstvá, skúsenosti a nezabudnuteľné zážitky. Z vlastnej skúsenosti môžeme všetkým školám odporučiť, aby sa pokúsili získať podobné zahraničné partnerstvo, ktoré je z odbornej aj ľudskej stránky veľmi obohacujúce a motivuje do ďalšej práce.

Mgr. Božena BAŠOVÁ

Námestovčania rozvíjajú vlastenectvo a národné povedomie

IGNÁC GREBÁČ-ORLOV

Stredná odborná škola technická v Námestove sa s projektom *Ignác Grebáč-Orlov – významná osobnosť Oravy* zapojila do grantového programu Žilinského samosprávneho kraja Poznávaním histórie rozvíjame vlastenectvo a národné povedomie. Obsahom a cieľom programu je zvýšiť záujem mladých ľudí o život, dielo a odkaz osobností z nášho regiónu.

Náš projekt pomohol zvýšiť u našich žiakov národné povedomie a vlastenectvo, a to prostredníctvom rozšírenia vedomosti o živote a diele Ignáca Grebáča-Orlova. Žiaci formou osobnej skúsenosti a zážitkov spoznali osobnosť tohto básnika, kňaza, politika, redaktora a súčasne si rozšírili obzor poznatkov v oblasti histórie, kultúry a súčasnosti navštívených miest.

Pieta, tvorivosť, posolstvo

Kto bol Ignác Grebáč-Orlov? Bol rodák z Oravy, predovšetkým slovenský rímskokatolícky kňaz, československý politik, poslanec Národného zhromaždenia ČSR za Hlinkovu slovenskú ľudovú stranu, básnik, publicista, dramatik, prekladateľ.

V rámci projektu žiaci navštívili Hviezdoslavovo námestie v Námestove, kde je osadená pamätná tabuľa, pri ktorej žiaci s úctou a hrdosťou recitovali verše básnika a vlastenca o Orave. V obci Veličnej si prezreli Rímskokatolícky kostol sv. Michala Archanjela, ako aj budovu fary, pred ktorou je pamätník I. Grebáča-Orlova. Pre žiakov bola táto obec doteraz z pohľadu histórie, kultúry, viery a služby národu neznáma.

Ich ďalšie kroky smerovali do Ružomberka, kde Grebáč-Orlov študoval, pracoval a kde je aj pochovaný. Žiaci kráčali po stopách tohto národného dejateľa, uvedomujúc si rozsah a hĺbku jeho skutkov v službe národu. Vlastenectvo, národné povedomie a národná hrdosť sa u žiakov naplno rozvinuli na cintoríne v Ružomberku. Tu očistili dejateľov hrob, položili naň kvety, zapálili sviecu, predstavili krátke literárne pásmo a nakoniec si minútou ticha uctili jeho pamiatku.

Z navštívených miest potom zostavili závesné panely, ktoré slávnostne odhalil riaditeľ školy Ing. E. Piták. Elektronickou monografiou zároveň prispeli k rozvoju vlastenectva a národného povedomia medzi žiakmi našej školy, ako aj okolitých stredných škôl.

PaedDr. Eva VERNÍČKOVÁ

Gymnazisti spod Sitna na skusoch na Sibíri

MLÁDEŽNÍCKE EKOLOGICKÉ FÓRUM

Gymnázium Andreja Kmeťa z Banskej Štiavnice sa v máji aktívne zúčastnilo V. medzinárodnej konferencie asociovaných škôl UNESCO s podtitulom *Jedna planéta – jedna rodina!* v sibírskom meste Chanty-Mansijsk.

Išlo o súbežnú mládežnícku aktivitu X. medzinárodnej ekologickej akcie s názvom *Chrániť a udržiavať*. Podujatie zastrešovala autonómna vláda Chanty-mansijského dištriktu Ugra. Naša škola (ja ako učiteľ a žiačka Martina Tarajčáková) sa na konferencii zúčastnila na základe víťazného projektu v rámci iniciatívy vyhlásenej Slovenskou komisiou pre UNESCO pre členské školy na Slovensku.

Prínos vzájomného spoznávania sa

Okrem nás sa konferencie zúčastnili zástupcovia 21 partnerských škôl z Ruska, Poľska, zo Slovinska, z Fínska, Bulharska, Čiernej Hory a Ukrajiny. Viac ako 100 žiakov a 21 učiteľov sa denne zapájalo do perfektne pripravených akcií a workshopov. Organizovala ich ruská strana s odborníkmi-zástupcami rôznych ochranárskych organizácií a UNESCO. So zreteľom na ekologické a environmentálne otázky žiaci pracovali v štyroch skupinách – manažérskej, kreatívnej, novinárskej a projektovej. V nich plnili zaujímavé úlohy bez pomoci „svojich“ učiteľov. Fórum si dalo za cieľ rozvíjať schopnosti a vlastnosti mladých ľudí, ako spolupráca, zodpovednosť, tolerancia, porozumenie, adaptabilnosť a jazykové zručnosti. Usudzujúc podľa pracovného úsilia, kreativity a výsledkov, stretnutie svoje ciele určite naplnilo. Nabitý program sa začínal o ôsmej ráno a končil sa okolo polnoci. Celá akcia umožnila účastníkom spoznať sa navzájom, nadviazať osobné kontakty s inými školami, žiakmi a učiteľmi naklonenými myšlienke ďalšej spolupráce, čo považujem za obrovský prínos.

Výzva dotiahnuť sa na najlepších

Na záver konferencie sa rozhodlo o najlepších domácich prezentáciách a najlepších prezentáciách zahraničných krajín. Medzi zahraničnými triumfovala škola z Fínska. Neberieme to ako prehru, ale ako výzvu, a veríme, že v budúcnosti sa nám podarí najlepších z najlepších poraziť. Ani naša delegácia však z konferencie neodišla s prázdnymi rukami. Získali sme ocenenie *Forum star* – za aktivitu, kreativitu a stmeľovanie.

Ruský jazyk ako devíza pre mladých

Ruská strana a mesto Chanty-Mansijsk pripravili konferenciu na excelentnej úrovni. Odzrkadlila ruskú dobrosrdečnosť, pohostinnosť a otvorenosť. Na druhej strane nám potvrdila, že vedieť ruský jazyk (anglický jazyk je samozrejmosťou) je pre mladých stále veľkou devízou do ich profesionálnej budúcnosti. Chanty-Mansijsk je centrom ropného priemyslu, je slávnym mestom zimných športov, leží medzi brezovými hájmi tajgy a riekami Irtyš a Ob. Ukázalo nám zo seba to najlepšie. Nedá sa mu nič vyčítať. Ba naopak, len sa učiť a obdivovať jeho rozrastajúce sa školy a vzdelávacie inštitúcie – Rusi považujú toto mesto za centrum najnadanejších detí na Sibíri.

Mgr. Paul KINDJI

ŠKOLSTVO ODBORNE

24/2013, 4. júl 2013 | Príloha UN | Rozširované bezplatne, Ročník LX

Spolupráca odbornej školy s podnikmi

V okolí mesta Galanty sa len nedávno etablovali viaceré nové podniky s technickým zameraním. „Aj napriek tomu záujem o odborné vzdelávanie klesol. Pozornosť rodičov i žiakov smeruje viac k odborom so všeobecným a ekonomickým zameraním," informoval o aktuálnom trende v okrese riaditeľ galantskej Strednej odbornej školy (SOŠ) technickej Ing. Ivan Igrici. Potvrdila to aj riaditeľka odboru zamestnanosti Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny v Galante Ing. Iveta Benciová a dodala, že úrad eviduje mnoho neuplatnených absolventov z hotelových a obchodných akadémií a súčasne zaznamenáva výrazný nedostatok remeselníkov.

Iniciatívu otvoreného rozhovoru o tomto probléme uvítalo šesť firiem zo Serede, z Galanty a zo Šale a prijalo pozvanie školy na spoločnú diskusiu. Zhodne konštatovali, že majú zlú skúsenosť s prijímaním dlhodobo nezamestnaných, ktorí nemajú záujem pracovať, a preto by radšej zamestnali kvalifikovaných absolventov škôl. Viaceré firmy si ich už vychovávajú v rámci školskej praxe. Najznámejší slovenský producent sladkých pochúťok má záujem o absolventov strojárskych odborov, šaliansky chemický závod potrebuje chemikov, iné podniky hovorili zasa o nedostatku zváračov a obrábačov kovov.

Zaujímavé možnosti praxe poskytuje svojim žiakom samotná SOŠ technická v Galante. „Naši žiaci získavajú zručnosti v oblasti ručného a strojového obrábania, absolvujú kurzy, ktoré im umožňujú lepšie uplatnenie sa na trhu práce, napríklad kurzy na niekoľko druhov zvárania, vodičský kurz a iné," povedala zástupkyňa riaditeľa galantskej školy Mgr. Eva Hanzelová. Myslí si, že odborné školy musia lákať žiakov aj na učebné osnovy ušité na mieru budúcich zamestnávateľov. „Istou motiváciou by bolo aj poskytovanie motivačných štipendií, odmien za produktívnu prácu alebo iné benefity podľa možností firiem, ktoré by zatraktívnili záujem o štúdium i prácu v strojárstve," dodáva.

Potrebu prispôsobenia sa škôl požiadavkám regionálneho trhu zdôraznil aj riaditeľ galantského úradu práce Mgr. Vladimír Príbelský. Riaditeľ ZŠ s MŠ kráľa Svätopluka v Šintave a člen Kurikulárnej rady pri ministerstve školstva PhDr. PaedDr. Martin Bodis, PhD., hovoril o financovaní škôl a poklese počtu žiakov: „Pri dnešnom modeli sa v podstate každý žiak dostane na školu, ktorú si vyberie, bez ohľadu na jeho študijné výsledky," a dodal, že novelizáciou zákona by sa mal pri prijímaní na školu zohľadniť dosiahnutý priemer známok. Zosúladenie stredoškolských učebných odborov s potrebami trhu a spoluprácu stredných škôl s úradmi práce zhodnotil vysoko pozitívne. Škola, úrad aj podniky chcú spoločne intenzívnejšie propagovať strojárske profesie, a zvýšiť tak záujem žiakov o ne.

„Naša škola sa usiluje spolupracovať s firmami tak, aby žiaci získali vedomosti a zručnosti v konkrétnom pracovnom prostredí a následne sa zamestnali v okolitých podnikoch. Verím, že rozbiehajúca sa spolupráca nadobudne ešte konkrétnejšie rozmery," uzavrel stretnutie Ivan Igrici. Galantská škola spoločne so zástupcami firiem následne vyšpecifikuje konkrétne kroky súvisiace s náborom, obsahom učebných osnov a odbornou praxou svojich žiakov.

Ing. Martin SLAHUČKA,
pedagóg SOŠ technickej Galanta

Na tohtoročnom 23. ročníku nitrianskeho podujatia Mladý tvorca sa prezentovala i Stredná odborná škola chemická Bratislava, z ktorej je víťazná skupina vstupného ročníka projektu Veda má budúcnosť. **Foto Ján SÚKUP**

S vedou od firiem ku žiakom škôl

Pri diskusiách o duálnom vzdelávaní ako nevyhnutnom v praxi stredného odborného školstva sa opakovane pripomína fakt, že viaceré firmy svojím výrobným programom vytvárajú perspektívne pracovné miesta pre absolventov stredných a vysokých odborných škôl s technickým zameraním. Majú dôležitý vplyv na ekonomický rast Slovenskej republiky, no napriek tomu záujem žiakov o štúdium matematiky, fyziky či chémie je nízky. Podľa údajov Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR z roku 2011 študenti technických odborov tvoria iba pätinu poslucháčov vysokých škôl a prírodovedné odbory študuje dokonca len päť percent. Spôsobuje to problémy firmám, ktoré na svoju prevádzku potrebujú kvalifikovaných absolventov, a preto sa usilujú o zatraktívnenie technických a najmä prírodovedných odborov priamo medzi školami a študentmi.

V pondelok 24. júna sme boli v bratislavskej pobočke firmy Bayer prítomní na vyhlásení výsledkov vstupného ročníka projektu *Veda má budúcnosť* na Slovensku, kde ho podporilo Ministerstvo hospodárstva (MH) SR záštitou ministra rezortu. Ukazuje sa ako jedna z ciest k dlhodobej štruktúrovanej spolupráci firiem pri zvyšovaní atraktivity prírodovedných a technických odborov v základných a stredných školách, ktoré chcú poskytnúť svojim žiakom nové podnety na uvažovanie o vyšších formách poznávania.

Koordináciou projektu *Veda ma budúcnosť* je poverené občianske združenie Aisis sídliace v Kladne v Českej republike, kde od svojho vzniku roku 1999 pripravilo desiatky vzdelávacích podujatí pre firmy, školy, štátne inštitúcie i neziskové organizácie, ktorých sa zúčastnili tisícky detí, študentov aj dospelých. Pri tejto aktivite využili desaťročné skúsenosti realizátorov úspešnej iniciatívy *School Business Partnership*, ktorá sa zrodila v Írsku a zapojilo sa do nej už 125 veľkých firiem a 170 škôl. „Kľúčovým prvkom projektu je prepojenie prírodných vied s kariérovým poradenstvom. Tým sa odlišujeme od projektov, ktoré zdôrazňujú predovšetkým zaujímavosť prírodných vied ako takých, ale nereagujú na podstatnú príčinu malého záujmu mladých ľudí o tieto odbory – teda ich nízku atraktivitu z hľadiska profesijnej kariéry," konštatuje koordinátor Radim Zabadal.

(pokračovanie na strane 23)

Ochrana života je povinnosť, nie iba voľba

Passau, Praha, Viedeň, Bratislava. Čo majú tieto metropoly spoločné, čo ich skoro cyklicky sa opakujúc spája? Okrem rozvoja turizmu je to povedzme aj „veľká voda", ktorá ich aj tohto roku potrápila, zdevastovala majetky občanov, ba zobrala si i ľudské životy.

Pravda, tento živel už neraz vyčíňal aj na iných miestach Slovenska. Každý z nás sa aspoň raz dostane do situácie, ktorá ohrozuje život alebo v ktorej treba rýchlo reagovať. Čo má človek robiť za takýchto okolností? Ako má konať v čase, kým príde pomoc od lekárov, zdravotného personálu, hasičov? **Akým** spôsobom, **ako** máme zachraňovať ľudský život a **čo robiť**, aby sme si v neočakávaných situáciách aspoň sčasti pomohli sami?

Kladieme si preto otázku: Vieme majetok a predovšetkým ľudí a ich životy ochrániť vlastnou aktivitou? Možno sa nazdávame, že pri povodniach či iných živelných pohromách sa vieme predvídavo ochrániť. Vieme to my z osobnej skúsenosti, vedia to naše deti, učia sa o tom predsa v škole... Odpoveď by teda mala byť zdanlivo jednoduchá.

Lenže – deti sa to učia iba cez voliteľný predmet mladý záchranár a disponibilné hodiny (ak ich škola má zahrnuté vo svojom školskom vzdelávacom programe). Zamyslime sa však nad tým, že prírodné živly naše deti – žiakov nevynímajúc – neoddeľujú od dospelých, a potom sa zákonite pýtame, či sa v škole skutočne naučili, ako sa ochrániť, ako pomôcť sebe aj iným. Čaká niekto z kompetentných azda na nejaké „väčšie" nešťastie, ktoré môže ohroziť

(pokračovanie na strane 23)

Nápady študentov sa menia na reálne projekty

Strana 18

Tradičný stredoškolský odbor má vysokoškolské pokračovanie

Hovoríme s RNDr. Jankou Gugovou, riaditeľkou Strednej zdravotníckej školy v Trenčíne

Strany 20 – 22

Rakúsky a nemecký úspech: spojenie teórie a praxe

Strana 24

Perspektívy učiteľského povolania

Strana 28

Inšpirácie od Solúnčanov

Strana 32

SZŠ HUMENNÉ

Stáže v českých zdravotníckych zariadeniach

Stredná zdravotnícka škola v Humennom v rámci programu Mobilita Leonardo da Vinci získala grant, vďaka ktorému zorganizovala pre svojich žiakov v 4-ročnom študijnom odbore zdravotnícky asistent v spolupráci s partnerskými zdravotníckymi školami v Třebíči a Kladne v ČR odborné stáže v zdravotníckych zariadeniach v sídlach hosťujúcich škôl. Projekt s názvom *Rozvoj profesijných zručností zdravotníckych asistentov v podmienkach praxe* sa po 13 mesiacoch končí v júli.

Prvý turnus odbornej stáže sa uskutočnil ešte minulý rok v júni. Prijímajúcou školou bola **Vyššia odborná škola a Stredná škola veterinárna, poľnohospodárska a zdravotnícka Třebíč**.

Druhý turnus sa konal od 1. do 15. júna tohto roku v tej istej škole. Žiaci počas stáže nadobudli nové vedomosti, upevnili si zručnosti na oddeleniach třebíčskej nemocnice. Exkurzne navštívili špecializované pracoviská, napr. spánkové laboratórium, centrálne operačné sály, rehabilitačné oddelenie, pracovisko hemodialýzy, ARO a dospávaciu izbu, neurologicko-internú JIS, detské oddelenie). Veľmi zaujímavé bolo zoznámenie sa s priestormi, vybavením a organizáciou práce v psychiatrickej liečebni a na krajskom dispečingu záchrannej zdravotnej služby vrátane heliportu leteckej záchrannej služby v krajskom meste Jihlave.

A tretí turnus mal miesto od 8. do 22. júna v Kladne pod patronátom miestnej **Strednej zdravotníckej školy a Vyššej odbornej školy zdravotníckej**. Žiaci absolvovali odbornú prax na oddeleniach Oblastnej nemocnice Kladno, zoznámili sa so špecifikami práce na urgentnom príjme, metabolickej a koronárnej JIS, novorodeneckom oddelení, v hyperbarickej komore, ale aj v zariadeniach sociálnej starostlivosti. Jeden deň vyplnila návšteva Prahy a exkurzia v Ústrednej vojenskej nemocnici v Střešoviciach (psychiatrické oddelenie) a v Nemocnici na Homolce (gama nôž).

Odborných stáží sa zúčastnilo v troch turnusoch celkovo **15 žiakov školy**. Všetci získali **osvedčenie o absolvovaní odbornej stáže a europas Mobilita**.

Mgr. Nataša SIVULKOVÁ

NSK

Ocenenie najúspešnejších

Súťaživosť jednotlivcov či kolektívov patrí k najprirodzenejším a najobľúbenejším formám prezentácie žiakov a škôl. Ak sa tak deje v celoslovenskom, ba medzinárodnom meradle, niet spontánnejšej aktivity, ktorá mladého človeka nielenže vedie k pocitu sebarealizácie, odhaľuje netušené zákutia jeho talentu, ale ho aj oduševňuje v tvorivosti a nabáda do ďalších cieľov.

Päťdesiatštyri takýchto úspešných žiakov stredných škôl Nitrianskeho samosprávneho kraja, ktorí získali v uplynulom školskom roku významné umiestnenia v celoslovenských či medzinárodných súťažiach, a dvaja víťazi súťaže Škola očami žiakov, ktorej druhý ročník sa nedávno uskutočnil, sa zišli v priestoroch Koncertnej sály Župného domu v Nitre. Z rúk predsedu Nitrianskeho samosprávneho kraja Milana Belicu prevzali diplomy za úspešnú reprezentáciu školy a Nitrianskeho samosprávneho kraja v kategóriách: olympiády, Stredoškolská odborná činnosť, prírodovedné, odborné, umelecké a športové súťaže. Ako povedal v príhovore M. Belica, preukázali hĺbku svojich vedomostí, talent, fantáziu, zručnosť či športové nadanie. **(nsk)**

Murárske remeslo ešte nevyhynulo

SOŠT KOŠICE

Tretí ročník súťaže zručností žiakov stredných odborných škôl Mladý murár zorganizovala 22. mája Stredná odborná škola (SOŠ) technická na Kukučínovej ul. v Košiciach v rámci činnosti svojho centra odborného vzdelávania pre stavebníctvo.

„Hlavným cieľom súťaže je propagácia učebného odboru murár, ktorého absolventov je v súčasnosti na trhu práce veľmi málo. Zároveň chceme poukázať na nové murárske technológie zabezpečujúce veľmi čistý murársky proces bez zbytočného stavebného odpadu," hovorí riaditeľ školy Ján Pituch.

Súťaže sa okrem žiakov domácej školy zúčastnili i študenti Spojenej školy na Štefánikovej ul. v Bardejove, SOŠ v Starej Ľubovni, SOŠ v Dobšinej, SOŠ v Kráľovskom Chlmci, SOŠ technickej v Prešove, SOŠ v Spišskej Novej Vsi a Strednej školy stavebnej a drevospracujúcej v Ostrave-Zábřehu.

Úlohou súťažných družstiev po teoretickej prezentácii bolo murovanie obvodového múru z tehál na maltu pre tenké škáry s vynechaním okenného otvoru a uložením okenného prekladu a vnútornou omietkou. Súťažiaci murovali podľa výkresovej dokumentácie, členovia jednotlivých družstiev pracovali spoločne.

Žiakov sprevádzali na súťaži pedagogickí zamestnanci, ktorí si na neformálnom stretnutí vymenili skúsenosti pri zabezpečovaní výchovno-vzdelávacieho procesu v učebnom odbore murár a informácie o súčasných problémoch v strednom odbornom školstve.

Zuzana BOBRIKOVÁ,
Košický samosprávny kraj

Kuchár k duálnemu vzdelávaniu

POHĽAD Z PRAXE

Šéfkuchár Jaroslav Žídek môže byť aj viacerým stredoškolákom známy z kulinárskeho televízneho programu. Keď pred časom sedel v porote súťaže mladých kuchárov a cukrárov, dostal od redaktora týždenníka Trend otázku: Na jednej strane je množstvo škôl a na druhej strane v reštauráciách a hoteloch nemá kto robiť. Na príčiny takého stavu konštatoval, že zodpovední za stredné školstvo by mali situáciu regulovať. Ak je veľa škôl, potrebovali by veľa kvalitných lektorov, a tí nie sú. Primeraná tomu je aj kvalita výučby. Štát dáva dotácie na žiakov, ale tí keď školu skončia, idú robiť mimo odboru alebo do zahraničia. „To je predsa pomýlené," konštatuje Žídek. „Keď štát investuje do žiaka peniaze, mali by sa mu vrátiť vo forme daní, ktoré po škole odvedie. To, že sa voľakedy muselo po škole povinne niekde istý čas pracovať, malo podľa mňa zmysel."

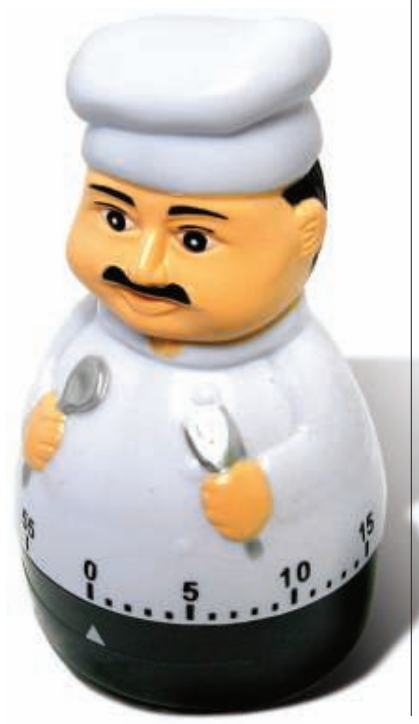

Ďalším charakteristickým rysom našej spoločnosti je, že ľudia v službách nevydržia dlho na jednom mieste. Šéfkuchár dodáva: „Aj vo svete je to tak, ale v zahraničí ľudia menia miesto preto, lebo sa chcú vzdelávať, získavať viac informácií. Preto idú pracovať do lepších alebo odlišných podnikov. Doplňujú si životopis o kvalitné reštaurácie. U nás ľudia menia podniky preto, lebo si myslia, že sa budú mať lepšie a ešte budú dostávať viac peňazí, čo v trhovej ekonomike nefunguje a ani nemôže."

(red), ilustračné foto stock.xchng

Nápady študentov sa menia na reálne projekty

JASR

Môj projekt pre región – to je názov celoslovenského finále súťaže pre stredoškolákov zameranej na podnikanie v cestovnom ruchu. Organizuje ju nezisková vzdelávacia organizácia Junior Achievement Slovensko (JASR) a tohtoročné finále sa uskutočnilo 19. júna na Úrade Banskobystrického samosprávneho kraja v Banskej Bystrici.

Cieľom súťaže je podporiť a rozvinúť u mladých ľudí schopnosti a zručnosti potrebné na mapovanie a prezentovanie konkrétneho regiónu so zámerom prilákať do neho turistov a predstaviť vlastné zrealizované nápady na rozvoj miestneho cestovného ruchu. Súťaž svojím obsahom a formou podporuje aj rozvoj komunikačných zručností študentov, čo je mimoriadne prínosné pre ich ďalšie štúdium a najmä uplatnenie sa na trhu práce. A zrejme najdôležitejším bodom súťaže je, že študenti nesúťažia len s nápadmi, ale s konkrétnymi projektmi, ktoré museli v praxi zrealizovať.

Porota zložená z odborníkov v oblasti cestovného ruchu hodnotila študentov a ich súťažné prezentácie v dvoch kategóriách: Môj projekt pre región a Najlepší regionálny produkt cestovného ruchu. V kategórii Môj projekt pre región sa hodnotila originálnosť konkrétneho nápadu a produktu, najmä dosiaľ nepoznaných zaujímavostí, ich využitie v prezentácii regiónu a tiež samotná forma prezentácie. V druhej kategórii si porotcovia všímali reálnosť a využiteľnosť produktu v regióne, využitie domácich zdrojov, komplexnosť produktu (prepojenie viacerých regionálnych subjektov cestovného ruchu), spoluprácu s existujúcimi subjektmi cestovného ruchu, marketing a systém informácií o produkte s výsledkom.

Výsledky finálového kola

Kategória Môj projekt pre región

1. **Marcela Jančušová,** Hotelová akadémia Bardejov: *Mladí pátrači* (projekt prezentácie mesta Bardejova a jeho okolia pre deti, ktoré sa o meste hravou formou naučili veľa zaujímavostí)
2. **Kristína Nagyová,** Stredná odborná škola, Nitra: *Zlepšenie orientácie turistov v MHD Nitra* (k realizácii tohto rozpracovaného projektu sa veľmi pozitívne postavili príslušné inštitúcie v meste Nitre a podporia jeho konečnú realizačnú fázu)
3. **Nikola Vrabcová,** Obchodná akadémia Prievidza: *Pád? Tak s nami* (projekt detského tábora zrealizovaný v spolupráci s Aeroklubom Prievidza, ktorý poskytol deťom možnosť získať neopakovateľné zážitky)

Kategória Najlepší regionálny produkt cestovného ruchu

1. **Ivana Kovácsová,** Hotelová akadémia Brezno: *Stredoveký večer v Brezne* (realizácia projektu priniesla účastníkom zážitky skutočného života v minulosti a pre veľký záujem sa uskutočnia ďalšie pokračovania tejto aktivity)
2. **Simona Blahová,** Stredná odborná škola podnikania Trenčín: *Prezentácia židovskej kultúry v Trenčíne* (projekt spojený s množstvom zaujímavých aktivít pripravených k 100. výročiu trenčianskej synagógy)
3. **Andrea Frolová,** Stredná odborná škola poľnohospodárstva a služieb na vidieku Žilina: *Dobrodružstvo na hradnom triangli* a *Putovanie princeznej* (produkty na zatraktívnenie regiónu Horné Považie)

(bbsk)

Spoločná fotografia účastníkov finále.

Prijali absolventov do rodiny železiarov

SSOŠH a SG PODBREZOVÁ

Posledný májový deň sa uskutočnilo slávnostné odovzdávanie maturitných vysvedčení absolventom Súkromnej strednej odbornej školy (SSOŠ) hutníckej a Súkromného gymnázia Železiarne Podbrezová. Absolventi boli zároveň prijatí do rodiny železiarov. Táto tradícia sa zrodila už roku 1961 práve v podbrezovských železiarňach.

„Zriaďovateľom týchto dvoch škôl je akciová spoločnosť Železiarne Podbrezová, mimochodom, jedna z najstarších firiem na Slovensku a v stredoeurópskom priestore. Oslavuje už 173 rokov. A keď spomínam Železiarne Podbrezová, musím jedným dychom spomenúť aj predsedu predstavenstva a generálneho riaditeľa spoločnosti Vladimíra Sotáka. Bez jeho nasadenia a prístupu by takéto špičkové a výnimočné školské zariadenia nevznikli. A nebola by ani

ukážková spolupráca škôl s najväčším zamestnávateľom v regióne," povedal v tejto súvislosti minister T. Malatinský, ktorý prijal pozvanie na slávnosť. Železiarne Podbrezová s 3 150 zamestnancami si vychovávajú pracovníkov „šitých na mieru", ktorí sa môžu takmer plynule zapojiť do výrobného procesu. Dôkazom je aj skutočnosť, že zo 63 absolventov odbornej školy, ktorí ju skončili v minulom školskom roku, železiarne zamestnali 51. A od roku 2003, keď súkromná škola vznikla, nastúpilo do železiarní spolu 369 jej absolventov. Toto prepojenie školy s praxou získalo čestné uznanie rezortu hospodárstva za dlhoročnú spoluprácu Železiarní Podbrezová pri príprave žiakov pre odvetvie v pôsobnosti Ministerstva hospodárstva SR, ako aj cenu týždenníka Trend pre najaktívnejšiu strednú školu za spoluprácu s firmami pri rozvoji vzdelávacích aktivít. A na poslednom ročníku podujatia Mladý tvorca 2013 to bolo ocenenie za najlepšiu spoluprácu odbornej školy so zamestnávateľskou sférou.

Pre absolventov SSOŠ hutníckej reálne existuje záruka zamestnania v materskej spoločnosti. Dohodu so žiakmi uzatvárajú Železiarne Podbrezová už v prvom ročníku. Takúto záruku neposkytuje žiadna škola na Slovensku.

(mhsr)

SPŠ SNINA

Myslíš mechanicky? Teraz je to in!

Strednú priemyselnú školu (SPŠ) v Snine oslovili tieto myšlienky a šikovní žiaci pod vedením svojich učiteľov sa po prvýkrát zapojili do Študentskej vedeckej a odbornej činnosti, ktorú organizovala Strojnícka fakulta Technickej univerzity v Košiciach.

Riadili sme sa sloganom – príď predstaviť svoje myšlienky a buď najlepší. A môžeme povedať, že sa nám to aj podarilo. Prvé miesto v kategórii stredných škôl sa síce neudelilo, ale naša škola obsadila hneď dve druhé miesta: Denis Copák

zo študijného odboru strojárstvo s prácou *Montážny prípravok* (pod vedením Ing. Kresilovej a Ing. Kováča) a dvojica Dávid Šimon a Dominik Kohut zo študijného odboru elektrotechnika s prácou *HHO generátor* (pod vedením Ing. Ortutayovej). Chlapci v určenom časovom intervale dokázali obhájiť svoje nápady, prezentovať svoje myšlienky, poukázať na funkčnosť predstavovaných prác a pohotovo reagovať na otázky poroty, ktorá ich nešetrila, a naostro si tak okúsili už vysokoškolskú pôdu.

Vedenie školy im k dosiahnutému úspechu srdečne blahoželá a veríme, že nadviažu na doterajšie úspechy a k svojim nápadom pridajú ďalšie, ktoré ich opäť posunú vpred. Podarilo sa im zvýšiť si svoje vlastné odborné sebavedomie, ale aj skvalitniť zručnosti pri obhajobe odbornej problematiky, na čo sa škola sústreďuje aj pri vzdelávacom procese.

PaedDr. Alena ROMANOVÁ,
poverená vedením školy
Ilustračné foto stock.xchng

Kuchári pripravovali pstruha ako hlavné jedlo pre štyri osoby.

Krása z piatich krajín

SOŠOaS RIMAVSKÁ SOBOTA

V dňoch 13. – 14. júna Stredná odborná škola (SOŠ) obchodu a služieb v Rimavskej Sobote zorganizovala šiesty ročník podujatia Four Fest Euroakademik Gastro 2013, ktoré má meno nielen na Slovensku, ale i v zahraničí. Stodvadsať študentov stredných odborných škôl z krajín V4 a Ukrajiny súťažilo vo svojich odboroch priamo pred očami divákov.

Prvý deň patril ukážke zručnosti kuchárov, cukrárov, čašníkov, obchodných pracovníkov. Mladí kuchári pod dozorom šéfkuchárov V. Artza a P. Kulhányho pripravovali pokrmy zo pstruha. Najlepšie si s touto úlohou poradil Lukáš Guzman z SOŠ hotelových služieb a obchodu Zvolen. Porota udelila aj mimoriadnu cenu – za nezvyčajnú techniku vykosťovania ryby ju získal Imre Telek z Jágra.

Cukrári vytvárali misu dezertov a skulptúru na tému Deň detí. Porota na čele s najlepšou slovenskou cukrárkou J. Zaukolcovou vyhodnotila ako najlepšie opäť reprezentantky zvolenskej školy Dominiku Soligovú a Kristínu Bačíkovú. Čašníci súťažili v maďarskom Ózde, vytvárali slávnostnú tabuľu na romantickú večeru. Odborná porota hodnotila úpravu, eleganciu, jedálny lístok, správnosť gastronomického poradia jedál a obhajobu. Prvenstvo si priniesli reprezentanti našej školy Katarína Račáková a Marián Tószegi.

Obchodní pracovníci balili darčeky ku Dňu matiek, prvé dve miesta patrili študentkám domácej SOŠ obchodu a služieb Michaele Púpalovej a Antónii Kalocsaiovej. V prezentácii firmy a tovaru súťažili dve družstvá – z Kolína a Rimavskej Soboty. O niečo suverénnejší výkon podali súťažiace z Kolína. Na druhý deň pokračovali v kultúrnom dome divácky veľmi atraktívne súťaže barmanov, kaderníkov a kozmetikov. Úlohou barmanov bolo počas šiestich minút namiešať štyri drinky. Hlavný porotca český barman Láďa David si všímal predovšetkým technickú realizáciu, prípravu nápoja, dekoráciu, podávanie nápoja. Chuť a vôňu nápojov hodnotila chuťová komisia. Spomedzi dvadsiatich barmanov sa najviac darilo Markéte Millerovej z Poděbrad. Žiačka našej školy Gabriela Lobová získala špeciálnu cenu za najlepší obchodný názov nápoja – WAW.

Pri príprave denného účesu budúce kaderníčky porazil Gabriel Porteleki, študent našej SOŠ obchodu a služieb Rimavská Sobota. V tvorbe večerného účesu na tému *Kráľovná plesu* porotu najviac očaril účes Dominiky Krivjančinovej z SOŠ v Humennom. Kozmetičky predviedli líčenie nevesty. V tejto kategórii vyhrala Andrea Haburajová z SOŠ v Humennom.

V súťaži baristov a someliérov musel každý súťažiaci pripraviť a predložiť štyrom chuťovým komisárom v priebehu 15 minút štyri rovnaké espressá, štyri rovnaké kapučína a štyri rovnaké ľubovoľné nápoje na báze espressa. Pri príprave káv sa hodnotila chuť kávy, prezentácia nápoja, baristická technika, kreativita, komunikatívnosť, ale aj osobné vystupovanie. Hlavným hodnotiacim komisárom bol Stanislav Cibuľa. Prvé miesto obhájil minuloročný víťaz Marek Galko z SOŠ obchodu a služieb Žiar nad Hronom.

V komornej atmosfére prebiehala súťaž someliérov, ktorí svoje vedomosti o víne prezentovali pri písaní testu, praktické schopnosti pri dekantovaní červeného vína a otváraní sektu. Najlepšie obstál Kamil Konštek z SOŠ hotelových služieb a obchodu Zvolen.

Ako konštatovali organizátori a pozvaní hostia – z podujatia cítiť mladosť, radosť a krásu a má svoj odborný zmysel aj v budúcnosti. **Mgr. Andrea HRIČANOVÁ**

Partnerstvo s Vysočinou

SZŠ NOVÉ ZÁMKY

Jedným z cieľov, ktorý vychádza z *Koncepcie rozvoja stredného školstva v Nitrianskom samosprávnom kraji* (NSK), je podpora medzinárodnej spolupráce stredných škôl. Dňa 19. apríla 2006 podpísali predseda NSK Milan Belica a hejtman Kraja Vysočina v ČR Miloš Vystrčil *Zmluvu o spolupráci medzi NSK a Vysočinou*, ktorá zahŕňa aj spoluprácu v oblasti kultúrneho a spoločenského života. Kontakt nadviazali odbor školstva, mládeže, športu a kultúry Úradu NSK a odbor kultúry a pamiatkovej starostlivosti Krajského úradu Kraja Vysočina a na základe ich odporúčania začali roku 2011 spoluprácu Stredná zdravotnícka škola - Egészségügyi Középiskola (SZŠ-EK) Nové Zámky a Stredná zdravotnícka škola a Vyššia odborná škola zdravotnícka (SZŠ a VOŠZ) v Havlíčkovom Brode.

V zmysle tejto spolupráce sa v dňoch 10. – 14. júna štyri žiačky III. ZAS triedy SZŠ-EK Nové Zámky Kitty Ivanicsová, Ulrika Gerzonová, Hana Pavlatovská, Sandra Lakatošová spolu s pedagogičkou

Novozámocké študentky pred partnerskou školou v Havlíčkovom Brode.

Mgr. Zuzanou Samuelovou zúčastnili týždňového výmenného pobytu v SZŠ a VOŠZ Havlíčkov Brod s cieľom oboznámiť sa s obsahom teoretického i praktického vyučovania v študijnom odbore zdravotnícky asistent, ako i možnosťou uplatnenia absolventa v praxi.

Slovenské študentky sa v Havlíčkovom Brode zoznámili tiež s činnosťou interného a neurologického oddelenia, absolvovali exkurziu v dome seniorov a v psychiatrickej liečebni.

V teoretickom vzdelávaní zdravotníckeho asistenta v Českej republike dominujú v odbornej zložke predmety teória ošetrovateľstva, ošetrovateľská starostlivosť o chorých, ošetrovanie chorých, ošetrovateľstvo v klinických odboroch a výchova k zdraviu. Na Slovensku sú zas v popredí základy ošetrovania a asistencie a ošetrovanie, asistencia a zdravotnícka dokumentácia.

Bližšie spoznať slovenský systém recipročne v tom istom čase pricestovala do Nových Zámkov výprava štyroch žiakov a jedného pedagóga zo SZŠ a VOŠZ Havlíčkov Brod. V rámci odborného programu sa žiaci zúčastnili praxe vo Fakultnej nemocnici s poliklinikou Nové Zámky pod vedením našich učiteľov odborných predmetov na oddelení geriatrie, oddelení centrálnych operačných sál a pediatrickej klinike. Mali možnosť porovnať rozsah kompetencií zdravotníckeho asistenta na Slovensku a v Českej republike.

Vo voľnom čase sa nenudila ani naša výprava v Havlíčkovom Brode, ani českí partneri v Nových Zámkoch. A hoci naša spolupráca trvá zatiaľ krátko, podarilo sa nám vybudovať si veľmi pekné medziľudské vzťahy či už na úrovni vedenia, pedagógov, alebo žiakov a veríme, že v začatej ceste budeme spoločne pokračovať. Aby sme ďalej napĺňali tvrdenie: „Kde je vôľa, tam je cesta."

PhDr. Jana OTRUBOVÁ, PhD.

VÝSTAVA

My, vy, oni

Dňa 4. júna sa v nádherných priestoroch levickej synagógy uskutočnila vernisáž výstavy pod názvom *My, vy, oni, alebo Genéza jednej školy*. Stredná umelecká škola Ladislava Bielika sa rozhodla prostredníctvom umeleckých prác predstaviť širokej verejnosti tvorbu umelcov troch generácií: MY – súčasní žiaci, ktorí žijú tu a teraz a tvoria tvár dnešnej školy, VY – bývalí absolventi, ktorí sa rozhodli prehlbovať svoje umelecké nadanie v ďalšom štúdiu alebo práci, a ONI – pedagógovia, ktorí si ich vzali pod svoje ochranné krídla s nádejou odovzdať im aspoň kúsok seba.

Výstava je v levickej synagóge prístupná až do 31. júla denne od 10.00 do 15.00 hod. **(suš)**

Tradičný stredoškolský odbor má vysokoškolské študijné pokračovanie

ROZHOVOR

Hovoríme s RNDr. Jankou Gugovou, riaditeľkou Strednej zdravotníckej školy v Trenčíne.

Nedávno si vaša škola pripomenula 65. výročie založenia a prípravy žiakov na prácu v zdravotníckych zariadeniach. Čo považujete vo výučbe za najdôležitejšie?

Pri oslave výročia Strednej zdravotníckej školy (SZŠ) v Trenčíne som povedala, že naša škola je jedna z tých, čo sú svojím poslaním predurčené otvárať ľudské srdcia. Vychováva zdravotníckeho pracovníka so srdcom na dlani, empatického, súcitného, tolerantného, pozitívne naladeného, s láskou k blížnemu. História trenčianskej školy siaha do roku 1947, keď Povereníctvo zdravotníctva založilo dvojročnú ošetrovateľskú školu Dcér kresťanskej lásky. Žiačky ju končili diplomom pod hlavičkou vyššej sociálno-zdravotnej školy. Odvtedy prešla mnohými premenami, ponúkla žiakom množstvo zaujímavých študijných odborov vo viacerých formách štúdia. V školskom roku 1953/1954 sa vo výučbe zaviedol klasický štvorročný maturitný systém. O dva roky pribudla možnosť štúdia popri zamestnaní. Hneď niekoľko prelomových zmien priniesol školský rok 1960/1961. Inštitúcia získala samostatnú budovu v centre mesta, v ktorej sídli dodnes, otvorila prevádzku kuchyne a jedálne, domova mládeže a dostala názov Stredná zdravotnícka škola Trenčín.

Po roku 1989 prišiel rad ďalších transformačných zmien, aby sa zabezpečila kompatibilita vzdelávania v súlade s medzinárodnými normami. Prvého januára 1991 sa škola stala samostatným právnym subjektom. V priebehu rokov tu bolo aktivovaných množstvo zaujímavých študijných odborov v rôznych formách štúdia. V súčasnosti je to zdravotnícky asistent, zdravotnícky laborant, farmaceutický laborant a masér – denná štvorročná forma štúdia, zdravotnícky asistent – večerné pomaturitné kvalifikačné štúdium, a večerné štúdium pre nižších zdravotníckych pracovníkov v odbore sanitár. V sieti našej školy máme i vyššie odborné denné trojročné štúdium diplomovaná všeobecná sestra.

Čo sa zmenilo onou požadovanou kompatibilitou? Bola nevyhnutná?

Učím na škole tridsiaty tretí rok, takže som spolu s kolegyňami a kolegami dosť citlivo vnímala, ako sa po roku 1989 začalo zaznávať u nás i to, čo bolo funkčné a kvalitné. Odborné školstvo nevynímajúc. Chceli sme sa porovnávať s Európou bez toho, aby sme dôkladne poznali, ako vzdelávanie funguje v konkrétnych štátoch, alebo analyticky posúdili, či je skutočne na kvalitatívne vyššej úrovni ako u nás. Pritom je všeobecne známe, že kvalifikáciu absolventiek našich štvorročných maturitných odborov zo zdravotníckych škôl uznávajú nielen vo všetkých európskych štátoch, ale i v zámorí, kam odchádzajú pracovať. U nás sa vybral pre stredoškolské vzdelávanie tzv. holandský model, ten však nebol totožný s praxou v našich zdravotníckych zariadeniach. K tejto problematike by som sa však sama nechcela podrobne vyjadrovať. Prešli sme dlhým procesom, a to je na širšiu odbornú diskusiu.

Naposledy sa práve vaša škola podieľala na organizácii Celoslovenskej konferencie učiteľov stredných zdravotníckych škôl v SR v odboroch zdravotnícky asistent a zdravotnícky laborant, ktorú pripravila Asociácia stredných zdravotníckych škôl (ASZŠ) SR. Mohli by ste stručne popísať, o čom ste diskutovali?

Konferencie sa zúčastnilo 121 odborných učiteľov vrátane riaditeľov zdravotníckych škôl z celého Slovenska a mnoho pozvaných hostí, ktorí zastupovali inštitúcie participujúce na vzdelávaní zdravotníckych pracovníkov. V bohatom a kvalitnom obsahu odbornej časti konferencie predstavil prezident ASZŠ SR Mgr. Miroslav Sekula návrh koncepcie vzdelávania v zdravotníckych nelekárskych odboroch, najmä v študijnom odbore zdravotnícky asistent. Navrhované zmeny by umožnili rešpektovanie medzipredmetových vzťahov učiva, vyššiu motiváciu k učeniu, efektívnejšie uplatňovanie sa absolventov tohto odboru na trhu práce. V ďalších príspevkoch odzneli pre obidva študijné odbory napríklad témy: získavanie zručností v odborných kompetenciách, inovatívne vyučovacie metódy, využitie digitálnych technológií, interaktívne a projektové vyučovanie v odbornej zložke, overovanie vedomostí a zručností, využitie projekčného mikroskopu vo vyučovaní odboru zdravotnícky laborant. Zorganizovanie konferencie a vysoká účasť deklarujú záujem vedenia a učiteľov odborných predmetov v stredných zdravotníckych školách o výmenu a prehlbovanie skúseností z edukačného procesu a zvyšovanie vedomostnej aj praktickej úrovne absolventov našich škôl.

Ako na požiadavky po „nevyhnutných" transformačných opatreniach po roku 1989 reagovali samotné školy?

Obsah výučby v školách nášho typu nemožno radikálne meniť. Najstarším odborom u nás je zdravotnícky laborant a toho sa transformácia dotkla najmenej. Ale zmeny sa udiali v odbore všeobecná sestra, ktorý sa pretransformoval na odbor zdravotnícky asistent s nižšími kompetenciami.

V ostatnom čase zmeny nastali v obsahu výučby a v postupnom zvyšovaní kompetencií absolventov v súvislosti so zavedením štátnych vzdelávacích programov, ktoré vypracovalo ministerstvo školstva vo všeobecnovzdelávacej zložke, ministerstvo zdravotníctva v odbornej zložke, a následne s tvorbou školských vzdelávacích programov pre jednotlivé študijné odbory. Na základe zmien v rámcovom učebnom pláne sa zmenili učebné plány v jednotlivých študijných odboroch. Aktualizovala sa koncepcia vzdelávania v kľúčových kompetenciách, v stratégii vyučovania, v tematických plánoch – v uplatňovaní medzipredmetových vzťahov, v očakávaných vzdelávacích výstupoch, v kritériách hodnotenia, vo využívaní moderných metód, prostriedkov a foriem vyučovania a hodnotenia. Hodiny niektorých vyučovacích predmetov sme presunuli z pôvodných ročníkov do iných. Prax však ukázala, že vo viacerých prípadoch to nebolo najlepšie riešenie, a v súčasnosti už pripravujeme nové školské vzdelávacie programy na základe novelizovaných štátnych vzdelávacích programov vo všeobecnovzdelávacej aj v odbornej zložke vzdelávania.

O študijnom odbor zdravotnícky asistent sa hovorilo aj v širšej verejnosti. Aké podstatné zmeny nastali v ňom?

Týkali sa obsahu výučby a kompetencií absolventov. V minulosti žiaci v stredných zdravotníckych školách študovali v odboroch zdravotná sestra, všeobecná a detská sestra, neskôr aj diplomovaná všeobecná sestra. Zmena nastala v súvislosti s už spomínanou transformáciou vzdelávania zdravotníckych pracovníkov v tomto odbore a vznikom fakúlt zdravotníctva na vysokých školách. A tak sa pôvodný študijný odbor zmenil na odbor zdravotnícky asistent. Jeho absolvent má však nižšie kompetencie, ako mala všeobecná či zdravotná sestra. Predtým mali žiaci v odbore všeobecná sestra napríklad predmety chirurgia, interná medicína, neurológia, patológia... Teraz majú zdravotnícki asistenti túto problematiku zhrnutú do jedného predmetu zdravie a klinika chorôb. Prostredníctvom ASZŠ SR sme sa preto usilovali o zmenu. Nie všetky nemocnice totiž boli spokojné s tým, že dostanú maturanta, ktorý nemôže aplikovať injekcie a vykonávať ďalšie praktické činnosti, donedávna považované za celkom samozrejmé. Po desiatich rokoch sa podarilo kompetencie zdravotníckeho asistenta o niečo zvýšiť. Od tohto školského roku sa naši žiaci učili aj odber venóznej krvi a aplikáciu intramuskulárnych injekcií. Je nelogické, aby absolvent SZŠ nemohol vykonávať úkony, ktoré si v súčasnosti pacienti po zaškolení môžu robiť sami. Napríklad podávanie liekov per os alebo v minulosti neaplikovateľné subkutánne injekcie (napríklad inzulín). Veríme, že noví absolventi sa budú v praxi uplatňovať lepšie. Tešíme sa, že sme sa o krôčik pohli, ale ani so súčasným stavom nie sme úplne spokojní, pretože cítime, že naše materiálne a personálne podmienky nie sú plne využité.

Na príkladoch v stredných zdravotníckych školách možno neraz ilustrovať širší obraz našej spoločnosti. Uvádzate, že do osvedčeného vzdelávacieho systému výkonných zdravotníkov vstúpili aj vysoké školy. Dá sa teraz zladiť obsah zdravotníckej prípravy na strednej a vysokej škole tak, že nemocnice si môžu vyberať absolventov so značne odlišnou šírkou vzdelania a praxe?

V Trenčíne, ale i v iných mestách vytvorili na univerzitách a vysokých školách fakulty zdravotníctva. Viacerí absolventi zdravotníckych škôl, ktorí predtým odchádzali pracovať do zdravotníckych zariadení, si dávajú prihlášku na tieto fakulty, aby získali vyššie vzdelanie. Taký je všeobecný trend. Dobre, absolvujú vysokú školu, vyštudujú ošetrovateľstvo, majú vyššiu kvalifikáciu. Lenže to, čo sa ako budúci zdravotnícki asistenti naučili za štyri roky na strednej zdravotníckej škole, po jej skončení študujú ďalšie tri alebo päť rokov na vysokej škole. A majú presne také kompetencie, ako mali v minulosti zdravotné sestry-maturantky. V podstate sme teda nepokročili, iba sme im násobne predĺžili štúdium. A pomohli sme novozriaďovaným vysokým školám naplniť vysokoškolské lavice aj maturantmi, ktorí u nás nedosahovali najlepšie študijné výsledky. Zmeniť túto situáciu však nie je v našich silách. Aj v systéme vysokých škôl platí normatívne financovanie na prijatého študenta.

Absolventi takýchto vysokoškolských štúdií sú, ak sa nemýlim, pomerne vyššie nad zdravotníckymi maturantmi platovým ohodnotením, kvalifikačne však dosť vzdialení od postavenia doktora medicíny. Aké je teda ich konkrétne uplatnenie v nemocničnej praxi?

To je ďalšia téma na odbornú diskusiu. Absolventi stredných zdravotníckych škôl niektoré činnosti, ktoré som spomínala, nemôžu v praxi vykonávať. Vysokoškolskí bakalári a magistri sa vzdelaním dostali na vyššie pozície, ale sú stále podriadení lekárovi, takže mnohé úkony nemôžu vykonávať samostatne ani oni – hoci sa to deklaruje verejne. A ešte je v nemocničnej praxi pozícia sanitára, ktorý má vykonávať iba pomocné činnosti (dezinfekcia, príprava materiálu na sterilizáciu), smerom k pacientovi by oficiálne nemal vykonávať nijaké zdravotnícke úkony. Pri každodenných výkonoch to potom vyzerá tak, že práve tí, ktorých pacienti pri svojich ochoreniach potrebujú, majú v praxi smerom k nim nevyjasnené kompetencie adekvátne svojmu odboru. Klinické odbory, v ktorých pôsobí sanitár, asistent, sestra, treba v každodennej praxi jednoznačne definovať. Lebo zdravotnícky asistent s maturitou a sanitár sú v personálnom normatíve v niektorých zdravotníckych zariadeniach dokonca na jednej úrovni, hoci sanitárovi na absolvovanie odboru stačí ročné alebo dvojročné večerné štúdium. Ak sa zamestnávateľ rozhoduje, koho prijať do zamestnania, nemusí byť výnimkou, že dá prednosť sanitárovi.

„Viacerí absolventi zdravotníckych škôl, ktorí predtým odchádzali pracovať do zdravotníckych zariadení, si dávajú prihlášku na fakulty zdravotníctva, aby získali vyššie vzdelanie. Taký je všeobecný trend. Dobre, absolvujú vysokú školu, vyštudujú ošetrovateľstvo, majú vyššiu kvalifikáciu. Lenže to, čo sa ako budúci zdravotnícki asistenti naučili za štyri roky na strednej zdravotníckej škole, po jej skončení študujú ďalšie tri alebo päť rokov na vysokej škole. A majú presne také kompetencie, ako mali v minulosti zdravotné sestry-maturantky. V podstate sme teda nepokročili, iba sme im násobne predĺžili štúdium."

Prepáčte, ale sú v takejto situácii zdravotnícki asistenti-absolventi práve stredných zdravotníckych škôl? Nemôžu sa pri našich ustavičných racionálnych opatreniach ocitnúť celkom bokom?
To zase nie. Absolventi našich škôl vykonávajú časť práce samostatne a časť v spolupráci so sestrou, podľa kompetencií stanovených legislatívou. V ASZŠ SR sa usilujeme o to, aby zdravotnícki asistenti mali vyššie kompetencie a mohli viaceré úkony robiť samostatne.

Kruh tejto problematiky akoby sa takto „začarovane" uzatváral. Ak by sa systém vrátil „do starých koľají", čo by potom mal robiť vysokoškolsky vzdelaný zdravotnícky personál?
Predpokladalo sa, že absolventi vysokých škôl nájdu uplatnenie predovšetkým v manažmente nemocníc (námestníci pre ošetrovateľskú starostlivosť, vedúce sestry oddelení a staničné sestry ošetrovateľskej jednotky), na špecializovaných pracoviskách a pri práci s pacientom, ktorý má chronické ochorenie. Ale absolventov tohto typu vysokých škôl je podstatne viac.

Aké je technické vybavenie vašej školy, ktoré laboratórne cvičenia vykonávajú žiaci priamo v nej a ktoré prístroje a zariadenia potrebné na odbornú prax využívate v partnerských zariadeniach?
Zdravotnícke školy už na začiatku, keď sa uchádzajú o zaradenie odborov do siete stredných škôl, musia spĺňať prísne kritériá, čo sa týka materiálneho, personálneho a priestorového vybavenia. Momentálne sa snažíme do siete našej školy zaviesť odbor zubný asistent. Takisto to bolo aj pri už existujúcich odboroch. Nutným predpokladom kvalitného odborného zdravotníckeho vzdelávania sú odborné učebne vybavené najmodernejšími pomôckami, prístrojmi a didaktickou technikou. Pre všetky odbory je to kompletne vybavená učebňa anatómie a fyziológie, prvej pomoci a učebne na vyučovanie všeobecnovzdelávacích predmetov (informatika, fyzika, jazyky...). Pre odbor zdravotnícky asistent máme tri odborné učebne. Ich zariadenie a vybavenie simuluje nemocničné prostredie. V odbore masér žiaci vykonávajú praktické cvičenia v dvoch odborných učebniach. Pre farmaceutických laborantov sme vybudovali nové chemické laboratórium na analýzu liekov, galenické laboratórium na prípravu liekov a odbornú učebňu farmaceutickej botaniky. Zdravotnícki laboranti vykonávajú laboratórne cvičenia v moderne vybavených laboratóriách klinickej biochémie, hematológie, histológie a klinickej mikrobiológie. Teda všetky potrebné laboratóriá máme priamo v našej škole. Úzko spolupracujeme so zdravotníckymi zariadeniami, v ktorých si žiaci overujú a dopĺňajú svoje vedomosti a praktické zručnosti formou exkurzií. S vedením Fakultnej nemocnice Trenčín, so zamestnancami všetkých oddelení, máme vzájomne dobrú, dlhodobú a trvalú spoluprácu vo všetkých odboroch, ktoré si vyžadujú externú odbornú prax. Zvláštnosťou SZŠ je pedagogický kolektív, ktorý tvoria nielen interní, ale i externí vyučujúci odborných predmetov. Sú to zamestnanci zdravotníckych zariadení, lekári, vysokoškolskí zamestnanci nemocníc, sestry, laboranti, rehabilitační, fyzioterapeutickí a farmaceutickí pracovníci, ktorí sú v pedagogickom procese nenahraditeľní. Svoje náročné povolanie, ktoré si vyžaduje celého človeka, dokážu zladiť s požiadavkami pedagogickej praxe.

Kedy začínajú žiaci prax v externom prostredí?
V každom odbore je to individuálne. Praktické cvičenia v nemocničnom zariadení a v sociálnych či rehabilitačných zariadeniach absolvujú žiaci v odboroch zdravotnícky asistent, sanitár, masér. Žiaci 1. až 3. ročníka odboru zdravotnícky asistent majú praktické cvičenia základy ošetrovateľstva a asistencie v školských odborných učebniach, kde si natrénujú, čo budú potrebovať neskôr v praxi. Trieda je rozdelená na skupiny podľa platnej legislatívy. Praktické cvičenia vykonávajú na modeloch pacientov alebo navzájom medzi sebou v simulovanej nemocničnej izbe. V 3. ročníku v rozsahu dva dni týždenne a vo 4. ročníku tri dni týždenne sa praktické cvičenia realizujú ako ošetrovanie, asistencia, administratíva a zdravotnícka dokumentácia v zdravotníckych zariadeniach. Žiaci odboru masér v 2. ročníku absolvujú päť hodín týždenne a v 3. ročníku štyri hodiny týždenne v školských odborných učebniach masáže. Zároveň v 3. a 4. ročníku majú v rozsahu dva, resp. tri dni týždenne odbornú prax v zdravotníckych zariadeniach. Budúci zdravotnícki a farmaceutickí laboranti majú všetky praktické cvičenia v školských laboratóriách a okrem toho v 3. a 4. ročníku odbornú prax priamo v lekárňach v rozsahu štyri hodiny týždenne.
Naši žiaci všetkých študijných odborov sa najviac tešia na mesačnú odbornú prax, ktorú povinne absolvujú štyri súvislé týždne na konci 3. ročníka v rozsahu osem vyučovacích hodín denne v zdravotníckych zariadeniach v Trenčíne alebo v mieste ich bydliska. Tu si overujú teoretické vedomosti a prehlbujú získané praktické zručnosti. Ich záujem o nové poznanie podnecuje aj vedomie, že zanedlho v nich môžu pracovať.

Aká je situácia v odbore farmaceutický laborant? Narastá záujem žiakov o jeho štúdium súbežne povedzme s otváraním nových lekární?
Keď sme odbor farmaceutický laborant pred ôsmimi rokmi aktivovali v našej škole, v trenčianskom regióne sa nikde nevyučoval. Pred nami ho mali na SZŠ v Bratislave, Trnave, Banskej Bystrici a Košiciach. V našej škole študujú žiaci z trenčianskeho regiónu, ale aj z Kysúc, Oravy, Liptova, dokonca z Kežmarku a ďalších miest východného Slovenska. V čase začatia výučby tohto odboru bol v praxi veľký nedostatok farmaceutických laborantov. Lekárne zamestnávali viacerých ľudí bez potrebnej kvalifikácie. Niektorí si pôvodné maturitné vzdelanie dopĺňali 2-ročným večerným kvalifikačným štúdiom, ale túto formu ministerstvo zdravotníctva zrušilo a uvedený odbor možno študovať iba v dennej forme štúdia. Zatiaľ nezaznamenávame, že by lekárne mali pracovné miesta zaplnené. A hoci počet lekární trochu klesá, na záujme žiakov o štúdium to nebadáme. Každoročne v prijímacom konaní záujem uchádzačov o štúdium štvornásobne prevyšuje možnosti prijatia.

Pri príprave žiakov v tomto odbore je aktuálny aj tradične etický pohľad. Práve v tomto kraji pôsobili viacerí významní botanici, ktorí mali pri liečbe chorôb na zreteli využívanie prírodných zdrojov. Ako pedagógovia upozorňujú vo výučbe na to, že chemické liečivá nebývajú všeliekom?
V rámci povinného vyučovania žiaci získavajú všeobecný rozhľad o tejto problematike vďaka erudovaným odborníkom. Niektorí pedagógovia a žiaci sú ochotní venovať sa práve prírodným liečivám nad rámec základných študijných osnov a učebného plánu v mimoškolských aktivitách, vo svojom voľnom čase aj niekoľko rokov. Spoločne pracujú tri roky na jednej téme, povedzme na dôkladnom poznávaní jedinej rastliny. Chodia do lokality, kde rastie, zberajú ju za slnka, dažďa, v rozličných ročných obdobiach, sušia jej listy, kvety, korene, presadia si ju do vhodného prostredia, aby mohli dôkladne vykonávať stanovené pozorovania, sledovať drogistické a iné účinky rastliny.

Ich snaženie a výsledky experimentálnej práce potom prezentujú v rámci Stredoškolskej odbornej činnosti. Takmer každý rok niektorí žiaci postupujú na celoštátne kolo tejto súťaže a ich práce sa umiestňujú na popredných miestach. Majú vysokú odbornú úroveň – niektorí farmaceutickí odborníci ich kvalitatívne hodnotili na úrovni bakalárskych prác. Tu chcem ešte zdôrazniť, že práve títo žiaci praktickú časť maturitnej skúšky nevykonávajú klasicky, ale formou obhajoby vlastného projektu. Boli sme prvou školou, v ktorej žiaci aplikovali a využili túto možnosť. V tomto roku ich bolo najviac, niečo ako svoju „malú diplomovú prácu" obhajovali deviati. Nemajú trému, lebo podobne ako ich spolužiaci z odboru zdravotnícky laborant sa často zúčastňujú celoslovenských odborných seminárov medicínsko-technických pracovníkov a výsledky svojich stredoškolských skúmaní úspešne prezentujú na úrovni vysokoškolských vedomostí. Nedá mi nespomenúť najčerstvejší úspech žiakov odboru farmaceutický laborant, ktorí v celoslovenskej súťaži SZŠ organizovanej farmaceutickou firmou získali pre školu edukačný grant v hodnote päťtisíc eur a traja z nich finančnú odmenu po tisíc eur.

(pokračovanie rozhovoru na strane 22)

„Je nelogické, aby absolvent SZŠ nemohol vykonávať úkony, ktoré si v súčasnosti pacienti po zaškolení môžu robiť sami. Napríklad podávanie liekov per os alebo v minulosti neaplikovateľné subkutánne injekcie (napríklad inzulín). Veríme, že noví absolventi sa budú v praxi uplatňovať lepšie. Tešíme sa, že sme sa o krôčik pohli, ale ani so súčasným stavom nie sme úplne spokojní, pretože cítime, že naše materiálne a personálne podmienky nie sú plne využité."

„A ešte je v nemocničnej praxi pozícia sanitára, ktorý má vykonávať iba pomocné činnosti (dezinfekcia, príprava materiálu na sterilizáciu), smerom k pacientovi by oficiálne nemal vykonávať nijaké zdravotnícke úkony. Pri každodenných výkonoch to potom vyzerá tak, že práve tí, ktorých pacienti pri svojich ochoreniach potrebujú, majú v praxi smerom k nim nevyjasnené kompetencie adekvátne svojmu odboru."

Tradičný...

(dokončenie rozhovoru zo strany 21)

Do popredia záujmu žiakov sa dostáva i odbor masér.

V tomto školskom roku vychádzali absolventi z tohto odboru už tretí raz. Treba zdôrazniť, že to nie sú bežní maséri, ktorí absolvujú niekoľkotýždenný kurz a začnú vykonávať prax. Naši absolventi majú komplexné vedomosti napríklad z teoretických odborných predmetov anatómia a fyziológia, fyzikálna terapia, zdravie a klinika chorôb, preventívne lekárstvo. Získavajú praktické zručnosti z masérskych výkonov, ktorým sa venujú počas celého štúdia. Nepraktizujú iba klasickú a reflexnú masáž, ale aj fytoterapiu, hydroterapiu, prístrojovú a manuálnu lymfodrenáž a ďalšie procedúry termoterapie, hydroterapie, balneoterapie a ultrazvuk. Dôležitou informáciou je fakt, že podľa nového zákona môžu od roku 2015 pracovať vo verejných zdravotníckych rehabilitačných zariadeniach a vykonávať rekondičné cvičenia len maséri-absolventi maturitného štúdia.

Koľko žiakov maturovalo vo vašej škole tento rok?

Spolu 108 žiakov v štyroch triedach v odboroch zdravotnícky asistent, farmaceutický laborant, zdravotnícky laborant a masér.

Mohli by ste stručne popísať priebeh praktických maturitných skúšok?

V každom odbore je to trochu inak. Farmaceutickí a zdravotnícki laboranti ich vykonávajú priamo v škole, zdravotnícki asistenti a maséri v partnerskej trenčianskej fakultnej nemocnici alebo v niektorom sociálnom zariadení. Zdravotnícky laborant má štyri profilové predmety: klinickú biochémiu, hematológiu a transfuziológiu, histológiu a histologickú techniku a klinickú mikrobiológiu. Vytiahne si napríklad tému ochorenia srdca alebo tráviaceho traktu. V otázke má presne zadané, čo bude stanovovať alebo pozorovať z každého odborného predmetu. Maturanti vykonajú určené stanovenia, urobia protokol a napokon obhajujú svoje zistenia pred maturitnou komisiou. Podobne je to pri farmaceutických laborantoch. Napríklad v časti farmaceutická botanika má pomenovať konkrétnu rastlinku, potvrdiť to sledovaním pod mikroskopom, popísať jej štruktúru, účinky, využitie v lekárenskej praxi. V chémii a analýze liečiv rozborom určujú konkrétnu súčasť liečiva. Nasleduje príprava lieku podľa určeného postupu z liekopisu a nakoniec obhajoba práce.

Zdravotnícki asistenti a maséri v oddeleniach Fakultnej nemocnice Trenčín vykonávajú praktické maturitné skúšky priamo pri pacientoch. Zdravotnícki asistenti vykonávajú predpísané ošetrovateľské výkony, napríklad základnú hygienu, úpravu lôžka, meranie fyziologických funkcií, preväzy a iné. Nasledujú odborné činnosti, odber kapilárnej alebo venóznej krvi, meranie glykémie, aplikácia injekcií. Žiak robí aj anamnézu pacienta, navrhuje, ako možno jeho zdravotné problémy riešiť, ako ho edukovať a ako mu pri tom aktívne pomôcť. No a maséri majú pacientov napríklad z neurologického oddelenia. Najskôr vykonajú anamnézu, merania a pozorovania. Potom vykonávajú predpísané rôzne druhy masáží, hydro-, termo-, balneoterapiu, lymfodrenáž, atď. konkrétnych častí tela presne podľa stanovených masérskych zostáv a určených techník. Na záver ich čaká teoretické zdôvodnenie praktických činností.

Aj v našich novinách sa objavil názor, že normatív na žiaka v zdravotníckych školách, podobne ako povedzme v umeleckých, je značne vyšší ako v iných stredných odborných školách. Z čoho to vyplýva?

Sú školy, v ktorých sa celá výučba deje bez toho, aby bolo potrebné rozdeľovať žiakov na menšie skupiny. V školách nášho typu môže v niektorých predmetoch na praktickom vyučovaní pracovať podľa platnej legislatívy iba skupina, v ktorej je šesť, maximálne desať žiakov (podľa odborov). Matematika je jednoduchá. Niekde potrebujú na výučbu všeobecných a teoretických predmetov na tridsiatich žiakov jedného učiteľa, my ich na praktických alebo klinických cvičeniach musíme mať štvornásobne až šesťnásobne viac. Príklad – jedna skupina zdravotníckych laborantov má štvorhodinovú klinickú biochémiu, druhá má trojhodinovú hematológiu, ďalšie majú histológiu alebo mikrobiológiu, ktoré sú dvojhodinové. Samozrejme, všetky skupiny sa musia na praktických cvičeniach vystriedať. Na každú skupinu musíme mať k dispozícii odborných učiteľov. Náklady na prípravu absolventov sa tým, prirodzene, zvyšujú. Máme vyšší normatív, ale zároveň podstatne vyššie osobné, ale i prevádzkové náklady. Náročné je materiálno-technické zabezpečenie jednotlivých zdravotníckych študijných odborov (chemikálie, sety, rôzne substancie, emulzie, laboratórne sklo, zdravotnícke pomôcky, moderná prístrojová technika – mikroskopy, váhy, termostaty, centrifúgy, biolampy, spekoly, mikrotómy, automatické prístroje na analýzu biologického materiálu, obväzový materiál, posteľná bielizeň, špeciálne pomôcky, odborná literatúra, atď.). Nebudem však ani túto problematiku rozvádzať, osobitne sa jej venuje prezident ASZŠ SR.

„Sú školy, v ktorých sa celá výučba deje bez toho, aby bolo potrebné rozdeľovať žiakov na menšie skupiny. V školách nášho typu môže v niektorých predmetoch na praktickom vyučovaní pracovať podľa platnej legislatívy iba skupina, v ktorej je šesť, maximálne desať žiakov (podľa odborov). Matematika je jednoduchá. Niekde potrebujú na výučbu všeobecných a teoretických predmetov na tridsiatich žiakov jedného učiteľa, my ich na praktických alebo klinických cvičeniach musíme mať štvornásobne až šesťnásobne viac.“

Ostaňme teda ešte pri otázke, aké hodnotiace kritériá by najvýstižnejšie ukázali potrebnú dotáciu na čo najkvalifikovanejšiu odbornú prípravu žiakov stredných škôl.

Pomôžem si štatistikou – hoci vopred upozorňujem, že nemôže suplovať komplexnú analýzu. Inštitút pre ekonomické a sociálne reformy INEKO vypracoval rebríček kvality stredných škôl v SR. Opieral sa o výsledky žiakov v externej časti maturity zo slovenského alebo z materinského jazyka, z matematiky, angličtiny alebo nemčiny, o výsledky inšpekcií, testov a súťaží, hodnotenie mimoriadnych výsledkov žiakov, regionálne uplatnenie, nezamestnanosť absolventov, podiel absolventov prijatých na vysoké školy, počet učiteľov na 100 žiakov, podiel kvalifikovaných učiteľov, využitie IKT, zdroje na žiaka. Zo 464 stredných odborných škôl na Slovensku sa naša škola umiestnila na krásnom desiatom mieste – čo nás úprimne teší, ale i zaväzuje do budúcnosti. Je to vizitka nášho dlhodobého snaženia vo výchovno-vzdelávacom procese, v mimoškolských aktivitách, v riadiacej práci, ale i v propagácii. V trenčianskom regióne nám patrí tretia priečka. Jedným z významných kritérií je, prirodzene, zamestnanosť absolventov. Z našich 103 maturantov si nenašli prácu dvaja. Ak by sme to uviedli štatisticky, tvoria pol percenta, zvyšných 99,5 % pracuje. Ukazovateľ podielu prijatých absolventov na vysokú školu pre nás nepovažujem za najdôležitejší, pretože my by sme mali pripravovať „stredný zdravotnícky personál“. Je však logické a samozrejmé, že aj naši vynikajúci žiaci chcú v štúdiu pokračovať. Z 96 absolventov tak vlani učinilo 58.

Ministerstvo školstva sa po rokoch vracia k tomu, aby žiaci so slabším prospechom hlásiaci sa na stredné školy vykonávali prijímacie pohovory. Vieme, že toto opatrenie by malo reálny efekt vtedy, ak by počet voľných miest v školách bol nižší, ako je absolventov základných škôl. Ako je to u vás?

V tomto školskom roku sme v trenčianskom regióne jediná škola, kde študuje viac žiakov ako vlani. Záujem o štúdium u nás v nasledujúcom školskom roku prejavilo okolo 250 žiakov končiacich základnú školu. Do štyroch prvých tried môžeme prijať najviac po 26 – 28 žiakov. Najväčší záujem je o odbor farmaceutický laborant. V budúcom školskom roku otvárame jednu triedu, prihlásilo sa však 130 uchádzačov, teda štvornásobne viac. Záujem o štúdium v ďalších odboroch je dvakrát vyšší. Istý pokles záujmu sme v minulosti badali v odbore zdravotnícky asistent, v posledných rokoch však zase narastá a je vyšší, ako bol pred šiestimi rokmi.

Ktorí uchádzači majú v tejto konkurencii najväčšie šance?

Pri takomto záujme žiakov máme príležitosť vybrať si tých najlepších. Prijímacie konanie je náročné. Postupujeme podľa platnej legislatívy a schválených smerníc. O to viac nás trápi, že rovnako prísne kritériá neplatia pri prijímaní absolventov stredných škôl na niektoré vysoké školy. Ako som už spomenula, je verejným tajomstvom, že sa na ne bez problémov dostávajú maturanti so slabým prospechom.

Aké sú vaše priority okrem kvalitného výchovno-vyučovacieho procesu?

Aby sme zabezpečili kvalitný výchovno-vzdelávací proces a mimoškolské aktivity, musíme dodržiavať všetky záväzné ukazovatele. Dôležitá je aj kultúra školy a príjemná pracovná klíma. Najvzácnejším kapitálom školy sú jej kvalifikovaní učitelia. Nemalou mierou ovplyvňujú a formujú kultúrnu a vzdelanostnú úroveň mladej generácie. A takí boli a sú aj učitelia našej školy. Ja osobne, ale určite i mnohí ďalší deklarujeme, že pedagogické povolanie je nádherné poslanie. Veď kde môže človek zažiť toľko premien ako medzi svojimi študentmi? Každý deň vidíme formovanie osobnosti, pri každej novej myšlienke, konaní, pri každom novom priateľstve. Povolanie učiteľa nie je ľahké a ani stereotypné. Je často vyčerpávajúce a stresujúce, ale je krásne, zaujímavé a zmysluplné. Jeho výsledky nie sú rukolapné a často sú vnímateľné až s odstupom času, keď sa žiak zlepší v prospechu či v správaní, stabilne vykazuje záujem o štúdium s výbornými výsledkami, vyhrá súťaž, reprezentuje školu, zmaturuje, úspešne sa zaradí do života alebo len tak na ulici pozdraví, napíše pozdrav, či navštívi po rokoch. Zohreje to srdce pedagóga a znova si uvedomí, že jeho práca má zmysel.

A naša nádej je v našich žiakoch. V mimoškolských aktivitách ich vnímame nielen ako žiakov, ale vidíme ich komplexne ako ľudí, u ktorých sa prebudil talent pri rozdávaní radosti. Vďaka niektorým z nich naša škola zaznamenala veľké úspechy napr. v Stredoškolskej odbornej činnosti, na prehliadke prác LAB akadémia, v súťažiach prvej pomoci, v environmentálnych súťažiach, projektoch Zelená škola a Comenius, prostredníctvom ktorého sme nadviazali spoluprácu a navštívili desať krajín EÚ, v projektoch Zdravie na školách a Zdravý úsmev. Nesmierne si vážim bezpríspevkových darcov krvi, ďalej tých, ktorí aktívne reprezentujú školu v charitatívnych zbierkach, napríklad Hodina deťom, Biela pastelka, Deň narcisov, Farbičky-čarbičky, Modrý gombík, Dobrý anjel. Mnohí naši žiaci sú zdatní športovci na súťažiach medzi strednými školami alebo v individuálnych športoch, v ktorých reprezentujú športové kluby, sú úspešnými účastníkmi celoštátnych branných pretekov v cezpoľnom behu a v neposlednej miere si vážime ich aktívnu účasť na prezentačných dňoch našej školy na základných školách, na akciách Stredoškolák a Otvorených dňoch našej školy. Veľké úspechy zaznamenávajú každoročne v informatickej súťaži iBobor, v súťaži Play Energy, v súťaži v rétorike, v literárnej súťaži Studňa sa tajne s dažďom zhovára či vo výtvarnej súťaži o najvtipnejší komiks. Veľkou pýchou našej školy je 55-ročný folklórny súbor Véna, ktorý reprezentuje školu a mesto Trenčín nielen na území Slovenska, ale i v zahraničí, a školský časopis Cellula, ktorý každoročne získava ocenenia v súťažiach Žurnálový stetoskop a Štúrovo pero.

Dušan MIKOLAJ
Foto archív školy

Ochrana života je povinnosť, nie...

(dokončenie zo strany 17)

nás a životy našich detí, alebo sa spamätáme a budeme našich žiakov predvídavo a systematicky pripravovať na nepredvídané udalosti už v základnej škole? A to nie na voliteľnom, ale pre všetkých žiakov povinnom predmete.

Charakteristika predmetu

Ročne sa na Slovensku stratí viac ako 400 detí mladších ako 15 rokov, vyše tisíc mladistvých do 18 rokov. Niekoľko z nich sa vôbec nepodarí nájsť i preto, že sme začali konať oneskorene. Zamyslime sa nad otázkou, či je dnešná škola iná preto, lebo prostredie, v ktorom žiaci žijú a pohybujú sa, je zradnejšie, prináša nástrahy, s ktorými sme sa predtým v takej intenzívnej miere nestretávali. Na začiatku 21. storočia je viac priamych rizík nebezpečných pre život. Neustále sa zhusťuje cestná doprava, zvyšuje sa rýchlosť, narastá počet adrenalínových športov. A naše deti ohrozujú aj ďalšie nebezpečenstvá, ako sú drogy, počítačové hry či nedbanlivo kontrolovaná internetová komunikácia.

Pri riešení problémov reálneho sveta sa neraz ocitáme v situáciách, pri ktorých chtiac-nechtiac musíme použiť práve záchranárske metódy. Ak sa má dieťa stať zodpovedným a plnohodnotným občanom, musí byť pripravené riešiť mnohoraké problémy, schopné posúdiť správnosť preventívno-bezpečnostných opatrení a musí sa vedieť rýchlo rozhodovať a správne reagovať aj v neočakávaných situáciách. Realita pritom býva taká, že zručnosti potrebné na vyriešenie problému sa nedajú vopred

jednoznačne pomenovať. Princípy požiaru sú v podstate rovnaké, ale šírenie plameňov závisí od konkrétnych okolností. Dopravná nehoda môže mať mnoho variantov, pri hromadnom nešťastí sa treba správne rozhodnúť, komu prioritne poskytnúť pomoc.

Ciele predmetu

Hovorí sa, že prvú pomoc by mal ovládať aspoň jeden člen rodiny. Lenže, čo ak sa pri kritickej situácii vážne zraní práve on a ostatní mu nebudú vedieť kvalifikovane pomôcť? Preto by sa výučba predmetu mladý záchranár mala týkať všetkých žiakov. Jeho dôležitosť sa nedá merať ušetrenými peniazmi alebo časom, je merateľná na sekundy a schopnosti. Ak ľudia poznajú zásady prvej pomoci, zvyšuje sa nádej na záchranu životov. Hlavným cieľom predmetu mladý záchranár je naučiť žiakov aktívne riešiť úlohy imitujúce reálny problém. Príprava je zameraná predovšetkým na rozvoj preventívnych úloh a opatrení pomáhajúcich znížiť ohrozenie života človeka alebo skupiny ľudí a tým sa aj ochrániť v čase výskytu reálnej hrozby.

Ďalšie ciele sú:

- ukázať žiakom na príkladoch z reálneho života, ako prakticky využiť vedomosti získané v predmete mladý záchranár,
- pripraviť ich na občiansky a profesijný život,
- rozvíjať kompetencie tak, aby po absolvovaní predmetu boli zodpovednejšími voči sebe aj ľuďom vo svojom okolí.

Obsah predmetu

Obsah predmetu mladý záchranár je zameraný na prehĺbenie prevencie úrazov, násilia, kriminality a ďalších negatívnych spoločenských javov vplývajúcich na deti a mládež. S tým súvisí **bezpečnostná gramotnosť** človeka – získanie vedomostí, zručností a návykov pri riešení krízových situácií – a z nej vyplývajúcich kompetencií, ktoré si žiaci osvoja na vyučovacích hodinách predmetu.

Na riešenie je potrebné využiť kognitívne nástroje a vsadiť ich do reálnych životných situácií. V predmete mladý záchranár je vytvorený široký priestor na kreatívny vstup učiteľa a žiakov do ďalšieho vytvárania modelových situácií, pri ktorých sa bude užšie spájať preventívno-bezpečnostné vzdelávanie s reálnym životom.

Pozitíva zavedenia predmetu:

- naučiť sa predvídať situácie ohrozujúce život,
- vedieť chrániť seba a iných v týchto situáciách,
- pomôcť sebe a iným,
- chrániť seba a iných pred negatívami a nástrahami dnešného sveta.

Predmet mladý záchranár je devízou do budúcnosti. Keď deti vyrastú, isto si spomenú na tých pár hodín v škole a budú vedieť pomôcť pri nehode či zranení. Nadobudnuté vedomosti, zručnosti, osvojené postoje k spolupatričnosti a vzájomnej pomoci, a to nielen v krízových situáciách, budú deti sprevádzať po celý ich život.

PaedDr. Peter SOLÁRIK,
Ing. Samuel HRUŠKOVIC
Foto autori

S vedou od firiem...

(dokončenie zo strany 17)

Slovenskej časti programu *Veda má budúcnosť* sa v prvej polovici tohto roka zúčastnili žiaci druhých a tretích ročníkov troch bratislavských škôl: Strednej školy chemickej, Strednej zdravotníckej školy na Záhradníckej ul. a Gymnázia Alberta Einsteina. Neskôr sa do neho zapojila s praktickým programom odbornej výučby svojich žiakov trnavská Stredná odborná škola poľnohospodárstva a služieb na vidieku. Vhodnou príležitosťou na verejnú propagáciu bola prezentácia prvej zúčastnenej školy na tradičnej nitrianskej výstave Mladý tvorca v apríli, na ktorej sa dlhodobo podieľa práve MH SR. Už predtým v bratislavskej pobočke firmy Bayer absolvovali zaangažovaní účastníci škôl so svojimi pedagógmi vstupný seminár o prijímacom riadení vo firmách metódou *assessment* centier. S odborníkmi na vzdelávanie a kariérové poradenstvo si potom odskúšali, ako vyjadriť to najdôležitejšie o sebe vo vlastnom životopise tak, aby čo najdôveryhodnejšie obstáli pri pohovore, keď sa budú uchádzať o prijatie do zamestnania. Zúčastnili sa podnetného Dňa v živote firmy, kde mohli nahliadnuť priamo do priestorov spoločnosti a stretnúť sa s niekoľkými jej zamestnancami. Pozreli si odbornú prezentáciu napr. na tému ochrany plodín v poľnohospodárstve.

Základný obraz o možnom uplatnení írskych skúseností sprostredkovaných českým občianskym združením sme mohli získať pri prezentáciách zúčastnených škôl, ktoré zavŕšili vstupnú etapu projektu *Veda má budúcnosť* na Slovensku. Stredoškoláci nimi potvrdili, že sú schopní uvažovať na podstatne vyššej úrovni, než sa od nich žiada v učebných osnovách alebo potrebujú na dosiahnutie dobrých známok zo školských predmetov. Gymnazisti z petržalskej školy presvedčili hodnotiacu porotu o tom, že veda potrebuje propagáciu doslova všetkými informačnými kanálmi a bolo by vhodné prepájať uvažovania a podnetné očakávania mladých ľudí s úctyhodnými vedeckými inštanciami a výrobnými firmami ako praktickými realizátormi užitočných výsledkov výskumov. Podobné názory majú ich spolužiaci zo zdravotníckej školy, čím sa prezentoval sympatický názor, že záujem mladých o informácie šírené internetovými médiami sa nemusí začínať ani končiť pri zábavnom obsahu. Najvyššie ocenenie od poroty sa dostalo bratislavskej Strednej odbornej škole chemickej vo Vlčom hrdle. Istú prednosť pred dvoma ďalšími mali jej žiaci už v tom, že obsah odbornej výučby je dosť príbuzný s výrobným programom firmy podporujúcej projekt. Navyše však jednoznačne potvrdili, ako dôležité je, ak ich škola od prvého ročníka vedie k tomu, že najužitočnejšie sú tie vedomosti, ktoré možno uplatniť priamo v praktickom živote. Napokon, ukázalo sa to i na „nesúťažnej“ prezentácii Ing. Jána Piešťanského, zástupcu riaditeľa trnavskej školy.

Podstatnejšie ako konkrétne výsledky otvárajúceho sa projektu vnímam podnetné oslovenia prvej (nateraz) firmy, na ktorú aktívne reagovali prvé slovenské školy. Je významné a potrebné na pozadí neraz mätúcich informácií, posúvajúcich do popredia zreteľa mladých ľudí skôr virtuálne vízie než reálne možnosti spoločenského uplatnenia. Slovo VEDA sa neskloňovalo ako nedosiahnuteľná méta, prichádza ako možná súčasť obrazného i každodenného sveta už pri výučbe žiakov v základných školách. Neviem, ako začínali v Írsku, ale spomenutá štatistika zapojených firiem a škôl nie je výsledkom jednorazových aktivít. Napokon, každá sústredená činnosť, do ktorej nabáda i projekt *Veda má budúcnosť*, očakáva vytrvalosť a nadhľad nad povrchnými lákadlami súčasnej dosť konzumnej spoločnosti.

Dušan MIKOLAJ

Rakúsky a nemecký úspech: spojenie teórie a praxe

DUÁLNY SYSTÉM

Otázka odborného vzdelávania je stále veľmi aktuálna, najmä pre pretrvávajúcu krízu a vysokú nezamestnanosť v mnohých krajinách. V Rakúsku dlhodobo funguje systém školstva, ktorý prepája teoretické vedomosti získané v škole s praktickými skúsenosťami.

V tejto krajine navštevuje učňovské školy až 80 % mladých ľudí, čo je oproti 30 % navštevujúcim odborné školy s prevahou prípravy na manuálne profesie na Slovensku výrazný rozdiel. Z týchto 80 % využíva 40 % študentov duálny systém vzdelávania a 40 % absolvuje plne školské učňovské vzdelávanie. Praktické vzdelávanie nie je určené len pre učňov, ale aj pre absolventov odborných učilíšť, vyšších škôl pripravujúcich na povolanie a univerzít. Výhodou tohto systému je, že učebné plány a teória sa prispôsobujú požiadavkám hospodárstva a učni sú odborne vzdelávaní priamo v podnikoch. Uskutočňujú sa aj spoločné projekty medzi školou a hospodárstvom, napríklad prostredníctvom diplomových prác, ktoré môžu byť veľkým prínosom pre výskumné a vývojové projekty, ako aj pre samotnú prax.

Prepojenie teórie a praxe je vzorom pre celú Európu a je kľúčovým faktorom hospodárskeho úspechu Rakúska. Špecifické odborné schopnosti, ako aj fundované poznatky rakúskych zamestnancov oceňujú aj mnohí zahraniční investori.

Vzdelávacie orientované na prax

Veľký dôraz kladie rakúsky vzdelávací systém na špecializáciu, ktorá je vždy daná, či ide o vyššie školy vzdelávajúce v oblasti techniky, alebo obchodu. Vyšší technický ústav pre strojárenstvo ponúka napríklad viac ako 10 vzdelávacích odvetví. Kontakt s priemyslom udržiava v Rakúsku okolo 20 vyšších odborných škôl, ktoré ponúkajú viac ako 150 študijných odborov, a tiež 13 univerzít.

Roku 2006 sa v celosvetovom porovnaní kvality vzdelávacích systémov umiestnilo Rakúsko na treťom mieste. Roku 2012 sa prepadlo na 26. priečku, napriek tomu však vzdelávací systém Rakúska patrí k tým najkvalitnejším. Nemecko je v tomto rebríčku na dvadsiatom mieste, zatiaľ čo Slovensko až na nelichotivom 120. mieste.

Investícia do ľudí

Do procesu vzdelávania je potrebné zapojiť kľúčových zamestnávateľov a presvedčiť ich, že koordinované vzdelávanie im môže priniesť množstvo výhod. Zdanlivá finančná náročnosť počiatočných nákladov, ktoré je nutné investovať do študenta, sa zamestnávateľovi mnohonásobne vráti. Nielenže študent vytvára hodnotu už počas svojej praxe v podniku, ale po ukončení štúdia získava zamestnávateľ plne kvalifikovaného pracovníka, ktorý môže okamžite nastúpiť do pracovného procesu a vďaka praktickému vzdelaniu je jeho produktivita od začiatku omnoho vyššia ako produktivita pracovníkov, ktorí majú iba teoretické vedomosti. Do potenciálnych pracovných síl sa v Rakúsku investuje takmer 13 000 dolárov na osobu, čo je suma prevyšujúca priemer krajín OECD. Na porovnanie, na Slovensku je to necelých 5 000 dolárov.

Vzdelávanie dospelých orientované na prax je celospoločenskou úlohou

Vzdelávanie orientované na prax je zárukou získania pracovného miesta, môže zvýšiť mobilitu zamestnancov, zlepšuje šance na postup v zamestnaní a ponúka možnosť opätovného nástupu do pracovného procesu. Ďalšie vzdelávanie orientované na zamestnanie v sebe obsahuje hospodárske, sociálne, ako aj kultúrno-politické faktory, a preto štát nemôže pred otázkami duálneho systému unikať ani ich neustále prenášať na samotné podniky. Je potrebné, aby sa týmto otázkam naplno venoval. V Nemecku má štát podľa ústavy zodpovednosť za primeranú ponuku vzdelania a musí sa starať o to, aby sa v odboroch vzdelávania nevytvárali monopoly, ale aby ponuka vzdelania bola dostatočne široká a aby si mohol každý vybrať, kde chce študovať. Táto úloha sa vzťahuje aj na duálne vzdelávanie a neustále rozširovanie odborov a možností.

Kvalitatívne a kvantitatívne postačujúcu ponuku praktického vzdelávania je možné vytvoriť len v spolupráci s odborníkmi. Vzhľadom na zvyšujúcu sa potrebu kvalifikovaných odborných pracovníkov sa začína prikladať čoraz väčší dôraz na požiadavky vzdelávania pre konkrétne pracovné miesto. Určitú zodpovednosť za praktické vzdelávanie nesú, prirodzene, aj samotné podniky. Hoci sa zainteresovanosť podnikov na výchove spolupracovníkov pre konkrétne pracovné miesto neustále zvyšuje, podiel malých a stredných podnikov v Nemecku na tomto vzdelávaní je stále nedostačujúci. Na zlepšenie tohto stavu je možné napríklad viac zapojiť do spolupráce odborníkov na vzdelávanie. Duálny systém vzdelávania môže byť úspešný len vtedy, ak spoločnosti a vzdelávacie zariadenia pôsobiace mimo spoločností vyvíjajú spoločné vzdelávacie koncepty, na ktorých vykonávaní sa následne podieľajú taktiež spoločne.

Duálny systém vzdelávania zlepšuje možnosti odstránenia nedostatku odborných pracovných síl a prispieva k odbúraniu sociálneho napätia. Vďaka trendu akceptácie vzdelávacích programov podnikmi a ich priblíženia miestu bydliska je možné otvárať čoraz viac vzdelávacích programov, ktoré môžu byť iniciatívou spolupracovníkov alebo majiteľov spoločností. Pokiaľ sa oni sami podieľajú na otvorení určitého programu, je predpoklad, že v ňom budú aktívnejší a činnejší a budú sa ho snažiť udržať v chode. Týmto spôsobom vznikajú stále nové vzdelávacie impulzy. Rozdielnosť plynúca z predtým nadobudnutých schopností a vedomostí sa postupne vyrovnáva, a odbúrava sa tak vnútropodnikové napätie. Duálne vzdelávanie sa zacieľuje na skupiny, ktoré boli doteraz v rámci vzdelávania zanedbávané a nebola im venovaná dostatočná pozornosť. Napríklad nezamestnaných, ktorí môžu byť týmto spôsobom opäť integrovaní do pracovného procesu. Spektrum vzdelávacích cieľov sa môže neustále rozširovať. Do procesu profesijného vzdelávania dospelých sú čoraz častejšie zahŕňané ciele týkajúce sa spoločensko-politických problémov, rozvoja osobnosti, podpory spolupráce, ako aj presadzovania nových pracovných techník a technológií.

Duálne vzdelávanie dospelých zlepšuje inovačné schopnosti zúčastnených spoločností

Medzi dodatočné vzdelanie, ktoré by mali zamestnanci absolvovať, patria najmä tieto oblasti:

- znalosti v oblasti používania a obsluhy počítačov,
- znalosti v oblasti ochrany životného prostredia a likvidácie a triedenia odpadov,
- znalosti v oblasti predaja a obchodných techník,
- znalosti v oblasti elektroniky pre kovospracúvacie zamestnania,
- dodatočné znalosti a schopnosti z oblasti spracúvania kovov v elektrotechnických odvetviach,
- znalosti v oblasti spracovávania informácií a učenia sa.

Tento zoznam kvalifikácií dokazuje, že vzdelávanie nie je už v súčasnosti možné chápať iba ako nutnosť, ale aj ako proces neustáleho formovania osobnosti, ktorý umožňuje zamestnancom rýchlo a flexibilne sa prispôsobovať neustále sa meniacim podmienkam pracovného prostredia. V minulosti bolo v Nemecku mnoho odborov, ktoré sú dnes označované ako dodatočná kvalifikácia, súčasťou ďalšieho vzdelávania dospelých, čo dokazuje tézu o postupnej fúzii vzdelávacieho obsahu na učňovských školách a ďalšieho vzdelávania. Je nutné, aby bol obsah vzdelávania neustále konfrontovaný s technickými inováciami, a účastníci ďalšieho vzdelávania sa tak mohli priamo pripravovať na proces produkcie, a aby mohli inovácie zároveň pozitívne ovplyvňovať samotný proces vzdelávania, ktorý tak bude lepšie korešpondovať s praxou.

Prostredníctvom tejto konfrontácie je priamo zabezpečovaná inovačná senzibilita jednotlivých vyučovacích miest.

Odborné vzdelávacie školy sú partnerom duálneho vzdelávania dospelých

Odborné školy sú na základe ich napojenia na regionálne hospodárske štruktúry a kooperáciu s inštitúciami základného vzdelávania vhodným duálnym partnerom pre podniky aj v oblasti vzdelávania dospelých. Tieto školy môžu podstatne pomôcť situácii v oblasti vzdelávania dospelých. Vzhľadom na politický cieľ vzdelávania poskytnúť bezplatný a rovnoprávny prístup k ďalšiemu vzdelaniu všetkým dospelým je výzvou aj tvorba spoločných vzdelávacích konceptov spolupracujúcich odborných škôl a podnikov, ktoré by boli regionálne realizovateľné, a ponúknuť opatrenia v oblasti vzdelávania dospelých, ktoré by zaujali sponzorov a vytvárali podmienky na vyššiu zodpovednosť zúčastnených podnikov. Základné vzdelanie orientované na povolanie a adaptabilné ďalšie vzdelávanie majú úzky profesijný súvis. Široké spektrum možností odborného základného vzdelávania na vysokej teoretickej úrovni je najlepším predpokladom kvalitného vzdelávania dospelých. Odborným školám patrí vďaka za to, že ich angažovanosť vo vzdelávaní dospelých zvyšuje aj kvalitu prvotného odborného vzdelávania vďaka neustálej aktualizácii poznatkov a ich konfrontácii s praxou. Na realizáciu spojenia medzi odbornými školami a adaptabilným vzdelávaním a vzdelávaním orientovaným na kariérový rast sa vytvárajú v jednotlivých nemeckých spolkových krajinách špecifické zákony, ktoré umožňujú získať na odborných školách dodatočné kvalifikácie systému profesijného vzdelávania dospelých. Tieto zákony musia byť prispôsobené duálnemu systému vzdelávania.

Duálne vzdelávanie dospelých sa môže uskutočňovať prostredníctvom jedného z týchto troch kooperačných modelov:

1. partnerstvo odborných škôl s ďalšími inštitúciami vzdelávania dospelých, napríklad s podnikmi, rôznymi komorami a inými mimopodnikovými inštitúciami rozvíjajúcimi možnosti vzdelávania dospelých,
2. partnerstvo medzi poskytovateľmi profesijných školení prostredníctvom odborných škôl a regionálnych hospodárstiev v oblasti zisťovania potrieb,
3. realizácia zmluvných opatrení pracovnej správy v spolupráci s regionálnym hospodárstvom podľa danej koncepcie vzdelávania dospelých.

Nie je ekonomicky ani pedagogicky vhodné obmedzovať sprostredkovanie odborných, pracovných a zamestnaneckých kvalifikácií odborných škôl len na základné vzdelávanie a profesijné vzdelávanie dospelých prenechať na v mnohých oblastiach komercionalizovaný a od konkrétnych záujmov závisiaci trh vzdelávania dospelých. Požadovanú kvalitu a kvantitu opatrení v oblasti vzdelávania dospelých je možné dosiahnuť len prostredníctvom využitia všetkých existujúcich zdrojov.

Vzdelávanie dospelých je v Nemecku vnímané ako štvrtý pilier vzdelávacieho systému a na jeho rozvoj je nutné prijať dostatočné množstvo nových účastníkov a musí byť tiež rozšírená a vylepšená ponuka regionálnych a tematických programov. Vzdelávanie dospelých musí reagovať na požiadavky podnikov a byť zabezpečené pre potrebné množstvo účastníkov. To, ako vzdelávanie dospelých reaguje na predkladané požiadavky, sa odvíja od jeho financovania, organizácie, kvality, obsahu, certifikácie, metodiky a didaktiky.

Podľa Bildung und Beruf preložila a upravila (la)

Vzdelávací systém v Rakúsku

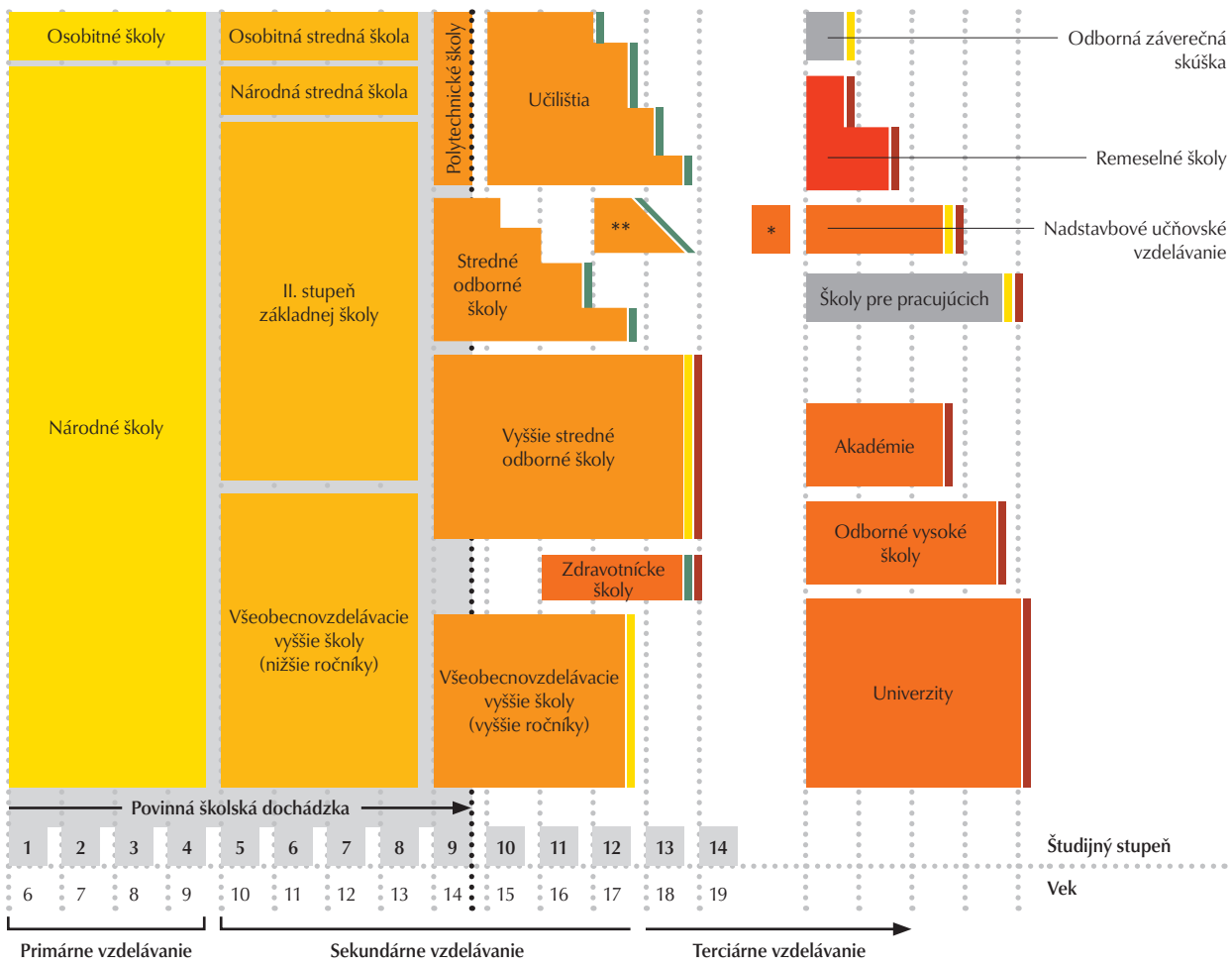

Legenda: všeobecné vzdelávanie, vyššia odborná kvalifikácia, prvotná pracovná kvalifikácia.

Význam pedagogickej diagnostiky pre výchovno-vzdelávací proces

„... každý mozog je jedinečný a má vlastný spôsob, ako zbierať informácie, abstrahovať významy, spracovávať, ukladať a používať to, čo sa naučí...“

Kovaliková, Olsenová

Úlohou, hlavným cieľom pedagogickej diagnostiky je zistiť, akým spôsobom človek dokáže absorbovať vedomosti, vnímať svet a ľudí okolo seba. Týka sa to rovnako malého dieťaťa, ako aj dospelého človeka.

Naučí nás škola, do ktorej mnohí chodíme dlhé roky, učiť sa? Vlastné skúsenosti, ale aj pozorovanie diania v našich školách svedčia skôr o opaku.

Naučiť sa, ako sa učiť, je v našej škole skôr vedľajším produktom.

Väčšinou sa vychádza z toho, že každý žiak má svoj spôsob učenia, že ho v sebe časom objaví a začne využívať. Môže sa stať, že človek „svoj spôsob“ nenájde? Môže sa človek nenaučiť učiť sa? Čo to znamená vedieť sa učiť? Ako viem, že sa viem učiť? Môže byť dôvodom nezáujmu o vzdelávanie zlý spôsob učenia (učiteľom/učiteľkou) alebo zlý spôsob učenia sa?

Na tieto otázky, ale aj na mnohé ďalšie je potrebné hľadať odpovede. Oficiálna psychológia učenia uprednostňuje modely všeobecného učenia sa, z ktorých vymizli všetky špecifické a jedinečné črty, neberie ohľad na osobitosti a špeciálne zvláštnosti jednotlivých žiakov a akoby vôbec neprihliadala na to, že dieťa sa osobnosťou nerodí, ale počas života sa ňou stáva a že o rozvoj jeho osobnosti je potrebné sa starať – doma, ale aj v škole.

Učenie sa je vždy čosi seriózne, mimoriadne ťažké a vážne. Je to činnosť, ktorá vyžaduje námahu, pevnú vôľu, sústredenie... Je to činnosť nepríjemná, spojená so školou, človek ju robí z donútenia a často proti svojmu vnútornému presvedčeniu a založeniu, proti svojej podstate, pretože to chcú učitelia, rodičia...

Takáto interpretácia toho, čo učenie sa je, sa v našich školách objavuje pomerne často. Nie je nepravdivá, iba zameraná na to, čo takmer každému prekáža – na donucovanie, zlé vzťahy, nezáujem a často aj na neschopnosť vysvetliť alebo na nevedomosť týkajúcu sa spôsobov, štýlov učenia sa. Áno, učenie sa je seriózna, ťažká a vážna práca, ktorá vyžaduje námahu, pevnú vôľu a sústredenie, ale môže byť aj činnosťou, ktorá je príjemná, zaujímavá, dobrodružná, veselá – napriek tomu, že je spojená so školou, s učiteľmi a v konečnom dôsledku aj s rodičmi. Je to otázka štýlov, spôsobov, ako sa učiť, ale aj ako učiť.

Zamyslenie sa nad problematikou spôsobov učenia sa, učebných štýlov umožňuje nasledujúca aktivita.

Aktivita č. 1: Škola zvierat

Cieľ:

Nájsť súvislosti medzi hlavnou myšlienkou bájky a významom diagnostiky učebného štýlu.

Úlohy:

- Prečítajte si dôsledne bájku *Škola zvierat* (text č. 1).
- Nájdite súvislosti medzi uvedeným príbehom a témou učebné štýly; svoje tvrdenia odôvodnite.

Text č. 1 – Škola zvierat (bájka)

Jedného dňa sa zvieratá rozhodli, že sa musia vyrovnať s problémami, ktoré so sebou prináša „nová doba“, a zorganizovali školu. V nej sa zamerali na behanie, lezenie, plávanie a lietanie. Všetky zvieratá preberali všetky disciplíny.

Kačka bola výborná na hodinách plávania, dokonca lepšia ako inštruktor. Behala však veľmi pomaly, preto zostávala po škole, aby sa v tejto disciplíne zlepšila. Zanechala plávanie, aby sa mohla cvičiť v behu, čo pokračovalo tak dlho, až si poranila nohy, a tak sa nakoniec stala z výborného plavca priemerným. Priemer bol však pre školu prijateľný, a tak si s tým nikto, okrem kačky, hlavu nelámal.

(motivačný text, Čechová 2009, skrátené)

Podľa J. Mareša (1998) existuje vo všeobecnosti päť spôsobov, ako učitelia učia žiakov učiť sa:

1. Pozorovaním a skúsenosťami zo života (aj vlastného). Ide o nútenie do učenia, pričom spôsoby a metódy, ako sa žiak učivo naučí, necháva učiteľ výlučne na ňom. Ide o metódu pokus – omyl.
2. Napodobňovaním. Napríklad pri matematike, keď je možné úlohu vyriešiť podľa inštrukcií, vzoru, podľa algoritmov.
3. Dohováraním, trestaním, chválením. Napríklad: „Na strednej škole by si sa mal učiť ináč...“ Ide o napodobňovanie učenia nejakého imaginárneho žiaka.
4. Radou, aby sa žiaci učili podľa pokynov v príručkách – riadeným samoučením.
5. Radami odborníkov, aby sa žiaci učili podľa vedecky preskúmaných metód. Problém pri tomto spôsobe je v tom, že takmer každá psychologická škola hovorí o iných metódach a chápe učenie odlišne.

Tab. 1: Osem štýlov učenia sa podľa H. Gardnera

Štýl učenia sa	Žiak, u ktorého prevláda daný typ inteligencie podľa Gardnerovej teórie mnohonásobnej inteligencie,		
	najviac obľubuje:	**je dobrý v:**	**sa najlepšie učí:**
Lingvistický	čítanie, písanie, rozprávanie príbehov	v zapamätávaní si mien, miest, dátumov aj všedných vecí...	hovorením, počúvaním, keď vidí slová...
Logicko-matematický	pokusy, hľadanie riešení, prácu s číslami	v matematike, rozumových úvahách, logike, riešení problémov...	klasifikovaním, kategorizovaním, prácou s abstraktnými vzorcami riešení...
Priestorový	kreslenie, stavanie, navrhovanie, snívanie, pozeranie obrázkov, filmov, hru s prístrojmi	v predstavovaní si vecí, dejov, činností, čítaní máp, grafov...	vizualizáciou, snívaním, prácou s farbami a obrázkami...
Muzikálny	spievanie, počúvanie hudby, pospevovanie, hru na hudobnom nástroji	v rozoznávaní tónov, zapamätávaní si tónov, všímaní si rytmov, dodržiavaní času...	v rytmoch, melódiách, hudbou...
Telesno-pohybový	neustály pohyb, dotýkanie sa, využívanie reči tela	v telesných aktivitách – šport, tanec, dramatizácia...	dotykmi, pohybom, interakciou s priestorom, spracovávaním informácií prostredníctvom zmyslov...
Prírodný	prírodu – zvieratá, rastliny, kamene, pobyt vonku, hru a manipuláciu s prírodninami	v rozoznávaní jednotlivostí rastlinnej, živočíšnej ríše, prírody živej aj neživej, v encyklopedickej zdatnosti...	pobytom v prírode, dotýkaním sa a manipuláciou s prírodninami, čítaním encyklopedickej literatúry...
Interpersonálny	mnoho priateľov, rozhovory s ľuďmi, tímovú spoluprácu	v chápaní ľudí, v organizovaní a vedení iných, komunikovaní, manipulovaní, urovnávaní konfliktov...	zdieľaním, porovnávaním, spoluprácou, rozhovormi...
Intrapersonálny	samostatnú prácu, presadzovanie vlastných záujmov	v chápaní seba samého, zameraní na seba – vlastné myšlienky, pocity, sny, originálne ciele...	samostatnou prácou na individuálnych projektoch vo vlastnom pracovnom priestore, individuálnym pracovným tempom...

Pozn.: Upravené podľa Boggerman, S., Hoerr, T., Wallach, Ch.: Teaching through the Personal Intelligences. St. Louis 1996.

Okrem prvého a čiastočne piateho spôsobu nerešpektujú tieto „rady“ individualitu a jedinečnosť žiaka. Serióznejšiu pozornosť venujú spôsobom a štýlom učenia sa u nás školy s alternatívnymi alebo inovatívnymi programami, prípadne školy, ktoré disponujú moderne mysliacimi a neustále sa učiacimi učiteľmi. Často sú takíto učitelia súčasťou škôl, ktoré realizujú niektorú z alternatív (Krok za krokom, Škola dokorán, ITV, Združenie Orava...), ale nie je to pravidlo. Zamýšľanie sa nad tým, ako sa žiaci učia v jednotlivých inovačných vyučovacích programoch, spočíva skôr v poskytovaní možností výberu pre učiaceho sa žiaka, čiže v poskytovaní rôznorodých možností, ako sa učivo naučiť – prostredníctvom rôznych metód: diskusiou, rozvíjaním komunikačných zručností, kritickým myslením, dramatizáciou, rolovou hrou, kooperatívnym vyučovaním... Napríklad výučba prostredníctvom inovačného edukačného modelu ITV považuje učenie sa za individuálnu záležitosť jednotlivých ľudí. Veľmi dobrým prostriedkom výučby v ITV sú aplikačné úlohy, prostredníctvom ktorých je možné nové obsahy vysvetľovať, osvojovať si, precvičovať a tiež získať spätnú väzbu, a následne tak žiaka hodnotiť. Pri písaní aplikačných úloh v programe ITV musí byť zohľadnená H. Gardnerova teória viacnásobných inteligencií (jazyková, matematicko-logická, akustická, priestorová, telesno-pohybová, interpersonálna, intrapersonálna, prírodná) a súčasne B. S. Bloomova taxonómia vzdelávacích cieľov (z roku 1956, revidovaná roku 2001 L. Andersonom a D. Krathwohlom). Bloomova taxonómia v kombinácii s jednotlivými typmi inteligencie zabezpečuje kognitívne úrovne od zapamätania si cez pochopenie, aplikáciu, analýzu, hodnotenie až po tvorivosť. Vo Websterovom slovníku je aplikačná úloha (*inquiry*) definovaná ako situácia, prostredníctvom ktorej hľadáme pravdu, informácie, poznatky o niečom, skúmanie faktov alebo princípov, výskum, bádanie (*Webster´s Third New International Dictionary, Unabridged*). Podobne sú charakterizované aj problémové úlohy. Rozdiel medzi aplikačnými a problémovými úlohami je ten, že v aplikačných úlohách musia byť zohľadnené inteligencie podľa Gardnerovho učenia o mnohonásobnej inteligencii a zároveň taxonomické úrovne podľa Blooma. Aplikačné úlohy vedú k aktívnemu učeniu sa a tým aj zapamätaniu si učiva. Vysoko sebaučiaci potenciál má projektové vyučovanie, ktoré aj pomocou aplikačných úloh prináša do školských tried aktivitu – činnosť a skutočný život. Gardnerova teória mnohonásobných inteligencií je spôsob učenia sa prostredníctvom preferujúcej inteligencie. Ako príklad uvádzame tabuľku, ktorá zachytáva najčastejšie prejavy a charakteristiky žiakov v súvislosti s preferujúcim typom inteligencie. (Tabuľka inteligencií je súčasťou interných materiálov ITV.)

Učebné štýly

Problematika učebných štýlov je v našej pedagogickej verejnosti relatívne nová a neznáma téma. Pritom absolútne korešponduje s priamym učením sa žiakov. Učebnými štýlmi žiakov sa u nás zaoberá Ivan Turek (2006) a tiež kolektív autorov pod vedením Milana Daráka (Darák, Ferencová, Šuťáková, 2007). Monografia s názvom *Učebné kompetencie žiakov v kontexte školskej edukácie* je v slovenskom prostredí ojedinelá. Veľmi zriedkavé sú aj články v odborných časopisoch a zborníkoch z vedeckých konferencií. Problematika učebných štýlov absentuje aj v učebniciach, pregraduálnej príprave učiteľov aj v ich ďalšom vzdelávaní. V zahraničí sa tejto problematike venuje pozornosť už od 80. rokov minulého storočia. (Na internete existuje niekoľko tisíc stránok venovaných učebným štýlom – *learning styles*.)

Problematika učebných štýlov však stále nie je doriešená, názory na ňu nie sú jednotné, niekedy si až protirečia. Dokonca ani výklad pojmu učebný štýl nie je v odbornej literatúre jednotný. Niekedy sa nahrádza pojmom kognitívny štýl, no ani chápanie tohto pojmu nie je jednotné. Jedna skupina vedcov považuje pojmy učebný štýl a kognitívny štýl za synonymá, iní hovoria o nadradenosti či podradenosti jedného voči druhému, ďalší považujú jeden za súčasť druhého a niektorí tvrdia, že tieto dva pojmy majú niečo spoločné a v niečom sa líšia. Prehľad o týchto názoroch podáva Mareš (1998).

Podľa Tureka (2005, s. 83 – 118) je kognitívny štýl spôsob, ktorý človek preferuje pri prijímaní a spracúvaní informácií. Je prevažne vrodený a ťažko sa mení, len v minimálnej miere sa viaže s obsahom. Učebný štýl je súhrn postupov, ktoré jednotlivec v určitom období preferuje pri učení. Vyvíja sa z vrodeného základu, ale v priebehu života sa mení, zdokonaľuje. Človeku sa jeho štýl učenia javí ako samozrejmý postup, ktorý si neuvedomuje, nezamýšľa sa nad ním. Môže mu život uľahčovať alebo, naopak, komplikovať. Učebné štýly je možné diagnostikovať aj meniť. Súčasný stav poznania problematiky učebných štýlov, závery výskumov a odporúčania pre pedagogickú prax výstižne charakterizujú Dunn, R., Dunn, K., 2001 (in Turek, 2010). Na ich myšlienky o učebných štýloch je zameraná aktivita č. 2.

Aktivita č. 2: Vyjadrite svoj názor

Cieľ:

Vyjadriť svoj názor na poznatky, ktoré charakterizujú súčasný stav problematiky učebných štýlov.

Úlohy (výber jednej z dvoch):

- Vyberte dve z uvedených tvrdení (text č. 2), s ktorými súhlasíte a pokladáte ich za dôležité; svoj výber odôvodnite.
- Vyberte dve z uvedených tvrdení (text č. 2), s ktorými nesúhlasíte; svoj výber odôvodnite.

Prezentujte svoje názory v rámci skupiny a diskutujte o problematike učebných štýlov.

Text č. 2 – Dunn, K. a Dunn, R. (2001) charakterizujú súčasný stav poznania problematiky učebných štýlov:

1. Každá osobnosť má svoj učebný štýl.
2. Obsah pojmu učebný štýl sa vyvíja a obohacuje.
3. Individuálny učebný štýl človeka by mal byť rešpektovaný.
4. Učebný štýl je funkciou dedičnosti a skúsenosti, má svoje silné a slabé stránky, vyvíja sa v priebehu celého života.
5. Rešpektovanie učebných štýlov žiakov zefektívňuje ich učebné výsledky, posilňuje ich sebadôveru a pozitívny vzťah k učeniu.
6. Učebný štýl charakterizuje, ako sa človek učí, je to kombinácia zložiek: afektívnej, fyziologickej, environmentálnej, kognitívnej.
7. Základom učebného štýlu je kognícia – individuálne spracúvanie informácií.
8. Človek by mal poznať problematiku učebných štýlov.
9. Kvalitné kurikulum a výučba rešpektuje problematiku učebných štýlov.
10. Kvalitní učitelia sa snažia zosúladiť svoje vyučovacie postupy s učebným štýlom žiaka.
11. Vyučovací proces vzdelávaného by mal zodpovedať jeho učebnému štýlu. Od učiteľov získa odporúčania, ako sa efektívne učiť.
12. Model učebných štýlov by mal byť založený na teoretickom a empirickom výskume, mal by sa dopĺňať o nové poznatky.
13. Pri zavádzaní poznatkov o učebných štýloch do praxe rešpektujeme profesijnú etiku.
14. Inštitúcia na vzdelávanie má mať pracovníkov, ktorí sa zaoberajú problematikou učebných štýlov.

Zásluhou I. Tureka sa v jeho publikácii *Didaktika* (2010) nachádzajú z angličtiny preložené 3 dotazníky aj s vyhodnotením, prostredníctvom ktorých je možné dešifrovať učebné štýly:

- VARK – dotazník na zistenie učebných štýlov založených na zmyslových preferenciách od N. Fleminga (Turek, 2010, s. 537 – 542),
- MI – dotazník na zistenie učebných štýlov podľa prevažujúcich druhov inteligencie od W. McKenzieho (Turek, 2010, s. 543 – 546),
- Dotazník učebných štýlov – *Learning Style Inventory* (LSI II-A) od D. A. Kolba a kol. (Turek, 2010, s. 547 – 549).

Tab. 2: Indikátory charakterizujúce kompetenciu učiť sa učiť sa

Kompetencia učiť sa učiť sa	
Poznať a pochopiť svoje myšlienkové postupy:	■ poznať proces učenia, jeho fázy, ■ plánovať, realizovať a riadiť svoje vlastné učenie, ■ poznať svoj učebný štýl, ■ motivovať sa k ďalšiemu učeniu sa.
Vedieť uplatňovať rôzne stratégie učenia sa a efektívne si osvojovať poznatky:	■ kriticky a výberovo pristupovať k zdrojom informácií, ■ hodnotiť získané informácie, spracovávať ich, zaraďovať do kontextu a využívať vo svojom učení a v živote (byť schopný/-á poznatky aplikovať), ■ dopĺňať si vedomosti, rozvíjať zručnosti, prepájať ich s už poznaným, systematizovať ich a využívať na svoj ďalší rozvoj a reálny život.

Vedieť sa učiť, učiť sa učiť sa alebo poznávanie na druhú. Poznávanie, ako človek poznáva, je metakogníciou. Dostáva sa do popredia záujmu, stáva sa moderným. Je to jedna zo základných kompetencií, ktorými by mal disponovať každý človek. Pojem kompetencia sa používa v odbornom i bežnom jazyku a jeho význam dosiaľ nie je jednoznačný. Ako synonymá k pojmu kompetencia sa zvyknú používať pojmy schopnosť, zručnosť, spôsobilosť, efektívnosť, kapacita, požadovaná kvalita a ďalšie. K základným vlastnostiam kompetencie patrí jej činnostný charakter, komplexnosť, procesuálnosť a dynamickosť.

Sedem základných krokov

Skupina expertov Rady Európy vymedzila najdôležitejšie kompetencie (súbor kľúčových kompetencií pre Európu), ktorými by mali disponovať mladí Európania. Určujú všeobecné ciele výchovy v siedmich oblastiach: učenie sa, objavovanie, myslenie a uvažovanie, komunikácia, kooperácia, práca a prispôsobovanie sa zmenám.

Učiť sa učiť sa (predpoklady na celoživotné učenie sa) je prvou z kľúčových kompetencií, ktoré tvoria spoločný základ európskych edukačných systémov a odborného vzdelávania, pričom nemajú viesť k ich unifikácii.

Odborníci sa zhodujú, že kľúčové kompetencie si majú osvojiť všetci občania už počas povinného školského vzdelávania a rozvíjať ich počas celého života. Na to, aby došlo k efektívnemu osvojovaniu si kľúčových kompetencií, je potrebná najmä zásadná zmena obsahu a spôsobu vyučovania, vyučovacích metód a stratégií smerom k participatívnemu, interaktívnemu, zážitkovému učeniu, ktoré je založené na skúsenosti a prepojené so životom. (Bagalová, 2005)

Ako sa prejavuje človek, ktorý sa vie učiť? Indikátory – prejavy správania človeka disponujúceho touto kľúčovou kompetenciou – uvedené v tab. 2 pochádzajú z interných materiálov Štátneho pedagogického ústavu (autorky Ľ. Bagalová a D. Gogolová).

Aká je úloha školy pri rozvoji učebných kompetencií žiakov? (Darák, Ferencová, Šuťáková, 2007, s. 79) Učitelia v našich školách väčšinou overujú, čo sa žiak naučil, čo si zapamätal, čo a ako vie zreprodukovať. Máloktorí skúmajú, ako sa žiak učí, aké spôsoby, činnosti či aktivity mu pomáhajú, aký je jeho učebný štýl. Naučiť žiakov učiť sa, rozvíjať potrebné učebné kompetencie sa stáva jednou z kľúčových úloh súčasnej školy. Pri realizácii komplexnej edukačnej starostlivosti sa hlavný dôraz kladie na rozvoj učebných kompetencií žiakov. Helus (2004, in Darák, Ferencová, Šuťáková, 2007, s. 82) odporúča tieto prostriedky:

- učenie z textu,
- komunikatívne a kooperatívne učenie,
- učenie prostredníctvom projektov, riešenia problémov,
- využívanie kladného hodnotenia, vytváranie priaznivej sociálnej klímy,
- učenie vytváraním metakognitívnych postupov a iné.

Podľa Fischera (1997) v súčasnosti už vieme určiť, ktoré spôsoby vyučovania poskytnú deťom najlepšiu príležitosť na učenie sa. Uvádza niekoľko vyučovacích stratégií, ktoré majú najtesnejší vzťah k úspešnému učeniu: učenie myslením, kladenie otázok, plánovanie, diskutovanie, mentálne mapovanie, divergentné myslenie, kooperatívne učenie, individuálne vedenie, hodnotenie, vytváranie učebného spoločenstva. Osvedčilo sa aj systematické používanie niektorých modelov myslenia a učenia, napr. stratégie EUR (evokácia, uvedomenie si významu, reflexia), SQ3R (uvedomenie si dôležitosti určitých častí textu, kladenie si otázok napr. v súvislosti s čítaním textu, aktívne čítanie textu, uloženie čítaného do pamäti, zhrnutie), MURDER (motivovať sa, čítať text s porozumením, časť textu reprodukovať vlastnými slovami, návrat k tomu, čo sa nedalo reprodukovať vlastnými slovami, kladenie otázok a odpovedanie si na ne, zopakovanie), diskusné metódy, pojmové mapovanie a iné.

Teoretici, pragmatici...

Podľa dotazníka autorov **Honeyho a Mumforda** (*The Manual of Learning Styles*, 1992, in Sitná, 2009, s. 42) je možné tiež rozlíšenie učebných štýlov podľa spôsobu práce s informáciami. Podľa tohto hľadiska sa žiaci delia na teoretikov, pragmatikov, aktivistov a reflektorov.

Teoretici uprednostňujú teóriu a fakty. Prijímajú a spracovávajú informácie analyticko-synteticky. Problémy študujú, posudzujú, riešia postupne. Pracujú dôkladne a dlho,

Tab. 3: TPAR

Žiaci sa učia efektívne, ak:
Teoretici (vedecké typy)
■ majú čas na systematický výskum,
■ preberané fakty a riešené problémy existujú ako súčasť systémov,
■ môžu skúmať logické pozadie faktov, posudzovať rozdiely a súvislosti,
■ môžu riešiť intelektuálnu problematiku a diskutovať o faktoch,
■ riešia problematiku s jasne zadaným cieľom a konštruktívnymi postupmi,
■ sú im predkladané zaujímavé nápady a myšlienky, žiada sa od nich účasť na systémových riešeniach.
Pragmatici (praktické typy)
■ majú príležitosť okamžite využiť to, čo sa naučili,
■ učia sa techniky a postupy, ktoré môžu aplikovať v praxi,
■ majú vzor, ktorému sa chcú vyrovnať (učiteľ, ktorého rešpektujú),
■ si môžu nové informácie vyskúšať, zistiť, ako fungujú,
■ je téma jasne stanovená jasným zdôvodnením praktickej uplatniteľnosti.
Aktivisti (aktívne typy)
■ nová látka je krátka, situačná (súťaže, hry...),
■ aktivity vedú k určitým zmenám,
■ sú stredobodom diania – moderátorom, organizátorom,
■ sa učia novú látku bez obmedzenia učiteľom, sledujú to, čo ich zaujíma,
■ môžu uplatňovať svoje myšlienky a riešenia problémov,
■ sú obklopení tvorivým, podnetným prostredím.
Reflektori (reflexívne typy)
■ môžu v pokoji pozorovať praktické činnosti, video...,
■ majú dostatok času na zhromažďovanie informácií,
■ majú priestor na spracovanie detailných analýz,
■ môžu v pokoji diskutovať s ostatnými,
■ majú dostatok času, nemusia sa pridržiavať termínov.

Zdroj: Honey, 1992, in Sitná, 2009, s. 42

Graf 1: TPAR

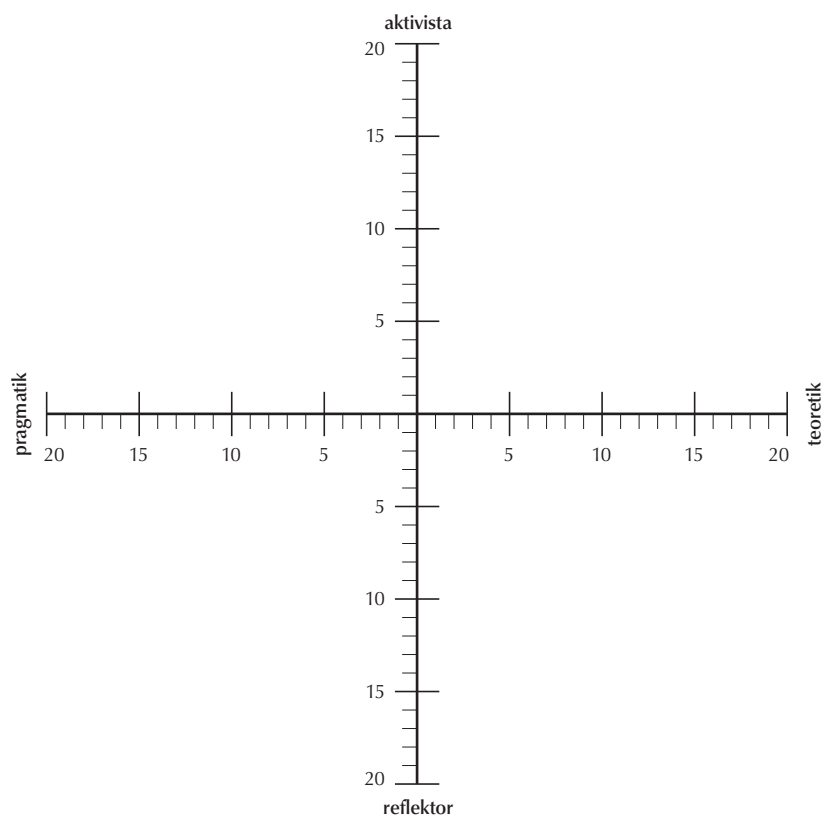

používajú fungujúce princípy, postupy, teoretické modely a systémy. Neradi riešia úlohy, pri ktorých musia vyjadrovať emócie a pocity. Prekážajú im príliš jednoduché úlohy alebo spolupracovníci v skupine, ktorí sú na nižšej intelektuálnej úrovni ako oni. Najlepšie sa učia prostredníctvom prednášok, ktoré obsahujú abstraktné informácie, diskusií a rozhovorov. Vyhovuje im individuálna, samostatná práca, výskum, spracovávanie štúdií.

Pragmatici radi získané informácie ihneď využívajú v praxi. S nadšením skúmajú a skúšajú nové myšlienky, teórie a techniky. Odmietajú nevyužiteľné teórie a tiež zbytočné, neefektívne informácie či postupy. Pri vyučovaní im najviac vyhovujú prípadové štúdie, príklady z praxe, praktické cvičenia, projekty, exkurzie, hranie rolí.

Aktivisti majú radi činnosť, radi sa učia, sú vnímaví, no majú nižšiu schopnosť sústredenia sa a sú menej dôslední. Pri rovnakej činnosti a pri dlhodobých úlohách strácajú nadšenie a začínajú sa nudiť. Najlepšie im vyhovuje skupinová práca, hry, praktické činnosti, prípadové štúdie, problémové a projektové vyučovanie.

Reflektori radi rozmýšľajú – ochotne prijímajú, dôsledne zvažujú a prehodnocujú názory ostatných. Sú tolerantní a často súhlasia s väčšinovým názorom, aj keď ich názor je iný. Vyznačujú sa tým, že pri riešení úloh zhromažďujú informácie z rôznych zdrojov, analyzujú ich a konečné závery robia až po dôkladnom zvážení. Neradi sú v centre pozornosti, keď majú napríklad prezentovať výsledky skupiny, neradi prežívajú situácie, keď je potrebné reagovať rýchlo, bez prípravy či neplánovane a robiť unáhlené závery alebo rozhodnutia. Najvhodnejším spôsobom vyučovania je pre nich názorné vysvetľovanie, čítanie, sledovanie videa, opakovanie naučeného, pozorovanie spolužiakov pri učení.

Učebný štýl býva definovaný ako spôsob, postup pri učení, ktorý sa u každého učiaceho sa jedinca líši kvalitou, štruktúrou, pružnosťou aj spôsobom aplikácie. Jeho podstata je vrodená, úzko súvisí s kognitívnym štýlom a rozvíja sa pôsobením vonkajších aj vnútorných podmienok. Úzko súvisí aj so žiakovým prístupom k učeniu, s jeho motiváciou, študijnými zámermi, autoregulačnými mechanizmami i so zvláštnosťami jeho sociálneho prostredia. (Kalhous, Obst, 2002, s. 209)

Ak učiteľovi v jeho pedagogickej praxi pri výbere vhodných postupov a metód výučby má slúžiť ako východisko diagnostika učebných štýlov jeho žiakov, mal by poznať najskôr svoj vlastný učebný štýl. Učiteľ aplikáciou výstupov diagnostiky do procesu výučby uľahčí svojim žiakom prácu. Je to jeden z faktorov, ktorý tiež prispieva k zlepšeniu vzťahov medzi učiteľom a žiakom.

Aktivita č. 3: Učebné štýly podľa spôsobu spracovania informácií TPAR

Cieľ:

Identifikovať svoj učebný štýl a aplikovať výsledky autodiagnostiky v praxi.

Úlohy:

- Preštudujte si informácie o efektívnych postupoch učenia sa uvedené v tab. 3.
- Odhadnite svoj učebný štýl na základe informácií získaných z tabuľky.
- Zakreslite svoj odhad vlastného učebného štýlu do grafu.
- Vyplňte dotazník učebných štýlov (Sitná, 2009), pozri prílohu č. 1.
- Vyhodnoťte dotazník učebných štýlov (Sitná, 2009).
- Porovnajte výsledky s vaším odhadom v predchádzajúcej úlohe.
- Aplikujte výsledky autodiagnostiky v príprave na konkrétnu vyučovaciu hodinu v rámci svojho aprobačného predmetu a zdôvodnite svoj postup.

Ilustračné foto Ján SÚKUP

Príloha č. 1: Dotazník učebných štýlov (Sitná, 2009)

Pokyny na diagnostikovanie učebných štýlov: Prečítajte si jednotlivé výroky. Ak s daným výrokom súhlasíte, zakrúžkujte jeho číslo, ak s ním nesúhlasíte, neoznačujte ho. Postupujte spontánne, bez dlhého premýšľania.

1. Mám jasné názory na to, čo je správne alebo nesprávne, dobré a zlé.
2. Často „hádžem opatrnosť a starosti za hlavu".
3. Problémy riešim väčšinou krok za krokom, vyhýbam sa neuváženým rozhodnutiam.
4. Verím, že formálne postupy, predpisy a nariadenia ochromujú štýl práce človeka.
5. Som známy(-a) tým, že neznesiem nezmysly a nazývam veci pravým menom.
6. Často sa mi potvrdzuje, že rozhodnutia založené na cite a intuícii sú rovnako dobré ako tie, ktoré sú založené na opatrnom premýšľaní a analýze.
7. Rád(-a) robím takú prácu, pri ktorej mám dostatok času dokončiť všetko do detailov.
8. Pravidelne sa pýtam ľudí na ich názory a požiadavky.
9. Najdôležitejšie je, ak môžem „vec" uplatniť v praxi.
10. Neustále sa snažím získavať nové skúsenosti.
11. Keď počujem o nejakom novom nápade, myšlienke alebo prístupe, okamžite sa snažím prísť na to, ako by som to mohla využiť v praxi.
12. Mám rád sebadisciplínu – dodržiavanie životosprávy, pravidelné cvičenie, dodržiavanie naplánovaného denného programu.
13. Dávam si záležať na tom, aby som prácu robila poriadne.
14. Najlepšie spolupracujem s analyticky a logicky zmýšľajúcimi ľuďmi, vyhýbam sa kontaktu so spontánnymi a s iracionálnymi ľuďmi.
15. Starostlivo zvažujem dostupné informácie, vyhýbam sa unáhleným záverom.
16. Rád(-a) robím rozhodnutia a závery postupne, opatrne a po zvážení všetkých alternatív.
17. Lákajú ma skôr inovatívne, nevyskúšané myšlienky a teórie než tie obvyklé, praktické.
18. Nemám rád(-a) nedokončené veci, dávam prednosť tomu, keď na seba dokončené úlohy postupne nadväzujú.
19. Uznávam určené zásady a pravidlá a riadim sa nimi najmä vtedy, keď ponúkajú efektívne spôsoby, ako dosiahnuť cieľ.
20. Mám rád(-a) prácu, ktorá jasne smeruje k vytýčenému, jasnému cieľu.
21. Počas diskusie idem rád(-a) priamo k veci.
22. Pri práci dávam väčšinou prednosť odmeranému, formálnemu vzťahu k ľuďom.
23. Baví ma riešiť niečo nové, neobvyklé.
24. Páčia sa mi optimistickí ľudia.
25. Prv než urobím záver, rozhodnutie, venujem pozornosť nepodstatným detailom.
26. Nerád(-a) prichádzam s náhlymi, nepremyslenými nápadmi.
27. Nerád(-a) strácam čas chodením okolo horúcej kaše.
28. Dávam si pozor, aby som nerobil(-a) závery príliš rýchlo.
29. Dávam prednosť tomu, aby som mal(-a) čo najväčšie množstvo informácií. Čím viac podkladov na premýšľanie, tým lepšie.
30. Ľahkomyseľní ľudia, ktorí neberú veci dostatočne vážne, mi idú na nervy.
31. Prv než vyslovím svoj názor, vypočujem si názory ostatných.
32. Väčšinou dávam svoje city najavo.
33. Počas diskusií rád(-a) sledujem manévrovanie ostatných účastníkov.
34. Dávam prednosť spontánnej a nepripravenej reakcii na udalosti pred plánovitým rozhodnutím.
35. Pri práci dávam prednosť systematickým pracovným metódam, ako je analýza, grafy, schémy, rozvetvené programy, kontingentné plánovanie, atď.
36. Robí mi starosti, keď sa mám ponáhľať, aby som stihol(-la) stanovený termín v práci.
37. Mám tendenciu posudzovať nápady ľudí podľa možností využitia týchto nápadov v praxi.
38. Necítim sa dobre medzi tichými a premýšľavými ľuďmi.
39. Často ma rozčuľujú ľudia, ktorí sa do všetkého hrnú bez rozmýšľania a uváženia.
40. Je dôležitejšie mať radosť z prítomnosti než premýšľať o minulosti či budúcnosti.
41. Myslím, že rozhodnutia založené na rozvážnej a riadnej analýze sú lepšie ako tie, ktoré sú založené na intuícii.
42. Mám tendenciu robiť veci skôr perfektne.
43. Do diskusie sa obvykle zapájam aktívne, mávam veľké množstvo náhlych nápadov.
44. Na rokovaniach predkladám praktické, realistické nápady.
45. Pravidlá existujú preto, aby boli podľa potreby porušované.
46. Uprednostňujem pozerať na danú situáciu s odstupom, zvažovať všetky dostupné možnosti.
47. Často vidím u druhých ľudí ich nedostatky a nedôslednosť.
48. Celkovo povedané viac hovorím ako počúvam.
49. Často vidím lepšie, praktickejšie spôsoby, ako veci urobiť.
50. Myslím, že napísané správy by mali byť krátke, výstižné a k veci.
51. Myslím, že racionálne, logické postupy by mali vždy zvíťaziť.
52. Radšej prediskutujem úzko odborné záležitosti so špecialistami, než nechať sa zatiahnuť do rozsiahlych všeobecných úvah.
53. Mám rád(-a) ľudí, ktorí stoja nohami pevne na zemi.
54. Som netrpezlivý(-á) počas rozsiahlych diskusií, ktoré sú podľa môjho názoru nepodstatné, zdĺhavé a odvádzajú pozornosť od riešenia problému.
55. Keď mám napísať správu, obvykle vyprodukujem množstvo konceptov, pokiaľ sa rozhodnem pre finálnu verziu.
56. Rád(-a) si overím, či sa dajú predkladané informácie, poznatky a návrhy uplatniť v praxi.
57. Zverené úlohy rád(-a) riešim logickým spôsobom.
58. Rád(-a) veľa hovorím.
59. V diskusiách som realistický(-á), usmerňujem ostatných, vediem ich k tomu, aby neodbočovali od témy a vyhýbali sa nezmyselným špekuláciám.
60. Prv než sa rozhodnem, rád(-a) si premyslím niekoľko alternatív.
61. V diskusiách s ľuďmi som často najstriedmejší(-ia) a najobjektívnejší(-ia).
62. V diskusiách sa držím skôr v úzadí.
63. Som rád(-a), keď môžem posudzovať konkrétne aktivity v rámci ďalších perspektív.
64. Keď sa veci nepodaria, neprekáža mi to, otrasiem sa a vezmem si z toho ponaučenie do budúcnosti.
65. Mám tendenciu odmietať divoké a nepremyslené nápady.
66. Držím sa názoru dvakrát meraj a raz strihaj.
67. Celkovo radšej počúvam ako hovorím.
68. Bývam tvrdý(-á) k ľuďom, ktorí nevedia, nechcú prijať logický prístup k veci.
69. Väčšinou verím, že účel svätí prostriedky.
70. Neprekáža mi, keď sa dotknem pocitov ľudí, dôležité je, že sa práca urobí, dokončí.
71. Formalizované určovanie špecifických cieľov a plánov mi pripadá skostnatené a nepružné.
72. Na spoločenských stretnutiach som obvykle stredobodom pozornosti.
73. Urobím čokoľvek, čo je nutné, aby sa práca dokončila.
74. Pri metodicky vedenej detailnej práci sa začínam rýchlo nudiť.
75. Rád(-a) objavujem nové princípy a teórie, na ktorých sa veci a udalosti zakladajú.
76. Vždy sa snažím zistiť, čo si myslia druhí.
77. Mám rád(-a), keď sú rokovania vedené plánovite, podľa stanoveného programu.
78. Vyhýbam sa subjektívnym alebo dvojznačným témam.
79. Mám rád(-a) drámu, vzrušenie, krízové situácie.
80. Ľudia si často myslia, že prehliadam ich pocity.

Vyhodnotenie diagnostiky učebných štýlov

Pri vyhodnocovaní dotazníka použite tabuľku uvedenú pod názvom *Záznam kladných odpovedí*. Označte čísla výrokov, s ktorými súhlasíte, teda kladné odpovede. Spočítajte označené výroky v jednotlivých stĺpcoch tabuľky a ich počet zapíšte pod jednotlivé názvy (aktivista, reflektor, teoretik, pragmatik). Ak sú výsledky v 4 stĺpcoch tabuľky vyrovnané, znamená to, že ste osobnosť schopná učebnú látku podávať i prijímať všetkými uvedenými spôsobmi, ako učiteľ sa dokážete prispôsobiť všetkým typom žiakov. Ak je počet bodov v niektorom stĺpci vyšší, znamená to, že uprednostňujete daný učebný štýl.

Záznam kladných odpovedí

2	7	1	5
4	13	3	9
6	15	8	11
10	16	12	19
17	25	14	21
23	28	18	27
24	29	20	35
32	31	22	37
34	33	26	44
38	36	30	49
40	39	42	50
43	41	47	53
45	46	51	54
48	52	57	56
58	55	61	59
64	60	63	65
71	62	68	69
72	66	75	70
74	67	77	73
79	76	78	80
Aktivista	**Reflektor**	**Teoretik**	**Pragmatik**
Spolu:			

Zdroj: Honey, 1992, in Sitná, 2009, s. 42

Perspektívy učiteľského povolania

PEDAGOGIKA

Vzdelávanie predznamenáva budúcnosť ľudstva; jeho úroveň odjakživa určovali kvalitní pedagógovia, čo neslobodno strácať zo zreteľa ani v dnešných časoch...

Ľudský tvor odnepamäti čelil všetkým možným nebezpečenstvám, ktoré naňho striehli v prírode, a nepochybne dokázal prežiť nielen zásluhou šikovnosti, ale aj rozumových schopností. Nasledujúce generácie vychádzali z jeho skúseností, ktoré postupne zdokonaľovali. Dôležitú úlohu v procese vývoja ľudstva na Zemi evidentne zohrávalo vzdelávanie. V kontexte kognitívnej evolúcie sa celkom prirodzene prediera na povrch otázka historickej úlohy učiteľa, jeho sociálno-kultúrneho postavenia a začlenenia do procesu inštitucionalizácie školstva. A práve odtiaľ treba vychádzať aj pri úvahách o súčasnej úrovni školstva a výhľadoch učiteľského povolania...

Prioritné postavenie školstva

V 80. rokoch minulého storočia podaktorí experti neváhali predpovedať, že učiteľské povolanie pomaly, ale isto stratí význam v dôsledku závratného rozmachu informačných a komunikačných technológií, ktoré preberú funkciu odovzdávania poznatkov. Inými slovami, pedagógov mali nahradiť výkonné počítače, schopné masovo prenášať a šíriť informácie zo všetkých oblastí.

Iste, nedá sa poprieť exponenciálny nárast informácií a ich rovnomerný prienik do ktorýchkoľvek končín sveta, a teda ani nesporný význam informačných a komunikačných technológií v procese vzdelávania zásluhou špičkových a komplexných know-how, zároveň však treba uznať, že podobné predpovede nie sú namieste a povolanie pedagóga nestráca na dôležitosti, naopak, stáva sa prioritou politických programov v každej krajine.

Organizácia Spojených národov pre výchovu, vedu a kultúru (UNESCO) od svojho vzniku roku 1945 sústavne zdôrazňuje absolútnu nevyhnutnosť aplikácie pedagogických metód v procese vzdelávania a napriek rozmanitým ťažkostiam podporuje snahy vlád v tejto sfére. Ako príklad možno uviesť jej nezanedbateľný podiel na smerniciach Medzinárodnej organizácie práce (ILO) o postavení učiteľov z roku 1966 a statuse vysokoškolských pedagógov z roku 1997, na vzniku výboru expertov dohliadajúcich na ich plnenie a Svetového dňa učiteľov, nehovoriac o ďalších iniciatívach, ktoré vyvíja v prospech učiteľov na celom svete, obzvlášť v subsaharskej Afrike. Väčšinu jej aktivít, pochopiteľne, podporuje svetová odborová federácia Internacionála vzdelávania.

Žiada sa zdôrazniť, že vychovávateľ a učiteľ si vyslúžil náležité uznanie už v starovekom Grécku a Ríme a že túto rolu v zámožných patricijských rodinách, paradoxne, zastávali vzdelaní otroci. Daný poznatok sa dostáva do popredia najmä v dnešných časoch vzhľadom na spomínané otroctvo a rozštiepenosť súčasného výchovno-vzdelávacieho systému na štátnych, teda inštitucionálnych pedagógov a na súkromných učiteľov, ktorá prispieva k priepastným rozdielom medzi deťmi majetných a nemajetných vrstiev spoločnosti a zaručuje lukratívny biznis.

Učitelia musia čeliť neprestajne sa zvyšujúcemu počtu študujúcej populácie a čoraz náročnejším požiadavkám spoločnosti na rôznorodosť vedomostí. Nie div, že sa podrobne pertraktuje otázka analýzy a následného rastu úrovne školstva najmä v chudobnejších krajinách, aby nedochádzalo k masovej produkcii pedagógov na úkor ich kvalitnej prípravy. Treba včas zísť z nesprávnej cesty, aby najmä v rozvojových krajinách nenastal dominový efekt, ktorý by nezadržateľne viedol k úpadku školstva vo všetkých krajinách.

Renesancia a humanizmus pedagogickej profesie

Vo svete nezanedbateľného rozmachu a prenosu informácií sa nástojčivo žiada klásť dôraz na individuálnu i kolektívnu úroveň. Vysoko rozvinutá spoločnosť si vyžaduje kvalitných pedagógov s patričným sociálno-kultúrnym statusom, aby sa dosiahla rovnováha medzi stupňom vývinu dnešných poznatkov a výchovno-vzdelávacieho procesu, s čím priamo súvisí aj „renesancia“ pedagogickej profesie. V súčasnosti totiž učiteľ musí za účinnej pomoci informačných a komunikačných technológií usmerňovať deti a mládež väčšmi než

inokedy, aby sa vedeli napojiť na správny tok informácií a vyznali v labyrinte informačnej explózie.

Učiteľské povolanie podlieha ustavičným modifikáciám, musí zodpovedať čoraz náročnejším spoločenským potrebám, čo potvrdila aj svetová pedagogická konferencia, ktorú zorganizovalo UNESCO roku 2010 v Moskve so zreteľom na princípy poznávacieho a výchovno-vzdelávacieho procesu na všetkých úrovniach. Vymoženosti modernej techniky priamo ovplyvňujú aj profesionálne vzdelávanie pedagógov, ktoré sa stále aktualizuje, modernizuje a predlžuje v súlade s vysokou kvalifikovanosťou a programom celoživotného vzdelávania.

Nevyhnutnou zložkou učiteľského povolania by mal byť aj „novodobý humanizmus“. Ľudstvo si v procese vývinu vybudovalo akýsi umelý časopriestor, ktorý sa dostáva do príkreho rozporu s prirodzeným priestorom a časom. Vedecko-technický pokrok potláča, ak priamo neignoruje prirodzený rytmus života na Zemi; ovládla nás všadeprítomná a všemocná virtuálna realita, ktorá nemá nič spoločné s prírodnými zákonmi, ročnými obdobiami a skutočnými vzdialenosťami. Obyvateľstvo neprestáva rásť a dožívať sa čoraz vyššieho veku, kým živočíšne a rastlinné druhy, ktoré nás sprevádzali jednotlivými evolučnými štádiami, pomaly miznú. Globálne otepľovanie planéty, nepochybne súvisiace s umelými zásahmi do prírody, v konečnom dôsledku ohrozuje ľudský život, čo nás núti k radikálnej zmene, predovšetkým dôkladne sa zamyslieť nad životnými a pracovnými podmienkami. V tejto súvislosti treba nevyhnutne zvážiť aj atraktívnosť pedagogického povolania vrátane primeraných odmien a kariérového postupu, aby učitelia nestrácali motiváciu a nevzdávali sa najdôležitejšieho poslania na svete.

Pedagogické vzdelávanie na všetkých úrovniach (všeobecné, odborné a špecializované) by malo obsiahnuť aj poznatky z hraničných vedných disciplín, aby pedagógovia na základných, stredných a vysokých školách dokázali v intenciách novodobého humanizmu viesť deti a mládež ku kreativite, k racionalite i úcte ku kultúrnemu a k prírodnému dedičstvu.

UNESCO zahrnulo tieto otázky do výhľadového plánu na najbližších dvadsať rokov a odporúča do pozornosti dva staršie svetové referáty o nepopierateľnom význame učiteľského povolania, ktorým nechýba nadčasové posolstvo: *Návyk na existenciu* (*Apprendre à être*) z pera Edgara Faura z roku 1972 a *Vo vedomostiach sa skrýva poklad* (*L'Éducation, un trésor est caché dedans*) od Jacqua Delorsa z roku 1996, lebo ani v globalizovanom svete podliehajúcom permanentným transformáciám sa nesmie spúšťať zo zreteľa strategická úloha učiteľa a vychovávateľa vo svetle novodobých požiadaviek a pedagogických metód.

Symbol prerodu a duchovna

Mnohých učiteľov natoľko znechucuje skostnatená prax na pôde výchovno-vzdelávacích inštitúcií a nemožnosť rozvíjať svoje profesionálne schopnosti, až zapochybujú o správnosti výberu povolania. Začiatkom 90. rokov sa Michael Fullan v článku *Why teachers must become change agents*, ktorý vyšiel v *Educational Leadership*, zasadil za koncepciu pedagogickej profesionality v rámci individuálneho a inštitucionálneho rozvoja. Nádej, že učiteľ sa pozvoľna stane symbolom „prerodu a duchovna“, však nezískal ani po dvadsiatich rokoch, vzhľadom na čoraz upätejšiu centralizáciu súčasného výchovno-vzdelávacieho systému, v ktorom sa kladie dôraz na zastarané a zároveň osvedčené postupy pripomínajúce vychodené koľaje.

Roku 2011 poverila Internacionála vzdelávania cambridgeský odborný tím, aby vypracoval všeobecnú štúdiu o iniciatívnosti, následnej autovýkonnosti a riadiacich schopnostiach pedagógov. Výskum sa zameriaval na prostredie a vhodné príležitosti na rozvoj profesionálnych vedomostí a jeho výsledky významne ovplyvnili diskusiu o profesijnom rozvoji. Štúdia obsahuje názory učiteľov z Bulharska, Dánska, Grécka, Egypta, Macedónska, Holandska, Turecka i USA a predstaviteľov odborových organizácií z Austrálie, Kanady, Nórska a USA, ktorí sa vyjadrovali k miere zodpovednosti a možnosti aktívnej spolupráce s riaditeľstvom škôl a zároveň netajili nevyhovujúce podmienky, ktoré ich odrádzajú zaujať kritické stanovisko ku konkrétnym otázkam.

Vo všeobecnosti sa učitelia priamo nezapájajú do výchovno-vzdelávacej politiky a v mnohých krajinách nie sú schopní vlastnými silami ovplyvniť svoj profesionálny rast. John Bangs a David Frost uvádzajú v texte *Teachers – the ghost at the feast? Teacher voice, teacher self-efficacy and teacher leadership*, ktorý predniesli v januári 2011 v Limassole na medzinárodnej konferencii o úsilí zvyšovať úroveň škôl, že *„učitelia neraz bývajú piatym kolesom na voze, keď ide o závažné rozhodnutia na národnej a medzinárodnej úrovni“*. Podaktorí pedagógovia nepripisujú svojej pasivite či nemohúcnosti nijaký význam; sú presvedčení, že rozhodovať prináleží politikom a vládnym činiteľom, hoci by sa z dobre známych dôvodov mali aktívne zapájať do tvorby expertíz, z ktorých vychádzajú dokumenty priamo ovplyvňujúce ich budúcu prax.

Nelichotivú situáciu zachytáva výpoveď aténskych učiteľov, podfarbená frustráciou: *„Učitelia s dlhodobými skúsenosťami v školách sa priamo nepodieľajú na tvorbe výhľadových programov; nik sa nezaujíma o ich reakcie a názory.“* Nevyznieva to absurdne? Dosiahli náležité vzdelanie a určitú autoritu, pravidelne si zvyšujú kvalifikáciu, získavajú skúsenosti, a predsa ich vplyv nesiaha za múry školskej ustanovizne, akoby neboli schopní formulovať podnetné pripomienky a nepretržite inovovať pedagogické metódy.

Profesionálny rast

V rámci pedagogickej profesionality zohráva dôležitú úlohu ľudský faktor, čiže schopnosť sebauvedomenia a sebaurčenia, ktorá sa v praxi môže zvyšovať alebo znižovať. Psychológ Albert Bandura upozorňuje na nebezpečenstvo nepretržitej frustrácie, ktorá spôsobuje, že človek pozvoľna prestáva dôverovať vlastným silám či úsudku, stráca pôdu pod nohami a upadá do depresie, čo mu zabraňuje podávať náležitý výkon. *„Len v psychickej pohode môže ľudská bytosť hýbať rozumom a tvorivo myslieť, ale takáto iniciatíva na pôde škôl sa poväčšine nesnúbi so striktne zavedenými pravidlami,“* uvádzajú M. Tschannen-Moran a A. Woolfolk Hoy v článku *Teacher efficacy: capturing an elusive construct*, ktorý vyšiel v časopise *Teaching and Teacher Education*. Ich nelichotivý záver potvrdzuje aj medzinárodný prieskum o profesijnom rozvoji učiteľov (*Teacher´s Professional Development: Europe in international comparison.* TALIS = *Teaching and Learning International Survey*), a tak vznikla potreba nielen prispôsobiť sa zaužívaným pravidlám, ale aj otvorene ich posudzovať, preberať iniciatívu a zodpovednosť, čo si vyžaduje predovšetkým sebadôveru a sebaistotu, aby nepodliehali pochybnostiam a predčasne „nehádzali flintu do žita“.

John Bangs a David Frost navrhujú v štúdii *Teacher self-efficacy, voice and leadership: towards a policy framework for Education International*, vypracovanej na podnet Internacionály vzdelávania, konkrétne kroky s cieľom preklenúť daný problém: poskytnúť vyučujúcim príležitosť na podnetnosť a vlastnú orientáciu v rámci profesionálneho rozvoja, zaručiť im právo na jasne sformulované stanovisko a možnosť priamo ovplyvňovať štruktúru učebných osnov i výchovno-vzdelávaciu politiku na celonárodnej úrovni, prisúdiť im kľúčovú úlohu v oblasti spolupráce s rodičmi, podporovať ich status vo vzťahu k žiakom, umožniť im tvorivý prístup k výkladu učiva, využiť ich organizačné schopnosti.

Vzor hrdinstva

Koncepciu autoorganizácie a autoriadenia možno chápať ako výzvu v prísne hierarchicky usporiadaných školských ustanovizniach, kde vedúca funkcia zaručuje moc a zodpovednosť, a pretvoriť ju na metódu zahŕňajúcu vplyv a inšpiratívnosť, iniciatívnosť a podporu kolegov, zodpovednosť za vlastnú činnosť, vzorový model správania a jeho hodnotenia. V tomto zmysle zavedený riadiaci princíp náležite využíva na pôde školskej ustanovizne potenciál pedagógov, žiakov, výchovných poradcov a pomocného personálu, najmä keď nie je mysliteľné, aby o všetkom rozhodoval výlučne riaditeľ; takáto organizácia prispieva k vyššej úrovni výchovno-vzdelávacieho procesu, k väčšej súdržnosti pedagogického zboru a ku kolektívnej práci. Navyše sa dostáva do popredia „vzor hrdinstva“, čo vedie k zanieteným diskusiám, ako pripomína Gary Yukl v príručke *Leadership in organisations*. Stáročné tradície nás síce presviedčajú, že autorita a moc kráčajú ruka v ruke s najvyššou funkciou na vrchole hierarchického rebríčka a podobné praktiky sa ťažko realizujú, ale Ray Bolam v knižke *Creating and Sustaining Effective Professional Learning Communities* zdvíha varovný prst, že v prípade pasivity a rezignácie stagnuje profesionálny rast pedagógov a najmä narušujú sa princípy demokratickej spoločnosti.

Ak máme naozaj v úmysle vybudovať demokratickú spoločnosť založenú na pravých hodnotách a spontánnych reakciách, treba začať na pôde školských ustanovizní, kde sa žiaci formujú od útleho detstva, aby s nimi doslova zrástli a v dospelosti ich prirodzene uplatňovali v styku s kolegami na pracovisku. Mimochodom, termín „iniciatívni učitelia“ sa začal používať v USA, kde sa aj dnes považuje za hybnú páku profesionalizácie a spontánne zvyšovanej kvalifikácie. Iniciatívnosť, podnetnosť a organizačné schopnosti sa totiž dajú využiť aj v rámci presne definovaných úloh, aby sa zvýšil potenciál celého pedagogického zboru.

Táto koncepcia tvorila základ niekoľkoročného výskumu vo Veľkej Británii, keď sa do projektu *International Teacher Leadership* zapojilo ďalších pätnásť krajín v zmysle idey, že všetci pedagógovia dostanú možnosť rozvíjať svoj intelektuálny potenciál podľa vlastných profesijných záujmov a jestvujúcich okolností. Doterajšie výsledky vyznievajú napriek určitým pochybnostiam optimisticky: *„Učitelia skutočne dokážu samostatne rozvíjať vlastné schopnosti, pozitívne ovplyvňovať svojich kolegov a zvyšovať profesionálnu úroveň na školách svojpomocne zavedenými inovačnými metódami, pravda, za predpokladu, že im riaditeľstvo nehádže polená pod nohy a nanajvýš ich vhodne usmerní,“* zdôrazňuje David Frost z Fakulty vzdelávania Cambridgeskej univerzity v štúdii *Supporting teacher leadership in 15 countries*. Je teda najvyšší čas, aby riaditelia väčšmi dôverovali učiteľom, ponúkli im na pôde školy pomocnú ruku a najmä priestor na sebarealizáciu...

Z *Worlds of Education* spracovala
Vladimíra KOMOROVSKÁ
Ilustračné foto Ján SÚKUP

O vode vedecky

STRETNUTIE MLADÝCH VEDCOV

Na súťažiach, ktoré som v minulosti absolvovala, som sa zoznámila s mladými ľuďmi, ktorí majú podobné záujmy ako ja. Oni mi odporučili prihlásiť sa na Technology Academy Finland – Millennium Youth Camp, medzinárodné stretnutie, kde sa dá dostať úspešným absolvovaním výberových kôl.

Prvé kolo prebiehalo formou prihlásenia, kde som musela uviesť svoj životopis, doterajšie úspechy na súťažiach a mimoškolskú činnosť. Okrem toho bolo treba odpovedať na rad otázok zameraných na globálne ekologické problémy a načrtnúť smer, v ktorom by som chcela uskutočniť svoj výskum. Vyberala som z desiatich rôznorodých tém prevažne ekologického charakteru. Mňa zaujala téma o vode. Prihlásilo sa približne 1 600 študentov z celého sveta.

Do druhého kola sa po výbere dostalo 200 študentov, t. j. 20 študentov na jednu tému. V tomto kole som musela napísať vedeckú esej na základe stanovenej témy o vode, presnejšie o získavaní energie pri biologickom čistení odpadovej vody. Vo svojej práci som zvažovala pozitíva a negatíva tohto procesu s ohľadom na materiálny a ekologický aspekt. Ďalej som sa venovala domácim ekologickým čističkám, aby ľudia mohli napr. na dedinách vymeniť žumpy za prijateľnejšie spôsoby spracovania a využitia odpadovej vody. Moju pozornosť som upriamila aj na problematiku zvýšeného výskytu liečiv, hormónov, čistiacich a dezinfekčných prostriedkov v odpadových vodách a možnosti ich nahradenia inými, pre prírodu prijateľnými prostriedkami a metódami.

Keďže moja práca organizátorov zaujala, skontaktovali sa so mnou telefonicky. Následne za pár dní som sa dozvedela, že v mojej „vodnej“ skupine som bola vybratá medzi šiestich postupujúcich na týždenný vedecký pobyt vo fínskej akadémii vied. Tam sme sa v rámci skupiny ďalej venovali problematike vody, len trošku z iného uhla pohľadu. Našou témou bola *Misia na Mars*, kde sme rozpracovávali vodný systém rakety na dvojročnú cestu pre štyroch astronautov. Kemp trval od 9. do 16. júna a čakal na nás neskutočne pestrý program. V prvý deň sme navštívili Helsinskú univerzitu, kde sme si vypočuli prednášky významných vedcov a zúčastnili sa súťaže (praktickými úlohami zmerala naše vedomosti v oblastiach chémie, biológie a fyziky). Na večer sme si pripravili krátke prezentácie o krajinách, odkiaľ sme prišli (formou tanca, spevu, ukážkou bojového umenia alebo krátkou prezentáciou fotiek o krajine). Nasledujúci deň som so svojou skupinou navštívila Kemiru (jednu z najväčších chemických výskumných staníc, ktorá sa zameriava na čistenie vody). Tretí deň sme dostali priestor na vlastný výskum k našej téme. Štvrtý deň nás autobus zaviezol na jednu z najlepších vysokých škôl v Európe – Univerzitu Aalto (škola, kde sa stretáva technika s vedou, umením, biznisom a architektúrou). Na konci pobytu každá z desiatich skupín slávnostne prezentovala na galavečere svoju výskumnú prácu. Po prezentáciách ma poctil svojou prítomnosťou a rozhovorom aj veľvyslanec Slovenskej republiky vo Fínsku Juraj Podhorský.

Aby sme si trošku užili aj Helsínk, v posledný deň pre nás zorganizovali prehliadku mesta spojenú s gurmánskym zážitkom, vďaka ktorému sme mali možnosť ochutnať netradičné jedlá pripravené fínskymi šéfkuchármi. Na záver dňa sme sa plavili loďou a pozreli si slávny fínsky ostrovný svet. Podvečer prišiel čas na odovzdávanie cien, ocenený bol každý jeden z nás. Bol to neskutočný týždeň, kde sa celý svet spojil skrze vlákna vedy a vytvorili sa priateľstvá na celý život. Okrem toho to bol aj silne inšpirujúci týždeň: videli sme vedcov pri práci, rozprávali sme sa s víťazom Millenium Technology Prize 2010 Michaelom Grätzelom, pracovala som s elektrónovým mikroskopom, telovými bunkami človeka a odniesla si mnoho ďalších zážitkov. A v neposlednom rade som dostala pozvánku študovať na Univerzite Aalto v odbore *science* a tým možnosť stúpiť do šľapají vedcov.

Zuzana KRIŽALKOVIČOVÁ,
študentka Gymnázia Hansa Selyeho
v Komárne

Pripomienky k Správe o stave školstva na Slovensku

DISKUSIA

Kapitola 1: Regionálne školstvo

Bod 1.2 Systémové kroky na podporu ďalšieho rozvoja regionálneho školstva

1.2.2.1 Úloha RŠ 1-3 (141): *„Jedným z nástrojov na zvýšenie efektívnosti siete škôl a tým aj získanie zdrojov na nárast platov je umožniť zvýšiť počet žiakov v triedach a získané zdroje využiť radšej na menší počet lepšie zaplatených učiteľov ako na veľký počet priemerne zaplatených učiteľov.“*

Zásadne nesúhlasím s takýmto neodborným a účelovým hľadaním financií na zaplatenie práce učiteľa. Hranica maximálneho počtu žiakov v triedach by sa mala určovať na základe výchovno-vzdelávacích potrieb žiakov a stanovenia priorít výchovno-vzdelávacieho procesu. Individuálny prístup k žiakovi, projektové vyučovanie s následnou prezentačnou a hodnotiacou fázou je pri počte nad 24 žiakov v triede len ťažko realizovateľné a stáva sa formálnym a neefektívnym. Za optimálny počet žiakov v triede považujem 20 – 24 žiakov, pričom niektoré odbory a triedy s deťmi s problémovým správaním si vyžadujú i nižší počet žiakov. Táto úloha súčasne odporuje i Úlohe RŠ 3-1 (175) bod e): *„... aby sa pri vzdelávaní kládol dôraz na individuálnu iniciatívu žiakov, tvorbu prezentácií...“*, pretože pri 30 žiakoch v triede nie je možné dosiahnuť optimálny vzdelávací cieľ, umožniť žiakom odprezentovať projekt pred triedou, vyhodnotiť a ohodnotiť prezentačné aktivity žiakov.

1.2.2.3 Úloha RŠ 3-1 (174) bod h): *„... podnety z praxe hovoria, že veľkým problémom vo vzdelávaní, najmä menej úspešných žiakov, je povinné vyučovanie dvoch cudzích jazykov vo všetkých druhoch škôl bez rozdielu... keď z výsledkov štúdie PISA vieme, že cca 23 % populácie je tzv. funkčne negramotných, t. j. nezvládajú funkčne ani svoj materinský jazyk...“* Vyučovanie dvoch cudzích jazykov na základných a stredných školách s maturitou považujem za opodstatnené a v súlade s európskym trendom otvoreného európskeho priestoru a migrácie. Možno väčšina odbornej i laickej verejnosti nebude so mnou súhlasiť, ale ja som presvedčená, že nedostatočná úroveň ovládania materinského jazyka a cudzích jazykov má niekoľko príčin:

- nedostatok metodicky vhodných učebných materiálov,
- nedostatočne rozpracovanú metodiku vyučovania materinského i prvého a druhého cudzieho jazyka pre rôzne typy škôl a rôzne úrovne vzdelávania,
- nedostatočné rozumové schopnosti žiakov v študijných odboroch stredných odborných škôl a ich nezáujem o systematické vzdelávanie sa v škole i mimo nej,
- degradáciu všeobecného vzdelania ako niečoho nepotrebného a zbytočného pre uplatnenie sa človeka na trhu práce.

Položil si niekto otázku, prečo súčasní žiaci študijných odborov nezvládajú matematiku, materinský jazyk, cudzie jazyky? Prečo zlyhávajú vo všeobecnom prehľade? Sú vari hlúpejší ako ich rovesníci vo Fínsku? Možno je to aj preto, lebo v množstve stredných škôl s maturitou sú žiaci, ktorí na zvládnutie požiadaviek maturitného štúdia nemajú predpoklady a nemajú oň dokonca ani záujem. Vzdelávacie ambície žiakov i rodičov sa často koncentrujú nie na dosiahnutie vzdelania, ale iba maturitného vysvedčenia. Minimálne polovica zo súčasných žiakov študijných odborov by sa pravdepodobne dobre uplatnila v niektorom z učebných odborov, ktoré nám prakticky vymizli zo siete. A nie je to len chyba žiakov. Žneme úrodu takmer dvomi desaťročiami dehonestovaných robotníckych profesií. Ústup od vyučovania dvoch cudzích jazykov považujem za krok späť. Mnohé školy si svojimi aktivitami vytvorili dobré podmienky na ich vyučovanie, žiaci ich prijali a sama môžem potvrdiť, že 90 % dobrých a ambicióznych žiakov okrem svojho odboru zvláda na primeranej úrovni i materinský, i dva cudzie jazyky. Navyše v rámci cudzích jazykov sa žiaci zoznamujú i s odbornou terminológiou a čítajú primerane náročné odborné texty v oboch cudzích jazykoch. Nezvládajú ich väčšinou tí, ktorí majú problém s akýmkoľvek vzdelávaním vrátane odborného. Myslím, že namiesto toho, aby sme dvíhali latku náročnosti, ju znižujeme. A ak nariekame nad preťaženosťou žiakov množstvom poznatkov a učiva, skúsme si urobiť prieskum, koľko času venujú študenti domácemu vzdelávaniu a domácej príprave na vyučovanie. Výsledok by asi nikoho z nás neprekvapil.

PhDr. Edita PRUŽINCOVÁ,
SOŠ letecko-technická Trenčín

Projekt, ktorý učí žiakov byť lepšími

SUPERTRIEDA

Projekt Supertrieda je originálny slovenský výtvor, no úspechy žne aj na európskom poli. Jeho cieľom je objaviť u detí tvorivý potenciál a zážitkovou formou ich vzdelávať v oblasti umenia. Na Slovensku vyvrcholil v závere školského roka už ôsmy ročník.

Luboš Zaťko, koordinátor projektu, hovorí, že cieľom tohto projektu je dlhodobo kultivovať deti. Supertriedy sa zúčastňuje celá trieda, to znamená všetky deti, ktoré sa prihlásia, si pripravia hudobno-tanečno-divadelný či multimediálny program.

Dramatická výchova

Juraj Benčík, ktorý je hovorcom projektu Supertrieda, hovorí: „Ja som si to všimol prvýkrát, keď sme začali chodiť do zahraničia, keď sa v deväťdesiatych rokoch otvorili hranice a začali sme pracovať s tamojšími deťmi na workshopoch. Boli schopné veľmi suverénne a autenticky oznamovať svoje postoje, svoje požiadavky, názory. A ja som sa veľmi čudoval, ako je to možné, že desať- či jedenásťročné deti vystupujú takmer tak suverénne ako dospelí a robia to verejne. A potom som sa dozvedel, že súčasťou ich vzdelávania, odkedy chodia do školy, je, že si pripravujú takéto dramatické vystúpenia. Volá sa to dramatická výchova, dramatická hra, ktorá sa potom v západnej civilizácii – západnej Európe a Severnej Amerike – predvádza pravidelne raz alebo dvakrát do roka verejne. V školách tam majú javiská, ktoré sú používanéa deti sa na nich učia veľmi suverénne verejne komunikovať. Vtedy som zistil, že to je niečo, čo veľmi potrebujeme. Pretože, ako vidíme aj v televíziách, keď sa niekto niekoho niečo opýta, ľudia, najmä starší, nevedia verejne vystupovať, nevedia sa vyjadrovať, formulovať svoje názory. Tento projekt okrem iného učí deti odmalička, aby sa nebáli hovoriť nahlas, aby sa učili vystupovať tak, aby im bolo rozumieť, aby boli presvedčivé. V škole vystupujú de facto len pred tabuľou, pred svojimi spolužiakmi, a robia to individuálne – každý odpovedá sám, písomku píše sám, knihu číta sám, s laptopom pracuje sám. V tomto projekte však učíme deti komunikovať, aby celá trieda vytvorila spoločný projekt, spoločné dielo, čo potom využijú, keď prídu do praxe. Lebo často sa stretávame s tým, že k nám príde manažér zo Západu a povie: No ale vy nie ste schopní tímovo pracovať. No nie som, pretože celý život v škole od šiestich rokov do osemnástich som tímovo nič nerobil. A práve tento projekt ako jediný poskytuje priestor na tímovú prácu. Takže to sú také dva jeho základné aspekty – schopnosť naučiť sa verejne vystupovať, aby to bolo zrozumiteľné a presvedčivé, a schopnosť tímovo spolupracovať. Myslím, že tieto dva atribúty nemá žiadny iný projekt na Slovensku.“

Luboš Zaťko pridáva: „Prostriedok, s ktorým pracujeme, je umenie. To nie je cieľ. Primárne nechceme vytvoriť len predstavenie, dôležitá je jeho tvorba, to je cesta, ktorou sa dostávame k cieľu. Nielen aby si deti zvyšovali schopnosti, ale najmä aby sa učili spolupracovať a komunikovať. A tým, že vytvárajú akési malé umelecké dielo, sú motivované. Ktoré dieťa by nechcelo hrať hudbu alebo robiť divadlo, alebo kresliť? Všetko sú to činnosti, ktoré sú pre ne veľmi zábavné. Dieťa sa v projekte zabáva a súčasne kultivuje. Najmä malé deti, samozrejme, všetky tieto aspekty nevedia, a ani ich nimi nezaťažujeme.“

A Juraj Benčík dopĺňa: „Myslím si, že to je dogma, dogma dvadsiateho storočia, že umenie je schopné vytvárať len elita. Možno sa to týka vrcholového profesionálneho umenia, ktoré je predmetom obchodu. Ale spomeňme si na ľudové slávnosti na dedine. Koľko ľudí v jednom čase spieva, tancuje? A nie sú to len tie štyri percentá, ktoré majú talent, na svadbe tancuje celá dedina, na pohrebe spieva celá dedina. A to je umenie, to je tiež umenie, len ho voláme ľudové, nevoláme ho profesionálne alebo obchodovateľné umenie. Je to kultivované a kultivujúce umenie, ktoré spôsobuje, že ľudia sú citlivejší, vzájomne sa viac dokážu precítiť, porozumieť si a následne aj pomáhať. A tiež si myslím, že týmto umením sa stávajú viac ľuďmi, menej sú zvieratami, ktoré medzi sebou bojujú. Na to sme trochu v dvadsiatom storočí zabudli. A myslím si, že pre dvadsiate prvé storočie by to mohla byť aj výzva – nechajme tie štyri percentá talentovaných, nech sa zaoberajú zarábaním peňazí cez umenie, a ďalších deväťdesiatšesť priveďme k tomu, aby umenie používali denne a aktívne na to, aby boli vzájomne voči sebe lepší. Tak ako kedysi – každý bol v kostolnom zbore, na svadbe sa rituálu čepčenia zúčastňovali všetci a všetci pritom aj spievali, preto si myslím, že by sme mohli vytvoriť aj dnes aspoň v školách rituály, ktorých sa budú zúčastňovať všetci, bez ohľadu na to, či majú, alebo nemajú talent.“

Výrazné zlepšenie výsledkov

Luboš Zaťko potvrdzuje, že reakcie detí sú veľmi pozitívne. Hovorili sme o tom, že deti veľmi rady spievajú, tancujú, je to pre ne veľká zábava. „Často nám píšu e-maily, v ktorých stojí, že ani nevedeli, aké sú šikovné. Raz prišlo krásne vyznanie: Trvalo nám osem rokov, kým sme sa skamarátili, osem rokov sme chodili spolu do triedy, poriadne sme sa nerozprávali, až teraz v projekte Supertrieda sme našli spoločnú reč, spoločný cieľ.“
Reakcie učiteľov sú takisto výborné, pretože aj učitelia získali spoločný program a spolupracujú na ňom nielen deti, ale aj učitelia. To znamená, že učiteľ má silný nástroj, ktorým môže deti motivovať, nástroj, s ktorým pracuje. Ich reakcie, pripája Ľuboš Zaťko, sú podobné: „Predtým mali problémové deti, ktoré zrazu začali chodiť do školy, pretože pravidlom súťaže je, že ak sa nezúčastní celá trieda, je diskvalifikovaná. Napríklad na východnom Slovensku, ale nakoniec aj inde, sa zlepšila školská dochádzka. Zlepšili sa známky, pretože učiteľ má nástroj, ktorým môže vyvíjať na deti ‚nátlak‘. Reakcie sú teda výborné. Treba povedať, že pre učiteľa je to pomerne ťažká úloha, zrazu sa ocitá v role režiséra, dramaturga, často aj autora hudby, navyše je, samozrejme, supervízorom. A treba povedať, že to robí zadarmo a mnoho razy aj vo svojom voľnom čase.“

Projekt je v školách integrovaný do konkrétnych predmetov. Predovšetkým je to výtvarná výchova, hudobná výchova, slovenský jazyk, ale aj anglický jazyk. Trieda si nacvičí program, ktorým sa prezentuje v krajských kolách a v prípade postupu aj v celoslovenskom finále dvadsiatich piatich najlepších tried. Zvyčajne sa objaví veľa atraktívnych pôvodných prác, deti okrem nacvičenia programu to predtým musia aj vymyslieť, napísať si texty piesní, zložiť hudbu, vytvoriť si kostýmy, scénu. Takto vznikajú zaujímavé autorské hudobno-dramatické diela.

Luboš Zaťko chváli aj fantastickú atmosféru, na pódiu sa vystrieda približne tisíc detí, navzájom si fandia, spolupracujú, nie je tam žiadna nevraživosť.
Projekt Supertrieda je na základe rozhodnutia Európskej komisie od roku 2009 modelovým školským projektom pre štáty Európskej únie.

(la)

Sprievodca detí po digitálnych cestách

INTERNET

Do košiara rozprávkových ovečiek pribudlo hneď niekoľko noviniek, kompletné DVD s 24 animovanými rozprávkami, nové vydanie knihy *Deti v sieti* a živé ovečky v košiari bratislavskej ZOO.

K počítačom a mobilom s internetom majú prístup čoraz mladšie deti, čo so sebou prináša mnohé riziká. Občianske združenie eSlovensko sa preto snaží hravým spôsobom prihovoriť deťom cez animované rozprávky OVCE.sk a učiteľom aj rodičom predstaviť nové spôsoby, ktoré pomôžu deťom rozoznávať nástrahy na internete. V modernej dobe je totiž nutné vzdelávať deti nielen k tomu, ako sa správať pri prechádzaní cez cestu, ale aj správnemu pohybu po digitálnych cestách, a presne to projekt OVCE.sk robí.

„Hľadáme spôsoby a miesta, ako sa k deťom dostať čo najbližšie, a takýmto miestom je jednoznačne aj bratislavská zoologická záhrada,“ tvrdí Miroslav Drobný, prezident eSlovensko a riaditeľ projektu Zodpovedne.sk.
Deťom budú v bratislavskej ZOO pripomínať hlavných hrdinov rozprávok dve ovečky a jeden baranček s hviezdnymi krstnými rodičmi. Barančekovi Milanovi dala meno Adela Banášová, ktorá prepožičala hlas seriálovým ovečkám do audiokomentárov pre nevidiace deti. *„Internet je, samozrejme, nevyčerpateľný zdroj informácií. Je však aj celkom vyčerpávajúcim zdrojom zmätku, lebo množstvo informácií sa ťažko selektuje a vyhodnocuje. Pre deti je to ešte o to náročnejšie, že majú menej skúseností s niektorými sférami života,“* hovorí Adela. Jeho kamarátku v kožúšku Kvetku si osvojil Jozef Vajda, hlas animovaných postavičiek zo seriálu, ktorý k projektu OVCE.sk dodáva: *„Rozprávky považujem za mimoriadny a zmysluplný projekt, ktorý vie presne, ako osloviť detského diváka. Práca pri dabovaní postavičiek ma veľmi bavila, doslova som sa v tom vyžíval.“* Poslednú „zodpovednú“ ovečku Múdroslavu pomenoval Miroslav Drobný, ktorý je scenáristom rozprávok OVCE.sk a spoluautorom knihy *Deti v sieti*.

Projekt OVCE.sk má už 5-ročnú históriu. Ako ho poznajú a vnímajú samotné deti, zisťoval prieskum priamo medzi nimi. Až 92 percent deväťročných opýtaných uviedlo, že pozná rozprávky OVCE.sk, a 88 percent z nich aspoň jednu časť aj videlo.

- Z 390 detí sa už **viac ako štvrtina** ocitla na internete **v rizikovej situácii**.
- **Iba štvrtina** z 390 detí **vie, s kým sa** môže v prípade núdze **poradiť**.
- **Viac ako tretina** (38,2 %) všetkých opýtaných detí pozná **Zodpovedne.sk**.
- **Až 59 %** detí pozeralo rozprávky **Ovce.sk** na YouTube.

„DVD obsahuje všetkých 24 doteraz existujúcich rozprávok o ovečkách a ich skúsenostiach s internetom a mobilmi. Celá edícia zahŕňa 613 verzií rozprávok a okrem dabingu v cudzích jazykoch a cudzojazyčných titulkov obsahuje aj audiokomentár pre nevidiace či posunkový jazyk pre nepočujúce deti,“ dopĺňa Miroslav Drobný. Súčasťou aktivít je aj vzdelávanie učiteľov a rodičov. Pre nich eSlovensko prináša rozšírené vydanie knihy *Deti v sieti*, ktorá im poslúži ako dobrý sprievodca rizikami virtuálneho sveta. Na konkrétnych príkladoch radí, ako sa s deťmi o nástrahách internetu rozprávať a tým ich aj chrániť. Kniha sa bude v rámci osvetovej kampane distribuovať do všetkých škôl na Slovensku a bude bezplatne dostupná aj na niektorých webových stránkach.

„Mať deti v sieti nie je automaticky katastrofa. Internet priniesol nové možnosti, ako komunikovať, dostať sa k informáciám, zdieľať fotografie, tvoriť,“ hovorí psychologička Monika Gregussová, spoluautorka knihy *Deti v sieti*. *„Situácie, s ktorými sa deti na internete stretávajú, sú zároveň rizikom, ale aj príležitosťou. Závisí od osobnosti detí, ale aj ich znalostí o rizikách internetu, či sa v danej situácii niečo nové naučia, dokážu sa ubrániť, a tak zosilnejú, alebo naopak, zažijú niečo nepríjemné, zraňujúce a stanú sa obeťou.“*

Tretím krokom na podporu bezpečnosti detí na internete je verejná zbierka pomocou SMS správy v hodnote 2 eurá. Do aktivít sa tak môže zapojiť aj široká verejnosť a finančným príspevkom podporiť projekty zamerané na zvyšovanie povedomia o nástrahách a rizikách on-line prostredia.

Deti si na Ovečky spomenú v súvislosti s každodennými zážitkami, čo značí, že motívy a témy rozprávok sa dostali do ich každodennej reality. Najčastejšie si deti spomenuli na rozprávky Ovce.sk v súvislosti s uvedomením si rizika, v ktorom sa ocitli. Spomenuli si na ne aj predtým, ako by sa im malo niečo stať – keď pochopili náročnosť či nejasnosť situácie (možné riziko). Zvýšenú citlivosť detí na situácie rizika možno pokladať za jeden zo splnených cieľov projektu.

Rozprávky si opýtané deti interpretujú na viacerých úrovniach, napr. ako sa máme/nemáme správať na internete, aké sú na internete riziká a ako im predchádzať. Deti odpovedali aj veľmi konkrétnymi ponaučeniami, napr.: *„Aby sme nezneužívali fotky a videá“; „Nesmieme nikdy cez net posielať nikomu naše údaje ani fotky a nesmieme sa s ním stretnúť, pokiaľ o tom nikto iný dospelý nevie“; „Učia, aby sme neverili všetkému“.*

Zhrnutie prieskumu

- Projekt Zodpovedne.sk zohráva špecifickú úlohu najmä v školskej mediácii, kde deti spoznali webovú stránku aj rozprávky.
- K stránke Zodpovedne.sk a najmä k rozprávkam Ovce.sk sa vo voľnom čase vracajú aj samy cez rôzne mediálne kanály.
- Hoci cieľovým publikom rozprávok sú deti v predškolskom a mladšom školskom veku, vo veľkej miere ich poznajú aj adolescenti.
- Hlavnú cieľovú skupinu prevencie zasiahli rozprávky Ovce.sk jednoznačne úspešne – takmer všetky deväť- a desaťročné deti ich poznajú a väčšina aspoň jednu rozprávku aj videla.
- Úspechom je nielen počet detí, ale aj hĺbka, do akej posolstvá z rozprávok do ich života prenikli.
- Pre mladšie deti sú po rodičoch a učiteľoch najužitočnejším zdrojom informácií o bezpečnom používaní internetu.
- Aj najmenšie deti rozpoznávajú ponaučenia, ktoré z rozprávok vyplývajú, a spomenú si na ne v situáciách, v ktorých ich môžu použiť. Páči sa im zábavný spôsob, akým sú spracované.

(la)

Súťažné dopoludnie na Kostolci v Ducovom

ŽIVÁ HISTÓRIA

Pri príležitosti 1 150. výročia príchodu solúnskych bratov Konštantína a Metoda na Veľkú Moravu pripravili vyučujúce Základnej školy s materskou školou Banka pre žiakov I. a II. stupňa dopoludnie na veľmožskom dvore Ducové-Kostolec. Táto národná kultúrna pamiatka z 9. storočia sa nachádza v blízkosti obce Banky. Jej súčasťou je ohradený areál s palisádovým opevnením a bránou, vnútornými palisádami, murovaným pôdorysom rotundy a základmi obytných a niekoľkých hospodárskych budov.

Po príchode na Kostolec žiaci I. stupňa zapichli do zeme vlajky so svojím menom v hlaholike a prezentovali projekty o období príchodu Konštantína a Metoda na územie Veľkej Moravy. Oboznámili sa s flórou a faunou Považského Inovca a pokračovali súťažou nazvanou *Nájdime Rastislavov poklad*. Úlohou pátračov bolo rozlúštiť tajnú šifru v hlaholike, podľa nej získať správne indície, a tak sa dostať až k pokladu, ktorý bol uložený v truhlici pri palisádach. Na záver si z troch vyhliadkových miest vychutnali pohľad na panorámu Piešťan a blízkeho okolia.

Žiaci II. stupňa sa v sprievode učiteľov na bicykloch presunuli po vážskom vale do obce Ducového a odtiaľ peši vystúpili na Kostolec. Tu bol pre nich pripravený zaujímavý program. Rozdelili sa do piatich družstiev, v každom boli zastúpení žiaci z piateho až ôsmeho ročníka. Deviataci fungovali pri každom súťažnom tíme ako animátori, odovzdávali súťažiacim lístky s otázkami a úlohami a kontrolovali správnosť odpovedí. Úlohou súťažiacich bolo postupne vyriešiť 13 úloh, pričom správne riešenia mohli nájsť na náučných tabuliach v areáli Kostolca. Čerpať však museli aj zo svojich vedomostí a znalostí slovenčiny, dejepisu, geografie a biológie. Medzi úlohami bolo aj lúštenie textu v hlaholike či určovanie orientačných bodov v okolitej krajine podľa svetových strán. Víťazné družstvo, ktoré najrýchlejšie správne vyriešilo všetky úlohy, získalo ako odmenu diplom, repliku cyrilo-metodského kríža a, samozrejme, potlesk od ostatných súťažiacich a spolužiakov.

Na záver si najmladší piataci vyskúšali *geocaching* v areáli Kostolca, kde sa im podarilo nájsť ukrytú „kešku“. Žiaci sa počas súťažného dopoludnia nielen dobre zabavili, ale zároveň oprášili svoje vedomosti, podporili ducha tímovej spolupráce a pripomenuli si tých, ktorí nám pred 1 150 rokmi priniesli prvé písmo. Vydarené dopoludnie pre žiakov zorganizovali vyučujúce 2. – 9. ročníka v spolupráci s RNDr. Katarínou Šišanovou. Odmenu pre víťazné družstvo – cyrilo-metodský kríž z modelovacej hmoty – vytvorila vychovávateľka školského klubu detí Bc. Jana Ščípová.

Mgr. Erika VALKOVÁ
a Mgr. Katarína CÍBIKOVÁ

Európska únia v škole

PROJEKT

V dňoch 6. a 7. júna mali žiaci zo Základnej školy s materskou školou Ondreja Cabana v Komjaticiach možnosť precestovať všetky štáty Európskej únie. A nielen žiaci, ale aj návštevníci, ktorí prišli do školy na dni otvorených dverí. Učitelia so svojimi žiakmi totiž pripravili veľkolepý projekt pod názvom *Európska únia v škole*, v rámci ktorého premenili triedy na jednotlivé členské štáty únie. Žiacke stoly a stoličky nahradili makety charakteristických stavieb daných štátov, steny zdobili žiacke projekty o zaujímavostiach štátov, vystavovali sa autentické predmety, žiaci boli prezlečení za významné osobnosti, prezentácie dopĺňali ukážky európskych kultúr a ponúkali sa typické jedlá.

Návštevníci sa tak cítili ako na poznávacom zájazde, v rámci ktorého sa mohli odfotiť pri meter vysokej makete Eiffelovej veže, pozrieť si londýnsky Big Ben namaľovaný na stene a ochutnať anglický čaj s mliekom, postáť pri pražskom orloji, u siedmakov obdivovať grécke stĺpy spolu s dievčatami prezlečenými za grécke bohyne a v triede, ktorá prezentovala Taliansko, zatlieskať scénke o Rómeovi a Júlii. Za jediný deň stretli anglickú kráľovnú aj Máriu Teréziu, navštívili španielsku koridu, zatancovali si flamenco a podali si ruku s rumunským Drakulom. V poľskej triede samotná Marie Curie-Skłodowska predviedla chemické pokusy, ktorým sa prizeral aj Ján Pavol II. Belgickí šmolkovia sa hrali na bruselský Európsky parlament a vo fínskej expozícii nechýbali hokejisti, sauna ani živý pes husky. Švédska trieda prekvapila vystúpením ABBY a Pipi Dlhou pančuchou, česká zas namaľovaným Řípom, pod ktorým stáli Přemysl Oráč a Libuše. Zaujímavé bolo stvárnenie Maďarska, kde deviataci vytvorili obraz maďarskej pusty s typickou studňou, čárdou a dievčatá v maďarských krojoch ponúkali šomloj halušky. V nemecky štylizovanej kuchyni bol zas na lístku *Eintopf* a Nemcom nechýbal ani Berlínsky múr, ktorý sa tiahol cez triedu a oddeľoval Margarete Steiffovú s jej medvedíkmi od Schumachera, bundesligy a Schwarzwaldu. Holandské veterné mlyny vyrobili siedmaci a ochotné mamičky upiekli torty v národných farbách. Prezentáciu Cypru dopĺňala okrem 3D mapy aj veľká maketa historickej lode, Afrodita na Olympe a zeleninový šalát s kozím syrom. Pobaltské štáty prezentovala špeciálna základná škola a s nádhernými ikonami, pirohmi a tradičnými lotyšskými krojmi sa jej to podarilo veľmi autenticky. Tretiaci tancovali írske tance, druháci ležali na bulharských plážach a ďalší v Dánsku stavali z lego kociek. Slovensko predstavili malí prváci, ktorí sa zahrali na Jánošíka, Svätopluka a Bátoryčku. Školské ekonómky premenili svoju kanceláriu na Portugalsko s maketou pútnického miesta Fatima, hroznom a atmosféru dopĺňajúcimi mušľami.

To, že sa do projektu zapojili aj nepedagogické pracovníčky, symbolizuje jednotu kolektívu, ktorá na komjatickej škole panuje. A pani riaditeľka nielen manažovala celý projekt, ale sama priložila ruku k dielu. Sadla do auta spolu s autorkou projektu Máriou Derďakovou a ponavštevovali veľvyslanectvá s cieľom spolupráce. Oplatilo sa, takmer všetky ambasády poskytli škole množstvo informačných materiálov, ktoré dotvárali realistickú atmosféru členských štátov únie.

Školu navštívili aj významní hostia. Jedným z nich bol Andrej Krchňavý zo Zastúpenia Európskej komisie na Slovensku, ktorý zaradil komjatický projekt do TOP školských akcií s podobným zameraním. Slovami chvály nešetrila riaditeľka sekcie miestneho rozvoja ZMOS Karin Jaššová ani podpredseda Nitrianskeho samosprávneho kraja Ladislav Marenčák, ktorí vyzdvihli profesionálnu úroveň prezentácie únie. Ohúrený zástupca hlavného sponzora akcie povedal: „Prišiel som na dvadsať minút s tým, že si pozriem pár informačných panelov, ale to, čo dokázali učitelia so žiakmi v tejto škole, je neuveriteľné. Neľutujem štyri hodiny ktoré som tu strávil, a ďakujem, že som mohol precestovať Európu za taký krátky čas bez toho, aby som nasadol do lietadla.“ Nadšení odchádzali aj rodičia, hrdí na svoje deti.

A čo dodať na záver? V dnešných časoch, keď učitelia sú v médiách podávaní iba ako žobrajúci o zvýšenie platov, aktivita komjatickej školy dokazuje, že aj za málo peňazí sa dá robiť muzika. Stačí len chuť do práce, a tú učitelia v Komjaticiach majú. A majú aj podporu svojej moderne zmýšľajúcej riaditeľky Marty Gocníkovej, ktorá si uvedomuje, že projektové vyučovanie dá žiakom niekedy viac ako obyčajná vyučovacia hodina. **(do)**

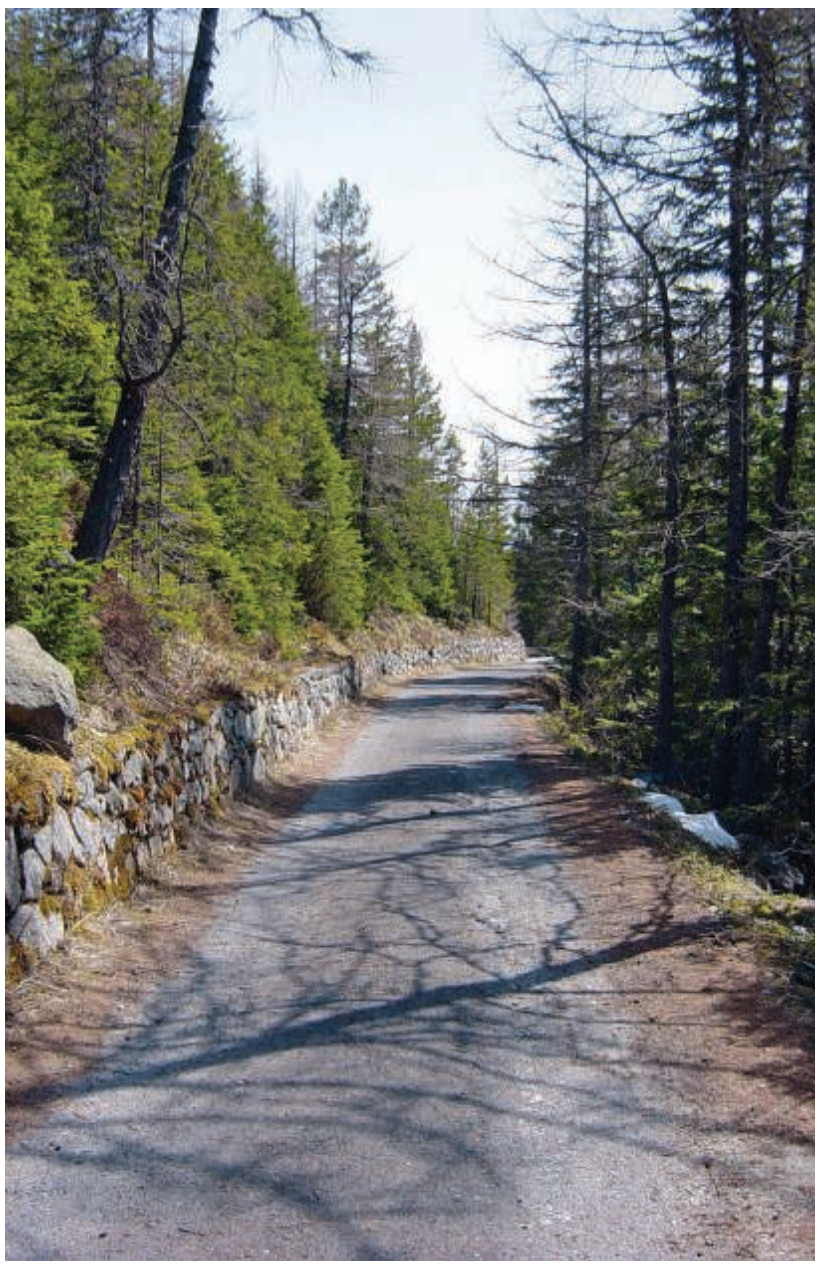

Idú prázdniny – nezabúdajte na oddych

TIPY

Niektorí odborníci prirovnávajú prácu žiakov k stredne ťažkej fyzickej práci dospelých. Učiteľská práca asi nebude o nič ľahšia. Hovoríme, samozrejme, o študentskej i učiteľskej práci, ktorá má najvyššiu kvalitu, tempo a náročnosť. Školský rok má v našich zemepisných dĺžkach pravidelne okolo 183 – 188 vyučovacích dní.

Napriek tomu, že značná časť súčasných učiteľov vykonáva svoju prácu s láskou, ide o náročný výkon, ktorý sa podpisuje na zdraví každého z nich. Vieme, že k práci patrí oddych, ako nevyhnutný predpoklad a základ regenerácie fyzických a psychických síl človeka. Školský režim nastavený na systém 5- až 10-minútových prestávok medzi dvoma vyučovacími jednotkami si vyžaduje od učiteľov mimoriadny výkon.

Oddych je veľmi dôležitý, či už vo forme aktívneho, alebo pasívneho relaxovania. Je na každom človeku, aby si našiel ten svoj správny a vhodný typ oddychu. Pre jedného to môže byť sledovanie televízie, pre iného počúvanie relaxačnej hudby, iný si oddýchne pri práci v záhradke, ďalší pri kosení trávy či športe. Nejestvuje lepšia či horšia forma oddychu, všetko závisí od individuality jednotlivca.

Najmä v učiteľskej i žiackej práci je relaxovanie dôležité, lebo, ako hovoria odborníci, je to prevencia pred „vyhorením“.

Ako často oddychovať?

Žiaci by možno najradšej prijali Verneho model dvojročných prázdnin, ale to, samozrejme, nie je dosť dobre možné, aj keď nejeden žiak si svoje „prázdniny“ vyberá aj počas školského roka. U učiteľa je takáto alternatíva ťažko priechodná. Masová žiacka kontrola to vylučuje. Každý si oddych predstavuje po svojom. Je to individuálna záležitosť. Tak je to aj s dĺžkou oddychu. Niekto preferuje kratšie pauzy, iný má radšej dlhšiu dovolenku. Nech je oddych akokoľvek dlhý, každý človek by si ho mal každodenne naprojektovať do svojho programu dňa. Okrem toho by mal mať aj plán oddychu a relaxu v dlhšom časovom horizonte, teda ročne či polročne.

Prepracovanosť znižuje výkon

Kto neoddychuje, vystavuje sa riziku prepracovanosti, a tá spôsobuje nízku výkonnosť a častejšie robenie chýb. Prepracovanosť sa časom na každom nejako prejaví. V učiteľskej profesii je to zvyčajne zvýšená nervozita a agresivita. Vedieť oddychovať je dobrou prevenciou aj pred workoholizmom. Ľuďom, ktorí pracujú psychicky, pomáhajú pri relaxe športové a fyzické aktivity, najmä dobrá turistika, plávanie, cyklistika a podobne.

Čo robiť, aby si učiteľ v lete oddýchol?

Predovšetkým treba aspoň na určitý čas celkom vypnúť. Potom je užitočné zmeniť sa z učiteľa na turistu, aktívneho športovca. Mozgovým centrám sústredeným na školu, učenie, problémy so žiakmi treba dať čas na pauzu.

Odporúča sa:

- *chodievať na prechádzky, dopriať si dostatok spánku,*
- *veľa sa smiať, usmievať, robiť si vtipy, s priateľmi a rodinou si zaspievať, hrať všelijaké možné hry,*
- *vybrať sa z času na čas na dlhšie turistické trasy, zmeniť prostredie,*
- *pri pobyte na dovolenke nečítať ťažkú literatúru,*
- *venovať sa svojim koníčkom,*
- *užívať si chvíle s rodinou, dopriať svojim blízkym, aby si vás „užili“, a vynahradiť im chvíle, keď ste na nich počas školského roka nemali dostatok času,*
- *veľa sa rozprávať so svojimi priateľmi a blízkymi.*

Antónia BELANOVÁ
Ilustračné foto stock.xchng

Inšpirácie od Solúnčanov

DIZAJN A GRAFIKA

ODKAZ SOLÚNSKYCH BRATOV

Štvrťstoročná história súčasnej Strednej odbornej školy (SOŠ) v Hlohovci sa začala písať roku 1988 pri SOU farmaceutickom. Na webovom sídle školy sa uvádza, že zriaďovateľom učilišťa bolo Generálne riaditeľstvo Spofa Praha a pripravovalo absolventov pre vtedajšie veľké podniky Hlohovca a Leopoldova (Slovakofarma, Odevné závody a Slovlik), ktoré mu poskytovali priestory a finančné prostriedky

na odbornú prípravu učňov. Po roku 1989 patrilo učilište zakladajúcim podnikom, od roku 1991 prešlo pod zriaďovateľskú pôsobnosť Ministerstva priemyslu SR, neskôr Ministerstva hospodárstva SR. Za aktívnej pomoci vtedajšieho vedenia podniku Slovakofarma získala škola priestory na úsek teoretického vyučovania na Ulici Martina Benku, v súčasnosti sa vyučuje v dvoch pavilónoch. Od roku 1998 v týchto priestoroch sídlila aj Stredná priemyselná škola chemická, založená ako prvá škola tohto zamerania v Trnavskom kraji.

Krátko po zriadení samosprávneho kraja sa obe školy spojili do Združenej strednej školy (ZSŠ) v Hlohovci. Na začiatku prvého desaťročia vybudovali chemické laboratóriá na odbornú výučbu, učebne výpočtovej techniky a priestory na odborný výcvik odevníckych odborov, neskôr v budove bývalej Základnej školy na Nerudovej ulici zriadili ďalšie laboratóriá, ateliéry, odborné učebne na kozmetické a dizajnérske odbory. Na začiatku školského roku 2008/2009 sa ZSŠ premenovala na Strednú odbornú školu umeleckopriemyselnú, čoskoro však ostalo v jej názve iba SOŠ Hlohovec.

V súčasnosti sa v škole pripravujú žiaci v študijných odboroch priemyselného zamerania: technické lýceum, chemická informatika, biotechnológia a farmakológia, technológia ochrany a tvorby životného prostredia, chémia a životné prostredie a operátor odevnej výroby. Obsah výučby v ďalších študijných odboroch sleduje umeleckú líniu – odevný dizajn, kozmetička a vizážistka, kozmetička a kaderníčka, fotografický dizajn, propagačná grafika.

A práve poslucháči posledných spomenutých odborov sú autormi diel inštalovaných v priestoroch Úradu Trnavského samosprávneho kraja (TTSK). Výstava sa nazýva Odkaz solúnskych bratov a je sympatickým príspevkom k pripomienkam 1 150. výročia príchodu vierozvestcov Konštantína a Metoda na územie našich prapredkov. Žiaci pod vedením pedagogičky hlohovskej školy Radoslavy Hrabovskej sa inšpirovali historickými portrétmi a postavami, zaujala ich grafika a ornamentálnosť pôvodného písma hlaholiky, slovesný odkaz so vzácnym *Proglasom*. Citlivo vnímajú odkaz kresťanskej viery, na vyjadrenie vlastných postojov a názorov využívajú viaceré výtvarné techniky a materiály.

Foto Ivan KRAJČOVIČ, TTSK

K jubileu Slovenskej republiky

VLASTENECTVO

Dvadsiate výročie vzniku samostatnej Slovenskej republiky je pre odborníkov príležitosť, aby sumarizovali, hodnotili, robili analýzy. Prof. JUDr. Jaroslav Chovanec, CSc. et Dr. h. c., vydal publikáciu *Budovanie štátu Slovenskej republiky* (Bratislava 2012). Významný slovenský ústavný právnik sa podieľal osobne na príprave a budovaní právneho rámca našej republiky, na tvorbe viacerých zákonov vrátane toho najdôležitejšieho – Ústavy Slovenskej republiky.

Vo svojej analytickej publikácii zhrnul svoje osobné úvahy, postoje a dokumenty, ktoré sa viažu na vznik a budovanie našej novodobej štátnosti. V šestnástich kapitolách predstavuje cez dokumenty, vedecké eseje, zamyslenia, úvahy budovanie základných pilierov našej štátnosti od roku 1990 do súčasnosti. Popisuje vývoj utvárania moderného slovenského štátu v súlade s právom národov na sebaurčenie. Čerpá z osobných skúseností a spomienok – ako účastník či autor a spoluautor kľúčových dokumentov i filozofie nášho štátu.

Profesor Chovanec bol zakladateľom iniciatívy *61 krokov k slovenskej identite: zvrchované Slovensko*, podieľal sa na príprave Deklarácie Slovenskej národnej rady o zvrchovanosti Slovenskej republiky, Ústavy Slovenskej republiky a vykonávacích zákonov o inštitucionálnom budovaní filozofie nového štátu. Je mimoriadne cenné, ak sa môže čitateľ oboznamovať s dokumentmi či vedeckými esejami priamo od účastníka týchto prelomových dejinných udalostí, ktorých historický význam dnes ešte nedokážeme plnohodnotne oceniť, na čo zrejme budeme potrebovať istý dejinný odstup.

V obsahu vzdelávania a výchovy je budovanie vzťahu študentov k patriotizmu európsky významný, pozitívny prvok. Školy

sa v rámci povinného i voliteľného obsahu vzdelávania venujú spoznávaniu dejín vlastných štátnych tradícií a budovaniu národného a štátneho povedomia i hrdosti na svoju vlasť. Slovenská škola by mala svojich žiakov, podobne ako iné školské systémy sveta, výdatnejšie vychovávať k národnej a štátnej identite, k zdravému patriotizmu a vlastenectvu, ale aj úcte a rešpektu toho, čo sa nám podarilo vybudovať. Samozrejme, žiakov musíme učiť kritickému mysleniu, schopnosti hodnotiť nedostatky, a súčasne ich viesť k tomu, aby dokázali sami projektovať pozitívne riešenia.

Vybudovanie základov štátu je len prvý krok k potenciálnemu úspechu. Na ňom sa musíme svojimi silami a najmä intelektom podieľať všetci. Povedomie tejto súvislosti je dôležité preniesť aj k žiakom ako nositeľom občianskych a ľudských práv a demokratickej spoločnosti u nás. Na pochopenie svojho miesta v dejinných súvislostiach je užitočné pripomínať procesy, ktoré sú spojené s budovaním základov nášho moderného štátu. Aj z tohto dôvodu by nemala vyššie spomínaná výnimočná publikácia chýbať v školských ani učiteľských knižniciach.

Ľ. PODLUŽIANSKY

Štvrtá učebnica gastronómie

TECHNOLÓGIA

Novou učebnicou *Technológia 4* pre 4. ročník študijného odboru kuchár ukončila Ing. Ľudmila Verčimáková sériu učebníc pre stredné odborné školy. Všetky poskytujú žiakom aj nám učiteľom kompletný súbor moderných učebníc (1. – 4. ročník) na tento odborný predmet, ktoré zohľadňujú súčasné trendy v gastronómii a zároveň spĺňajú náročné kritériá učebníc dnešných čias. Vynikajú množstvom kvalitných fotografií podporujúcich kreativitu a estetické cítenie. Ich prínosom je aj všestrannosť a vhodnosť využitia na všetky študijné a učebné odbory v gastronómii a hotelierstve.

Ing. Jozef ČEKOVSKÝ a (sb), Stredná odborná škola Horný Smokovec

Silvia Bielková, ktorá v Štátnom inštitúte odborného vzdelávania koordinuje tvorbu učebníc pre stredné odborné školy, redakcii od Ing. Oľgy Budinskej zo Slovenského pedagogického nakladateľstva - Mladé letá sprostredkovala informácie o celej sérii učebníc Ing. Ľudmily Verčimákovej z SOŠ hotelových služieb a obchodu Zvolen.

V učebnici *Technológia 1* sú uverejnené základy na prípravu pokrmov, rozpracovaná problematika analýz HACCP, medzinárodne zaužívané odborné výrazy.

Technológia 2 zverejňuje zásady a zručnosti na prípravu bežných a netradičných druhov omáčok, ich rozdelenie a sortiment vhodných produktov. Ďalej sú v nej zásady na prípravu ovocných šalátov a dressingov, predstavuje bezmäsité jedlá, ktorých súčasťou sú múčne jedlá typické pre slovenskú kuchyňu, jedlá z mäsa jatočných zvierat, z hovädzieho a teľacieho mäsa.

Z učebnice *Technológia 3* sa žiaci naučia poznávať a pripravovať jedlá z rýb, mäkkýšov, lastúrnikov a kôrovcov, jedlá na objednávku, steaky najmä z hovädzieho mäsa, teplé a studené múčniky a nápoje.

Obsah učebnice *Technológia 4* je zameraný na rozšírenie vedomostí, podporu kreativity a využitie zručností, ktoré žiaci nadobudli počas prípravy na budúce povolanie v nižších ročníkoch. Obsahuje samostatné celky *Studená kuchyňa*, *Medzinárodná gastronómia*, *Progresívne spôsoby prípravy jedál*, *Špeciálna príprava jedál*, *príprava jedál v prírode a v improvizovaných podmienkach* a *Diétne stravovanie*.

Receptúry pokrmov sú na 10 porcií. Vybrané pokrmy sú podľa originálnych receptúr. V učebnici sú niektoré fotografie jedál, ktoré pripravil šéfkuchár Jaroslav Žídek. **(aj)**

KALENDÁRIUM

Vojtěch Ondrouch

(✻ 6. apríl 1891 Smržice, dnes Česká republika – † 6. jún 1963 Bratislava) – vysokoškolský pedagóg, numizmatik a historik. Po štúdiu dejepisu a zemepisu na Filozofickej fakulte Univerzity Karlovej v Prahe pôsobil na viacerých stredných školách na Slovensku (v Skalici a v Bratislave). V rokoch 1938 – 1950 prednášal dejiny staroveku na Filozofickej fakulte UK v Bratislave, v školskom roku 1947/1948 bol dekanom fakulty, roku 1950 musel z fakulty odísť. V rokoch 1950 – 1955 pôsobil v Slovenskom národnom múzeu v Bratislave, kde pripravil okrem iného projekt na vytvorenie Rímskeho múzea v Bratislave, ktorý sa však nikdy nerealizoval. Pred odchodom do dôchodku ešte krátko pôsobil v Historickom ústave SAV a opäť prednášal na Filozofickej fakulte UK.

Ladislav Gomolčák

(✻ 9. jún 1932 Košice – † 14. júl 1976 Bratislava) – fyzik. Študoval na Prírodovedeckej fakulte UK v Bratislave, pracoval vo Výskumnom ústave zváračskom v Bratislave a v Ústave jadrových výskumov ČSAV v Prahe, kde spolu s I. Úlehlom a Z. Pluhařom napísal monografiu *Optické modely atómového jadra*. Po návrate do Bratislavy pôsobil na Katedre fyziky Prírodovedeckej fakulty UK. Bol erudovaným vedcom so širokým záberom – od jadrovej a teoretickej fyziky až po elementárne častice, gravitáciu a astrofyziku. Venoval sa tvorbe a zabezpečovaniu fyzikálnej literatúry na Slovensku. Spolu s J. Pišútom napísal prvú slovenskú učebnicu kvantovej mechaniky, samostatne viacero skrípt a preložil niekoľko kníh a príručiek. Podstatným spôsobom sa podieľal na výchove niekoľkých generácií fyzikov a učiteľov fyziky. Poslucháčom nadlho utkveli v pamäti najmä jeho prednášky z kvantovej mechaniky, prednášal však aj teóriu jadra, výberovo prednášal zo štatistickej fyziky, z astrofyziky, zo všeobecnej teórie relativity a z teórie potenciálového rozptylu.

Dionýz Michal Katona

(✻ 24. september 1782 Jurová – † 9. jún 1874 Sátoraljaújhely, dnes Maďarsko) – pedagóg. Autor prác o kvadratúre kruhu, resp. trisekcii uhla. Bol učiteľom a riaditeľom na piaristických školách v Uhorsku, medzi nimi aj v Leviciach. Intenzívne sa venoval šľachteniu rastlín a domestifikácii cudzokrajných rastlín, najmä amerického indiga. Zaoberal sa aj problémom trisekcie uhla a kvadratúry kruhu.

Peter Pavol Bartoš

(✻ 11. jún 1901 Stará Turá – † 18. december 1975 Bratislava) – pedagóg a matematik. Matematike sa venoval už počas gymnaziálneho štúdia, v Brne študoval matematiku a fyziku na Prírodovedeckej fakulte Masarykovej univerzity. Od roku 1936 učil na gymnáziách v Rimavskej Sobote, Tisovci, Banskej Bystrici a Zlatých Moravciach. Svoje odborné znalosti a pedagogické skúsenosti využil pri tvorbe učebníc matematiky pre stredné školy a úloh na Matematickú olympiádu. Desiatkami odborných a pedagogických prác sa podieľal na zvyšovaní úrovne vyučovania matematiky. Vedecké práce z oblasti elementárnej geometrie a teórie čísel uverejňoval v Matematickom časopise a v Časopise pro pěstování matematiky.

Ján Purgina

(✻ 16. máj 1719 Trnava – † 13. jún 1748 Trnava) – pedagóg a fyzik. Napísal latinskú veršovanú prácu o elektrostatických javoch, ktorá bola na Slovensku prvou samostatnou publikáciou venovanou tejto problematike. V hexametroch popisuje základné experimentálne poznatky o trecej elektrine, priťahovaní a odpudzovaní telies, o elektricky vodivých i nevodivých materiáloch, o elektrickej iskre a iných svetelných účinkoch elektrických javov.

Stranu pripravil Dušan MIKOLAJ